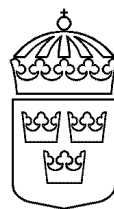

Riksdagens protokoll

2002/03:115

Tisdagen den 3 juni

Protokoll
2002/03:115

Kl. 11.00 – 16.32
18.00 – 22.59

1 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motion
2002/03:Bo14 till bostadsutskottet

2 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 2002/03:KU30
Skatteutskottets betänkanden 2002/03:SkU17–SkU19
Lagutskottets betänkanden 2002/03:LU7, LU17 och LU18
Justitieutskottets betänkande 2002/03:JuU17

3 § Meddelande om tekniskt fel vid voteringen den 28 maj

Förste vice talmannen meddelade att vid voteringen den 28 maj om arbetsmarknadsutskottets betänkande 2002/03:AU8 och finansutskottets betänkande 2002/03:FiU26 hade tjänstgörande talmannens röst till följd av ett tekniskt fel inte registrerats korrekt. Meddelande om detta hade intagits i protokollet.

Förste vice talmannen meddelade vidare att för en ny omröstning i ett redan avgjort ärende krävs ett nytt förslag från det berörda utskottet.

4 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 28 maj

UbU15 Fristående skolor

Punkt 2 (Förklaring om rätt till bidrag för fristående skola)

1. utskottet
2. res. 2 (fp, m, kd, c, mp)

Votering:

142 för utskottet

143 för res. 2

64 frånvarande

Kammaren biföll res. 2.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 25 v

För res. 2: 46 m, 40 fp, 26 kd, 18 c, 13 mp

Frånvarande: 27 s, 9 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Punkt 4 (Avgift för Skolverkets prövning)

1. utskottet

2. res. 3 (fp, m, kd, c, mp)

Votering:

142 för utskottet

143 för res. 3

64 frånvarande

Kammaren biföll res. 3.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 25 v

För res. 3: 46 m, 40 fp, 26 kd, 18 c, 13 mp

Frånvarande: 27 s, 9 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Punkt 5 (Hänsyn till kommunens skolpliktskostnader)

1. utskottet

2. res. 4 (fp, m, kd, c, mp)

Votering:

142 för utskottet

143 för res. 4

64 frånvarande

Kammaren biföll res. 4.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 25 v

För res. 4: 46 m, 40 fp, 26 kd, 18 c, 13 mp

Frånvarande: 27 s, 9 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Punkt 10 (Undervisningen i konfessionella skolor)

Utskottets förslag till beslut med godkännande av

1. utskottets motivering

2. motiveringen i res. 9 (fp, m, kd, c, mp)

Votering:

142 för utskottet

143 för res. 9

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut med godkännande av motivering i res. 9.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 25 v

För res. 9: 46 m, 40 fp, 26 kd, 18 c, 13 mp

Frånvarande: 27 s, 9 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Punkt 13 (Uppföljning och utvärdering av fristående skolor)

1. utskottet
2. res. 11 (fp, m, kd, c, mp)

Votering:

142 för utskottet

143 för res. 11

64 frånvarande

Kammaren biföll res. 11.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 25 v

För res. 11: 46 m, 40 fp, 26 kd, 18 c, 13 mp

Frånvarande: 27 s, 9 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Punkt 16 (Rätten att välja skola)

1. utskottet

2. res. 14 (v)

Votering:

155 för utskottet

25 för res. 14

112 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 1 fp, 1 kd, 18 c, 12 mp

För res. 14: 25 v

Avstod: 1 s, 46 m, 39 fp, 25 kd, 1 mp

Frånvarande: 20 s, 9 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Hans Backman (fp) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UbU16 Gymnasieskolan

Punkt 2 (Närhetsgaranti)

1. utskottet

2. res. 1 (v)

Votering:

268 för utskottet

25 för res. 1

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 46 m, 40 fp, 26 kd, 18 c, 13 mp

För res. 1: 25 v

Frånvarande: 19 s, 9 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Prot. 2002/03:115

3 juni

Punkt 3 (Samordning mellan grundskola och gymnasieskola)

1. utskottet

2. res. 2 (m)

Votering:

221 för utskottet

46 för res. 2

26 avstod

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 40 fp, 25 v, 18 c, 13 mp

För res. 2: 46 m

Avstod: 26 kd

Frånvarande: 19 s, 9 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Punkt 4 (Behörighetsvillkor)

1. utskottet

2. res. 4 (fp)

Votering:

253 för utskottet

40 för res. 4

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 46 m, 26 kd, 25 v, 18 c, 13 mp

För res. 4: 40 fp

Frånvarande: 19 s, 9 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Punkt 16 (Värdegrundsfrågor)

1. utskottet

2. res. 16 (kd)

Votering:

267 för utskottet

26 för res. 16

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 46 m, 40 fp, 25 v, 18 c, 13 mp

För res. 16: 26 kd

Frånvarande: 19 s, 9 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Punkt 18 (Läringsutbildning)

1. utskottet

2. res. 18 (fp, m, kd, c)

Votering:

163 för utskottet

130 för res. 18

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 125 s, 25 v, 13 mp
För res. 18: 46 m, 40 fp, 26 kd, 18 c
Frånvarande: 19 s, 9 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Prot. 2002/03:115
3 juni

Punkt 23 (Elevinflytande)

1. utskottet
2. res. 25 (mp, c)

Votering:

196 för utskottet
30 för res. 25
67 avstod

56 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 46 m, 25 v

För res. 25: 18 c, 12 mp

Avstod: 40 fp, 26 kd, 1 mp

Frånvarande: 19 s, 9 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 4 c, 4 mp

Ulf Holm (mp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UbU17 Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 2002

Kammaren biföll utskottets förslag.

5 § Ett utvidgat skydd mot diskriminering

*Ett utvidgat skydd
mot diskriminering*

Föredrogs

arbetsmarknadsutskottets betänkande 2002/03:AU7

Ett utvidgat skydd mot diskriminering (prop. 2002/03:65).

Anf. 1 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till den borgerliga reservationen nr 1. För tids vinnande avstår jag från att yrka bifall till övriga reservationer, även om vi moderater naturligtvis står bakom dem i deras helhet.

Herr talman! Diskriminering är, oavsett var den förekommer, en förkastlig handling. Diskriminering innebär att människor kränks, blir nedvärderade och ibland förkastade och, kort sagt, illa behandlade utan orsak. Grunden och skälen för diskrimineringen kan variera, men att diskriminering förekommer dagligen och stundligen i vårt samhälle är uppenbart.

Att vara motståndare till diskriminering är därför liktydigt med en avsikt att vilja värna individen gentemot ett kränkande system. Kvinna eller man, rund, svart eller vit, om vi älskar den ena eller den andra personen eller vad vi än må tro på, har vi alltid rätten att vara individer och att bedömas som individer. Den politiska skillnaden mellan oss moderater

och andra partier i denna kammare ligger därmed som en fråga om grupper kontra andra grupper eller om man anser att individens rättigheter ska garanteras just på individuell nivå. Medlen skiftar, men målet förblir därmed konstant.

”I have a dream”, yttrade en gång Martin Luther King och gav därmed ord åt vad som på något vis är grunden för tanken om det goda samhället, ett samhälle där människor bedöms med utgångspunkt i vad de är, inte efter vad de tycks vara. I hans dröm fanns inte de skrankor och de hinder som vi människor annars har så lätt att resa mellan oss.

I Sverige har vi däremot på senare år rört oss i en riktning som kontrasterar skarpt mot Kings tanke. I vårt socialdemokratiskt styrda land finns i stället ambitionen att finna fler och fler svaga grupper och att utnyttja dem för att öka politikens inflytande över de enskilda. Lagstiftningen blir med en sådan ambition ett instrument inte för att värna rättigheter utan för att låsa in människor i sådana fack som passar politiker som har likriktningen högt på sin agenda.

Det finns tydliga bevis för att den splittrade politik som hittills bedrivits i stället leder i rakt motsatt riktning. Låt mig illustrera detta med ett verkligt exempel från min hemstad Malmö, som är synnerligen överrepresenterad i anmälingsstatistiken vad gäller diskriminering.

För ett par månader sedan anmälde en kvinna en av stadsdelsnämnderna i Malmö till ombudsmannen för etnisk diskriminering. Hon, som hade en utomnordisk bakgrund – hon var iranska – hade sökt ett arbete i förvaltningen men inte fått det. Tjänsten gick i stället till en man. Diskrimineringsombudsmannen sökte kontakt med förvaltningen, som förklarade att man hade följt den jämställdhetspolicy som enligt lagen fanns upprättad och antagen med den vanliga lydelsen, det vill säga att i fall av sökande med lika kompetens ska tjänsten gå till det underrepresenterade könet och att man på arbetsplatsen ska sträva efter en jämn könsbalans. På arbetsplatsen fanns i det här fallet en klar majoritet av kvinnor.

DO:s smått fantastiska svar på detta blev att förvaltningen inte fick lov att använda jämställdhetspolicyn i det aktuella fallet. I stället skulle man ge kvinnan jobbet. Varför? Jo, blev det förbluffande svaret, därför att hennes skäl att få arbetet i Diskrimineringsombudsmannens tycke vägde tyngre.

Fallet befinner sig nu i Arbetsdomstolen. Jag ska inte sia om utgången, men jag har mina aningar om vad det kommer att bli.

Herr talman! Det nu nämnda fallet illustrerar ett flertal viktiga frågor som för en lagstiftande församling är rätt grundläggande. Vilken diskrimineringsgrund ska verka tyngre än den andra, och vem bestämmer detta? Och framför allt: På vilken grund avgör någon vilket skäl som är viktigast?

Det besvärande är möjligen inte att olika myndigheter kommer till olika slutsatser i ett och samma ärende. Det händer för all del också på andra områden i vårt samhälle. Det allvarliga är kollisionen mellan separata lagar inom ett och samma område, där tillämpningen och bedömningen skiljer sig från fall till fall. Med ett sådant system strandar väldigt snabbt den eventuella ambitionen att skydda individen. Tillhör du inte rätt grupp vid rätt tillfälle kan du känna dig blåst på det statliga skyddet.

I det aktuella fallet i Malmö kan man fundera över vad som hade hänt om rollerna hade varit ombytta. Anta att kvinnan hade fått jobbet och

mannen hade blivit utan! Då hade det kanske i stället varit Jämställdhetsombudsmannen som knackat på dörren och hävdat att stadsdelsförvaltningen måste följa sin uppställda jämställdhetspolicy. Så förvandlas rättsskyddet till en fråga om vad som för tillfället är på tapeten. Alla garanteras allt, och ingen garanteras någonting över huvud taget.

Om konststillhörigheten ska ställas mot den etniska bakgrunden, vad hindrar då att religiösa aspekter vägs mot den sexuella läggningen, eller för den delen vilken annan av de diskrimineringsgrunder som vi kan tänka oss? Ska slutmålet vara att riksdagen till sist får anta rangordningstabeller för diskrimineringsgrunder eller andra styrande principer för urvalet, principer som kanske sedan ändras beroende på majoritetsförhållandena i den här kammaren eller beroende på den allmänna debatten i stort? Vart tog för övrigt individen vägen i dessa diskussioner om grupper?

Allvarligast är dock den känsla av oberäknelighet, ja, kanske rent av nonchalans, som håller på att sprida sig i skyddet av en lagstiftning som är så klumpigt utformad som den nuvarande. Vad som under de senaste åren skett i Sverige är att riksdagen lyckats skapa ett lapptäcke av lagar som står i konflikt med varandra på ett sådant sätt att rättssäkerheten nu är hotad. Vi har på kort tid fått en situation där varken den anställda eller den som anställer egentligen vet vad som gäller.

Arbetsstagaren kan inte längre känna sig säker på att bli bedömd på ett rättvist sätt utifrån sin kompetens. Arbetsgivarens osäkerhet mångfaldigas när det politiska godtycket ersätter tydliga principer för bedömningen. Vem vet vad ombudsmannen kommer att ringa om härnäst?

Mot bakgrund av det fall som jag redogjort för är det också viktigt att notera hur arbetet med att ta fram regeringens proposition, som vi i dag har att ta ställning till i den här kammaren, egentligen har gått till. Grunden för propositionen är vårt medlemskap i den europeiska unionen. Den förpliktigar oss att anpassa våra lagar och förordningar till övriga medlemsstaters och till unionens direktiv. Däremot är det helt och hållet upp till oss själva om vi vill göra detta på ett ändamålsenligt sätt eller om vi vill krångla till saken för oss.

Men betraktar man propositionens förslag ser man omedelbart att regeringen vandrar vidare i samma riktning som den har gjort hittills. Om en stund kommer säkert min kollega från Socialdemokraterna att tala om för kammaren att avsikten har varit att förtydliga, att synliggöra grupper som inte tidigare fått sitt utrymme i lagen. Men ironiskt nog är det ju det rakt motsatta som äger rum. Diskrimineringskyddet blir genom de tillägg som kammaren har att ta ställning till ytterligare försvagat eftersom den praktiska tillämpningen försvåras för varje varv som riksdagsmajoriteten vrider om den juridiska nyckeln.

Det rätta hade naturligtvis varit att göra precis motsatsen till det som regeringen nu står i begrepp att föreslå. De ändringar som hade varit nödvändiga att göra skulle ha förts direkt in i den befintliga lagen i enlighet med vad unionen föreskriver. Resten av innehållet i direktiven skulle ha placerats i en provisorisk lag, som skulle ha upphört att gälla i samma stund som regeringen föreslagit och riksdagen antagit en samordnad diskrimineringslagstiftning.

Det är till syvende och sist denna åtgärd som kommer att bringa ordning i vad som annars riskerar att bli ett sammelsurium utan slut, där

medborgarna aldrig kan vara säkra på att rättvisa skipas, om någonting skulle gå fel. Vi moderater har en mycket tydlig uppfattning i det här fallet. Vi menar att det är endast genom en lag som en gång för alla fastslår att diskriminering är förkastlig oavsett på vilken grund som den äger rum och oavsett vem som än diskrimineras som vi kan få bukt med problemen och erbjuda samma skydd till alla medborgare.

I avvaktan på en sådan positiv förändring får vi nu i stället en justering, om vilken man kan gissa att den med största sannolikhet kommer att gå till historien som oönskad, ovälkommen och ogenomtänkt. Saken är ganska illa hanterad, men den är fullt i linje med regeringens politik i övrigt, och därför är det kanske inte så förvånande att riksdagen har det här förslaget på sitt bord.

Anf. 2 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Herr talman! Alla människor har lika värde och rättigheter i sin egen-skap av att vara skapad till just människa. Människan är ett mål i sig. Ingen annan människa får äga eller på ett kränkande sätt använda henne som ett medel. Människovärdet är knutet till existensen, inte till olika stadier eller situationer i den enskilda människans livscykel eller till hennes förmågor eller egenskaper. Varje människa är en oersättlig och unik person och har samma absoluta och okränkbara värde oavsett kön, ålder, social position, etnisk eller religiös tillhörighet eller sexuell läggning.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 7 tar upp diskrimineringslagstiftningen och vikten av att människor behandlas värdigt på samhällets olika områden.

I betänkandet finns ett förslag till en ny civilrättslig lag om förbud mot diskriminering på samhällsområdena utanför relationen arbetsgivare och högskola. Lagen har till ändamål att motverka diskriminering som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. I betänkandet ligger också ändringar i 1999 års lagar samt lagen om lika behandling av studenter i högskolan och vissa följdändringar i ett antal andra lagar.

Den föreslagna nya lagstiftningen är ett led i genomförandet av två EG-direktiv. En ny diskrimineringsgrund införs: "religion eller annan trosuppfattning". Detta tillägg till listan av olika diskrimineringsgrunder känns mycket bra och helt rätt i tider med alltmer ökande antisemitism och förlöjligande av olika trosuppfattningar.

Herr talman! I direktiven som regeringen beslutade om i januari 2002 för den så kallade Diskrimineringskommittén ska kommittén "överväga en gemensam lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och samhällsområden". Kristdemokraterna var ett av de partier som drev frågan om en sammanhållen diskrimineringslagstiftning. Kommittén ska redovisa uppdraget senast den 1 december 2004.

Med bättre framförhållning från regeringens sida hade vi kunnat undvika att hamna i en situation där EG-direktiv ska inlemmas i svensk lag samtidigt som en utredning ser över hela lagstiftningen på området. Vi accepterar dock föreslagen lagstiftning med förbehållet att de lagar som nu stiftas samt direktiven som dessa lagar bygger på inlemmas i Diskri-

mineringskommitténs fortsatta uppdrag. Det är viktigt att Diskrimineringskommitténs översyn gäller all lagstiftning mot diskriminering på alla samhällsområden. Då har vi också störst möjligheter att få en sammanhållen, tydlig och enhetlig diskrimineringslagstiftning som är hållfast över tid. En sådan lagstiftning skulle också sända tydliga signaler till alla berörda parter att all diskriminering är att bedöma som lika allvarlig från lagstiftarens sida. Detta är av stor vikt för såväl arbetsgivare, myndigheter och fackliga organisationer som enskilda personer som har att förhålla sig till denna lagstiftning. Den enkelhet som en sammanhållen lagstiftning kan bidra till är viktig för att lagen ska bli allmänt accepterad. Av denna anledning har vi reserverat oss i betänkandet tillsammans med de övriga borgliga partierna och föreslår en sammanhållen diskrimineringslagstiftning.

För att få denna tydlighet och enkelhet mot medborgarna anser vi att det bör göras en sammanslagning av de olika ombudsmännen till en gemensam myndighet. Detta vore en naturlig konsekvens av en sammanhållen diskrimineringslagstiftning. De ombudsmän som berörs är Jämställdhetsombudsmannen, Handikappsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning. På detta sätt skulle ombudsmännen bli ett ännu kraftfullare redskap än vad de är i dag.

Detta har vi framhållit i en reservation i betänkandet, och jag yrkar bifall till denna reservation, som har nummer 11 under punkt 10.

Anf. 3 CLAES VÄSTERTEG (c):

Herr talman! Till att börja med vill jag yrka bifall till reservation 1 i betänkandet.

Centerpartiet har valt att inte motionera på den här propositionen. Vi har, som framgår av betänkandet, därför ett särskilt yttrande. Vi har valt att inte motionera därför att vi ser att de förslag som har lagts fram i propositionen utgör lagstiftning som är nödvändig i avvaktan på en samlad diskrimineringslagstiftning. Vi i Centerpartiet har under lång tid arbetat för och lagt fram förslag i den här kammaren för att få en sammanhållande diskrimineringslagstiftning, och vi ser som sagt propositionens förslag som ett steg i den riktningen. Samtidigt är det viktigt att de lagar vi ska fatta beslut om här i dag bara ses som en tillfällig lösning innan Diskrimineringskommittén lägger fram sina förslag.

En samlad diskrimineringslagstiftning är önskvärd så snart som möjligt. En sådan lag skulle än tydligare än i dag kunna markera att diskriminering inte kan accepteras. Den skulle också stärka de olika ombudsmännen i deras arbete, och på sikt skulle också de fem ombudsmannafunktionerna kunna samordnas i en myndighet under riksdagen.

En samordnad ombudsmannamyndighet skulle också göra det lättare för den enskilde individen att veta vart han eller hon skulle vända sig. Genom en gemensam ombudsman skulle ombudsmannafunktionen bli ett än mer kraftfullt redskap än vad den är i dag.

Herr talman! Lagen om förbud mot diskriminering kom att göra det möjligt att stävja diskriminering inom en stor del av samhället, även utanför arbetslivet och högskolan, men vi får för allt i världen inte glömma bort att det fortfarande finns grupper och samhällsområden som står utan skydd mot diskriminering. Både gamla och unga kan nu som

förr särbehandlas utan att det är diskriminering. Diskrimineringsgrunden kön omfattas inte heller av den nya lagen. Detta leder till att det inte finns något skydd mot sådan diskriminering utanför arbetslivet och högskolan.

Det är positivt att den nya lagen även stärker skyddet för funktionshindrade eftersom de till viss del omfattas av den nya lagen. Trots detta har funktionshindrade i dag inte ett tillfredsställande skydd. Som exempel kan nämnas att det inte är diskriminering om en funktionshindrad utestängs på grund av bristande tillgänglighet. Vi i Centerpartiet vill därför i framtiden se en lagstiftning som stärker den enskilde individens rättigheter.

I Sverige har vi traditionellt valt att garantera utsatta grupper särskilt stöd genom lagstiftning som reglerar till exempel kommunerna. Detta innebär två problem, som vi ser det. Rättigheten till tillgänglighet till offentliga lokaler blir inte utkrävbar för individen. Det innebär samtidigt en onödig reglering av *hur* kommunen väljer att uppfylla sitt åtagande.

Vi kan då i det här sammanhanget välja att jämföra oss med USA. Där har man ett lite annorlunda synsätt, ett synsätt som har lett till att man har kanske världens starkaste skydd för funktionshindrade genom att göra exempelvis tillgängligheten till offentliga byggnader till en utkrävbar rättighet. Det här har inneburit att funktionshindrade har fått makt och instrument att kunna utkräva sina rättigheter i domstolar.

Vi i Centerpartiet vill därför framöver se en lagstiftning där det ges utvidgade rättigheter för funktionshindrade till sociala och andra förmåner som krävs för att kunna delta i samhället på lika villkor. Denna lagstiftning skulle innebära att offentliga regleringar ersätts med individuellt utkrävbbara rättigheter.

Herr talman! Som jag sade tidigare är lagen om förbud mot diskriminering en nödvändig lagstiftning i väntan på en sammanhållen diskrimineringslagstiftning, en lagstiftning som skulle stärka skyddet för utsatta individer i det svenska samhället radikalt. Oavsett om diskriminering sker medvetet eller omedvetet är det alltid oacceptabelt och måste bekämpas. Centerpartiet vill se en långtgående decentralisering av makt och ansvar, men det förutsätter också ett starkt skydd för individerna mot godtycke och övergrepp. Starka individuella rättigheter och ett decentraliserat samhälle är inte varandras motsatser – snarare är de varandras förutsättningar.

Anf. 4 ULF HOLM (mp):

Herr talman! Miljöpartiet de gröna välkomnar att ett starkare skydd för diskriminering nu införs på nya samhällsområden. Propositionen innebär bland annat att ett diskrimineringsförbud ska omfatta diskrimineringsgrunderna etnisk tillhörighet, religion eller övertygelse, sexuell läggning och funktionshinder inom områden där ett effektivt skydd tidigare saknats. Nya bestämmelser anger uttryckligen att trakasserier och instruktioner att diskriminera en person är former av diskriminering.

Som de flesta vet är detta förslag en effekt av att EU tvingar oss att genomföra dessa ändringar. Det händer inte många gånger att jag gillar EU-beslut, men i detta fall tycker jag faktiskt att EU gör rätt.

Det är synd att regeringen däremot inte vågar gå längre än vad EU säger oss att göra just nu. I stället fortsätter man att begrava diskrimineringsfrågorna i Diskrimineringskommittén. Jag beklagar verkligen att

regeringen inte vågar ta ett steg till i samband med de ändringar som EU nu tvingar regeringen att göra.

Herr talman! Det finns några punkter där Miljöpartiet med bestämdhet anser att regeringen kunde gå ett steg längre. Den första gäller att vi anser att diskrimineringsgrunden kön skulle ha omfattats av den föreslagna lagen. När skyddet för flera diskrimineringsgrunder nu införs blir det allt tydligare att det i Sverige saknas ett effektivt förbud mot könsdiskriminering utanför arbetslivet och i högskolan. Ett exempel på vad som kan uppstå är att det blir förbjudet för en bank vid kreditgivning att diskriminera en person med utländsk bakgrund samtidigt som det är tillåtet att diskriminera en vanlig kvinnlig företagare. Vi anser att detta är djupt beklagligt. Att kön inte tas in som diskrimineringsgrund innebär att det kan ta flera år innan ett effektivt och brett lagligt skydd mot könsdiskriminering införs i Sverige.

Från Miljöpartiets sida anser vi också att begreppet ”sexuell läggning” inte är tillräckligt. Vi anser att också ”könsidentitet” ska vara med som diskrimineringsgrund. Detta begrepp innefattar då till exempel transpersoner, vilka tillhör en grupp som i dag utsätts för diskriminering såväl i samhället i stort som i arbetslivet. Transpersoner är individer vars könsidentitet eller uttryck för könsidentitet tidvis eller alltid skiljer sig från normen för det kön som registrerats för dem vid födseln. Varje individ måste själv få definiera sin identitet och avgöra om hon vill definiera sig som transperson eller något annat.

Jag vill här också uppmärksamma kammaren på lite felskrivningar. Det står i våra texter när det gäller sexuell identitet, till exempel under punkt 6: ”Skydd mot diskriminering på grund av sexuell identitet.” Det ska vara ”könsidentitet”, precis som det står i vår mp-motion A13 yrkande 2, s. 45 i betänkandet. Jag hoppas att det går att bifalla detta även om det står lite fel i papperen. Det är det ursprungliga motionsyrkandet som gäller.

Jag går vidare. Miljöpartiet är, liksom Ombudsmannen mot etnisk diskriminering och Integrationsverket, kritiskt till att propositionen inte omfattar något skydd för juridiska personer. Vi ifrågasätter därmed om den föreslagna lagstiftningen verkligen uppfyller de krav som finns i det EG-direktiv som lagändringarna avser att uppfylla. I remissvaret till Diskrimineringsutredningens slutbetänkande *Ett utvidgat skydd mot diskriminering* menar Diskrimineringsombudsmannen att när ett skydd mot diskriminering av juridiska personer saknas, försvagas också skyddet av fysiska personer. Som exempel nämns bemanningsföretag och andra tjänsteproducerande företag vars kunder kan kräva att den inhyrda personalen eller konsulten kan ha en viss etnisk tillhörighet. Sådana krav är enligt Diskrimineringsombudsmannen inte ovanliga, och företagen kan av ekonomiska skäl ha svårt att värja sig mot dem. Resultatet kan bli diskriminering även i nästa led av enskilda arbetstagare och arbetssökande. Med ett effektivt skydd mot diskriminering av juridiska personer skulle den enskilde företagaren ha en helt annan möjlighet att åsidosätta kundens krav. Ett annat exempel är behovet av skydd för juridiska personer som ägs eller drivs av personer som tillhör etniska minoriteter eller invandrare. Problemet med diskriminering av invandrarföretagare är välkänt och har bland annat behandlats i utredningen *Invandrare som företagare*. Behovet av skydd mot diskriminering vid tillgången till och

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Ett utvidgat skydd
mot diskriminering*

villkoren för finansiering, försäkring, anskaffande av lokaler och i olika situationer vid bedrivandet av själva verksamheten är omfattande.

Jag anser att det är en brist att propositionen inte heller innehåller några förslag om att utvidga diskrimineringsförbudet till den del av utbildningsområdet som ligger utanför högskoleområdet. Förutom att det är angeläget att utbildningssektorn får ett skydd mot diskriminering som motsvarar det inom övriga delar av samhället innebär det också att Sverige troligen inte fullt ut genomför EG-direktivet.

Miljöpartiet anser att lagens tillämpningsområden inte är enhetliga. I stället för att införa generella enhetliga regler räknar man upp olika situationer, händelser, verksamhetsområden och aktörer som omfattas av lagens tillämpningsområden. Detta får som resultat att lagförslagen blir oöverskådliga och skyddet inte enhetligt de olika verksamhetsområdena emellan. Det är inte nödvändigt att skilja mellan privata och offentliga aktörer. Det EG-direktiv som denna lag avser att implementera innehåller inga begränsningar när det gäller vilka aktörer som enligt lag ska vara förbjudna att utsätta någon för diskriminering. Vi avser att verka för en mer enhetlig lagstiftning i den parlamentariska kommitté som ska lägga fram förslag om en mer enhetlig lagstiftning – förhoppningsvis inom kort.

Jag står bakom alla reservationer och motioner, men jag yrkar bifall bara till reservationerna 5 och 6.

Anf. 5 SONJA FRANSSON (s):

Herr talman! Alla människor är lika mycket värda. De ska därmed ha lika rättigheter och lika skyldigheter. Att värna om grundläggande fri- och rättigheter brukar vi också kalla för mänskliga rättigheter. Det här tror jag att de allra flesta människor ställer upp på. Om vi dessutom lever upp till den rätten skulle vi inte behöva den lagstiftning vi i dag debatterar.

Vi kan, tyvärr, se otaliga exempel på hur människor diskrimineras i det vardagliga livet. Det kan gälla så enkla, banala saker som att kunna äta när man är hungrig, lägga sig när man är trött eller åka hem från kalaset när man vill åka hem. Det kan vara att få gå i den skola som ligger närmast eller att handla i kvartersbutiken.

Att själv kunna bestämma över sitt liv på detta sätt är inte alla förunnat. Den person som har ett funktionshinder får ofta avstå eller välja annat alternativ på grund av att samhället inte är anpassat eller inte är tillgängligt. Med andra ord: man blir diskriminerad.

Människor med annan etnisk bakgrund blir nekade att komma in på restaurangen, samtidigt som den som har ett funktionshinder får gå in bakvägen därför att restaurangen inte är tillgänglig. En annan person får inte jobbet därför att han eller hon är homosexuell eller har en trosuppfattning som inte stämmer. Detta är också exempel på diskriminering som förekommer varje dag i vårt land.

Herr talman! Låt oss slå fast att det aldrig kan vara acceptabelt att diskriminera människor, oavsett etnisk tillhörighet, kön, sexuell läggning, funktionshinder, ålder eller religion – inte i något sammanhang.

En tydlig markering från samhällets sida – att detta inte är tillåtet eller acceptabelt – är lagstiftning mot diskriminering.

En vidgad diskrimineringslagstiftning är efterlängtat inom alla områden. Det är önskvärt med en generell lagstiftning som omfattar alla samhällsområden och de grupper som i dag blir diskriminerade, där också tillgängligheten för människor med funktionshinder finns med. Det här är lätt att säga men svårare att genomföra, allrahelst om lagstiftningen ska vara tydlig och lättförståelig. Därför har regeringen tillsatt en parlamentarisk utredning för att se över helheten, den så kallade Diskrimineringskommittén. Kommittén ska se över delar av det som redan finns för att kunna föreslå en mer sammanhållen lagstiftning med de delar som nu saknas.

I dag debatterar vi propositionen *Ett utvidgat skydd mot diskriminering*. Denna föreslagna lag är ett led i att genomföra två EG-direktiv. Det innebär att vi från och med den 1 juli får ett starkare skydd mot diskriminering för fler grupper och inom fler områden. Skyddet kommer att vidgas betydligt inom den högre utbildningen och inom arbetsmarknadsområdet, exempelvis vid praktik och bedrivande av näringsverksamhet.

I Sverige finns redan flera lagar med det direkta syftet att förbjuda diskriminering. Fyra av dessa lagar gäller i arbetslivet. Det är jämställdhetslagen, lagen om åtgärder mot etnisk diskriminering i arbetslivet, lagen om förbud mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder och lagen om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning. Dessutom har vi lagen om lika behandling av studenter i högskolan. I den lagen gäller diskrimineringsgrunderna kön, etnisk tillhörighet, funktionshinder och sexuell läggning. Därutöver finns lagen om förbud mot diskriminering av deltidsarbetande arbetstagare och arbetstagare med tidsbegränsad anställning.

Vad är det då för ytterligare skydd mot diskriminering som vi nu inför? Det vidgade skyddet kommer att innebära att diskrimineringsförbud ska gälla i förhållande till enskild person på diskrimineringsgrunderna etnisk tillhörighet, religion, sexuell läggning och funktionshinder. De kommer att gälla inom arbetsmarknadspolitisk verksamhet, vid start eller bedrivande av näringsverksamhet, yrkesutövning, medlemskap, medverkan och medlemsförmåner i arbetstagar-, arbetsgivar- eller yrkesorganisationer, också inom områdena varor, tjänster och bostäder. Detta är ett kraftfullt utvidgat diskrimineringsförbud som kommer att ha stor betydelse för väldigt många människor.

Utöver detta föreslås ett diskrimineringsförbud som gäller etnisk tillhörighet, religion och annan trosuppfattning. Då gäller det socialtjänsten, färdtjänsten, riksfärdtjänsten, bostadsanpassningsbidraget, socialförsäkringssystemet, arbetslöshetsförsäkringen och hälso- och sjukvården.

Man kan säga att detta är en föregångare som visar vägen för de andra diskrimineringsgrunder som vi efter hand ska utvidga lagen med, för självklart ska det inte heller vara möjligt att diskriminera människor på grund av funktionshinder eller på grund av kön inom till exempel socialtjänsten eller sjukvården. Allt detta som saknas ska Diskrimineringskommittén återkomma med förslag om.

Herr talman! Utskottet anser dessutom att vi ska ändra och förtydliga i 1999 års lag om förbud mot diskriminering av personer med funktionshinder i arbetslivet. I lagen framgår det att skyddet är vidare och omfattar mer än den enskilde funktionshindrade personen. Det kan till exempel omfatta anhörig. Detta framgår inte tydligt i nuvarande rubriktexter,

vilket också Handikappombudsmannen har påpekat. Utskottet föreslår därför en ändring av lagens rubrik så att det tydligt framgår att även diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder är förbjuden.

Herr talman! Med detta som tillägg anser vi socialdemokrater att den förstärkta diskrimineringslagstiftning som nu föreslås är bra. Den är inte fullständig – det är vi väl medvetna om – men den är en mycket bra start inför den ytterligare utvidgning som Diskrimineringskommittén har att föreslå.

Vi socialdemokrater yrkar därför bifall till propositionen i dess helhet och avslag på samtliga motioner.

Anf. 6 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik:

Herr talman! I Diskrimineringskommitténs direktiv står det att man ska överväga en gemensam lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och samhällsområden.

På grund av detta vill jag fråga Sonja Fransson om man kan tänka sig att den nya civilrättsliga lagen som det står om i betänkandet kommer att arbetas in i Diskrimineringskommitténs fortsatta arbete. Eller kommer denna lag som vi nu ska fatta beslut om att stå fast, vilket gör att vi i framtiden kommer att få två olika lagar, eller kommer man att se till att det blir en lag av bägge?

Anf. 7 SONJA FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Enligt min uppfattning har Diskrimineringskommittén ett väldigt vitt uppdrag, dels att se över de delar som fattas i lagstiftningen i dag, dels att se till en sammanhållen lagstiftning och också att se till ombudsmännen och om man kan samordna detta på ett annat sätt. Detta kan alltså Diskrimineringskommittén också se över.

Målet är att vi ska få en enhetlig och tydlig lagstiftning, men det är ju inte självklart att den blir tydligare för att den blir sammanhållen. Därför tror jag att det är viktigt att Diskrimineringskommittén har väldigt vida direktiv så att man kan se på vad som är rimligt och hur man bör göra. Här har vi inte velat låsa kommittén på något sätt, utan här kan kommittén jobba vidare.

Anf. 8 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik:

Herr talman! Jag förstår detta, men min fråga var egentligen om den nya civilrättsliga lagen som ligger utanför arbetslivet kan tänkas arbetas in i Diskrimineringskommitténs fortsatta arbete. Det var min direkta fråga.

Anf. 9 SONJA FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Den uppfattning jag har är att det är möjligt att göra på det sättet om Diskrimineringskommittén anser att det är det som behövs, för man ska se till helheten när det gäller diskrimineringslagstiftningen.

Anf. 10 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Sonja Fransson talar varmt om rättigheterna, och det är självklart att det aldrig är acceptabelt att det förekommer diskriminering. Men efter att hon nu har räknat upp alla diskrimineringsgrunder, som

skedde från talarstolen, är frågan: Vad händer då med alla de grupper som står fortfarande står utanför och som inte har nämnts?

Min fråga blir: Tycker Sonja Fransson verkligen att lagstiftningen blir tydligare, trots att det fortfarande finns en mängd diskrimineringsgrunder som inte har tagits in? Jag tycker att det finns en tydlig spricka i resonemanget. Kontentan av detta och den verkliga frågan blir: Tycker du verkligen att den kommande lagen ska utvidgas som en helhet eller brytas ned grupp för grupp?

Anf. 11 SONJA FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Diskrimineringskommittén har fått i uppdrag att se över en generell lagstiftning, men att då naturligtvis också titta på vilka grupper som är diskriminerade. Alla grupper i samhället är inte diskriminerade, men det finns olika grupper som är diskriminerade i olika sammanhang. Det är oerhört väsentligt att vi på ett tydligt sätt visar att vi inte accepterar att människor blir diskriminerade, och då måste vi ha en lagstiftning. Det tror jag är väldigt viktigt.

Anf. 12 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Att vi ska ha en diskrimineringslagstiftning är vi alla överens om. Jag tror inte att någon i den här debatten kommer att gå upp och hävda någonting annat. Lika självklart är det att alla medborgare ska ha samma skydd.

Jag fick inget riktigt svar på frågan om det förslag som kommittén lägger fram bör ha inriktningen att man antingen ska ha en lösning som innebär en helhet eller om man ska göra det nedbrutet. Det har ju tydlig bäring också på den förra frågan. Är det verkligen rimligt att fortsätta på samma väg och komplettera lagstiftningen successivt? Bör man inte skapa en diskrimineringslag som blir heltäckande?

Anf. 13 SONJA FRANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill inte föregå Diskrimineringskommitténs arbete. Diskrimineringskommittén har fått i uppdrag att titta på helheten, att ha en generell lagstiftning. Det är möjligt att man kommer fram till att den ska gälla alla grupper – man ska inte diskriminera i något sammanhang, vem det än är – eller också kommer man att räkna upp grupper. Men det här är faktiskt deras uppdrag att se över. Det är inte så enkelt. Det är väldigt enkelt att säga det, men det är inte så enkelt att lagstiftningsvägen få det här att fungera i praktiken. Därför tror jag att det är viktigt att vi är väldigt öppna för det arbete som görs i Diskrimineringskommittén.

Anf. 14 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v):

Herr talman! Från Vänsterpartiets sida välkomnar vi den här lagstiftningen, som helt klart stärker skyddet mot diskriminering. Som många varit inne på är det en avvägning om vi ska ta ytterligare steg och införliva EG-direktiven samtidigt som vi, tror jag, har en samstämmighet om att vi egentligen alla vill ha en lagstiftning som ser annorlunda ut. Ingen har väl, vad jag har uppfattat, ifrågasatt att direktiven ska införlivas. Det är ju ett uppdrag som vi har.

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Ett utvidgat skydd
mot diskriminering*

Från vår sida menar vi att propositionen både för frågan framåt och stärker skyddet, men utan att stänga några dörrar för den utredning som sitter. Det tycker vi är viktigt. Som flera har påpekat är ju uppdraget till kommittén att se över möjligheterna att få en gemensam lagstiftning och se om man kan samordna alla eller flertalet diskrimineringsgrunder.

Under debatten tyckte jag att Tobias Billströms resonemang var intressant. Visst kan man ställa sig frågan: Behöver man egentligen ange diskrimineringsgrunder? Utan att ha tänkt på frågan så där väldigt nog – frågeställningen kom ju upp nu – så bedömer jag att man i dagsläget nog behöver ange diskrimineringsgrunder, det vill säga försöka definiera vilka olika mekanismer det finns som gör att människor diskrimineras. I ett senare skede kanske man inte behöver det, utan man kan ha en lagstiftning som täcker in alla människors rättigheter. Då är man framme vid att vi egentligen inte alls skulle behöva någon lagstiftning därför att det skulle vara så självklart att alla människor har rättigheter. Men min bild är att det är långt kvar till dess. I dagsläget behöver vi definiera olika diskrimineringsgrunder, och vi behöver också ha olika politiska verktyg för att arbeta med olika former av diskriminering. Jag tror till exempel att när det gäller diskriminering på grund av kön så är det nödvändigt med särskilda verktyg.

När det gäller diskussionen om huruvida man ska ha en tillfällig lagstiftning och redan nu slå fast att det som vi beslutar om är enbart provisoriskt så tror vi att det skulle vara en nackdel. Man stiftar ju inte lagar bara för att stifta lagar, utan man stiftar lagar därför att man vill att de ska få genomslag i verkligheten. En lag som man på förhand säger ska försvinna kommer att vara svår att få att fungera i praktiken. Vi vet att det från ombudsmännens sida har krävts mycket arbete när det gäller både att sprida kunskap om den lagstiftning som finns och att i ett andra steg se till att både arbetsgivare och arbetstagare faktiskt agerar aktivt inom den lagstiftning som finns.

Det råder stor samstämmighet om att diskriminering förekommer. Det är en bra och nödvändig början även om vi vet att det inte räcker med insikten och inte heller med lagstiftning, utan att det handlar i grund och botten om oss själva. Var och en av oss måste bli medveten om att vi har fördomar – fördomar som vi själva bär på. Därför måste de här frågorna ständigt diskuteras parallellt med att vi arbetar med lagstiftning som verktyg. Det är ju mänskliga rättigheter vi talar om. De rättigheterna måste genomsyra alla områden i livet och i samhället. Det gäller allt från familjen, arbetet, näringslivet, skolan och så vidare. Rättigheten att inte bli diskriminerad måste vara gränslös.

Det som vi senare kommer att besluta om i dag stärker skyddet när det gäller diskrimineringsgrunderna etnisk tillhörighet, religion, sexuell läggning och funktionshinder. Det är en rad nya områden som täcks in. Man inför också en ny bevisregel med delad bevisbörda. Vi menar att detta är viktiga saker som Diskrimineringsutredningen kommer att ha nytta av i det arbete den ska göra.

Vi är också kritiska till propositionen. Vi tycker att det finns rätt så allvarliga brister, inte minst att det inte finns några förslag inom utbildningsväsendet. Vi tycker också att man i propositionen borde ha fått med det som gäller varor, tjänster och bostäder när det handlar om privatpersoner. Majoritetstexten i utskottsbetänkandet har ju också inriktningen att

vi förväntar oss att regeringen återkommer med de frågorna. Det kommer vi från vår sida också att bevaka.

Till sist vill jag lyfta fram en specifik fråga. Efter att ha jobbat några år som politiskt aktiv inser man att om man ska flytta fram positionerna i någon fråga så handlar det om att nöta och nöta och tjata och tjata. Därför tänkte jag passa på att återigen ta upp det här med inträdesvillkor i a-kassan. Vi förde en debatt om det i utskottet för en tid sedan. Vi har också lyft fram frågan i en interpellationsdebatt, och vi tycker väl att regeringen nu inser att man måste ta tag i det här. Man har tagit fasta på de fackliga centralorganisationernas förslag i detta. I och med att vi fattar beslutet i dag stärker det ytterligare argumenten för att man måste se över detta. Det finns vissa regler som vi har som man måste titta på och se om de innebär en strukturell diskriminering. Om de gör det måste man självfallet göra någonting åt det.

Jag avslutar med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 15 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Det är glädjande att Camilla Sköld Jansson noterade den framlyfta problematiken med diskrimineringsgrunderna. Jag tycker kanske inte att det för oss närmare varandra åsiktsmässigt, men det är intressant i alla fall.

Vad gäller möjligheterna att föra lagarna till en provisorisk lag tillfälligt så är inte det någonting nytt. Det är ingenting som är unikt. Vi gör det ganska ofta i den här riksdagen. Vi skapar lagar som sedan blir obsoleta efter ett tag därför att omständigheterna förändras. Problemet med Camilla Sköld Janssons resonemang är begreppet ”senare skede”. Det kan i ett senare skede bli aktuellt att överge tanken på att räkna upp diskrimineringsgrunderna, säger hon. Men jag tror inte, och inte heller Moderaterna, att det är den vägen vi ska gå. På något vis måste vi inse att om vi fortsätter på den här vägen så kommer vi att hamna i en ohållbar situation. Jag vet att Camilla Sköld Jansson liksom jag har sett de listor omfattande upp till 30–40 olika punkter som kan utgöra diskrimineringsgrunder. Är det verkligen den vägen vi ska gå? Är inte de problem som vi nu i rättskipningen börjar upptäcka en tydlig varningssignal om att någonting är allvarligt fel, och att vi måste rätta till det och inte fortsätta på den inslagna vägen?

Anf. 16 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Herr talman! Visst kan man införa tillfälliga lösningar, men min bedömning är att det vore en nackdel just för att få tillämpningen. Om man nu ser att lagstiftningen ändå för frågan framåt vore det ju synd om den inte också fick kraft i praktiken.

Som jag sade verkar det som det finns en samstämmighet om att vi måste förenkla och se om vi kan hitta en sammanhållen lagstiftning. I det tror jag också att det ingår att se över om man kan minska det här med diskrimineringsgrunderna.

Jag försökte beskriva att jag ser det här som en process. Bara det faktum att vi har en jämställdhetslag och att vi har lagstiftning som pekar ut de olika diskrimineringsgrunderna visar ju att det inte räcker med någon allmän hållning, eftersom vi i våra grundlagar redan har inskrivet att vi alla människor har lika rättigheter och att ingen ska diskrimineras. Jag

ser alltså detta som en process när det gäller när och hur man kan för-
enkla det. I framtiden kan man till exempel tänka sig att man kanske inte
behöver en jämställdhetslag därför att män och kvinnor per definition har
samma förutsättningar. Men min bedömning är att det är långt, långt dit.
Därmed inte sagt att vi inte ska diskutera det, och som jag sade tycker jag
att det var en intressant infallsvinkel i Tobias Billströms anförande.

Anf. 17 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Problemet är implementeringen av lagstiftningen. När
de vackra ord som vi uttalar här i kammaren om alla människors lika
värde och rättigheter och att alla ska ha samma möjligheter och så vidare
ska omsättas så måste det finnas någon uppbackning. Vi ser i dag hur
lagstiftningen krackelerar. Vi ser hur det blir svårare och svårare att upp-
rätthålla redan det förhållandevis – och då menar jag verkligen förhållan-
devis – lilla antal lagar som vi har.

Men vad händer om vi fortsätter på den inslagna vägen? Vi har vidgat
detta. Camilla Sköld Jansson säger att vi upptäcker fler och fler grupper.
Ja, är inte det därför att politikerna har ett behov av att upptäcka fler och
fler grupper? Jag försöker inte på något vis kringgå det faktum att dis-
kriminering förekommer, men frågan är: Är det inte bättre att ha en
sammanhållen diskrimineringslagstiftning där alla får samma möjligheter
att prövas enligt en och samma lag, än att vi i dag ska ha kolliderande
lagar där det till slut kommer att bli en fråga om att fatta politiska beslut
om rangordningen av vilka diskrimineringsgrunder som ska vara vikti-
gare än andra? Det är ju inte en utveckling som på något vis kan beteck-
nas som positiv. Den kommer att ställa grupper mot varandra på ett sätt
som är helt makalöst.

Anf. 18 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Herr talman! Jag tror inte att någon tycker att man ska ha ett lapp-
täckte av lagstiftning, att vi ska bygga på med olika diskrimineringsgrun-
der och att det skulle ha något egenvärde. Men jag vill nog hävda att vi
inte har kommit längre i de här frågorna än att det fortfarande är nödvän-
digt att synliggöra det faktum att sexuell läggning, kön, funktionshinder,
etnicitet eller vad det nu kan vara faktiskt utgör diskrimineringsgrunder.
Jag ser det mera som ett sätt att faktiskt synliggöra detta.

Sedan, återigen, finns det en samstämmighet kring att man ska för-
söka göra regelverket enklare och tydligare. Detta får Diskriminerings-
kommittén se över. Det är möjligt att man kan hitta någon lagstiftning
som blir sammanhållen och som anger en ram utan att man tappar syn-
liggörandet av de olika mekanismer som finns, vilket jag i dagsläget tror
är nödvändigt.

Anf. 19 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik:

Herr talman! Camilla Sköld Jansson säger att om man anser att den
här nya civilrättsliga lagen kommer att vara provisorisk, så kommer den
att få svårt att få genomslag i praktiken.

Nu är det ju så att den bygger på två nya EG-direktiv som ska imple-
menteras i svensk lagstiftning, och detta ska göras inom en viss tidspe-
riod. Den här lagen kommer att träda i kraft den 1 juli 2003. Under tiden

kommer Diskrimineringskommittén att arbeta, och man kommer att fortsätta fram till den 1 december 2004.

Låt oss säga att det under den tiden kommer nya EG-direktiv som också kommer att kräva nya lagar inom detta område! Det innebär att vi får en oerhört splittrad bild. Jag tyckte därför att det var glädjande att Sonja Fransson, som representerar Socialdemokraterna, svarade att hon hoppades att detta skulle tas in under Diskrimineringskommitténs arbete. Jag tycker att det är tråkigt att Camilla Sköld inte har den åsikten utan i stället anser att den lag som nu kommer till inte ska vara provisorisk utan, så att säga, ska vara fast.

Jag tror att vi kommer att få en väldigt splittrad bild om vi fortsätter att skapa nya lagar. Det viktigaste är att få in detta. Speciellt med tanke på att vi har en kommitté som arbetar för en sammanhållen diskrimineringslagstiftning tror jag att detta skulle vara det bästa.

Anf. 20 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Herr talman! Jag sade tidigare att det att ägna sig åt politik är att nöta och nöta och säga samma sak åtskilliga gånger. Jag tror att jag vid minst tre, kanske fyra, tillfällen har sagt att inriktningen ska vara att vi ska få en enhetlig, sammanhållen och förenklad lagstiftning – nu har jag sagt det vid fem tillfällen. Det är vår uppfattning.

Om man gör den här lagen provisorisk eller inte har inte med den frågan att göra, eftersom Diskrimineringsutredningen har detta i sin hand. Man har möjlighet att implementera den eller skrota den eller lägga fram vilka förslag man vill. Man låser inte detta. Men jag menar att det, om man skulle göra den provisorisk, inte finns någon anledning att över huvud taget ta tag i den här lagstiftningen, och den för ju ändå frågan framåt.

Anf. 21 LUCIANO ASTUDILLO (s):

Herr talman! Sadoc Vidal hade sett en bostadsannons en måndag morgon. Lägenheten verkade vara perfekt nu när han och tjejen skulle flytta ihop. Han ringde mäklaren, och svaret han fick var följande: Det är redan så många som har ringt så det är inte lönt att också du kommer.

Det är inget märkligt svar, men det var något i bemötandet som fick honom att tvivla, så han bad flickvännen att ringa. Hans svenska flickvän, Eva Lindström, ringde tio minuter senare. Okej, du är välkommen, fick hon till svar.

Sadoc Vidal hade bott i Sverige i sju år. Han hade fast jobb som lastbilsmechaniker. Detta blev en kalldusch för honom. I artikeln där Sadoc Vidals historia berättas säger han: Jag trivs jättebra i Sverige, men det här gör mig så besviken.

Herr talman! ”Det här gör mig så besviken.” Det är orden från en människa som har blivit fråntagen sitt människovärde. Det är orden från en människa som har blivit berövad det allra mest grundläggande. Här ligger diskrimineringens allvarligaste konsekvens – kränkningen, ifrågasättandet och vanmakten.

Diskriminering är ett faktum i Sverige. Den finns på bostadsmarknaden och i arbetslivet och sker på kvällar och helger när ungdomar vill ut och roa sig. Handlingen bygger på falska föreställningar om andra människor, och kärnan, näringen, till denna handling hämtas i de gamla

och avdammade rasteorierna, som delar upp människor i mer och mindre värda.

Diskriminering leder dessutom till att vi delar upp samhället i vi och de. Vi-och-de-samhällen är farliga. De slår sönder sammanhållning och skapar otrygghet. Diskrimineringen drabbar inte bara den enskilda utan också samhällsutvecklingen, för det finns massor av människor som skulle kunna tillföra så mycket mer till samhället som inte ens får chansen, och det har Sverige inte råd med.

Herr talman! För oss socialdemokrater har integrationspolitiken varit en av de stora utmaningarna den här mandatperioden och kommer så även att förbli. Förra veckan tog vi beslut om en rad offensiva satsningar på arbetsmarknadsområdet. I dag debatterar vi hur Sverige ska införliva två nya EG-direktiv, arbetslivsdirektivet och direktivet mot etnisk diskriminering.

Nu pratar jag ur ett integrationsperspektiv. Det gör jag medvetet, eftersom min kollega Sonja Fransson har tagit upp det mer generella.

Det är omöjligt att här gå igenom varje detalj kring direktiven och vad de innebär. Däremot kan vi socialdemokrater konstatera att detta ligger helt i linje med vad vi står för. Kampen för integration är också kampen mot diskriminering. Genom att införliva dessa direktiv förstärks skyddet mot den diskriminerade. På många nya områden där det i dag inte finns en tillräckligt bra lagstiftning stärks nu skyddet ännu mer.

Vi inför nya diskrimineringsgrunder – religion eller annan trosuppfattning. Och bevisbördan ska vara delad. Den nya lagen innebär med andra ord att den enskilde, den drabbade, den som blivit diskriminerad får en stärkt position.

Herr talman! Jag har några korta kommentarer kring reservationerna. Först är det glädjande att se att inget parti motsätter sig införandet av den nya, tuffare lagen mot diskriminering. Det är bra, men vi socialdemokrater kan förstå att det inte har skett helt utan vända, speciellt när det gäller en del moderater, folkpartister och kristdemokrater. Detta måste ha lett till huvudbry. På ena sidan har ni haft EU och på andra sidan Svenskt Näringsliv. Den ena säger: Vidga skyddet mot diskriminering! Den andra säger: Nej, låt den osynliga handen, marknaden, sköta det här helt fritt – inga fler regler, inga fler lagstiftningar! Jag kan förstå att en och annan nyliberal och, för den delen, liberal har känt att detta är ett besvärligt ärende.

Vi socialdemokrater är i alla fall glada åt att ni, precis som vi, tycker att marknaden inte kan sköta allt själv, åtminstone inte alltid, utan att man behöver lite hjälp till exempel för att få stopp på diskrimineringen.

Miljöpartiet, som för övrigt vill lämna EU, passar i sin tur på att ta avstamp i dessa två direktiv för att driva på oss ännu mer på diskrimineringsområdet. Vi socialdemokrater tolkar det som att Miljöpartiet inte längre tycker att allt som kommer från Bryssel är av ondo. Välkommen in i EU-gemenskapen!

Herr talman! Jag vet inte om Sadoc Vidal och flickvännen fick sin lägenhet, inte heller om Sadoc Vidal fick upprättelse. Kanske skulle Sadoc Vidal med denna lag ha haft bättre chans att få en rättvis behandling. Det tror jag. Jag är faktiskt helt övertygad om det. Jag vet att fler framöver kommer att tänka sig för extra mycket innan de diskriminerar, innan de negativt särbehandlar medmänniskor.

Vi socialdemokrater är stolta över att vi under detta första år har kunnat ta så många viktiga och offensiva steg framåt i arbetet för integration. I detta är den här nya lagen mot diskriminering en viktig grundsten. Vi hade inte kunnat göra detta själva. Därför vill jag passa på att tacka Miljöpartiet, även om ni har fått en liten känga här, och Vänsterpartiet för samarbetet på det här viktiga området.

Vi får inte heller glömma att mycket mer återstår att göra. Mycket mer återstår att göra för att bryta segregationen och utanförskapet. Mycket mer återstår att göra för att ta till vara alla människor här i landet. Där har vi tre gemensamt ett mycket viktigt ansvar.

Anf. 22 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! I Lucianos anförande berörs en av de många möjliga diskrimineringsgrunder som finns, den etniska. Jag ska dock börja i den andra ändan.

Jag tror inte att integrationsfrågan i det här landet kan lösas med hjälp av diskrimineringspolitiken. Den måste lösas genom att människor hamnar i arbete, genom att människor får möjlighet att komma in från det utanförskap där många människor befinner sig. Då kan man inte se diskrimineringspolitiken som den främsta hävstången, vilket jag tycker att Luciano gör.

Min direkta fråga till dig, Luciano Astudillo, är: Vad har du att säga om fallet i Malmö efter att ha talat så varmt om de problem som finns? Det handlar om den iranska kvinnan som valdes bort på grund av att hon vid ett givet tillfälle råkade ha fel kön. Hon råkade befinna sig i fel fält i den matris som du och socialdemokratin vill bygga upp. I din värld gäller det verkligen att befinna sig i rätt fält vid rätt tillfälle, när Socialdemokraterna bestämmer sig för att peka ut en viss grupp som svag. Vad har du att säga om det?

Anf. 23 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik:

Herr talman! Jag tror att vi kan förbättra integrationen för alla i samhället om vi kan bekämpa diskriminering. Det är en av de viktiga saker som kan bidra till integration. Det om det, i första hand.

Jag vill inte lägga mig i ett rättsfall och kommentera det. Däremot måste jag säga att det är förvånande att Moderaterna med denna emfas driver på i dessa frågor, men när förslagen väl läggs fram här i riksdagen och i kommunfullmäktige landet runt säger de: Nej, nej, nej, vi vill ingenting. Är det bara en läpparnas bekännelse att ni är emot diskriminering? Ni vill inte göra någonting åt den. Hittills har ni motverkat vartenda förslag till förändringar. Varje gång vi försöker stärka skyddet mot diskriminering har Moderaterna varit de som kämpat benhårt emot.

Anf. 24 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Skillnaden mellan dig, Luciano, och mig är att lagar i min värld inte synliggör. I min värld är det opinionsbildningen och debatten som synliggör de problem som finns ute i samhället. Lagstiftningen erbjuder ett stabilt ramverk som gör det möjligt för människor att känna att de får ett rättsskydd av staten. Det är det som är skillnaden mellan den socialdemokratiska retoriken och den moderata politiken.

Man kan också konstatera att vi skiljer oss åt i synen på praktiska åtgärder. Luciano Astudillo tror att man löser de problem som finns i samhället genom en diskrimineringslagstiftning uppbruten i olika grupper som han kan bolla med som det passar honom. Jag tror på en sammanhållen diskrimineringslagstiftning som ger samma skydd åt alla oavsett ursprung, oavsett vilken diskrimineringsgrund som kan vara aktuell. Det är här skillnaden mellan den socialdemokratiska och den moderata politiken syns bäst. Det är helt riktigt. Vi tycker inte om den här förändringen. Vi har inte tyckt om de andra förändringarna heller, där man har gått ifrån att bryta upp den heltäckande diskrimineringslagstiftning som vi trots allt hade till att i dag ha detta mischmasch där snart inte ens ombudsmännen vet vilken lag som ska ha precedens eller äga överhöghet över den andra.

Jag förstår att våra samhällsbilder i det här avseendet skiljer sig åt ganska rejält.

Anf. 25 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik:

Herr talman! Tobias Billström vet mycket väl att vi har en utredning som tittar på just hur vi ska försöka få en mer enhetlig och sammanhållen lagstiftning. Däremot har vi en något annorlunda syn på detta med lagstiftning. För att dra en annan parallell: Se på lagen mot barnaga, som har en stabil grund att stå på men också fungerar uppfostrande och markerar var gränsen går, vad vi inte tolererar. Så måste man också se det när det gäller diskrimineringsfrågorna.

Vi har ett mångfasetterat samhälle där människor diskrimineras på grund av etnicitet, på grund av att de har ett annat kön, en annan sexuell läggning, funktionshinder. Man måste kunna göra något åt det och markera att vi inte tolererar att man inte tar till vara de här människorna bara för att de har någonting som är annorlunda.

Faktum är att medan ni moderater här i kammaren har motverkat varenda lagändring har mängder av människor tack vare de här lagarna fått upprättelse, skadestånd, jobbet tillbaka. Det gör mig trygg när jag står här och när vi i dag kommer att fatta beslut om ett stärkt skydd.

Anf. 26 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Det var ett inspirerande och mycket engagerat tal som Luciano Astudillo höll. Låt mig bara kommentera några saker.

Jag erkänner att det är ovanligt att jag påstår att EU är någonting bra. Å andra sidan: Varför har inte Sverige infört de här bestämmelserna tidigare? Det hade Sverige kunnat göra. Sverige har varit ett föregångsland på många av de här punkterna. De senaste åren har sossarna faktiskt börjat tackla av och lagt allting i Diskrimineringskommittén i stället. Nu tvingas ni, på grund av EU, att införa ett starkare skydd. Det tycker jag är beklagansvärt. Samtidigt måste jag tacka EU i detta fall för att de sätter lite press på Socialdemokraterna.

Den stora frågan är vad ni tycker om reservationerna. Luciano Astudillo nämner inte alls de fyra reservationer som jag lämnat in för Miljöpartiet. Vi skulle kunna gå vidare med dem. Ni gör bara exakt det EU säger till om och ingenting mer. Resten lägger ni i kommittén, i stället för att ta chansen att uppdatera även på andra områden, till exempel ett ökat

skydd mot diskriminering på grund av kön och könsidentitet. Men där släpper ni. Ni gör bara precis det EU säger till er och ingenting mer.

Enligt ditt tal, Luciano, skulle du ha röstat för Miljöpartiets alla fyra reservationer, för det var exakt det som framgick i ditt tal – läpparnas bekräftelse.

Prot. 2002/03:115

3 juni

*Ett utvidgat skydd
mot diskriminering*

Anf. 27 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik:

Herr talman! Det är härligt att höra en miljöpartist prata sig varm för EU på det här sättet. Förhoppningsvis kan vi se till att bra beslut kommer från Bryssel också på andra områden, så att vi får höra det mer här i kammaren.

Vi har en tradition i Sverige där många av de beslut vi tar här i kammaren föregås av en utredning. Det kan man ironisera kring och skratta åt. Men man måste faktiskt se vilka konsekvenserna i samhället blir av de förändringar som görs innan man springer före. Jag vet att Miljöpartiet är ett litet och ettrigt parti som vill mycket. Jag har stor respekt för det. Men det är så här vi alltid har gjort i Sverige, och det har fungerat rätt bra. Vi har faktiskt ett ganska bra skydd i Sverige.

Låt oss se vad den här utredningen kommer fram till. Förhoppningsvis får vi ett ännu bättre skydd mot diskriminering därefter.

Anf. 28 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Uppenbarligen abdikerar nu Socialdemokraterna inför EU, eftersom ni inte lyckats ta fram det här utmärkta skyddet mot diskriminering tidigare. Först nu tar ni fram det. Det behövdes inte särskilt mycket utredningsberedskap för det.

Det ni socialdemokrater gör nu, med dig, Luciano Astudillo, i spetsen trots dina fina ord i talarstolen, är att ni fortsätter att tillåta diskriminering på grund av kön och könsidentitet och diskriminering inom utbildningsväsendet. Ni hade kunnat ta chansen att nu skärpa lagstiftningen, inte minst inom utbildningsområdet. Jag beklagar att ni inte tog den chansen. Ni hade fått vårt helhjärtade stöd i den kampen.

Anf. 29 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik:

Herr talman! Vi har inte abdikerat inför EU. När det gäller till exempel jordbrukspolitiken, för att ta ett helt annat politiskt område, driver vi på hårt för att få en förändring. Det är synd att ta till övertoner på det sättet.

Däremot har vi en tradition i Sverige, som jag säger, där vi försöker ta fram alla basfakta, utreda och se till att lagstiftningen faktiskt blir hållbar innan vi fattar beslut om den. Det tycker jag är en process som är bra, en rimlig process, så att vi inte hamnar i situationer där lagar står mot varandra och så vidare. Jag tycker att det är en rimlig hållning.

Anf. 30 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik:

Herr talman! Luciano Astudillo använder ett ganska simpelt debattknep när han påför oss åsikter som vi inte har. Till på köpet säger han att Socialdemokraterna är stolta över att den nya lagen har kommit till. Ulf Holm tog upp den fråga jag hade tänkt ställa. Det är ganska märkligt att man säger att man är stolt över en lag när man implementerar ett EG-

direktiv. Det är det man gör. Detta är inte någonting som s har kommit på, utan det kommer från någon helt annanstans.

Till på köpet nämnde jag också i mitt tal att jag tyckte att den diskrimineringsgrund som kom var väldigt bra. Det var bland annat det här med att religion och annan trosuppfattning, som inte finns med i den nuvarande diskrimineringslagstiftningen, fanns med. Påför oss inte någonting som vi inte har eller inte har sagt!

Luciano Astudillo säger vidare att det är fantastiskt med de olika diskrimineringslagar som vi har och vad de har gjort för svenskarna. Det har de säkert gjort, och de är bra i mångt och mycket. Han säger att väldigt mycket händer på de här områdena.

Då undrar jag bara: När det gäller Jämställdhetsombudsmannen, i hur många fall har de lyckats få rätt i domstolen? Enligt uppgift är det inte ett enda, men du står här och säger att det är otroligt många som har fått upprättelse. Då undrar jag: Vilken information har du om de andra ombudsmännen? Har de fått rätt i domstol?

Anf. 31 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik:

Herr talman! Jag tolkar bara Annelie Enochsons och Kristdemokraternas förslag till provisorisk lagstiftning – det kanske är en övertolkning från min sida – som att de helst inte vill ha den. Om det är så att de tar illa vid sig av det ber jag om ursäkt.

När det däremot gäller domar, till exempel i Arbetsdomstolen, är det inte bara domarna i sig som innebär att någon får upprättelse. Mycket av arbetet sker ju innan, när facket går in och förhandlar för någon, när det sker förlikningar och när man får skadestånd. Det är väldigt lite som är själva domarna.

För att ta reda på vilka som har fått rätt rekommenderar jag Annelie och andra att gå in på de olika ombudsmännens hemsidor, för där finns en lång lista på människor som har fått rätt, som till och med har fått jobbet tillbaka. Vi ska vara glada och stolta över att vi har antagit sådana lagar här i Sverige som möjliggör det.

Det spelar väl ingen roll vem som lägger förslagen. I det här fallet har EU drivit på, och det är bra. Nästa gång driver vi på i EU, och det är kanske ännu bättre. Så ser jag det.

Anf. 32 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik:

Herr talman! Ja, Luciano, jag har gått in på hemsidor. Jag har bland annat varit inne på HomO:s hemsida. De har fått in 36 fall som rör diskriminering i arbetslivet. Inte ett enda av dem har gått till domstol.

Du säger att vi ska gå in och titta, och det är det vi har gjort. Men det finns inget fall som har gått till domstol. Det hindrar inte att vi kan ha bra lagstiftning.

Bara för att göra detta klart i kammaren vill jag säga att vi inte har någonting emot den här civilrättsliga lagstiftningen, men vi vill att den ska arbetas in i en sammanhållen lagstiftning. Därmed har vi detta klart för oss.

Anf. 33 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik:

Herr talman! Det är i och för sig lite orättvist att ta det yngsta ombudsmannaämbetet, HomO. Utifrån DO:s arbete vet jag att det är en

process som sätter i gång ett maskineri, och sådana här rättsprocesser kan ta ett par år.

Det är fel att dra paralleller och säga att bara därför att ett fall inte har gått till domstol har ingenting hänt. Bara det faktum att vi har en HomO som driver de här frågorna och som har tagit emot så här många anmälningar är bra. Kanske har det lett till någon förlikning – jag vet inte, för jag har inte kollat just HomO:s hemsida. Däremot vet jag att fall i DO, som också är ett relativt nytt ombudsmannaämbete, har lett till många positiva beslut och många positiva förlikningar, där individen har fått upprättelse. Jag tycker att det är jättebra.

Anf. 34 MARTIN ANDREASSON (fp):

Herr talman! Diskriminering är sällan vacker när den syns i verkligheten. Diskriminering kan vara att en person nekas anställning, inte därför att han eller hon skulle sakna kvalifikationerna utan därför att arbetsgivaren utan saklig grund ställer krav på att man måste tala svenska helt utan brytning.

Diskriminering kan också vara att en restaurangägare ber några gäster lämna lokalen därför att de är funktionshindrade och säger att andra gäster blir illa berörda när människor dreglar inne på restaurangen.

Det kan handla om en arbetsgivare som säger till sin anställda: Sedan det blev känt att du är homosexuell kan jag tyvärr inte garantera din säkerhet på arbetsplatsen.

Dessa är några exempel, som är tagna ur verkligheten, på hur diskriminering hindrar människor från att fullt ut delta i samhällslivet, i det offentliga livet eller på arbetsmarknaden, inte därför att man har gjort någonting som är fel utan därför att man är den man är.

En diskrimineringslagstiftning är ett nödvändigt redskap för att hävda principen om människors lika värde och också för att ge människor en chans till upprättelse.

Vi hörde tidigare i debatten Luciano Astudillo hålla ett brandtal där han slog sig för bröstet när det gällde Socialdemokraternas historia och jämförde den med bland annat Folkpartiets. Jag tyckte att det var lite rart att höra. Jag skulle vilja fästa kammarens uppmärksamhet på några historiska fakta.

Hur gick det egentligen till när jämställdhetslagen infördes i Sverige? Hur gick det egentligen till när Sverige fick en jämställdhetsombudsman? Ja, det var när Folkpartiet satt i regeringen. Det var Folkpartiet som drev igenom det, mot Socialdemokraternas vilja, på 70-talet.

På 80-talet, redan 1984, tog en statlig utredning enhälligt ställning för att en lag mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning borde införas i samband med att man införde en lag mot etnisk diskriminering – en lag som på den tiden inte fanns. Socialdemokraterna bromsade där. Socialdemokraterna satt i regeringen och sade stopp: En sådan diskrimineringslag till skydd mot diskriminering på grund av sexuell läggning vill vi inte ha. På grund av Socialdemokraternas segdragnings skulle det ta 15 år innan Sverige slutligen fick ett sådant diskrimineringsförbud.

När Folkpartiet sedan återkom till regeringsmakten på 90-talet var det i den borgerliga regeringen som lagen mot etnisk diskriminering i arbetslivet skärptes och som Sverige slutligen fick en handikappombudsman.

Välkommen till verkligheten, Luciano Astudillo!

Herr talman! Det är viktigt att frågor kring diskriminering inte bara ses som ett isolerat område utan att man ser vilken nära beröring det finns mellan diskrimineringsfrågor och andra politikområden. Jag ska ta ett exempel, ett mycket viktigt exempel.

I somras lade Folkpartiet fram ett program för en ny integrationspolitik, baserat på öppnare gränser mot omvärlden, en satsning på svensk-kunskaper och ett hävdande av principen ”jobb i stället för bidrag”, men också ett kraftfullt ökat arbete mot diskriminering. Om man inte river de hinder som diskrimineringen, den osynliga och den synliga diskrimineringen, innebär för människors möjligheter att delta i samhällslivet och i arbetslivet kommer andra åtgärder att bli tomma slag i luften. Vi måste bryta den strukturella diskrimineringen på grund av etnisk tillhörighet, sexuell läggning, funktionshinder och andra personliga egenskaper.

I det sammanhanget kan man se de bestämmelser, de lagreformer, som vi i dag debatterar som ett steg på vägen mot en sammanhållen lagstiftning. De kan inte ses som någonting annat än en övergångslösning, som vi godkänner för att leva upp till de åtaganden som vi som EU-medlemmar har tagit på oss.

På grund av den nya lagen ökar också splittringen och bristen på systematik i diskrimineringslagstiftningen, och det är i sig mycket olyckligt.

Vi har nu den nya diskrimineringslagen, som vi kommer att rösta om i eftermiddag. Vi har de fyra tidigare lagarna mot diskriminering i arbetslivet. Vi har det diskrimineringskydd som finns i lagen om likabehandling av studenter och andra grupper i högskolan. Vi har dessutom kvar det straffrättsliga förbudet mot olaga diskriminering i brottsbalken.

Den nya lagstiftningen omfattar inte diskriminering på grund av kön och täcker endast delvis diskriminering på grund av funktionshinder.

Det är bara att konstatera, herr talman, att ju snabbare Sverige får en sammanhållen lagstiftning där vi har lagt ihop de olika diskrimineringsförbuden i ett samlat regelverk med en enhetlig systematik, desto bättre är det för att ge människor chansen att i verkligheten hävda sina rättigheter och få en chans till upprättelse. Det arbetet pågår nu inom Diskrimineringskommittén, och de frågor som vi inte löser här får Diskrimineringskommittén ta hand om. En mycket stor arbetsbörda vilar på dess axlar.

I kommittén kommer man också att ta ställning till bland annat diskriminering på grund av ålder och ett samlat förbud mot diskriminering av transpersoner, det vill säga diskriminering på grund av könsidentitet. Detta är två exempel på områden där Folkpartiet vill se en diskrimineringslagstiftning. På grund av regeringens passivitet på området finns det dock inget lagförslag, och vi kan därför konstatera att vi tyvärr får invänta kommitténs arbete på det här området.

Herr talman! Den lag vi röstar om i eftermiddag är som sagt frukten av ett arbete som pågått inom Europeiska unionen. Europeiska unionen har, inte minst sedan ikraftträdandet av Amsterdamfördraget, blivit en motor mot diskriminering och för stärkandet av människors lika värde och rättigheter. På grund av EU:s arbete genomförs nu diskrimineringslagar inte bara i de 15 nuvarande medlemsländerna, inte heller bara i de ytterligare tio som förhoppningsvis kommer in nästa år, utan även i de

länder som står kvar och väntar på att få bli medlemmar längre fram: Rumänien, Bulgarien och så vidare.

Det är viktigt att se att detta är frukten av det gemensamma arbete som demokratiska stater genomfört inom Europeiska unionens ram. Den 14 september kommer Sverige att rösta om vi ska delta fullt ut i det europeiska samarbetet. Samtidigt finns det krafter, inte minst i denna kammare, som verkar för att Sverige helt ska vända ryggen åt det europeiska samarbetet. Låt oss inte göra oss några illusioner om att det inte skulle vara ett svårt slag för arbetet mot diskriminering om den svenska rösten i Europa skulle tystna.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 4. Av tidsskäl yrkar jag bifall endast till den, men jag står givetvis bakom alla Folkpartiets reservationer.

Anf. 35 LUCIANO ASTUDILLO (s):

Herr talman! Det är kanske lite långsökt att föra in folkomröstningen om EMU i den här debatten, men det finns väl en vilja att göra det från Martin Andreassons sida.

Jag vill dessutom tacka för historieber beskrivningen. Jag är ju rätt ny i riksdagen, men jag är inte helt säker på att mina äldre partivänner som suttit här längre skulle göra samma historieber beskrivning som Martin Andreasson gör.

Jag vet att Folkpartiet har gjort ett stort nummer av integrationsfrågorna med svenskttest för dem som vill bli svenska medborgare och in- dragna bidrag för dem som hoppar av sfi:n. Jag har följt ert arbete i de här frågorna, och det är glädjande att ni nu på slutet också har börjat ta till er diskrimineringsfrågorna. Annars har ni kantrat åt det mer auktoritära hållet den sista tiden.

Jag läser er medlemstidning och ser där att det finns flera folkpartister som lyfter upp de här frågorna. Man säger: Låt oss ta upp diskrimineringsfrågorna som en viktig fråga! Uppenbarligen finns det medlemmar även i ert parti som tycker att ni har varit rätt tysta de senaste fem-tio åren i de här frågorna.

Anf. 36 MARTIN ANDREASSON (fp):

Herr talman! Jag diskuterar gärna historien vidare med Luciano Astudillo, både i denna debatt och efteråt. När det gäller Folkpartiets linje i diskrimineringsfrågor tror jag dock att han kommer att få svårt att hävda någonting annat än att Folkpartiet hela tiden har varit mycket tydligt med att vi behöver tydliga, effektiva diskrimineringslagar, inte minst för att bryta den strukturella diskrimineringen av människor som kommer från andra länder, men också för att bryta den strukturella diskrimineringen på grund av kön, på grund av sexuell läggning, på grund av funktionshinder och så vidare.

Det är ju som sagt inte heller på grund av en plötsligt uppflammande entusiasm från Socialdemokraternas sida som vi i dag ska rösta igenom nya diskrimineringslagar, utan det är därför att regeringen har tvingats att klara en tidsram som Europeiska unionen har ålagt medlemsländerna att klara.

Prot. 2002/03:115

3 juni

*Ett utvidgat skydd
mot diskriminering*

Anf. 37 LUCIANO ASTUDILLO (s):

Herr talman! Jag kan än en gång hänvisa till er egen medlemstidning där folkpartistiska medlemmar hoppas att den folkpartistiska partiledningen ska driva på i diskrimineringsfrågorna. Även om du hävdar att ni är högljudda i diskrimineringsfrågorna, Martin Andreasson, uppfattar uppenbarligen inte ens era egna medlemmar det. Det är bara att beklaga i så fall.

Anf. 38 MARTIN ANDREASSON (fp):

Herr talman! Det räcker med att titta på de motioner som formulerar Folkpartiets politik. Titta på vår motion om äldrepolitik, där vi tar upp frågan om ett förbud mot diskriminering på grund av ålder! Titta på vår integrationspolitiska motion, där vi tar upp behovet av en skärpt lagstiftning mot etnisk diskriminering! Titta på vår motion om sexuellt likabehandling, där vi tar upp behovet av ett starkt skydd mot diskriminering på grund av såväl sexuell läggning som könsidentitet – och så vidare, och så vidare.

I det här fallet törs jag säga att Folkpartiet har varit en pådrivande kraft i svensk politik, inte bara när vi tittar tillbaka på tidigare decennier utan även när det gäller att driva på arbetet för en effektivare diskrimineringslagstiftning i dagens svenska samhälle.

Avslutningsvis vill jag bara säga att det är mycket trevligt att Luciano Astudillo är en trogen läsare av tidningen Nu, som jag antar att han syftade på när han talade om Folkpartiets medlemstidning. Jag hoppas att fler i kammaren följer hans exempel, inte minst inom hans egen riksdagsgrupp.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

6 § Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen

*Redogörelse för
behandlingen av
riksdagens skrivelser
till regeringen*

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande 2002/03:KU29
Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen
(skr. 2002/03:75).

Anf. 39 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Herr talman! Det är som bekant regeringen som styr landet och regeringen som lägger fram förslag som riksdagen har att ta ställning till. Men det finns också en möjlighet för riksdagen att inte bara påverka framlagda förslag utan också själv verka för att olika förslag ska verkställas av regeringen. Vi känner alla till begreppet tillkännagivande: Riksdagen beställer genom tillkännagivande en åtgärd som regeringen förväntas genomföra.

Nu finns det visserligen ingen formell reglering av detta instrument med tillkännagivanden. Jag tror dock att ingen ifrågasätter den väletable-

rade praxis som ändå finns, det vill säga att regeringen ska göra det riksdagen har beställt.

Den skrivelse som vi behandlar i dag är en redovisning av vad regeringen har gjort och inte gjort beträffande tillkännagivanden från riksdagen. Vi kan konstatera att det i ett stort antal fall inte har hänt någonting.

Parentetiskt kan jag säga att det möjligen kan finnas anledning att komma in på detta ärende i morgon igen, då ju vissa lite mer flagranta fall där regeringen inte har brytt sig som vad riksdagen har sagt kommer upp i samband med konstitutionsutskottets granskning av regeringen.

Nu kan det förstås i många fall finnas goda skäl till att regeringen ett visst år inte har gjort någonting. Det kan tänkas att man inväntar en närliggande utredning, det kan vara en tekniskt komplicerad fråga, möjligen kan man tänka sig arbetsbelastning eller någonting annat. Det som dock är lite oroväckande är om det kan uppfattas som något slags politiskt trots när regeringen inte vill genomföra någonting som en majoritet i riksdagen, och därmed alltså riksdagen, har sagt. Skulle detta bli vanligt förekommande urholkas förtroendet för riksdagen och kanske rentav på sikt förtroendet hos allmänheten för hela det politiska systemets sätt att fungera väl.

Nu har förstås riksdagen en möjlighet att genom initiativ i utskotten genomföra lagstiftning själv. Det är bra att den möjligheten finns. Men det finns ett praktiskt problem med detta. Det är att beredningsprocessen ofta blir besvärlig helt enkelt av det skälet att utskottskanslierna inte är dimensionerade för att göra det noggranna lagstiftningsarbete som regeringen normalt gör.

Tittar vi på skrivelsen där konstitutionsutskottet har begärt in yttranden från många utskott måste vi konstatera, särskilt om vi läser de avvikande meningarna i olika utskott, att det finns många som är missnöjda med regeringens sätt att leva upp till och göra det riksdagen har beställt.

Jag ska inte gå in på några sakfrågor i detalj här, eftersom det egentligen är andra diskussioner. Men när man ser att ingenting har skett i en sådan viktig fråga som finansiell samordning blir man lite bekymrad. Det nämns från ett utskott. Man är missbelåten med att den individuella kompetensutvecklingen inte har utvecklats, och så vidare.

Riksdagen beställde en utredning om arbetstagarbegreppet för tolv år sedan, och där har ingenting hänt. Det är naturligtvis inte roligt att mötas av beskedet att ärendet bereds och inte få någon vidare förklaring år efter år. Det är inte heller rimligt att riksdagen gång på gång ska behöva efterlysa regeringens åtgärd varje år.

Tittar vi slutligen på de ärenden som direkt berör konstitutionsutskottets eget ansvarsområde finns där en uppenbar beställning om folkomröstningsinstitutet och folkomröstningar som inte regeringen har levt upp till och inte lagt fram något förslag om.

Tittar vi sedan på uppenbarhetsrekvisitet är det också där påfallande att ingenting har skett. Uppenbarhetsrekvisitet är som vi vet ett hinder för domstolarna att kunna pröva om en viss lagstiftning eller reglering strider mot grundlagen.

Där efterlyste till att börja med Demokratiutredningen enhälligt en förändring, ett borttagande av uppenbarhetsrekvisitet och därmed en bättre lagprövning. Därefter har riksdagen riksmötet 2000/01 efterlyst en utredning. Ingenting har hänt.

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Redogörelse för
behandlingen av
riksdagens skrivelser
till regeringen*

Nu är jag medveten om att vid en sådan relativt stor författningsförändring som det skulle handla om i det här fallet försöker man eftersträva enighet och att få med så många partier som möjligt. Det är möjligt att man inte i en sådan fråga utan vidare ska stifta lag med en rösts övervikt.

Men här handlar det om att en utredning har begärts och inte kommit till stånd. Syftet med en god utredning är naturligtvis att utreda frågan i botten och se om man inte kan komma överens i en bredare krets. Här finns det anledning att vara kritisk.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 40 TOBIAS KRANTZ (fp):

Herr talman och åhörare! I de fina läroböckerna sägs det ofta att det är riksdagen som är svenska folkets främsta företrädare. Det är riksdagen som fattar de avgörande besluten och regeringen som verkställer dem. Det är också grunden för vårt parlamentariska system att det ska fungera på det sättet. Därför är den debatt som vi har i dag och som handlar om hur regeringen har efterlevt olika former av riksdagsbeslut så otroligt viktig.

I teorin är det så att riksdagen ska fatta beslut och regeringen ska verkställa. Men ser vi till hur det fungerar i praktiken ser vi att det alltför ofta inte fungerar på det sättet. Låt mig ge några exempel på det.

Exempel nr 1: Hösten 2000 fattade riksdagen beslut om att regeringen skulle lägga fram ett förslag om så kallad finansiell samordning mellan sjukvården och försäkringskassan. En proposition skulle komma hösten 2001. Ingen proposition kom hösten 2001.

Våren 2002 sade ansvariga statsrådet att en proposition skulle komma under försommaren det året. I slutet av sommaren, när någon proposition fortfarande inte hade kommit, sade ansvariga statsrådet att en proposition skulle komma i början av hösten.

I början av hösten, när någon proposition fortfarande inte kommit, förklarade statsrådet återigen att en proposition skulle komma i slutet av hösten. Nu våren 2003 har någon proposition fortfarande inte kommit i frågan. Detta har också föranlett skarpa uttalanden av socialförsäkringsutskottet.

Exempel nr 2: Förra våren beslutade en enig riksdag på initiativ av skatteutskottet att regeringen skulle ta initiativ till förändringar i lagstiftningen rörande så kallade andelsbyten, det som man brukar kalla för pomperipossaeffekten.

Riksdagen sade att regeringen skulle återkomma senast i augusti med förslag till hur pomperipossaeffekten skulle kunna undanröjas. Något sådant förslag kom inte i augusti. Under de månader som följde under hösten redovisade inte heller regeringen skälen till att förslagen inte kom. Först i november förra året kom regeringen med ett förslag.

Exempel nr 3: Våren 2002 beslutade riksdagen att regeringen skulle återkomma med förslag om så kallat individuellt kompetenssparande. Förslaget skulle läggas fram under hösten 2002 så att den nya lagen kunde träda i kraft den 1 juli 2003. Men i dagens läge ser vi tydligt och klart att regeringen inte har lämnat någon proposition som gör att reglerna kan träda i kraft den 1 juli 2003.

Så här skulle jag kunna gå vidare. Jag skulle kunna räkna upp fall efter fall ända upp till 173, för så många beslut som regeringen inte har

verkställt ligger i dag i Regeringskansliet. 33 av de besluten är äldre än fem år. Fem år efter det att riksdagen har fattat beslut har regeringen inte verkställt besluten. Sex av dessa beslut är äldre än tio år. Regeringen har haft tio år på sig att verkställa riksdagens beslut och har ändå inte lyckats. Det är häpnadsväckande.

Hela hanteringen är respektlös, nonchalant och arrogant mot riksdagen, som är det svenska folkets främsta företrädare. Det är arrogant, nonchalant och respektlöst att inte verkställa 173 riksdagsbeslut som riksdagen har fattat.

Herr talman! Nu är det dags för riksdagen att bita ifrån. Jag är mycket glad över att det finns en enhällig skrivning i vårt betänkande där vi skärper riksdagens hållning. Vi talar om att det är självklart att riksdagens beställningar ska höras.

Det är självklart att om regeringen inte kan komma med förslag i tid ska detta meddelas riksdagen.

Det är självklart att skälen för att ett förslag inte lämnas också ska redovisas.

Det är självklart att om det är så att riksdagen har sagt att någonting ska ske inom en viss tid ska det ske inom en viss tid.

Det är självklart att om det är så att man ska meddela medborgarna och riksdagen att någonting inte har skett så ska det ske till alla riksdagsledamöter och inte bara till en exklusiv skara i ett visst utskott.

Jag tycker att det är självklart. Men jag är glad att detta nu sätts på prant också i konstitutionsutskottets betänkande. Det är en viktig näsknäpp åt regeringen.

Herr talman! Det är också viktigt att vi drar slutsatser av den principiella kritik som konstitutionsutskottet nu riktar mot regeringens sätt att hantera ett antal viktiga ärenden. Det är inte så att vi bara kan säga att de grundläggande principerna ska gälla. Vi måste också våga dra slutsatser i de fall som vi nu har tagit upp.

Det handlar om Finsam, det individuella kompetenssparandet och en annan beställning som riksdagen har gjort två gånger, nämligen att man ska pröva införandet av en författningsdomstol. Det handlar om det som Nils Fredrik Aurelius tog upp, beställning av förslag om hur man kan stärka möjligheten att hålla lokala folkomröstningar. Varför händer ingenting på dessa områden? Varför verkställer inte regeringen riksdagens beslut?

Det är en flathet från socialdemokraterna i konstitutionsutskottet att inte våga dra de slutsatser som är i högsta grad rimliga av de principer som vi lägger fast i utskottet. Riksdagens beslut ska höras, och de ska höras i tid. Varför vågar inte socialdemokraterna löpa linan ut och också rikta kritik mot regeringen på den punkten?

Fru talman! Jag står självfallet bakom samtliga reservationer i betänkandet som bär Folkpartiets signatur. Men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 1.

Anf. 41 KERSTIN LUNDGREN (c):

Fru talman! Precis som Tobias Krantz kan jag ju starta med vad som sägs i våra grundlagar, att all makt utgår från folket via denna kammare, via oss folkvalda i riksdagen. Den makten utgår också härifrån till regeringen. Det är ett resultat av en gammal kamp genom historien mellan

olika aktörer, mellan den direkt folkvalda makten och andra maktcentrum. Tidigare var det kungamakten som det handlade om. I dag är det regeringsmakten som står i fokus för kampen mellan riksdagen och den verkställande funktionen.

Vår konstitution bygger ju mycket på att regeringsmakten är lyhörd för riksdagen, så att makten verkligen utgår från folket via oss till regeringen. Men en regeringsmakt kan ju också ha en annan hållning. Man behöver inte vara lyhörd för riksdagen. Man kan göra det som krävs, nödd och tvungen i princip. Man kan också söka vägar att få igenom sin vilja via de olika arenor som står till buds, där riksdagen blir en av flera spelplaner för regeringen att verka på. Vilken hållning dagens regering har kan man väl föra ett spännande samtal omkring. Mycket talar för att man ser mer och mer på riksdagen som en av flera aktörer, en av flera spelplaner. Den tid som den här redogörelsen för riksdagens skrivelser handlar om är ju 2002. Som Tobias Krantz tidigare berörde är det 428 riksdagsskrivelser, varav 174 ej är slutbehandlade.

Riksdagen har ju, som också framgått tidigare, inte egna resurser att agera, att själv ta fram lagförslag. Vår modell bygger på att regeringen verkligen *är* lyhörd för riksdagens vilja. Därför är riksdagens initiativrätt också något begränsad. Utskottsinitiativ – javisst. Men då saknas de kraftfulla resurserna. Motionsrätt och interpellationsrätt – javisst. Men den initiativrätt som den här kammaren framför allt har, och som vi brukar, är tillkännagivanden. Det är naturligtvis allvarligt när den initiativrätten beskärs genom att regeringen inte verkar ha den riktiga viljan att leva upp till riksdagens tillkännagivanden.

1994/95 fanns det en skrivelse om åtgärder mot våldsskildringar, en skrivelse som ännu inte är slutbehandlad. 1998/99 var det fråga om EU-direktivet om behandling av personuppgifter, en fråga som vi diskuterar ofta i den här kammaren och som är föremål för särskild uppmärksamhet. Där pågår i och för sig arbete inom EU. Men frågan är hur aktivt regeringen agerar.

1998/99 hade vi tillkännagivanden om att man skulle underlätta kommundelningar och förstärka medborgarnas inflytande i initiativvärenden utifrån perspektivet att vi är folkets valda ombud. Vi ska försöka använda vår makt till att stärka medborgarnas möjligheter, medborgarnas makt. Här fanns det krav på att om 10 % av de röstberättigade står bakom initiativet ska man vara tvungen att besluta om folkomröstning.

I samband med att Kommundemokratikommitténs betänkande behandlades nu 2001/02 i riksdagen pekade vi ånyo på att regeringen skulle lägga fram förslag om att en folkomröstning *skall* hållas om 10 % begär det. Ett sådant förslag har ännu inte synts på vårt bord. Det verkar dessutom som att det här arbetet ligger i dvala.

Utöver de här frågorna har naturligtvis mycket redan berörts av Nils Fredrik Aurelius, som har talat om arbetstagarbegreppet och uppenbarhetsrekvisitet, samt av Tobias Krantz, som har talat om Finsam, individuella kompetensutvecklingskonton och 3:12-reglerna.

Det här är frågor som har betydelse i en relation mellan riksdagen och regeringen. Men ytterst handlar det om vår möjlighet här i kammaren att utvärdera och följa upp det arbete som regeringen gör och att också utvärdera och följa upp vårt arbete för medborgarnas bästa. Ytterst handlar det om medborgare som har förväntat sig att riksdagens beslut ska leda

till efterföljd, som förväntar sig att beslut om individuella kompetensutvecklingskonton ska leda till att man får någonting i verkligheten, och som blir svikna. Det är det som det är viktigt att se, att det är medborgaren som står i centrum för vårt arbete.

Nu har vi på några punkter berört utformningen av regeringens redogörelse för behandlingen av skrivelser. Tekniskt pågår det diskussioner, och det är bra. Men när det gäller tillkännagivanden, alltså riksdagens initiativrätt, är det bara oerhört angeläget att vi samlat härifrån kammaren understryker vikten av att regeringen hörsammar riksdagens tillkännagivanden och redovisar sina bedömningar om de begärda åtgärderna mot all förmodan inte vidtas. Då ska de redogöra för det på ett sätt som tydligt anför skälen till detta. Det går inte att undkomma misstanken att det i en del ärenden handlar om att den politiska viljan saknas. Då är man inne på att se riksdagen som en spelplan bland många andra, och den bilden kommer i förlängningen att leda till att den här kammaren behöver se över arbetsformerna mellan riksdag och regering.

Med detta, fru talman, yrkar jag för tids vinnande bifall endast till reservation 1. Jag instämmer naturligtvis i reservation 2 också.

Anf. 42 GUSTAV FRIDOLIN (mp):

Fru talman! Jag tror att det är viktigt för oss som sitter i den här kammaren, för politiker som är förtroendevalda på lokal nivå, för politiker som är förtroendevalda på regional nivå och för politiker som är förtroendevalda på helt annan nivå, eller som kanske inte är förtroendevalda men ändå verksamma som politiker, att ibland fundera över sin roll.

Det är viktig att fundera över varför man sitter där man gör och över vad man gör där. Sitter man som politiker för att man tycker att man är bättre, kunnigare, mer förmögen att fatta beslut än de som har valt en? Eller sitter man som politiker för att man tycker sig representera ett tvärsnitt av befolkningen och för att man tycker att man faktiskt representerar någon annan, som också är kunnig, men som helt enkelt funnit det mest praktiskt att ha en representant. Det är fortfarande svårt att samla alla människor på torget för fatta alla beslut.

Jag har den senare synen på politiker, den syn som handlar om att vi är representanter för några andra och att vi sitter här av praktiska skäl. Den synen, det vill jag börja mitt inlägg i den här debatten med att säga, förutsätter en rätt för medborgarna på lokal nivå eller på någon annan nivå att överpröva politiska beslut som fattas till exempel i den här kammaren, att ibland ta tillbaka sin delegering om man misstänker att den jag röstade på inte alls representerar mig längre. Det handlar alltså om en rätt att ta över makten när man helt enkelt tycker att makten ska fattas genom beslut direkt, en rätt att kräva lokala folkomröstningar.

Fru talman! Det vi debatterar här i dag är regeringens skrivelse om riksdagens skrivelser till regeringen. Alla utskott har beretts möjlighet att yttra sig om skrivelsen, och i flera utskott har en minoritet ibland uttryckt att det här beslutet borde man nog ha lyckats verkställa nu. Det här riksdagstillkännagivandet borde man ha kommit vidare med.

Jag förutsätter att regeringen hörsammar sådana krav och minoritetsyttringar från olika utskott för att faktiskt fundera på om man har gjort

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Redogörelse för
behandlingen av
riksdagens skrivelser
till regeringen*

allt i sin makt för att driva på frågan för att göra detta så snabbt som möjligt.

Läser man skrivelsen får den lite av karaktären av bortförklaring av varför man inte har verkställt det som riksdagen har beslutat om, varför man inte har verkställt riksdagens uppdrag och tillkännagivanden. Ibland är sådana bortförklaringar tämligen hållbara bortförklaringar. Visst ska regeringen ha makt och möjlighet att säga att man kanske borde samla dessa tillkännagivanden och utreda dem i ett större sammanhang. Visst ska regeringen ha makt att ibland tycka att något kanske är lite dyrare än vad riksdagen först trodde och att det kanske är lite mer komplicerat. Men i sådana fall, och här är jag glad att konstitutionsutskottet är väldigt tydligt i sina skrivningar, måste regeringen givetvis återkomma till riksdagen och kanske förklara på ett tydligare sätt än vad som görs i skrivelsen varför det har gått som det har gått. Har riksdagen dessutom satt en tidsgräns för sitt tillkännagivande borde man återkomma inom den tidsgränsen. I morgon diskuterar vi just ett sådant ärende om en så kallad pomperipossaskatt.

Kontakten mellan riksdag och regering måste fungera bättre än vad den har gjort till exempel i det fallet.

När man tittar vidare på vad de övriga utskotten har yttrat i fråga om detta betänkande ser man att det är flera utskott som säger att de tycker att skrivelsen är lite svår att överblicka, att den är svårtillgänglig och att den kanske borde ha utformats på ett annat sätt. Och det är inte första gången som utskotten yttrar samma sak. Jag tycker att det är lite konstigt att regeringen inte hört sammat utskottens vilja när det gäller utformning av betänkandet, även om det kanske inte är det mest centrala. Man kan göra en liten liknelse.

Tänk er att en projektledare på ett företag får ett uppdrag att utreda en sak. Sedan kommer han och ska redovisa det för en 17 man stor styrelse. Och varje gång som han har fått ett nytt uppdrag och kommer till styrelsen är det några ledamöter i styrelsen som säger att de inte förstår vad som står i papperen och ber honom att uttrycka sig lite klarare.

En sådan person borde rimligtvis tänka efter till nästa gång hur han ska uttrycka sig lite klarare och hur han ska få alla i denna styrelse att lätt kunna ta till sig den information som han har fått fram och den information som han vill förmedla.

Regeringen verkar inte ha riktigt samma syn och samma möjlighet att utforma skrivelser och uttrycka sig på ett sätt som alla utskott känner är lättillgängligt. Jag tror att vi måste vara klara över att det faktiskt förhåller sig på det sättet att det är vi som är det folkvalda organet och att det är från oss som makten utgår. Och när vi gör ett tillkännagivande ska regeringen verkställa det. Om den inte gör det ska den redovisa varför.

Tobias Krantz höll ett föredömligt inlägg där han markerade detta. Och han sade vid något tillfälle att det kan vara bra om vi biter ifrån när alltför många tillkännagivanden blir liggande hos regeringen utan åtgärd. Det är en syn som jag delar. Därför har jag tillsammans med de borgerliga partierna funnit en punkt där det är väldigt tydligt att regeringen inte har fullföljt ett beslut som riksdagen har fattat och där det är väldigt tydligt att regeringen faktiskt inte har gjort på det sätt som den borde göra. Där biter vi ifrån genom en motivreservation från fem partier. Det handlar om beslutet i fråga om demokratipropositionen. Riksdagen fattade då

beslut om att om 10 % av kommuninvånarna begär en lokal folkomröstning ska de få det. Detta är en åsikt som inte har delats av regeringen, men riksdagen uttryckte tydligt att det ska vara på det sättet.

I regeringens skrivelse hänvisas egentligen inte till att någonting över huvud taget har gjorts efter att detta tillkännagivande gjordes. Man hänvisar tillbaka i tiden. Så tycker jag inte att det ska få gå till. Här måste riksdagen markera att de beslut som vi fattar ska efterföljas. Därför har vi också en motivreservation på denna punkt.

Detta handlar i grunden om människor som engagerar sig och som samlar in namn och som försöker göra tydligt att de i denna fråga vill överpröva de politiska besluten och att de vill ta tillbaka makten och ta tillbaka den delegation som de har gett till politikerna. Det blir ett väldigt antiklimax när människor har ett engagemang och samlar in erforderligt antal namn och politikerna sedan säger att människornas engagemang inte var någonting värt och att man kör över dem ändå.

Jag har här en lista på 63 folkiniciativ för folkomröstningar i kommuner från tiden 1994–2002 där människor har gått man ur huse och skrivit sitt namn på lappar för att få en folkomröstning. Två av dessa initiativ har bifallits.

Här måste vi bli tydligare. Här har riksdagen uttryckt att vi ska bli tydligare och att lagstiftningen ska bli tydligare, men regeringen har inte efterföljt det. Därför behövdes den här motivreservationen i betänkandet. Därför har fem partier nu samlats för att ge en liten näsknäpp åt regeringen och säga till den: Nu återkommer ni! Nu verkställer ni vårt tillkännagivande!

Anf. 43 PÄR AXEL SAHLBERG (s):

Fru talman! Det var möjligen dagens citat, rubriken ”Hållbara bortförklaringar”. Det är en del av de frågor som vi diskuterar här. Hur hållbar är bortförklaringen? I min värld är det dock så att om den är hållbar är det möjligen ingen bortförklaring.

Den här debatten är bekymmersam på flera sätt. Att en folktopartistisk oppositionspolitiker i riksdagen kritiserar en socialdemokratisk regering är ganska rimligt. Detsamma gäller en moderat dito. Men det som är frågan för vår debatt i dag är det principiella förhållandet. Hur är relationen mellan riksdag och regering? Och vi är eniga om en del av de principer som här har debatterats en stund. Det är alldeles klart att riksdagen fattar beslut och att regeringen i det avseendet är en verkställande institution, eller – som många redan har sagt i debatten, men då mer i formen av en bisats – återkommer till riksdagen och talar om varför det är ett orimligt beslut, varför det inte går att genomföra eller talar om att det bereds på ett eller annat sätt.

Detta är den principiella diskussionen. Och jag tycker att det är den som vi från konstitutionsutskottet både i dag och i morgon när vi ska diskutera granskningsbetänkandet skulle försöka hålla oss till.

Då är det faktiskt så att grunden i vårt parlamentariska system när det gäller att genomföra sin politik är att vinna regeringsmakten. I vårt system kan en regering tillsättas om den inte har en majoritet emot sig. I det läget har vi oftast varit i Sverige, det vill säga att vi har haft en minoritetsregering. Då kan en del av de framförda situationerna uppkomma. Då tycks det vara så, fru talman, att om man inte har lyckats vinna rege-

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Redogörelse för
behandlingen av
riksdagens skrivelser
till regeringen*

ringsmakten tycks man vara lockad att försöka styra landet genom riksdagen i stället, att riksdagen blir regering. Detta har vi flera exempel på. Det som just nu kanske är det mest aktuella och som inte direkt är föremål för frågor i detta betänkande är kommunalningsfrågan där riksdagen vill ta över i stället för regeringen. Jag tror att den här baksätesparlamentarismen verkligen inte är en hållbar inte ens bortförklaring utan bara förklaring. Det skapar ett slags ad hoc-demokrati som ställer till rätt stora bekymmer.

Mitt råd till oppositionen är mycket enkelt: Se till att folket stöder er. Bilda regering och styr från förarsätet. Så är nämligen vår parlamentarism tänkt.

Tobias Krantz har flera fel. Han säger att vi nu skärper vårt yttrande. Det är väl lockande för en ny ledamot i konstitutionsutskottet att tro att världen har blivit fullständigt ny när man väl har satt sin fot där. Men vi citerar i betänkandet hur tydliga vi under flera år har varit på den principiella punkten. Det är alldeles klart att riksdagens beslut ska hanteras och genomföras på ett rimligt sätt eller att regeringen kommer tillbaka med besked om vilka problem man har funnit i sin beredning eller att beredning pågår.

Tobias Krantz har också fel när han säger att Socialdemokraterna kryper i den här frågan. Det gör vi inte alls. I år liksom tidigare år är vi alldeles tydliga i de principiella frågorna om relationen mellan regering och riksdag.

Det känns som om det vore motiverat att påpeka att det finns ett enigt ställningstagande från utskottet.

Där redovisas några saker som jag vill nämna till protokollet. Det ena är att vårt utskottskansli tillsammans med Regeringskansliet har försökt arbeta vidare med denna fråga och tagit fram en del idéer om hur det här ska hanteras samt inbjudit andra riksdagsutskott att yttra sig om detta. Det märkliga är att det bara är två utöver KU av riksdagens utskott som ansett sig ha synpunkter på detta. Den vida kunskapen, kritiken och diskussionen vad gäller relationen mellan regering och riksdag är ännu inte så utbredd ens i det här huset, så det tycks finnas en god mission för Tobias Krantz, Nils Fredrik Aurelius med flera.

Vidare säger vi i utskottets ställningstagande att den skriftliga redovisningen måste kunna utvecklas. Man kan tänka sig ett mera databaserat system där det är lättare att följa en frågas utredningsgång, var den ligger och vad som kan vara på gång. Vi säger också att den diskussion som uppkommer mellan regering och riksdag när en beredning pågår bör komma alla riksdagsledamöter till del. Nu är jag inte personligen så kritisk på den punkten. Jag tycker att om regeringen kommunicerar i en fråga med ett utskotts ordförande har kommunikationen varit tillfyllest, och då åligger det inte regeringen att gå vidare med den informationen utan naturligtvis den utskottsordförande som har fått informationen.

På de här punkterna är vi i år liksom tidigare mycket tydliga. Vi är också aktiva genom att tillsammans med Regeringskansliet ha utvecklat den här redovisningen. Men det innebär inte, fru talman, att vi pläderar för en baksätesparlamentarism, för så tror vi inte att landet ska styras.

Anf. 44 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Fru talman! Jag ska försöka formulera tre frågor till Per Axel Sahlberg, den allra viktigaste är den tredje och sista.

1. Är det rimligt med sådana här balanser, det vill säga så många icke till riksdagen redovisade ärenden, som vi har för närvarande?
2. Behövs det en kvalitetssäkring av regeringens redovisning till riksdagen i den meningen att det inte längre kan anses rimligt att bara säga att ett ärende bereds, eller bereds vid ett visst departement?
3. Jag har uppfattat Per Axel Sahlbergs råd om att vinna regeringsmakten som att regeringen, om den nu ska få någonting genomfört – det är i och för sig ett bra råd, jag tror att flera har tänkt på det tidigare också – inte är absolut skyldig att göra det riksdagen har sagt. Riksdagen sitter i det fallet i baksätet – jag kanske inte ska hådra metaforen. Om riksdagen säger en sak, låt vara med en knapp majoritet, ska regeringen då kunna låta bli att göra någonting, till exempel att tillätta en utredning bara därför att regeringen har en annan ideologisk syn på frågan?

Anf. 45 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Balansen tycker jag inte är riktigt god. Det handlar också om att regeringen nog skulle kunna vara frimodigare och gå tillbaka till riksdagen och säga: I vår beredning har vi funnit detta och detta, och därför borde frågan avföras.

Balanserna borde vara bättre.

Kvalitetssäkringen tror jag kan öka genom de förslag som utskottet självt arbetar med, men kanske inte på det enkla sätt som Nils Fredrik Aurelius talar om, att beredningen inte skulle vara ett skäl gott nog. Det är precis därför som regeringen utövar makten i riket, den har beredningskapaciteten. Det är naturligtvis ett rimligt skäl. Sedan kan man alltid diskutera hur många år en beredning får pågå, och det är en viktig diskussion.

När det gäller skyldigheten att genomföra riksdagens beslut tycker jag att de flesta som har talat i den här frågan har varit väldigt tydliga på den punkten, att skyldigheten ligger i att antingen genomföra beslutet eller kommunicera med riksdagen vilka praktiska problem man har funnit eller redovisa att beredning pågår. Att slaviskt genomföra riksdagens beslut – kalla det för skyldighet – tror jag inte är rimligt. Det hänger samman med att vår parlamentarism bygger på att vi utser en regering, den leder riket. Det innebär att det kan finnas frågor som behöver kommuniceras just därför att de bör föras in i ett större totalsammanhang. Därför tycker jag att den ordning som vi har och som vi är helt eniga om i utskottet är en utmärkt ordning.

Anf. 46 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! När det gäller kvalitetssäkringen av regeringens besked till riksdagen menar jag inte att man inte ska kunna säga att beredning pågår. Men man kunde kanske kräva att regeringen säger något mer än bara att ärendet bereds, som ofta tyvärr förekommer, vilket har påpekats.

*Redogörelse för
behandlingen av
riksdagens skrivelser
till regeringen*

När det gäller en sådan sak som en beställning som riksdagen har gjort av en utredning i en ganska viktig och ideologiskt intressant fråga, som den om en bättre lagprövning exempelvis genom borttagande av det så kallade uppenbarhetsrekvisitet, måste man ändå inte säga att regeringen har en skyldighet att återkomma med någon typ av utredning? Eller kan man ändå tänka sig att regeringen åtminstone återkommer och förklarar varför man av någon anledning inte vill ha en utredning? I det här fallet har år efter år ingenting hänt.

Jag skulle vilja ha svaret på den näst sista frågan, det vill säga: Kan regeringen helt bortse från en beställning från riksdagen som man ideologiskt ogillar?

Anf. 47 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Jag säger det igen, och vi har sagt det alla som har stått i den här talarstolen, att det kan finnas sådana skäl, men de måste kommuniceras med riksdagen. Där är utskottet solklart i dag, liksom det varit i alla år tidigare. Jag tycker fortfarande att beredning är ett gott skäl. Jag tycker att vi från riksdagen ska vara otåliga om det beskedet återkommer år efter år, för då finns det anledning att misstänka att det inte är en aktiv beredning. Den kritiska hållningen kan jag dela.

Exemplet med uppenbarhetsrekvisitet är kanske inte det mest elegant valda. Jag tycker att resonemanget om författningsdomstol är väl så intressant. Att vi i den ordning som vi har, där vi också sökt rätt stor enighet i stora konstitutionella förändringar, skulle låta en baksätesparlamentarism styra viktiga delar som egentligen rubbar hela vårt system är inte alldeles självklart. Frågan har berörts i olika sammanhang i olika utredningar, så frågan är inte ny på det sättet. Att en tillfälligt vunnen majoritet i riksdagen, på det beredningsunderlag som det är rimligt att ta fram i riksdagen, automatiskt skulle innebära en beställning som binder regeringen att leverera just det tror jag inte är en rimlig lösning. Jag tror att alla som skulle se det här ur ett regeringsperspektiv på principiella grunder, alltså skilt från partipolitiken, skulle göra ungefär den bedömningen. Det här är mer komplicerat än vad vi ofta vill göra det till. Jag varnar för tillfällighetsdemokratien, där man säger att riksdagens beslut ovillkorligen och snabbt och tydligt helst utan beredning bör levereras till beslut.

Fru talman! Jag tillstyrker, förvånansvärt nog, förslaget i betänkandet och avstyrker alla reservationer.

Anf. 48 TOBIAS KRANTZ (fp):

Fru talman! Det finns en egendomlig dubbelhet i Pär Axel Sahlbergs resonemang. Å ena sidan säger Pär Axel Sahlberg att det är klart att riksdagens beslut och beställningar ska efterföljas i så stor utsträckning som möjligt. Å andra sidan säger Pär Axel Sahlberg att regeringen ska få ett rätt stort spelrum att hantera de beslut som riksdagen fattar. Det är en konstig dubbelhet som jag tycker att Pär Axel måste reda ut. Är det så att riksdagens beslut ska efterföljas, eller kan regeringen göra lite grann som den vill med de beslut som riksdagen har fattat? Kanske är det så att den entydighet som finns hos Pär Axel Sahlberg är att den socialdemokratiska regeringen och det socialdemokratiska partiet ska försvaras till varje pris. Jag tycker att Pär Axel Sahlberg ska reda ut detta.

Pär Axel Sahlberg talar väldigt nedlåtande om baksätesparlamentarism och talar om tillfällighetsdemokrati. Det är väldigt lätt för den socialdemokratiska regeringen i dag att undvika baksätesparlamentarism. Det är att se till att styra från framsätet, det vill säga att verkställa de beslut som riksdagen har fattat. Då slipper vi det som Pär Axel Sahlberg föraktfullt kallar baksätesparlamentarism. Men om det nu finns en folklig majoritet för en viss fråga och regeringen inte verkställer det beslutet måste ju riksdagen ta initiativet. Något annat vore ju en hån mot demokratin.

Pär Axel Sahlberg säger: Vinn folket i stället för att göra det som ni nu ägnar er åt i riksdagen! Ja, men vi har ju gjort det. Vi har gjort det i fråga om Finsam, om pomperipossaskatten, om det individuella kompetenssparandet och vi har gjort det i 173 andra ärenden här i riksdagen. Vi har vunnit folket, men regeringen verkställer ändå inte besluten.

Sedan talar Pär Axel Sahlberg om att detta skulle leda till en tillfällighetsdemokrati. Många av dessa ärenden har varit uppe till kammarens behandling ett antal gånger. Frågan om författningsdomstol som Nils Fredrik Aurelius tog upp har debatterats vid två tillfällen. Det är inte tillfälliga majoriteter som bildas, utan det är en stabil majoritet i riksdagen som har gjort ett sådant uttalande.

Varför gör regeringen ingenting? Varför visar regeringen en så bristande respekt för riksdagen?

Anf. 49 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Tobias Krantz är här i egenskap av folkpartistisk riksdagsledamot. Men vi andra vet att han också är doktor i statskunskap eller motsvarande ämnesområde. Han talar här på ett sätt som skulle vara ganska orimligt till och med på de flesta torgmöten.

Hela vårt parlamentariska system bygger på att denna kammare tolererar en regering som styr riket. Det är där som demokratin tar sitt fäste och där som majoriteten talar. Sedan har vi en regering som i bästa fall – det finns brister både i den här regeringen och i tidigare regeringar – för en politik som hänger samman i en helhet.

Mot detta ställer Tobias Krantz en riksdag som tillfälligt, om än återkommande, fattar beslut som innebär en beställning hos regeringen. I bland låter det på Tobias Krantz och andra debattörer som att det omedelbart ska innebära en verkställighet från regeringens sida. Jag ifrågasätter det. Detta är inte vårt parlamentariska system. Vi får då en baksätesparlamentarism där en tillfällig majoritet i den här kammaren styr ett enskilt område, helt skilt från helheten och sammanhanget.

Mitt besked är solklart, och jag tycker att jag har hört flera säga det, men nu verkar det som att Tobias Krantz sviktar i frågan. Regeringen har att kommunicera sin hantering av riksdagens beställningar, antingen genom att genomföra dem med eller utan utredning beroende på vad det är för typ av fråga eller genom att kommunicera till riksdagen varför det inte är rimligt med ett verkställande eller hänvisa till att en beredning pågår. Detta är vår ståndpunkt i utskottet, och där var vi nyss alldeles eniga.

Anf. 50 TOBIAS KRANTZ (fp) replik:

Fru talman! Då klarnar bilden. Pär Axel Sahlberg tycker inte att det är så viktigt att riksdagens beslut och tillkännagivanden efterföljs. Det ska

alltså finnas ett betydande spelrum för regeringen att strunta i riksdagens beslut. Det är det besked som Pär Axel Sahlberg nu har gett.

Jag tycker att det är föraktfullt att tala om tillfällighetsdemokrati. Det finns ett antal ärenden där en enig riksdag har sagt – och där har till och med Pär Axel Sahlbergs eget parti varit med och bildat majoritet – att det ska tillsättas en utredning och att ett förslag ska ligga på riksdagens bord vid en viss tidpunkt. Ändå har regeringen inte efterkommit detta. Det är respektlöst och arrogant mot riksdagen, och det handlar inte om tillfälligheter.

Det handlar om att respektera att det finns folkliga majoriteter som inte nödvändigtvis tar sig uttryck i hur opposition och regering fördelar sig i stora och avgörande frågor. Det gäller också de frågor som vi har diskuterat, bland annat folkomröstningsinstitutet, lagprövning och många andra frågor. Är det då inte rimligt att riksdagen kan fatta beslut utan det måste leda till en regeringskris eller till att vi kastar vårt land in i ett större kaos? Ska vi inte kunna ha en sådan relation mellan regering och riksdag att regeringen faktiskt verkställer besluten? Är det verkligen en rimlig ordning att det i dag ligger 173 ärenden i Regeringskansliet som regeringen inte har verkställt?

Anf. 51 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Jag blir lite bekymrad för Tobias del. Det verkar som att han å Folkpartiets vägnar helt har kapitulerat i fråga om att återkomma i regeringsställning.

Tobias Krantz nämner inte med ett ord regeringens roll i sammanhanget. Han ser bara regeringen som en leverantör av riksdagens beslut. Jag har försökt att föra ett mer principiellt resonemang om sammanhang i politiken. Det handlar inte om majoriteter bakom ett enskilt beslut som kan ryckas ut ur detta sammanhang.

Vi är eniga om att regeringen är förpliktigad att antingen genomföra besluten eller till riksdagen kommunicera sina skäl för en eventuell försening. Där är enigheten total.

Jag kallade det för en tillfällighetsdemokrati. När svenska folket går till val normalt vart fjärde år bildas förutsättningar för en regeringsbildning. Där läggs den ideologiska och sammanhållna grunden för en regeringspolitik. Att ur det sammanhanget plocka ut små godisbitar ger vår demokrati inte utrymme för.

Sedan får regeringen naturligtvis i varje läge bedöma hur lyhörd man behöver vara för riksdagen. Det hänger delvis samman med hur de beslut man behöver fatta kan fattas, men också med hur den helhet ser ut som regeringen står bakom.

Det är möjligt att Tobias Krantz skulle behöva ytterligare någon kurs på universitetet som tar sikte på också regeringens roll i vårt statliga system.

Anf. 52 GUSTAV FRIDOLIN (mp):

Fru talman! Eftersom jag är fullständigt övertygad om att Pär Axel Sahlberg gärna vill tillskriva också mig ett antal universitetskurser vill jag för kammaren och honom redovisa min demokratiska principiella värdegrund i dessa frågor.

Jag vill hävda att all makt ska utgå från folket. Det är folket som väljer ombud till riksdagen som i sin tur utser en regering som har den verkställande makten – det som Pär Axel kallar för den styrande makten. Det är min principiella ståndpunkt.

Men det innebär också att vi har den ordningen att den här kammaren, det folkvalda organet, ibland kan välja att mot regeringen rikta uppmaningar, kritik eller krav.

Riksdagen kan besluta sig för att rikta en uppmaning som går emot ofta den s-märkta regeringens vilja. Jag tycker att det är lite märkligt när Pär Axel kallar detta för ad hoc-demokrati. Det är inte ad hoc-demokrati, utan det är demokrati som den uttrycks i grundlagen.

Det ligger nu på riksdagens bord en skrivelse med ett antal tillkännagivanden som regeringen av olika anledningar inte har efterkommit. Vi har diskuterat hur man borde efterkomma dem, om man borde ha återkommit med en förklaring eller om man borde ha gjort det direkt.

Det finns en fråga där riksdagen väldigt tydligt har sagt vad som borde göras, men där regeringen inte har lämnat någon förklaring utan man hänvisar bara bakåt i tiden. Det gäller frågan om folkomröstningsinstitutet, lokala folkomröstningar och medborgarinitiativ. Jag tycker att Pär Axel Sahlberg duckar för den frågan.

Det finns en text till en låt som kanske var stor när Pär Axel Sahlberg började sin politiskt aktiva bana. Texten lyder ungefär så här: Det verkar som det i alla länder i alla slags folk finns några som vill bygga pyramider, där dom själva sitter överst och har makten i sin hand medan dom som lever nedanför dom lyder.

Jag tycker att det är en bild av regeringen kontra riksdagen, och definitivt lokalpolitiker kontra folket.

Anf. 53 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Jag håller gärna med Gustav Fridolin om det mesta, och jag skulle gärna vilja rekommendera en universitetskurs, men det blir kanske tillfälle till det en vacker dag. Det vore alldeles utmärkt.

Jag tycker också att all offentlig makt i Sverige utgår från folket. Men vad inte heller Gustav Fridolin tar hänsyn till är hur politik hänger samman. Politik är inget pussel där man vinner sin egen lilla pusselbit och tror att den ska genomföras. Det är där som Gustav Fridolin och jag skiljer oss åt.

Jag betonar helheten och sammanhanget och också regeringens förpliktelse att kommunicera med riksdagen. Men Gustav Fridolin och hans parti har en helt annan syn. Om det inte tas tillräckligt hänsyn till den lagstiftning som finns om djurskydd ska ju djurvänner själva kunna agera. Det är den politik som Gustav Fridolins kongress fastslog häromdagen.

Det är en helt annan sorts demokrati, som jag är främmande för. Jag tror att den skulle skapa ett kaos. Var och en blir sin egen lagstiftare. Det är alltså fråga om ett annat samhällssystem. Det är möjligt att det skulle kunna fungera, men det är inte det samhällssystem som vi har.

Därför är det angeläget att se att när en regering gillas av den här kammaren – eller i varje fall inte ogillas – har den regeringen under en period framöver att genomföra sin politik. Regeringen gör klokt i att vara lyhörd mot riksdagen, men den gör lika klokt i att på vitala punkter

komma tillbaka till riksdagen och säga att man har svårt att se hur ett förslag passar in i sammanhanget eller att en fråga behöver utredas. Jag har inga problem med det, men det är utifrån min demokratisyn.

Anf. 54 GUSTAV FRIDOLIN (mp) replik:

Fru talman! I och för sig gläder det mig att Pär Axel Sahlberg insett att den gröna visionen just handlar om ett helt annat samhällssystem – ett helt annat samhälle, en helt annan värld. Den debatten kommer vi nog att ha vid flera tillfällen.

Jag tror, och där tycker vi nog lika, att just politik handlar om helheter, om olika helheter och olika partiers ideologiska helheter som ställs mot varandra samt samma politiska grupperingars möjlighet att försöka genomföra sin helhet eller delar av den, i kamp mellan och mot varandra eller i samarbete mellan eller med varandra. Därför har mitt parti ett samarbete med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet i frågor där vi lyckas genomdriva något, och ibland letar vi efter samarbete på andra håll där vi lyckas genomdriva något och då försöker pressa regeringen att genomföra just de delar av vår helhet som vi vill genomföra. Jag tycker inte att det är demokratiskt fel, utan det är det demokratiska maskineriet i den form som vi känner det och på det sätt som det ska bedrivas.

Demokratiskt fel är det när regeringen inte lyssnar på riksdagen, när regeringen inte lyssnar på de krav som ställs av en majoritet i denna kammare.

Just därför tycker jag att regeringen borde återkomma i en del ärenden. Ett ärende som vi så att säga har plockat upp och där det finns en fempartireservation handlar om lokala folkomröstningar och folkinitiativ. Här har regeringen inte gjort det som Pär Axel tycker att regeringen ska göra. Här har regeringen inte redovisat några skäl. Här har regeringen inte gjort klart varför man egentligen inte vill genomföra detta. I stället hänvisar man bara bakåt i tiden. Det tycker inte jag är hållbart.

Den låt som jag nyss återgav fortsätter med ”brukar vi sjunga en sång” om någon som levde en gång och som skulle bygga ett torn som räckte hela vägen upp till himmelen – kanske en liten del av Pär Axels teologistudier. Men när tornet blivit så högt att de där uppe inte längre förstod dem där nere rasade tornet samman.

Kanske är det just ett nytt samhälle som vi letar efter. Kanske är det just en ny politisk kamp vi letar efter.

Anf. 55 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte hur gammal Gustav Fridolin tror att jag är. Jag känner inte igen sången. Men det beror möjligen just på att jag är så gammal att jag har glömt.

Jag skulle inte vilja ha det samhälle som Gustav Fridolin tycker är riktigt – ett samhälle där var och en blir sin egen lagstiftare – för det är ett anarkistiskt, kaotiskt samhälle. Därför tycker jag att det är väldigt viktigt att riksdagen fattar beslut och är lagstiftare i vårt land, och därför tycker jag att det är viktigt att regeringen återkommer med besked.

Däremot instämmer jag gärna i Gustav Fridolins synpunkt om att den aktuella frågan om folkomröstningar borde ha kommunicerats med riksdagen. I och för sig vet jag en del om de bekymmer man har med den

frågan men jag tycker att kommunikationen med riksdagen är alldeles nödvändig. Där är vi alltså helt eniga.

Vi har nu under en timmes tid lyckats skapa ett rätt stort motstånd i de här frågorna men inte på den principiella grunden, för där är vi i sak överens: Riksdagen fattar beslut, och regeringen ska genomföra dem eller kommunicera sina skäl för att inte göra det.

Däremot är vi inte överens beträffande den partipolitiska arenan och agendan, och det ska vi inte vara. Men den här debatten borde inte ha handlat om det utan just om principerna, om relationen mellan riksdag och regering.

Jag vill inte ha en baksätesparlamentarism, utan jag tycker att det är rimligt att man vinner regeringsmakten och sedan styr riket. Riksdagen ska hålla koll på denna regering. Det gör vi bland annat i morgon när vi diskuterar vårt granskningsbetänkande.

Anf. 56 KERSTIN LUNDGREN (c):

Fru talman! Pär Axel Sahlberg initierade väl debatten om relationen mellan regering och riksdag med lite nya perspektiv på tillvaron. Pär Axel säger att det från Socialdemokraternas sida är alldeles tydligt hur relationen mellan regering och riksdag ska vara. Sedan säger han att riksdagens beslut handlar om baksätesparlamentarism.

Pär Axel Sahlbergs sätt att framställa riksdagens uppgift tycker jag är minst sagt upprörande – i princip enbart att utse en regering för att sedan lugnt och lydigt följa regeringens initiativ. Det tycker jag illa om. Från vårt perspektiv är det en felaktig syn på riksdagens roll.

Jag hörde mycket tydligt att Pär Axel Sahlberg många gånger såg frågorna ur regeringens perspektiv. Men vår uppgift måste väl ändå, Pär Axel Sahlberg, vara att se frågan ur folkets och riksdagens perspektiv. Det är ju här och nu som vi ska dra upp riktlinjerna för relationerna mellan oss och regeringen.

Min fråga till Pär Axel Sahlberg är om han anser att demokratin urholkas av att riksdagens uppgift i praktiken bara blir att utse en regering.

Eftersom Pär Axel Sahlberg säger att det är så tydligt hur Socialdemokraterna ser på de här relationerna skulle jag också vilja fråga: Är det tillräckligt att en utskottsordförande blir informerad av regeringen i någon form av förbindligt eller oförbindligt samtal under sommarmånader? Eller är det så att Socialdemokraterna står fast vid vad vi var överens om i utskottet, nämligen att hela riksdagen måste få information om regeringen avser att stå tillbaka för riksdagens tillkännagivande?

Anf. 57 PÄR AXEL SAHLBERG (s):

Fru talman! Jo, hela riksdagen ska få besked. Men jag menar att det när beredningsfasen pågick var alldeles tillräckligt att utskottsordföranden visste om det och att ansvaret, i det här fallet, sedan vilade på honom. Jag sade också att det var en personlig ståndpunkt. Vi som parti har skrivit det vi har skrivit, som en kung sade.

Jag har lite problem med Kerstin Lundgrens recension av min baksätesparlamentarism. Jag kan förstå att man på olika vis kan reagera på sättet att uttrycka sig men det handlar ju om att man vill ha ett helt annat perspektiv på hur detta land styrs.

Prot. 2002/03:115

3 juni

*Redogörelse för
behandlingen av
riksdagens skrivelser
till regeringen*

På samma sätt som Kerstin Lundgren nu raljerar över min beskrivning skulle man kunna vända på det hela och säga: Varför ska vi tillsätta en regering om det ändå är riksdagen som ska styra riket? Det är ju precis det förhållandet vi har.

Jag menar alls inte att det är rimligt att vi efter val möts här några veckor och utser en regering och sedan åker hem. Regeringen har ju ständigt att leva i den här relationen – regeringen ska ständigt känna sig prövad av riksdagen och ständigt i varje proposition som läggs på riksdagens bord riskera att det blir så stora förändringar att inte ens regeringen själv känner igen sina beslut och förslag.

Dessutom – och detta har vi diskuterat ganska mycket under det här året i riksdagen – har riksdagen en stor funktion när det gäller att granska bland annat regeringens arbete. Det kan väl inte vara så att Kerstin Lundgren menar att det är riksdagen som är den verkställande makten i riket. Däremot har Kerstin Lundgren i flera fall lånat sig till en sådan politik. Jag menar att det undergräver demokratin. Vi måste vara tydliga om vilka det är som har de olika rollerna och hur de kan ställas till svars, bland annat inför folkets val men också inför den respekt och det förtroende som regeringen vid varje tillfälle kan vinna.

Anf. 58 KERSTIN LUNDGREN (c):

Fru talman! Ja, Pär Axel Sahlberg, det är viktigt att vi är tydliga kring rollerna och att medborgarna får möjlighet att i allmänna val utkräva ansvar. Det är just detta som det handlar om därför att det är av oss, av riksdagen, som man utkräver ansvar. Det är ju därför som det är val till riksdagen. Det är, som sagt, av riksdagen som det utkrävs ansvar i de allmänna valen.

Därför är det oerhört viktigt att vi är tydliga och att det är en bra balans mellan regering och riksdag, liksom att riksdagen tydligt också sitter i förarsätet så att säga och att vi har en regering som är lyhörd och verkligen följer riksdagens vilja – inte en regering som ser riksdagen som en spelplan bland många andra där man kan agera för att få igenom sin vilja. Denna tydlighet är det oerhört viktigt att vi från riksdagens sida jobbar med.

Jag tycker illa om Pär Axel Sahlbergs sätt att framföra sin teori om baksätesparlamentarism därför att med det upplägget legitimerar Pär Axel Sahlberg, och uppenbarligen Socialdemokraterna, att riksdagen egentligen bara ska traska patrull.

I det senaste svaret kom några andra signaler med. Men i grunden bygger det hela på att Socialdemokraterna gör riksdagen till ett transportkompani. Det kan möjligen vara den socialdemokratiska riksdagsgruppens uppgift men det ska absolut inte vara riksdagens uppgift. Mot detta hoppas jag att vi gemensamt kan arbeta.

Anf. 59 PÄR AXEL SAHLBERG (s):

Fru talman! Jag visste inte att Kerstin Lundgren när hon går ut och idkar valrörelse tar på sitt ansvar den socialdemokratiska regeringens hela politik. Det är ju så det låter när du talar om att du utkräver ansvar. Självfallet går vi ut och möter väljarna och tar ansvar för vår politik och ber om ett nytt mandat. Men det kan rimligen inte vara så att Kerstin

Lundgren går ut och bär hela det socialdemokratiska partiet på sina axlar. Det är inte så vårt parlamentariska system fungerar.

Nu kanske vi har kommit till någon sorts slutpunkt i den här delen av debatten, för i själva principfrågan är vi hyggligt överens. Kerstin Lundgren tycker att vi nu ska välja mellan att riksdagen ska vara ett transportkompani för en väldig regering eller att regeringen ska vara ett transportkompani för de tillfälliga majoriteter som kan skapas i riksdagen. Jag tror inte att det är det ena eller det andra. Det är därför som jag tycker att det är så viktigt att det här samspelet fungerar. Men regeringen måste ständigt kunna förbehålla sig rätten att utifrån sin helhet göra en värdering av de förslag som ligger. Vi vet ju alla att i vårt parlamentariska system ryms också möjligheten att till slut fälla regeringen.

Det vi håller på med nu är någon sorts allmän nålsticksverksamhet. Därför dristar jag mig till att kalla det för en baksätesparlamentarism. Regeringen är inte riksdagens transportkompani, utan det är ganska tydliga, distinkta, skilda roller. Parlamentarismen byggs upp av att detta fungerar. Därför är vi kritiska till hur regeringen har återkommit med rapporter. Balanserna är inte rimliga. Men jag tycker att det är rimligt att kunna försvara de principiella förhållandena. Regeringen har ett unikt ansvar och hämtar sina mandat från den här kammaren. Det är förhållandet. Det kan vi inte ändra genom att plötsligt rycka åt oss regeringsmakten här i riksdagen. Då blir det inte lätt för svenska folket, Kerstin Lundgren, att utkräva ansvar. Vem vet då vem det är som har fattat besluten?

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

7 § En ny lag om konsulärt ekonomiskt bistånd

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2002/03:JuU16
En ny lag om konsulärt ekonomiskt bistånd (prop. 2002/03:69).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 11 §.)

8 § Möjlighet att förordna överåklagare att fullgöra särskilda uppgifter vid Riksåklagaren

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2002/03:JuU19
Möjlighet att förordna överåklagare att fullgöra särskilda uppgifter vid Riksåklagaren (prop. 2002/03:113).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 11 §.)

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Redogörelse för
behandlingen av
riksdagens skrivelser
till regeringen*

Anf. 60 INGER RENÉ (m):

Fru talman! I det här betänkandet behandlas regeringens förslag om en ny sambolag. Det kom in två följdmotioner till förslaget. Dessutom finns det sju motioner från den allmänna motionstiden i höstas.

Regeringen gör den bedömningen att "1987 års sambolagstiftning uppfyller sitt övergripande syfte väl men att det i vissa avseenden finns anledning att ändra och komplettera reglerna." Det görs just i detta betänkande.

Utskottet höll med regeringen när det gäller det mesta. Lagen ska gälla för såväl heterosexuella som homosexuella förhållanden. Vi är överens om att en allmänt tillämpad definition av sambor införs, att bestämmelser om när ett samboförhållande upphör görs tydligare, att lagen om bostadsbidrag ska vara könsneutral och att viss redovisningsskyldighet ska hindra illojala förfaranden.

Utskottet är också överens om ett tillkännagivande att regeringen skyndsamt ska komma tillbaka till riksdagen med förslag till de lagändringar som blir följderna av den nya sambolagen. Vi tycker att det hade varit att föredra om regeringen kommit med de förslagen redan nu, men vi får nöja oss med att poängtera att vi vill se en snabb reaktion från regeringen.

Men i vissa avseenden skiljer vi oss alltså åt, och dem kommer jag till nu. Sambolagen skapades bland annat i syfte att skydda den svagare parten i ett oformaliserat samlevnadsförhållande. Meningen var att de kvinnor som sammanlevde i förhållanden utan att ha möjlighet att formalisera dem ändå skulle ha sin ekonomiska framtid säkrad så långt det nu gick. De kvinnor som levt som hemmafruar och skött mannens markservice skulle inte riskera att gå lottlösa ur en separation. Så stod det faktiskt till på den tiden. Det är möjligen anmärkningsvärt att det bara är ungefär 15 år sedan. Man kallade ibland samboende för Stockholmsäktenskap. De skulle göras rumsrena och anständiga med tvingande ekonomiska åtaganden.

Vi moderater menar att lagen har visat sig skapa en falsk känsla av trygghet. Gemene man uppfattar i många fall att lagen ger ett ekonomiskt skydd motsvarande det äktenskapet respektive partnerskapet ger, och det är inte alls fallet. I många fall tror samboende att man kan ärva varandra, vilket lagen inte tillåter. Denna falska trygghet ger paret mindre incitament att tänka över hur egendom och samlevnad bör regleras eftersom det upplevs som om sambolagen de facto säkrar tillvaron.

Bland annat på grund av den reglerade bostadsmarknad som vi har i dag har en lång rad olika samlevnadsformer uppstått. De som bor under samma tak är ytterst sällan medvetna om att sambolagen kan komma att tillämpas på dem. Bevisföringen blir komplicerad om den ena parten påstår att samlevnaden skett under äktenskapliga former och den andra hävdar att samlevnaden ser ut på ett helt annat vis.

I dag krävs att sambolagen avtalas bort av de eventuellt samboende för att den inte ska gälla. Det är en egendomlig ordning. Lagen smyger sig på även i de fall där någon gemensam partsvilja inte finns. För många sambor som separerar kommer reglernas innehåll som en överraskning, och inte alltid en positiv sådan.

Vi moderater hemställer därför att sambolagen enbart ska gälla då parterna gemensamt avtalat om att så ska ske. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 1 där vi menar att tiden nu är mogen för att pröva hur ett sådant anmälningsförfarande ska utformas.

Utskottets majoritet vill också utreda frågan om att motordrivna fortskaffningsmedel ska kunna utgöra samboegendom. Den frågan diskuterades under propositionens färdigställande och fick massiv kritik från praktiskt taget alla håll. Jag menar att åtskilliga skäl talar för att motordrivna fortskaffningsmedel inte bör ingå i samboegendomen. Därför finns det ingen anledning att utreda den frågan. Sambolagstiftningen är ett grundskydd och bör inte utvidgas. Dessutom är det svårt att avgöra om motorfordonet införskaffats för gemensamt bruk i hushållet.

Sammanfattningsvis står jag alltså bakom reservation 3, men för tidsvinnande yrkar jag bifall endast till reservation 1.

Anf. 61 MARTIN ANDREASSON (fp):

Fru talman! Låt mig bli en smula personlig i början av mitt inlägg. När jag 1992 flyttade ihop i ett samboförhållande var det andra regler som gällde för mig än för de flesta andra sambor. Det var andra lagar och andra bestämmelser som skulle tillämpas på vårt förhållande än på de flesta sambors förhållanden. Om vi hade behövt ansöka om bostadsbidrag hade vi till exempel inte kunnat göra det vid den tiden. Vissa sjukvårdsförmåner till anhöriga hade inte kunnat gå till den av oss som hade varit anhörig. Å andra sidan hade jävsbestämmelserna inte varit lika stränga i vårt samboförhållande som i andra samboförhållanden. Om man så vill kan man säga att det ena möjligtvis tog ut det andra.

Det var först genom att ingå partnerskap som vi fick tillgång till ett regelverk som var detsamma på alla punkter som för, i det fallet, äktenskap.

Jag vill ta upp detta för att lyfta fram det som jag trots allt tror är det mest betydelsefulla, det mest ideologiskt laddade av de element som ingår i den nya sambolagstiftning som riksdagen ska ta ställning till senare i eftermiddag, nämligen att Sverige nu slutligen, 2003, kommer att få en lagstiftning om samboförhållanden som är fullt ut könsneutral och som på alla områden som gäller det inbördes förhållandet mellan samborna är helt jämlik, oavsett om samborna är av samma kön eller av motsatt kön.

Därmed lever riksdagen slutligen upp till det ställningstagande som man tidigast gjorde 1973, när riksdagen under stor enighet – inte med hundraprocentig men med mycket betydande enighet – slog fast att en samlevnad mellan två personer av samma kön är ett ur samhällssynpunkt fullt acceptabelt samlevnadsförhållande.

Det var utifrån den ideologiska deklarationen som riksdagen sedan införde den sambolagstiftning som trädde i kraft 1988 men som – vilket jag tidigare har beskrivit – inte innebar likabehandling av homosexuella och heterosexuella samboförhållanden. Det var med den ideologiska

deklarationen som bas som riksdagen 1994 antog en lag om registrerat partnerskap, vilken ger möjligheter för personer av samma kön att få tillgång till alla de juridiska effekter som följer av äktenskapet.

Jag vill välkomna att riksdagen nu 2003 är redo att ta detta steg. Det har tagit sin tid, och många av oss kan nog tycka att det har tagit väl lång tid, men jag vill inte fästa mig så mycket vid det utan vill lyfta fram att denna reform i dag genomförs under total enighet från riksdagens alla partier, vilket jag personligen hälsar med stor tillfredsställelse.

Lagutskottet gör också ett tillkännagivande med anledning av att sambolagen görs könsneutral. Regeringen har nämligen avstått från att göra de språkliga konsekvensändringar som hade bort vara påkallade i andra lagrum. Det finns exempel på lagar där det uttryckligen sägs att i dessa lagar avses med sambo en ogift man och en ogift kvinna som sammanbor under äktenskapsliknande förhållanden. Regeringen gör nu även sådana bestämmelser könsneutrala genom att införa en sorts generalklausul i den nya sambolagen som säger att diskriminerande formuleringar i andra lagar inte ska gälla, utan att även sådana lagar ska tillämpas på ett könsneutralt sätt. Därmed uppnår man i och för sig en icke-diskriminerande effekt, men det finns stor risk för att man i den praktiska tillämpningen kommer att stöta på stora problem eftersom den tjänsteman eller den privatperson som ska tolka innebörden av en viss lag då på förhand måste veta att den bokstavliga ordalydelsen inte gäller. Man ska slå upp ett helt annat ställe i lagboken, nämligen sambolagen, för att konstatera att en till synes särbehandlande bestämmelse i själva verket inte är särbehandlande.

Detta är något som Folkpartiet har fört fram i den kommittémotion som lagutskottet på denna punkt har behandlat välvilligt. Mot bakgrund av det har lagutskottet gjort ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt ska återkomma med förslag till de språkliga konsekvensändringar som är nödvändiga i andra lagrum. Jag hoppas att de lagförslagen kommer så fort som möjligt. Vi hade just innan detta betänkande framlades en debatt rörande konstitutionsutskottets område om hur pass snabb regeringen är med att efterkomma riksdagens önskemål. Jag hoppas att det uttryck som vi har valt, nämligen "skyndsamt", också verkligen kommer att bli efterföljt.

Den nya sambolagen innehåller också flera andra nyheter. Det införs en tidsfrist för påkallande av bodelning. Det införs också en frist för efterlevande som flyttas från bostaden. Därtill kommer flera andra saker som jag inte här ska nämna.

Något som Folkpartiet också har lyft fram är att vi mot bakgrund av ett aktuellt hovrättsärende menar att det i lagen borde införas en uttrycklig skyldighet för domstol att i ett ärende om kvarsittanderätt även i sak pröva frågan om bostaden utgör samboegendom. Bakgrunden till detta är ett hovrättsavgörande där en sambo vid ett avslutat samboförhållande hävdade att parternas bostad inte ingick i samboegendomen. Eftersom det då fanns en tvistig beskrivning av sakförhållandena ansåg sig domstolen inte ha möjlighet att pröva ifall bostaden ingick i samboegendomen.

Denna dom har nu överklagats i Högsta domstolen. Vi avstår därför från att yrka bifall till vårt förslag i denna sak, men jag vill för kammaren göra den deklarationen att det, om hovrättsdomen står sig, ska finnas

anledning för lagstiftarna att skyndsamt återkomma, så att inte kvarsittanderätten blir ett tomt ord i de fall där det finns skilda meningar om ifall bostaden ingår i samboegendomen.

Avslutningsvis, fru talman: Inger René har tidigare beskrivit vikten av att pröva ifall det kan införas någon form av anmälningsförfarande i sambolagen och varför inte motordrivna forskaffningsmedel bör ingå i samboegendomen. Jag ska inte här och nu utveckla våra ställningstaganden på de punkterna, men jag vill ändå säga att det är principiellt mycket olyckligt med en familjerättslig lagstiftning som slår till med full kraft utan att de sammanlevande parterna ens är medvetna om att så är fallet. Därför står vi givetvis bakom reservation nr 1. För tids vinnande yrkar jag dock bifall endast till reservation nr 3.

Anf. 62 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Vi diskuterar i dag förslaget till en ny sambolag, en lag som ska skydda personer som enbart har flyttat ihop. Jag yrkar bifall till reservation nr 2 men står självklart också bakom våra övriga reservationer.

Enligt regeringens proposition om ny sambolag föds hälften av alla barn i familjer där föräldrarna är sambor. Ungefär en tredjedel av paren, drygt 1,2 miljoner människor, lever i samboförhållande och resten i äktenskap. Det är alltså dubbelt så vanligt att barn till sambor upplever en separation mellan föräldrarna som att barn till gifta föräldrar gör det. De olika juridiska typerna för samlevnadsformer är olika till sin innebörd.

Det finns i vårt samhälle i dag anledning att fokusera på familjen och de samlevnadsformer som är grunden för den. Människor utvecklas, mognar och mår bäst i små grupper. I den lilla grupp som en familj utgör får familjemedlemmarna möjlighet att möta kärlek, omtanke och förståelse men också att ställas inför krav och ansvar. Familjen anknyter på detta sätt till människans allra djupaste behov, behovet att bli sedd och att inte vara utbytbar. Det är därför viktigt att familjer är stabila över tid. Alltför många tvingas möta upplevelsen av att vara utbytbar. Relationer bryts, och familjen upplöses.

Det är inte oväsentligt vilken samlevnadsform som är grunden för familjen. Äktenskapet är i dag den tryggaste juridiska samlevnadsformen som grund för en stabil familj. Sambolagen, som i dag diskuteras, är en skyddslag för personer som enbart flyttar ihop. Det sker ingen registrering, och det finns inte heller någon undre åldersgräns utan syftet med lagen är att skydda den svagare parten i samband med separation.

Lagen utlöses så snart samboförhållandet upphör och är således reaktiv. Det betyder att i samboförhållandet blir rättsregler tillämpade på samlevnaden utan någon uttrycklig önskan eller viljeförklaring från sambornas sida. Lagen bygger helt enkelt på kollektivanslutningsprincipen, och samboskapet fastställs i juridisk mening först när det löses upp i domstol.

Den svagares skydd kan enligt min mening endast tillgodoses genom att alla parter är välinformerade om lagens innebörd och därmed kan göra ett medvetet lagval eller avtalsval. I detta avseende är lagen bristfällig, vilket vi påtalar i vår reservation.

Äktenskapet är däremot ett planerat förbund och ingått mellan man och kvinna. Parterna ska vara myndiga. Äktenskapets främsta syfte är att

tillgodose också barnens rättigheter till erkännande och omvårdnad. Förhållandet mellan parterna regleras genom äktenskapsbalken, som är ämnad att ge barn och föräldrar trygghet i deras relation. Äktenskapet har utöver denna funktion andra innehållsliga värden som gör den till en trygg samlevnadsform. Det är självklart så att alla som ingår äktenskap inte avser eller kan skaffa barn men väljer den formen för dess egen skull.

Allmänheten känner oftast inte till de skillnader som finns mellan äktenskapslagstiftningen och sambolagstiftningen, och det har berörts tidigare av dem som har talat här. Alltför ofta anses sambolagen helt felaktigt vara jämförbara med äktenskapsbalken. Det är viktigt att människor medvetandegörs om hur sambolagen fungerar och vad det är som skiljer den från äktenskapsbalken.

Äktenskapet är ett bättre lagstadgat skydd för barnen än samboskapet genom att det ger ökad trygghet på en rad punkter. Från födelsen till exempel står barnet under vårdnad av båda föräldrarna om dessa är gifta med varandra och i annat fall av modern ensam. Det betyder att den man som lever som sambo med en kvinna inte per automatik antas vara far till gemensamma barn såsom görs vad gäller gifta par. Äktenskapsskillnad, ett annat exempel, föregås av betänketid om båda makarna begär det eller om någon av dem varaktigt bor tillsammans med eget barn under 16 år som står under den makens vårdnad. Om bara en av makarna vill att äktenskapet ska upplösas har den maken rätt till äktenskapsskillnad endast efter betänketid.

Sambor ärver inte varandra, något som många för sent fått erfara.

Fru talman! Ett annat problem med sambolagen är att den saknar en undre åldersgräns. Sambolagen gäller även för ungdomar under 18 år. En tämligen intensiv debatt har förts angående barnäktenskaps giltighet i Sverige. Sambolagen riskerar att legitimera en form av dolt barnäktenskap. Lagen är också otydlig vad gäller föräldraansvaret. Eftersom föräldrar har ansvaret för underårigt barn borde kanske ett samboförhållande godkännas av dem.

Fru talman! Kristdemokraterna yrkar inte avslag på propositionen om ny sambolag trots att den har uppenbara brister. Vi vill däremot lyfta fram äktenskapets överlägsna ställning som juridisk samlevnadsform, och vi vill peka på svagheter i den nya sambolagen såsom den är föreslagen. För det första måste de som lyder under lagen vara medvetna om vad den innebär, vad det innebär att bara sambo och konsekvenserna av det. Det vore en fördel om de som omfattas av sambolagen på något sätt visar att de gjort ett medvetet val. För det andra måste ansvarsförhållandena redas ut eftersom sambolagen och föräldraansvaret kolliderar. Det är rimligt att föräldraansvaret för underårig ska innebära att samboförhållandet ska godkännas av föräldrarna. Om detta vill vi kristdemokrater ha en utredning. Tack för ordet!

Anf. 63 MARIANNE CARLSTRÖM (s):

Fru talman! Stolta men inte nöjda! Det är ett uttryck som vi socialdemokrater använde i valrörelsen. Men i dag skulle jag vilja säga: Stolt och nöjd!

I dag tar vi ytterligare ett viktigt steg i kampen för ökad rättvisa och välfärd. Sambolagen kommer att bli starkare och tydligare efter dagens

beslut. Och nästan exakt ett år efter beslutet om att homosexuella ska få rätt att prövas som adoptivföräldrar ska nu även sambolagen omfatta sammanboende av samma kön. Homosexuella får som alla andra rätt till anhörigstöd och den trygghet som heterosexuella länge har omfattats av. Begreppet sambo blir könsneutralt.

Som ett resultat av förslag från regeringens familjelagssakkunniga stiftades 1974 en lag som reglerade ogifta sammanboendes gemensamma bostad.

Sambolagen har nu funnits i 15 år och år 2000 fanns det ca 1,2 miljoner sambor i vårt land. Lagen, som var kontroversiell när den kom, har i dag ett brett stöd från allmänheten. Att vara sambo är inte längre något man lite nedlåtande kallar "Stockholmsäktenskap" utan har blivit en samlevnadsform som av de flesta är både accepterad och respekterad.

Ett av sambolagens viktigaste syften är att skydda den svagare parten, att ge ett minimistöd. Eftersom det tyvärr är först vid separationen som parterna inser hur viktigt det är att reglera sina ekonomiska förhållanden, fyller lagen ett viktigt syfte.

Informationen om sambolagen måste stärkas så att parterna känner till vad som omfattas av lagen och kan göra ett medvetet val av samlevnadsform. Den informationen kan ske på många sätt. Skolan och Homoombudsmannen är två viktiga parter, förutom den information som regeringen tar fram.

Till lagutskottets betänkande finns tre reservationer. Den första har krav på ett anmälningförfarande för att sambolagen ska gälla, och reservanterna tycker att det är fel att man kan omfattas av en lag man inte känner till. Till det vill jag säga att problemet oftast är det motsatta. Många tror att sambolagen omfattar mer än den i verkligheten gör, i vissa fall att den innebär samma skydd som äktenskapslagstiftningen.

Skulle ett anmälningförfarande införas går lagens huvudsyfte, att skydda den svagare parten, förlorat eftersom det inte är troligt att de som är i störst behov av lagskyddet skulle registrera ett samboförhållande.

Reservation 2 av kd vill ha en nedre åldersgräns för sambor. Att den frågan inte tas upp i propositionen innebär inte att vi i majoriteten tycker att det är acceptabelt med barnäktenskap, men även här är det viktigt att slå vakt om den svagare parten i ett samboförhållande, även om parterna är underåriga.

I reservation 3 av Folkpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna tas samboegendomen upp. Reservanterna vill inte att en större del av parternas egendom ska omfattas av lagstiftningen än vad som redan är fallet i dag. Bakgrunden är den att Sambolagskommittén föreslog att även motordrivna fordon ska tas in i bodelningen. Det tyckte vi i majoriteten var ett bra förslag, men det är ett komplicerat förslag som kräver ytterligare överväganden. Resultatet får inte bli att den svagare parten i samboförhållandet missgynnas. Därför måste frågan beredas vidare.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 64 MARTIN ANDREASSON (fp) replik:

Fru talman! Marianne Carlström sade i sitt anförande att man inte borde införa ett anmälningförfarande. Hon beskrev effekterna med dagens lagstiftning. Ett problem med dagens lagstiftning är till exempel att

människor tror att sambolagen omfattar mer än den gör. Enligt mitt sätt att se borde detta snarast vara ett argument för att pröva om inte ett anmälningsförfarande kunde stärka det faktiska skyddet för den svagare parten.

Jag kan hålla med Marianne Carlström om att man visserligen kan tänka sig att det finns situationer där det kan vara till den svagare partens fördel att sig själv ovetande ha omfattats av en familjerättslig lagstiftning vars innebörd man sedan blir varse när förhållandet tar slut. Men kan det inte vara mer sannolikt att det finns ett betydligt större antal för vilka sambolagens effekter kommer som en ovälkommen överraskning? Till exempel kan man från lagstiftarna ha fått signalen att man inte ens behöver bry sig om att anmäla sitt samboförhållande eftersom lagen gäller i alla fall. Det finns en, tyvärr, alldeles för stor och allmänt utredd föreställning om att lagen omfattar mer än den gör. I debatten har till exempel nämnts att många tror att sambor ärver varandra, vilket absolut inte är fallet. Att bli varse det efter att ett förhållande har tagit slut genom att den ene dör kan vara en mycket obehaglig överraskning.

Borde det inte vara dags att göra en ordentlig prövning av vilka effekterna skulle bli om det införs ett anmälningsförfarande och vilka fördelar och nackdelar som skulle komma av det? Handen på hjärtat: Just frågan om ett anmälningsförfarande utreddes väl inte särskilt grundligt av Samboendekommittén?

Anf. 65 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det är möjligt att ett anmälningsförfarande skulle vara bra för vissa. Jag är orolig för de svaga. Det får inte bli så att om man inte har gjort en anmälan omfattas man inte av lagen.

Det är möjligt att det så småningom är dags att ta ett steg i den riktningen. Det är några länder som har infört anmälningsförfarande. Vad jag förstår har de gjort det nyligen. Låt oss i vanlig ordning följa upp detta och se vad det ger för resultat. Sedan får vi ta upp detta vid ett senare tillfälle. Jag tycker att det just nu är för tidigt.

Det viktiga är att skydda den svagare parten. Jag anser att man gör det bäst genom att i dag inte ha ett anmälningsförfarande.

Anf. 66 MARTIN ANDREASSON (fp) replik:

Fru talman! Vi kan nog vara ense om att det inte är möjligt att ta ställning till ett sådant lagförslag i dag eftersom den frågan inte utreddes tillräckligt ordentligt av Samboendekommittén. Jag kan i så fall välkomna att Marianne Carlström öppnar för att man kanske kan titta på detta i ett senare skede.

Som nyss nämdes har andra europeiska länder på senare tid infört samboendelagsliknande lagstiftningar. Dessa länder liknar i övrigt oss vad gäller samhällsstruktur och familjerättslig lagstiftning. De har valt att införa en samboendelagsliknande lagstiftning med ett anmälningsförfarande. Belgien och Frankrike är två sådana exempel.

Jag tror att vi måste se sanningen i vitögat, det vill säga att dagens förhållande att lagstiftningen slår till utan att man ens själv behöver ta reda på dess effekter, utan anmälan, samtidigt som det finns en utbredd föreställning om att lagen omfattar mycket fler juridiska effekter än vad den gör, leder till en stor risk för att den på olika sätt svagare parten i

praktiken kommer i kläm när ett samboförhållande tar slut. Jag skulle välkomna att man så snart som möjligt tittar på vilka för- och nackdelar som kan finnas med att införa ett anmälningförfarande.

Prot. 2002/03:115
3 juni

Ny sambolag

Anf. 67 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Enligt min mening kommer den informationskampanj som ska följa sambolagens införande att åtgärda en del av detta. Med hänsyn till den debatt som vi fick lyssna till om konstitutionsutskottet och att uppfylla olika löften, vill jag vara försiktig med löften. Men det är intressant att följa upp denna lagstiftning och se vad den ger i de länder som nu har ett anmälningförfarande. Sedan kanske vi kan återkomma i frågan vid ett senare tillfälle.

Anf. 68 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vill möjligtvis återkomma till debatten om vikten av kunskap. Jag menar att den svagare parten blir ännu svagare om man inte får kunskap om vilken lag man lyder under och där man kan göra ett aktivt fritt eget ställningstagande. Därför är det viktigt att utreda en ordning där människor får göra det aktiva valet och samtidigt bli medvetna om att samboende inte är detsamma som att ingå ett äktenskap och att sambolagen inte ger samma skydd.

Hur ställer sig Marianne Carlström egentligen till att det är två olika lagar som träder in när en underårig blir sambo? Det finns i dag ingen utredning om föräldraansvaret och dess kollision med att det inte finns någon undre åldersgräns i sambolagen. Jag har försökt att ställa frågor såväl i utskottet som i andra sammanhang. Hitintills har ingen kunnat svara vad det kan bli för konsekvenser. Vore det inte rimligt att utreda vilket ansvar som ska ta över? Vore det inte rimligt att föräldrarna fick vara med och ge sin tillåtelse i fråga om ett underårigt barn?

Anf. 69 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det är viktigt med information. Det är viktigt hur skolan undervisar i detta, hur man talar om vilken lagstiftning som gäller. Jag tror att de flesta vet ungefär skillnaden men att det finns en hel del missförstånd som myndigheterna och skolan behöver reda ut.

I fråga om unga och barn hör detta ihop med skolan och föräldraansvaret. Som förälder kan man inte hindra barn under 18 år att flytta hemifrån om det går att ordna praktiskt. Det är viktigt att det finns ett skydd för de barnen. Samtidigt är detta ingenting som samhället ska uppmuntra för dem som är under 18 år. Men det finns sådana tillfällen, och då är det bra att det finns en skyddslagstiftning – som jag tycker att sambolagen är. Om vi säger att den inte ska omfatta ungdomar under 18 år kommer vi i stället att ställa till problem.

Anf. 70 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är klart att en skyddslag behöver omfatta dem som är svagast. Men om detta inte reds ut försvagas samtidigt föräldrarnas möjligheter att ta ett aktivt ansvar. Därför tror jag att en utredning som kan visa på möjligheter, hinder och konsekvenser för det ena och det andra vore värdefull. Det är knepigt att det inte finns en undre åldersgräns när

det gäller att en lag träder in för en juridisk samlevnadsform. Därför tror jag att det vore viktigt med en utredning i det avseendet för att bringa klarhet.

Jag har själv gjort små undersökningar. Mina erfarenheter är tvärtemot vad Marianne Carlström säger. Det är alldeles för få som känner till skillnaden mellan sambolagen och äktenskapsbalken. Det finns en stor okunskap. Det räcker inte med att skolan påtalar det. Människor har en benägenhet att ta till sig kunskapen på ett annorlunda sätt om de ska göra ett eget fritt val. Därför är det viktigt att det är frivilliga avtal som ska styra vid ett samboförhållande.

Man bör utreda både när man ska lyda under sambolagen och vilken undre åldersgräns som ska gälla. Det vore oerhört värdefullt att få detta utrett. Det skulle stärka situationen.

Anf. 71 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Okunskapen finns säkert, men exakt hur stor den är vet ingen av oss. Jag säger som jag sade förut: Informationen och kunskapen är viktig, och många måste hjälpas åt om informationen ska bli bra.

Sedan funderade jag lite på något som Yvonne Andersson sade. Jag har aldrig hört om något fall där barn under 18 år bor ihop och där sambolagen tillämpats när de flyttat isär och att detta då skulle ha varit ett stort problem. Jag vet inte om Yvonne Andersson känner till något sådant fall. Vi har inte heller haft frågan uppe till diskussion i utskottet.

Men det är kanske en fråga som vi får återkomma till senare. Vi har framför oss frågan om en lagstiftning som gäller barnäktenskap. Det är kanske möjligt att i samband med den återkomma i denna fråga.

Anf. 72 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Marianne Carlström tror på upplysning och på att göra folk medvetna om sambolagen. Det kan väl vara bra. Men det ska till starka krafter för att vi ska få en liknande upplysningskampanj och stora debatt om vad den här lagstiftningen omfattar som den som ägde rum både innan och efter det att lagen trädde i kraft i slutet av 80-talet.

De allra flesta som ekonomiskt eller juridiskt arbetar med människor som levtt i ett samboförhållande är väl medvetna om att okunskapen om lagen är alldeles för stor. Det innebär att kanske inte heller de som Marianne Carlström kategoriserar som svaga personer under ett samboförhållande garderat sig, sett om sitt hus eller arbetat för att lagstiftningen ska vara i takt med hennes eller hans vilja, vilket beror på att vederbörande inte kan tillräckligt mycket om lagstiftningen.

Jag tror alltså att okunskapen om lagen ställer till med mycket elände både för den som har kunskaper och inte minst för den som inga kunskaper har.

I dag kan man avtala bort lagen, och det skulle vara naturligt att man också kunde "avtala till" lagen. Min fråga till Marianne Carlström är därför: Tycker inte du att okunskapen kan vara problematisk både för den som kan lagens bokstav och den som inte kan den?

Anf. 73 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jo, jag tycker att okunskapen är ett problem, och jag vill göra mycket åt den. Det framgår också av både propositionen och betän-

kandet att vi vill göra något åt detta. Däremot har jag inte kommit till samma slutsats som Inger René. Jag tycker inte att man ska ha ett anmälningsförfarande, vilket jag tidigare motiverat. Samma motivering kan gälla här.

Prot. 2002/03:115

3 juni

Ny sambolag

Anf. 74 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Jag har hört motiveringen, men jag godtar den inte. Den är inte till tillräckligt stor hjälp för de personer som behöver hjälp.

Regeringen och dess organ har under mer än 15 år haft möjligheter att lära och upplysa människor om vad sambolagen innehåller. Trots det vet vi att väldigt många lever på ett sätt som gör att de, när lagen ska träda i kraft då ett samboförhållande upphör, blir förvånade, överraskade och alltför ofta får stora ekonomiska problem. Det kan inte vara rimligt, Marianne Carlström.

Om vi nu vill ha en utredning till stånd, och Marianne Carlström också anser att det så småningom kan vara rimligt, så vet samtidigt alla i denna kammare att tiden mellan en utredning och när en lag eller en förordning kan träda i kraft är mycket lång. Därför skulle jag vilja föreslå att Marianne Carlström satte sig ned och funderade över om det inte kan vara rimligt att inom en snar framtid titta på det som ligger bakom reservation 1 och fundera över om man inte ska tillsätta en utredning på det här området.

Anf. 75 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det finns ett stort mörkertal kring hur många som har goda kunskaper om sambolagen och hur många som inte har det. Frågan är hur man på bästa sätt ska komma till rätta med denna okunskap, för det skulle vara bra att komma till rätta med den. Jag är dock inte säker på vems lösning som är den bästa. Jag tror naturligtvis att vår lösning, inte de borgerliga partiernas, är den bästa.

Man kan naturligtvis utreda även den frågan. Varför säger vi då inte ja till en sådan utredning? Om man sitter på sin kammare och lyssnar på debatterna inser man att vi i princip skulle behöva ha en utredning om varenda fråga samtidigt som vi inte får tillräckligt med pengar för utredningar. Det går inte att utreda varje fråga – i alla fall kan det inte göras med en gång.

Låt oss nu anta den nya sambolagen och låta den verka under några år. Därefter får vi återkomma. Om de borgerliga partierna inte kan ge sig till tåls så länge får de väl återkomma med motioner under höstens allmänna motionstid. Sedan får vi fundera över hur vi ska arbeta vidare med frågan.

Anf. 76 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Jag skulle vilja börja med att säga: Äntligen! Äntligen tar riksdagen ännu ett steg för att förändra vår lagstiftning och ta bort de stämplat som hela vår grundläggande lagstiftning och även grundlagen bygger på, nämligen den heteronormativa lagstiftningen. Det är en lagstiftning som bygger på att heterosexualiteten är det normala medan allt annat är avvikande och därför inte heller är acceptabelt och kan ges samma rättigheter.

Dagens betänkande och den proposition som riksdagen ska fatta beslut om i eftermiddag handlar om och visar på ett tydligt sätt hur vi tar bort den särlagstiftning som vi haft inom detta område. Vi tar bort den sambolag som gällt för heterosexuella par, och vi tar bort den sambolag som gällt enbart för homosexuella par. I stället får vi en sambolag som är könsneutral och gäller lika för alla.

Jag skulle vilja ta vid där Yvonne Andersson inledde sitt anförande. Till skillnad från Yvonne Andersson och Kristdemokraterna anser jag att samboskapet och sambolagstiftningen innebär att samhället inte moraliserar över människors samlevnadsform. I stället respekterar de människors egna val av samlevnadsform.

Yvonne Andersson och Kristdemokraterna står här och uttalar sig om hur överlägset äktenskapet är. I juridisk mening finns den överlägsenheten enbart i ett avseende. Det handlar om att äktenskapet är ett paket med lagstiftning som människor kan sluta avtal om. Sedan gäller hela det paketet, vilket är väldigt bra.

Däremot redogjorde kristdemokraterna för en helt annan moralisk uppfattning, nämligen en uppfattning att äktenskapet är till enbart för vissa personer och att äktenskapet ger en form av bättre standard än andra samlevnadsformer. Vi i Vänsterpartiet ställer oss väldigt kritiska till detta eftersom vi inte tycker att vare sig politiken eller samhället ska moralisera över det sätt som människor väljer att leva tillsammans på.

Det som samhället och lagstiftningen har ett ansvar för är att tillhandahålla olika lösningar för att människor till exempel ska kunna välja sin egen samlevnadsform och få ett juridiskt skydd.

Sambolagen har tillkommit för att skydda just den svagare parten i ett sådant avseende. Därför har Vänsterpartiet ställt upp på de förra sambolagarna och på den sambolag som vi nu ska besluta om. Det innebär att vi vill ha en ordning där sambolagen träder i kraft per automatik när man väl valt att bli sambo och flyttar ihop på samma adress. Det som finns i lagstiftningen – jag vet inte om ni som står bakom reservation 1 har missat det – innebär att man, när man väl är sambo, kan välja att avtala bort sambolagen i förhållandet. Sambolagen behöver helt enkelt inte gälla i just det samboförhållandet. Man kan alltså skriva ett avtal om att sambolagen inte ska gälla i samboförhållandet. Så jag förstår inte argumenteringen här om att man sätter sig över människor, att människor inte får välja själva. Tvärtom finns det en valmöjlighet.

I grunden handlar det om information, och här måste jag ställa mig väldigt frågande till replikväxlingen mellan ordföranden och vice ordföranden i utskottet. Det finns ingen reservation som handlar om informationen. Hela utskottet är överens om att det finns en brist i informationen. Utskottet konstaterar till och med att det finns en enorm okunskap hos allmänheten om sambolagen. Därför trycker utskottet mycket mer än vad regeringen gör i sin proposition på vikten av att informationen, som vi i utskottet tycker är torftig, blir mer fyllig och utvecklad. Det är vi helt överens om. Det finns ingen reservation eller något särskilt yttrande om det. Ändå hade de en ordväxling om det som lät som att den ena tyckte annorlunda än den andra.

Det finns mycket okunskap. Min och Vänsterpartiets mening är att vi och regeringen har ett väldigt stort ansvar att se till att kunskapen om detta med den svagare parten kommer ut. Den här kunskapen kommer

också att innebära att de som inte vill att sambolagen ska gälla i deras samboförhållande ska ha möjlighet att avtala bort den. Men det finns även möjligheter att göra ett ännu starkare avtal. I ett samboförhållande kan man sluta civilrättsliga avtal och välja att olika saker ska gälla i avtalet.

När regeringen talar om att man ska komma tillbaka i frågan om att även motordrivna fordon ska ingå i samboegendomen säger man att denna, liksom andra möjligheter att stärka skyddet för sambor, ska beredas vidare. Det här kan vara ett sådant instrument att faktiskt stärka skyddet för sambor. Jag tycker att det är en spännande diskussion, för det är just utifrån den diskussionen som vi kan se hur vi kan göra lagstiftningen ännu mer flexibel och lättillgänglig utifrån människors egna fria val.

I frågan om samboegendom tycker Vänsterpartiet att motordrivna fordon ska finnas med i sambolagstiftningen. Anledningen till att vi inte har reserverat oss i frågan är att vi har en överenskommelse med Socialdemokraterna och Miljöpartiet om att frågan ska beredas vidare för att man ska hitta fler olika alternativ än det förslag som kom från Samboendekommittén.

Från Vänsterpartiet ser vi med glädje fram emot en proposition på riksdagens bord där motordrivna fordon ingår. Vi i Vänsterpartiet tycker inte att bara bilar ska räknas in utan motordrivna fordon i allmänhet, för i dag är det inte bara bilar som människor använder som forskaffningsmedel för att ta sig fram.

Sedan, fru talman, finns det en liten otydlighet, och där vill jag trots allt göra ett förtydligande. Det handlar om utskottets tillkännagivande i betänkandet om de ytterligare lagändringar som Martin Andreasson var inne på utifrån Folkpartiets motion. I utskottet säger vi att vi ställer oss bakom detta krav, och utskottet tillkännager det för regeringen. Men av någon konstig anledning har det trots allt smugit sig in en liten miss, för i tillkännagivandet står det att utskottet bifaller yrkandena 4–9. Men i utskottets ställningstagande säger utskottet att man inte tar ställning till yrkandena 4 och 8 om assisterad befruktning, utan att det pågår en utredning och att utskottet inte vill föregå utredningen och uttala sig i frågan. Det skulle i så fall innebära att utskottet faktiskt uttalade att det är okej att lesbiska kvinnor inte får tillgång till insemination, assisterad befruktning eller äggdonation på sjukhus bara för att de är lesbiska och sambor. Ett sådant uttalande vill inte lagutskottet göra. Det tillrättaläggandet tror jag också klarar ut att det trots allt inte är ett tillkännagivande som täcker yrkandena 4 och 8, men det är bara av praktisk betydelse.

Jag ska också försöka hinna kommentera frågan om legitimerande av barnäktenskap, som Kristdemokraterna tagit upp här. Åter är det på det viset att vi i utskottet är otroligt eniga om att vi vill ha en lagstiftning för att förbjuda och motverka barnäktenskap. Ändå verkar det på Yvonne Anderssons reservation som att utskottet på något sätt skulle gå med på en legitimering av barnäktenskap genom det här betänkandet och den här propositionen.

Fru talman! Så är ju inte alls fallet. Tvärtom säger utskottet – kanske inte lika tydligt som jag hade önskat – att sambolagen inte är ett sätt att legitimera barnäktenskap, utan att sambolagen träder i kraft just vid en boskillnad. När Yvonne Andersson lyfter fram att barn ska ha målsmans

godkännande och så vidare, underkänner Yvonne Andersson och Kristdemokraterna unga människors egna val. I de allra flesta fall ska unga människor ha möjlighet att flytta hemifrån. De ska ha möjlighet att flytta ihop med sina pojkvänner eller flickvänner även innan de har fyllt 18 år. Där tycker jag att lagstiftningen är tydlig. Barnäktenskap är det inte fråga om, utan det är i stället fråga om att man i positiv bemärkelse ser till att den lagstiftning vi redan har skyddar vid till exempel tvång eller hot.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag och än en gång säga att jag gläder mig åt att det här betänkandet äntligen har kommit på riksdagens bord.

Anf. 77 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Först om detta med risken för så kallat dolt barnäktenskap. Det innebär helt enkelt att det kan vara en 15-åring som kanske inte alls flyttar ihop med en 16-åring utan med en 49-åring. Jag vill ha detta utrett så att vi inte hamnar i en oönskad situation. Det är det som det handlar om. Det handlar inte om att lagutskottet vill ha barnäktenskap – jag vet också att vi är fullständigt eniga i den frågan – utan det handlar om att jag vill ha en utredning så att vi inte riskerar att hamna i svårigheter, eftersom det i den här lagen inte finns någon undre åldersgräns.

Sedan till det väldigt viktiga för oss kristdemokrater. När jag apostroferades här av Tasso Stafilidis uttryckte han en annan innebörd av vad jag faktiskt sade. Jag talade om äktenskapet som en överlägsen juridisk samlevnadsform när det gäller stabilitet i familjer, precis i enlighet med vad regeringen skriver i propositionen. Jag talade också om att det är olika innebörder i en äktenskaps- och en sambolagstiftning, och att det är väldigt viktigt att man är tydlig och medvetandegör detta.

Därför tror jag att det är viktigt att människor gör aktiva val. Om man aktivt väljer äktenskap och bygger upp en familj utifrån detta ska man veta vad det innebär.

Man ska också kunna ha ett frivilligt avtal med en annan människa som man vill leva tillsammans med, men då ska man göra den aktiva handlingen och veta vad det är för innebörd i det hela. Det handlar inte om en valfrihet som ett negativt val, som Tasso Stafilidis talar om. Man ska inte behöva välja bort någonting som packas på en, utan man ska behöva välja till. Därför finns det en viktig skillnad mellan Vänsterpartiet och Kristdemokraterna.

Anf. 78 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag vet att vi är överens i frågan om dolt barnäktenskap. Jag är bara lite förvånad över att Kristdemokraterna ändå valde att reservera sig. Det är klart att utskottet kunde ha varit ännu tydligare – det kan jag hålla med om. Men utskottet uttrycker ändå vad det är för lagar som tar vid och som står över sambolagen vad gäller föräldrabalk och så vidare och vilka regler som gäller där. Då är det väl viktigt att vi också från talarstolen klargör att det inte är meningen att man på något sätt ska kunna använda, och inte heller kan använda, sambolagen som ett dolt sätt att ingå barnäktenskap. Ett samboförhållande innebär att två personer bor på samma adress. Det är inte möjligt till exempel för en 43-åring att flytta hem till det 13-åriga barnets föräldrar och bo där tillsammans med

sin dolda barnäktenskapsfru och ha ett samboskap tillsammans med flickans föräldrar. Det finns inga sådana utrymmen i lagstiftningen.

När det gäller moraliserandet så tycker jag att det är lite lustigt att Yvonne Andersson säger emot sig själv. Hon pratade tidigare i talarstolen om barns trygghet, att man byter, att man aldrig vet vad man har kvar och så vidare. Fortfarande pratar hon om olika innebörder och olika stabilitet i familjen. Jag menar att det är ett sätt att moralisera. Ett äktenskap behöver inte alls innebära mer stabilitet eller ha en annan innebörd, mer än just den juridiska, än ett samboförhållande. Men det är det som Yvonne Andersson försöker ge sken av i sitt anförande, och det är det som jag menar är att moralisera över människors fria val.

Anf. 79 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag använder de statistiska uppgifter som vi har och som regeringen har presenterat i propositionen. Om det är dubbelt så många barn i samboförhållanden som barn som föds inom äktenskap som inte får fortsätta att leva tillsammans med sina föräldrar så är det ju sämre stabilitet. Det är det jag talar om! Vad behöver människor i ett samhälle för att känna trygghet? Jo, de behöver långvariga nära relationer. Det behövs familjer där människor kan utvecklas.

När jag talar om stabilitet så använder jag ingen moraliserande del alls. Jag talar om den statistik som vi har och vad som hittills har visats. Äktenskapet är en form för familjebildning som är överlägsen alla andra juridiska samlevnadsformer. Det är vad jag pekar på, och det tycker jag att även Vänsterpartiet borde kunna se. Det är en sanning som kommer fram utifrån konkreta underlag som regeringen presenterar. Det är väl inget märkligt?

Det märkliga är om Vänsterpartiet försöker använda något slags känslomässig kampanj för att få något slags övertag i debatten och tala om moraliserande som något negativt och om att äktenskapet inte är värt det som det faktiskt har visat sig vara värt. Jag tror inte på det, utan jag tror att man kan gå på de underlag som finns och konstatera att det är detta som gäller. Det är viktigt att människor inser skillnaden mellan de här delarna.

Anf. 80 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! Jag får väl börja med att klargöra vad Vänsterpartiet tycker i den här frågan. Vänsterpartiet respekterar människors val av samlevnadsform. Är det så att människor väljer att ingå äktenskap så respekterar Vänsterpartiet det. Är det så att människor väljer att ingå partnerskap så respekterar Vänsterpartiet det. Är det så att människor väljer att vara särbor eller sambor eller leva på något annat sätt som passar dem så respekterar Vänsterpartiet det.

Jag tycker att det är konstigt att Yvonne Andersson inte själv hör att det hon gör är att moralisera, fru talman. Yvonne Andersson säger att äktenskapet skulle vara ett tryggare förhållande för en familj. Det är ju inget som säger det! Vad är det som säger att det skulle vara tryggare för ett barn att växa upp med två föräldrar som är gifta än med två föräldrar som inte är gifta? Alla vet vi ju att det förekommer många saker som är negativa för barn både i förhållanden där föräldrarna är gifta och där föräldrarna är ogifta. Ändå försöker Yvonne Andersson påvisa att det är

äktenskapet som skulle vara mycket mer och högre värt än samboförhållandet. Det stämmer som jag sade bara i ett avseende vad gäller lagstiftningen, och det är just när det gäller de rättsliga verkningarna. Lagstiftningen ser olika ut. Sedan lägger olika partier olika värderingar på vad samboförhållandet innebär och vad äktenskapet innebär. Vänsterpartiet vill till exempel ha en könsneutral äktenskapsbalk – en äktenskapsbalk som gäller lika för olikkönade som likkönade par.

Det är intressant att Yvonne Andersson inleder hela sitt anförande med att lyfta upp det här och ändå bara vill klamra sig fast vid det som regeringen har skrivit i propositionen och använda regeringens statistik till att dra sina och Kristdemokraternas slutsatser. Det ställer inte vi i Vänsterpartiet upp på.

Anf. 81 MARTIN ANDREASSON (fp) replik:

Fru talman! Jag tror att det är många som ropar äntligen denna dag, Tasso Stafilidis, över att heteronormen bryts i sambolagstiftningen.

Tasso Stafilidis har sagt många fina ord från talarstolen om hur viktigt det är att staten inte moraliserar över människors fria val och inte går in och normerar hur människor ska ordna sina egna samlevnadsformer. Utifrån dessa vackra deklarationer tycker jag att det är lite märkligt att Vänsterpartiet ändå inte ser problemet med att sambolagstiftningen slår till vare sig folk är medvetna om det eller inte.

Tasso Stafilidis sade i sitt anförande att det handlar om att staten ska tillhandahålla olika lösningar och olika lagpaket som människor ska kunna välja mellan. Det är äktenskap eller partnerskap och sambolagstiftning för dem som av det ena eller andra skälet inte ingår äktenskap eller partnerskap. Det är precis så det ska vara. Det ska vara laglösningar som samhället tillhandahåller och där det sedan överläts till människorna själva att fritt avgöra så att de slipper att i efterhand bli varse att lagar har gällt deras förhållande utan att de ens har varit medvetna om det.

Fru talman! Samlevnadsformer förändras över tiden. De ser annorlunda ut. Jag tror att det är principiellt viktigt att det lämnas ett område i lagstiftningen där människor fritt kan avtala om sina inbördes relationer i ett förhållande i stället för att först bli påtvingade en lagstiftning för att sedan kunna avtala bort den.

Anf. 82 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Fru talman! I frågan om sambolagstiftningen är Vänsterpartiet och Folkpartiet överens på många punkter. Men vi i Vänsterpartiet har gjort ett tydligt val. Vi säger att vi tycker att utifrån historien och utifrån hur verkligheten ser ut har det oftast varit så att den svagare parten i ett samboförhållande varit den som har farit illa. Alltså beslutade man redan när sambolagstiftningen för första gången blev till att det skulle vara en lagstiftning som trädde i kraft per automatik, och inte en lagstiftning som man fick välja. Då skulle man kunna se att i många fall skulle vissa välja att vara oinformerade för att inte till exempel den svagare parten skulle ha något att sätta emot. I stället fortsatte man ett samboförhållande utan några som helst rättsliga innebörder.

För oss i Vänsterpartiet är det självklart att vi har den här ordningen. När man är informerad kan man också välja att avtala bort den, om man inte vill ha den. Man behöver inte, som Martin Andreasson nämnde i sitt

inlägg, bli påtvingad lagstiftning och sedan avtala bort den. Man kan avtala bort lagen innan man ens flyttar ihop och säga vad som ska gälla från och med den dag man flyttar ihop. Det är fullt möjligt.

Vi är överens i frågan om att göra folk medvetna om sambolagstiftningen, Martin Andreasson. Vi tycker att det är ett problem. Vi har ställt krav på regeringen att de också ska göra någonting åt det. Då kommer folk att bli mer medvetna tack vare våra påpekanden.

Anf. 83 MARTIN ANDREASSON (fp) replik:

Fru talman! Tasso Stafilidis använder i första hand praktiska argument för att försvara att lagen gäller utan något anmälningsförfarande och avstår från att ge sig in i de djupare principiella resonemangen. Naturligtvis använde man dessa praktiska argument när lagen infördes, nämligen att man trodde att det var bäst för den så kallade svagare parten, hur man nu definierar en svagare part, att lagen gäller oavsett om folk är medvetna om den eller inte. Det var någonting som vi i Folkpartiet var kritiska mot redan när lagen infördes.

Vi menar att man inte på allvar har undersökt ifall dessa praktiska argument verkligen är hållbara. Som jag tidigare har lyft fram kan det komma som en minst lika obehaglig överraskning för den oinformerade parten att i efterhand inse att sambolagen har fått effekter som man kanske inte alls var medveten om. Av det skälet vill jag även till Tasso Stafilidis rikta frågan ifall Vänsterpartiet kan tänka sig att tämligen snart ställa sig bakom att regeringen faktiskt gör en översyn av vilka fördelar och nackdelar som skulle finnas med ett anmälningsförfarande, på samma sätt som i de nyligen utformade sambolagsliknande lagstiftningarna i Belgien och Frankrike.

Det principiella argumentet kvarstår, att man med den nuvarande konstruktionen av sambolagen får en situation där det inte lämnas något utrymme för människor att helt och hållet själva avtala sina inbördes förhållanden försåvitt de inte på förhand eller så att säga i efterhand avtalar bort en viss lagstiftning. Det tror jag är något som ställer ganska höga krav på juridiska kunskaper, att skriva ett juridiskt giltigt avtal för att inte sambolagen ska gälla. Jag tror att det ur den synvinkeln vore bättre att vända på steken och införa ett anmälningsförfarande. Jag vill be om Tasso Stafilidis syn på att man utreder detta.

Anf. 84 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Herr talman! Martin Andreasson utgår hela tiden från den dåliga kunskapen. Han säger att sambolagen för någon som har ingått ett samboförhållande får effekter som man inte hade räknat med. Men vi är väl överens om informationsinsatserna? Meningen är ju att frågetecknen ska suddas ut, att de inte ska behöva existera längre. Det trodde jag faktiskt att vi var överens om. Det är det vi har tryckt på och velat förstärka, att man ska veta vad som gäller. Jag förutsätter att det även kommer att verkställas så att informationen når ut till människor.

Jag står inte här och säger att vi fattar beslut om en lagstiftning och sedan förutsätter vi att ingen kommer att få information, att hela Sveriges befolkning fortsättningsvis kommer att vara ovetande. Tvärtom, herr talman, innebär informationsinsatsen att människor inte ska känna det

som både Martin Andreasson och jag känner stor olust över, att människor inte är informerade.

Folkpartiet var motståndare till den här formen av sambolag redan från början. Man ville inte att motordrivna fordon skulle ingå i det delningsbara. Där håller inte Vänsterpartiet med. Regeringen säger också, vilket jag förankrar mig i, att man, när man ska se över frågan om motordrivna fordon, även kommer att se över andra möjligheter att stärka skyddet för sambor. Den här frågan kommer att beredas vidare. Den bereds just nu på Justitiedepartementet. Vem vet, kanske kommer de här frågorna upp där. När Samboendekommittén övervägde att lyfta in bilar i sambolagstiftningen utgick man från den svagare parten och såg att det fanns ett behov.

Anf. 85 VIVIANN GERDIN (c):

Herr talman! Riksdagen ska besluta om ny sambolag. Från Centerpartiets sida vill jag yrka bifall till lagutskottets förslag i dess helhet. Vi anser att det är bra att det finns en sambolag. Erfarenheterna efter 15 år är till övervägande del positiva. Det är bra att det finns ett grundskydd, en huvudregel som reglerar hur en bodelning ska ske när det saknas ett avtal mellan parterna. Samtidigt finns även möjligheten för de par som inte vill omfattas av lagen att upprätta avtal och där skydda enskild egendom.

Från Centerpartiets sida är vi förvånade över att Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna vill införa en registrering av de människor som bor ihop utan att vara gifta. Vi försvarar rätten till valfriheten att kunna leva samman utan registrering. Dessutom skulle en registrering innebära en ökad kontroll över människor. Dagens folkbokföring ger tillräckliga upplysningar om var människor befinner sig som inte är gifta. Centerpartiet kan därför inte stödja den reservation som har föreslagits från övriga borgerliga partier.

Kristdemokraterna påpekar att det finns ekonomiska nackdelar för gifta i jämförelse med ogifta, bland annat att gifta skulle ha en högre förmögenhetsskatt än ogifta och att detta skulle vara en del i att människor förlorar på att gifta sig. Vi vill hävda att det finns många olika orsaker som gör att människor väljer att vara gifta eller ogifta. Det är viktigt att det finns regler för olika samlevnadsformer och att de får finnas kvar.

Centerpartiet välkomnar också den nya sambolagen som raderar ut skillnaderna mellan homosexuella och heterosexuella sambor. Lagen ger därmed lika villkor och utgår från par som har en kärleksrelation och ett gemensamt hushåll oavsett kön. Däremot är det viktigt att det när förhållanden upplöses inträder någon form av äktenskapsliknande delning av bohaget. Detta underlättar speciellt där separationen är konfliktfylld. Vid sådana tillfällen anser vi att det är till gagn för den svagare parten. Att stärka skyddet mot illojala förfaranden genom den redovisningsplikt som införs är också ett led i att öka rättvisan mellan parterna.

Vi säger även ja till regeringens förslag att utreda en utvidgning av sambolagens egendom till att eventuellt även gälla motorfordon. Vi tycker att det är logiskt att motorfordon kan inräknas. Har man införskaffat det för gemensamt bruk kan det också vara skäl att det ska ingå i den gemensamma bodelningen. Men först vill vi se en utredning. Vi vill se konsekvenserna, vad man där kommer fram till.

I 15 år har vi haft en sambolag. Trots det är det många som inte känner till den i alla delar. Jag vill ändå hävda att de allra flesta känner till grunderna, att man har rätt att kräva hälften av bohaget när man separerar. Men jag kan instämma i att det finns många viktiga bitar som många inte känner till, framför allt då det gäller arvsrätten. Vi instämmer i att det är bra att det kommer till en informationsinsats.

För övrigt kan vi heller inte tolka utskottets ställningstagande som att vi skulle legitimera barnäktenskap, genom den sambodiskussion som har förts angående ungdomar under 18 år. De är omyndiga, och ytterst är det föräldrarnas ansvar. Om det inte finns föräldrar finns det någon annan vårdnadshavare. Vi tar bestämt avstånd från tolkningen att vi i lagutskottet skulle legitimera barnäktenskap.

Anf. 86 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! För det första hörde jag kanske fel, men mig veterligt har jag inte dragit in någonting om förmögenhetsskatt eller annat, även om jag väl känner till att civilståndet för samboende är något annat än vad det är för makar och äktenskap. Jag vill höra vad det egentligen var som Viviann Gerdin lyfte fram att Kristdemokraterna hade sagt i det här avseendet.

För det andra handlar det, när jag lyfter fram reservationen, om att just det Viviann Gerdin här uttalar är viktigt, nämligen att vi har ett föräldraansvar och en sambolag och att man borde utreda vad det är som egentligen ska gälla för detta ansvarstagande. Det ska naturligtvis ingå i informationen om den nya sambolagen.

I dag har jag hört mig för på flera olika håll, och människor vet inte vilken lag som gäller för vad. Det är just det som är intressant när 15-åringen flyttar till 49-åringen och de separerar: Vad är det för lag som gäller? Hur långt sträcker sig föräldraansvaret? Var ligger sambolagen i förhållande till det? Det är den utredningen jag vill ha.

Jag har därmed inte sagt att lagutskottet på något vis skulle legitimera barnäktenskap. Jag är fuller väl medveten om att vi alla är överens om att detta ska motarbetas till varje pris.

Anf. 87 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Då det gäller förmögenhetsskatten, som jag lyfte fram, står det klart och tydligt i Kristdemokraternas kommittémotion. Yvonne Andersson lyfter ofta fram frågan om att det är för stora skillnader mellan äktenskap och samboförhållanden, och man kan tolka Kristdemokraternas motion så att det innebär ekonomiska nackdelar att vara gift. Därför lyfte jag fram den frågan här.

När det gäller en 15-åringssamboende med en annan, är ju 15-åringen omyndig. Det står också någonstans i lagen att den som är under 16 år inte förfogar över egna saker – man ska vara över 16 år för att ha förfoganderätt. Det är ett omyndighetsförklarande av den unga människan som flyttar ihop.

Jag är väl medveten om att en ung människa också har en egen vilja att göra saker och ting. Men jag tycker fortfarande att det finns ett föräldraansvar kvar här. Om man inte har någon egendom att förfoga över, funderar jag: Vad är då problemet?

Anf. 88 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! Ja, vad är problemet? Det finns till och med 15-åringar som har egendom att förfoga över. Det finns ju olika vinklingar på de konkreta fallen, som jag inte ska ta upp här. Jag har en del konkreta fall där man har ifrågasatt detta.

Det är intressant att Viviann Gerdin ger sig in på att försöka tolka lagen, när jurister inte har lyckats tolka den när jag har efterfrågat det tidigare. Det är ju därför som jag yrkar på att det skulle göras en utredning som kunde tolka detta, så att vi fick veta vad som gäller och inte gäller.

När det gäller förmögenhetsskatten och ett samboförhållande kontra ett äktenskap som samlevnadsform är det skillnad. Man behöver inte vara vare sig jurist eller något annat för att veta det. Vi vet i dag att det inte är ekonomiskt lönande att ingå ett äktenskap. Sätillvida tycker vi inom Kristdemokraterna att man inte ska förlora på att man satsar på långvariga relationer och på äktenskap.

Därtill hoppas jag att vi någon gång blir eniga om att civilståndet i sig inte ska innebära att man har sämre eller bättre ekonomiska utgångsvärden. Men det är en annan diskussion, som inte har tagits upp här. Det är Kristdemokraternas uppfattning att man naturligtvis inte ska förlora ekonomiskt på att ingå ett äktenskap. Det är fullständigt självklart.

Anf. 89 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att svara Yvonne Andersson då det gäller ungdomar och deras eventuella samboende. Det är fortfarande så att den som är under 18 år är omyndig, och då har föräldrarna ett inflytande över vad den unga människan äger, även om de inte kan bestämma vad den unga människan gör.

Yvonne Andersson lyfter återigen fram skillnaderna mellan att vara sambor och att vara gifta. Det är skillnader, och vi tycker också att det ska vara skillnader. Människor ska kunna göra ett fritt val, om man vill ingå ett äktenskap, med dess fördelar, eller om man vill ingå ett samboförhållande, med de för- och nackdelar det kan ha. Man har alltså själv ytterst friheten att avgöra hur man vill göra.

Anf. 90 ULF HOLM (mp):

Herr talman! Våra samarbetspartier Socialdemokraterna och Vänstern har sagt mycket positivt. Jag ska bara spåda på glädjeyran över den proposition som Miljöpartiet, regeringen och Vänstern tillsammans har arbetat fram. Det är en stor dag då vi äntligen kan få till en könsneutral sambolag – något som vi från Miljöpartiet länge har krävt.

I dag har homo- och heterosexuella sambor olika rättigheter och skyldigheter. Så ska det inte vara på 2000-talet. Alla människors lika värde och rätt till lika behandling är grundläggande principer för Miljöpartiet. Det finns absolut ingen anledning att göra skillnad på sambopar av samma kön och sambopar av olika kön. Punkt slut.

Därför sammanförs nu äntligen den nuvarande lagen om sambors gemensamma hem och lagen om homosexuella sambor till en gemensam lag med könsneutrala regler. I samma proposition föreslås också att sambor ska ges möjlighet att ingå föravtal om bodelning. Dessutom förtydligas definitionen av sambor och när ett samboförhållande ska anses ha upphört.

Av någon anledning ifrågasätts fortfarande den svenska sambolagen. Låt oss därför påminnas om att samboreglerna i Sverige infördes redan 1988, som en naturlig följd av att människor valde, och fortfarande väljer, att leva tillsammans utan att ingå äktenskap.

Verkligheten är ju den att sedan 1960-talet har alltför valt att inte gifta sig utan i stället leva som sambor. I dag är en tredjedel av alla par sambor, och hälften av alla nyfödda har ogifta föräldrar. Det är en verklighet som vi ska bejaka. Nu är det tyvärr så att inte alla partier har denna förmåga att respektera människors fria val av familjeliv, vilket vi tidigare i debatten har hört av bland annat Yvonne Andersson från Kristdemokraterna. Jag beklagar detta djupt. Men såväl Miljöpartiet som Vänstern och Socialdemokraterna menar att människors grundläggande behov och väsentliga intressen inte får bli sämre tillgodosedda eller helt åsidosatta bara för att de väljer att inte gifta sig.

Varför krävs då en sambolag, och en könsneutral sådan? Ja, syftet är, då liksom i dag, främst att skydda samboparets ekonomiskt eller socialt svagare part. Oftast är det den person som för parets räkning köper dagligvaror och livsmedel vilka förbrukas. Den ekonomiskt starkare parten köper däremot oftare kapitalvaror, som ju har en betydligt längre livslängd. Om sambor gick skilda vägar eller den ena dog fanns tidigare inget lagligt skydd för den ekonomiskt svagare eller den efterlevande. Det är nämligen i praktiken inte möjligt att på privat väg avtala sig till motsvarande skydd.

Med samboreglerna blir valfriheten större. Man kan gifta sig, Yvonne Andersson. Man kan också vara sambo. Man kan också, vilket Martin Andreasson vill, avtala bort samboskyddet. Tidigare kunde man bara gifta sig.

Dagens lagändringar är därför efterlängttade. Lagen om bostadsbidrag ska vara könsneutral och tillämplig på sambor – utmärkt.

En könsneutral lagstiftning är viktig. Människors val av samlevnadsformer förändras ständigt, och nya förslag till förbättringar måste komma. Det gäller den ouppklarade frågan om motordrivna fortkäffningsmedel. Men det gäller också det större steget för att nå en könsneutral civil äktenskapsbalk. Det är en fråga som vi från Miljöpartiet nu med kraft kommer att agera för att nå en majoritet i riksdagen för.

Slutligen vill jag upprepa det som flera talare har varit inne på, nämligen behovet av information om denna nya sambolag. Jag hoppas att vi alla ska göra vårt bästa för att svenska folket ska nås av denna stora nyhet och vad som gäller i denna fråga.

Herr talman! Miljöpartiet har ingen reservation i detta betänkande, utan jag yrkar bifall till förslaget i dess helhet i betänkandet.

Anf. 91 YVONNE ANDERSSON (kd):

Herr talman! Det går inte att undgå att begära en replik när något som detta sägs i kammaren efter den här debatten.

”Man kan gifta sig, Yvonne Andersson. Man kan också vara sambo.” Ja, Ulf Holm, man kunde också ha lyssnat på vad jag sade i mitt anförande och hört vad replikerna handlade om.

Kristdemokraterna respekterar människors val av samlevnadsform. Det är inte det som det har handlat om. Det har handlat om att vissa sam-

levnadsformer har större stabilitet, precis som det står i regeringens proposition och som Miljöpartiet bevisligen står bakom.

Det innebär att människor i det här landet ska veta under vilka lagar de lyder när de väljer en samlevnadsform, och de ska kunna välja. Det är vad jag egentligen har sagt under den här debatten. Jag har också sagt att det måste utredas om det är otydligheter i lagstiftningen beträffande vilka lagar som ska gälla, eftersom det inte finns en undre åldersgräns.

Sammantaget är detta inte alls någonting av det som Ulf Holm anklagar mig för, herr talman. Därför måste anklagelserna sägas emot. I övrigt har jag ingen som helst avsikt att fortsätta någon debatt om precis samma sak. Men jag vill vara tydlig med att Kristdemokraterna tycker att det är viktigt att alla människor gör sitt val men att de vet vilket val de gör och konsekvenserna av sitt val. Det är det som är väldigt viktigt. Folk ska också veta att vissa samlevnadsformer har större stabilitet i samhället medan andra har mindre stabilitet.

Det skulle möjligtvis vara intressant att veta varför Ulf Holm gör detta lilla utfall och tolkar in något helt annat.

Anf. 92 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Jag hoppas att Yvonne Andersson kan läsa anteckningarna från debatten. Då förstår du säkert varför jag kan komma fram till slutsatsen att du ifrågasätter hela sambolagen, inte bara den nya som vi i dag kommer att klubba utan även den gamla. Det är det som går igenom i hela din argumentation. Det är bara äktenskapet som ska gälla.

Sedan för du in lite småargument, men du har uppenbarligen bara reserverat dig på någon punkt. Som jag tolkar ditt inlägg här skulle jag nog ha velat se en reservation där du i ärlighetens namn avslår hela sambolagen. Det är det som du i mångt och mycket hävdar, men jag hoppas att jag har fel och att vi tillsammans kan sprida informationen i Sverige om vilka regler som gäller i den nya sambolagen. Då får vi bästa möjliga utfall av den här sambolagen, och då kan vi kanske alla vara nöjda.

Anf. 93 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag hoppas att du inser att du har fel, men jag skulle inte vilja nöja mig med enbart information om den här lagen utan också kunskap. Det handlar om att varje människa måste ta till sig den informationen och pröva den utifrån sitt eget handlande i nästa led. Det tror jag att vi måste arbeta för. Det är därför som vi tycker att det är viktigt att människor gör medvetna val av samlevnadsform.

Det kan inte ha undgått Ulf Holms öra att alltför många i slutet av en relation, när den inte har blivit så lyckad som man hade tänkt sig, har stått inför det faktum att de har varit stora förlorare. Det är inte nog med svek och andra känslomässiga lidanden, utan de har också förlorat en hel del av vad de satsat ekonomiskt och på annat sätt.

Jag tycker inte att man behöver ta till den här typen av anklagelser när vi försöker tala om vad det egentligen handlar om. Om jag ville skulle jag kunna avslå propositionen. Tror Miljöpartiet att Kristdemokraterna inte vågar avslå den här propositionen? Vi har inte gjort det. Vi har inte avslagit den, men vi har pekat på svagheter och vikten av kunskap och jämfört olika juridiska samlevnadsformer. Det hoppas jag att jag har gjort klart i det här replikskiftet, om inte annat.

Anf. 94 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Information och kunskap hänger väl ganska mycket samman. Det ena ger det andra. Jag förstår inte riktigt vad Yvonne Andersson är ute efter, förutom när det gäller en punkt. Det gäller hela diskussionen om den svagare parten. Jag tycker kanske att den svagare parten kräver ett visst skydd, och det är det som vi får i den här sambolagen. Det är väl ganska viktigt att vi får fram ett sådant för alla dem som inte har tagit till sig denna kunskap om den svenska lagstiftning som nu kommer att börja gälla.

Eftersom ni inte yrkar avslag på allting kan man tolka Kristdemokraternas inställning optimistiskt och säga att Kristdemokraterna äntligen accepterar och bejakar att det finns homosexuella sambor. Vi nöjer oss med den slutsatsen i en positiv anda.

Anf. 95 INGER RENÉ (m):

Herr talman! Ulf Holm kom i början av sitt anförande med några generella svepande påståenden som gjorde att jag behövde begära ordet.

Jag vet inte om Ulf Holm var här i början av debatten. Men i så fall hade han hört att jag bejakade de förändringar som ingår i den här nya sambolagen. Jag tycker att de är bra. Däremot tycker jag, när man nu pratar om svagare och icke svagare part, att kunskaper alltid ger makt.

I 15 år har man försökt informera människor om innehållet i sambolagen, men alla som sysslar med upplösning av samboförhållanden kan vittna om att väldigt många vet alldeles för lite om vad den här lagen egentligen innebär. Det är därför som vi är några stycken som tycker att man likaväl som man kan avtala bort lagen bör kunna avtala in lagen, om det nu går att säga på det sättet, så att man gör ett medvetet val.

Det medvetna valet förutsätter kunskaper, och det är det som vi moderater på det här sättet vill framhålla. Det är skälet till att vi har reserverat oss i reservation nr 1, men summan av kardemumman är att vi bejakar lagen. Vi tycker att det är en bra lag, men vi tycker att det är till förfång för väldigt många att kunskaperna om lagen är så små som de är. Det gör att även den svagare parten kommer att lida skada i och med denna kunskapsbrist.

Anf. 96 ULF HOLM (mp):

Herr talman! Jag ber om ursäkt. Jag hörde inte inledningen av Inger Renés anförande, men jag vet att ni bejakar lagen och inte har någonting emot den. Därför har jag inte heller sagt något särskilt om Moderaterna.

Jag förstår invändningen även om jag har kommit fram till en annan slutsats. Vi lär komma tillbaka till den frågan längre fram, skulle jag tro, om det behövs. Förhoppningsvis behövs det inte, men man ska aldrig säga aldrig när det gäller lagstiftning, så vi får se.

Anf. 97 BÖRJE VESTLUND (s):

Herr talman! Jag har en motion i det här betänkandet, motionen L325. När man har fått en motion avstyrkt brukar man vara lite ledsen. Man brukar tänka så här: Hur ska jag formulera de här yrkandena bättre nästa gång jag lägger fram en liknande motion? I det här fallet kan jag bara säga att verkligheten ibland går före. Den här propositionen var redan på gång när jag skrev min motion. Så det är första gången jag får tacka ut-

skottet för att man inte har tillstyrkt min motion för då skulle man utreda det här igen.

Jag är både stolt och nöjd i dag. Jag är stolt eftersom vi har fått den första familjerättsliga lagstiftningen som är lika för alla oavsett kön. Jag är också stolt över att regeringen och riksdagen har tagit frågan om homosexuellas samlevnad på allra största allvar. I det avseendet är det en glädjens dag i dag i detta parlament.

Men självklart försvinner inte alla de problemen genom denna lag. Det finns många problem kvar att lösa. Jag tänkte bara säga det i det här sammanhanget, men så har jag lyssnat på en del av inläggen.

En sak blev jag förvånad över. Varför uppstod behovet av att över huvud taget ha en sambolag från allra första början? Varför kom det ett behov av att ha en sambolag? Varför började riksdagen en gång i tiden att fundera på det? Det var eftersom äktenskapet fanns men människor inte tyckte att de ville ha äktenskapet. Då valde de att gå in i en annan form av samlevnad. Då fanns det också ett behov att klara av det som skedde när samboförhållandena upphörde. Så tycker man att man ska ha någon ytterligare registrering som man ska klara ut innan man kan få den här lagen att gälla.

Om man har bott ihop i flera år och glömt bort det här eller inte gjort det – vad är det då för skydd som gäller? Jag måste bara fråga mig det här eftersom jag inte förstår vad man menar när man säger att man borde ha någon registrering eller anmälan av ett samboskap. Varför skulle man ha det? Det är ju ändå så att man har den här lagstiftningen för att skydda den svagare parten. Den argumentationen förstår jag inte.

Jag förstår ännu mindre kristdemokraterna när de går upp och säger att man behöver se över konsekvenserna av det här. Man pratar om att äktenskapet skulle vara bättre och att det skulle vara lättare att leva ihop i ett äktenskap. Det stämmer ju inte. Man kan inte heller säga att det finns i utredningen. Det står inte i någon utredning, utan man har bara anfört att det rent juridiskt är stabilare med äktenskapslagstiftning än sambolagstiftning. Självklart är det så. Visst är den stabilare rent juridiskt. Men om man nu vägrar att ingå äktenskap måste man ju ändå ha något skydd. Detta tycker man att man ska behöva registrera. För mig är det oerhört konstigt.

Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

*Vissa frågor inom
spelområdet m.m.*

10 § Vissa frågor inom spelområdet m.m.

Föredrogs
kulturutskottets betänkande 2002/03:KrU8
Vissa frågor inom spelområdet m.m. (prop. 2002/03:93).

Anf. 98 JOHAN ANDERSSON (s):

Herr talman! Kulturutskottets betänkande KrU8 behandlar propositionen 2002/03:93 *Vissa frågor inom spelområdet m.m.* Kulturutskottet

har tillstyrkt de förslag som finns i propositionen om ändringar i lotterilagen i syfte att stärka föreningslivets ställning på lotterimarknaden.

De ideella föreningarna får i förslaget rätt att fördela vinster mellan pengar och andra sorters vinster.

Utskottet har också tillstyrkt förslaget om att öppna upp för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att i vissa fall ge tillstånd till de svenska aktörerna att samarbeta med systerorganisationer i utlandet.

Kulturutskottet tillstyrker också regeringens förslag till förändringar i skattelagstiftningen där deltagare undantas från att betala inkomstskatt på vinster i ett i utlandet anordnat så kallat poolspel. I stället ska den svenska arrangören betala lotteriskatt. Skatteutskottet har haft möjlighet att yttra sig i ärendet men avstått.

Då regeringen i propositionen aviserat förslag inom spelområdet i budgetpropositionen har utskottet beslutat att avstyrka motionerna om spelmissbruk, vinstdelning till föreningslivet, marknadsföring av spel, tillsyn av spelombud, vinstandelstak samt idrottsrörelsens och föreningslivets andel av spelmarknaden.

Socialutskottet har avgett ett yttrande där de tar upp folkhälsoperspektivet och det socialpolitiska ansvaret i sammanhanget samt vikten av regeringens kommande förslag inom området.

Utskottet instämmer i regeringens förslag och yrkar avslag på ett antal reservationer inom följande områden:

- Målet för den svenska spelpolitiken. Utskottet anser att spelmarknaden även i fortsättningen ska vara reglerad, att statens ansvar bör vara att minimera sociala skadeverkningar samt att överskottet även i framtiden ska tillfalla staten, föreningslivet och hästsporten.
- Skicklighetsautomater i bingohallar. Utskottet avstyrker motionen med motivering att de nya skicklighetsspelen är svåra att kontrollera på ett effektivt sätt. Samtidigt pågår en kartläggning av automat-spelsmarknaden.
- Yttrande av polismyndighet vid tillstånd till restaurangkasinospel. Utskottets ställningstagande är att det inte i varje fall ska behöva inhämtas tillstånd från polisen utan att Lotteriinspektionen avgör när så ska ske.
- Högsta gräns för vinstsumma med mera. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att det inte finns anledning till en generell höjning. Däremot kan en höjning vara motiverad när det gäller spel som påverkas av konkurrens från utlandet.
- Utländska spelbolags verksamhet i Sverige. Utskottet avstyrker motionen med hänvisning till sitt ställningstagande när det gäller målen för spelpolitiken och en så strikt kontroll som möjligt på spelmarknaden.
- Spelombud. Utskottet avstyrker motionen med hänvisning till de regler och anpassningar som finns för vissa ombud i glesbygden.
- Förbud mot spel på hundar. Utskottet avstyrker förslaget med hänvisning till den översyn som gjordes av Jordbruksverket 2001.

- Departementstillhörighet för spel på hästar. Motionen avstyrks med hänvisning till regeringsformen.

I betänkandet finns 22 reservationer och fyra särskilda yrkanden.

Anf. 99 LENA ADELSON LILJEROTH (m):

Herr talman! Jag vill börja med att klara av formalian. Jag yrkar bifall till vår motion Kr1, yrkande 4 som handlar om att man bör tillsätta en förutsättningslös utredning för att se över det statliga spelmonopolet.

Mycket i livet är som vi alla vet förenat med lust och risker. Det gäller mat och dryck, bilkörning, idrott och i det här fallet spelande. Redan i Bibeln står det om vadslagning och spel. Det ligger i människans natur att chansa och ta risker för att kanske vinna något åtråvärt. Uppemot 85 % av alla vuxna svenskar spelar i någon form.

Många har försökt bekämpa spelandet. Kyrkan och nykterhetsrörelsen är några exempel. De hade knappast heller någonting att vinna på spelandet, tvärtom.

För svenska staten är situationen en annan. Vårt spelande drar in mycket pengar till statskassan. Samhällets överskott lär ligga någonstans runt 10 miljarder – jag har till och med hört siffror på uppåt 18 miljarder – vilket faktiskt är en form av ofrivillig skatt. Enbart första kvartalet i år har Svenska Spel ökat sin omsättning med 9 %. Även ATG går bra. Den tidigare nedåtgående trenden för hästar har tydligen brutits. Detta blir ännu mer pengar till staten.

Spelpengarna finansierar också mycket som är bra. ATG driver till exempel ett tjugotal hästkliniker och sponsrar stora tävlingar och ungdomsridning tillsammans med Ridsportförbundet. Svenska Spel är en av landets största sponsorer av kultur och idrott. För folkrörelserna är spel och lotterier en oerhört viktig inkomstkälla.

Hela frågan blir dock lätt schizofren eftersom statsmakten motiverar spelmonopolet med folkhälsoargument samtidigt som alla är medvetna om att ökat spelande kan leda till missbruk. Runt 3 % av spelarna står för 30 % av spelandet. Omkring 100 000 personer är enligt Folkhälsoinstitutet problemspelare av något slag.

Jag ska inte stå här och moralisera. Jag bara konstaterar detta.

De senaste åren, herr talman, har spelmarknaden i Sverige vuxit mycket snabbt. Inte bara staten är en stor aktör, utan även genom Internet har spelandet ökat, även om det inte är klart hur mycket. Det lär finnas ungefär 2 000 webbsajter för spel på Internet. Tekniken förbättras också hela tiden. Snart blir det möjligt, om det inte redan är det, att spela BINGOlotto på mobiltelefonen. Digitalt TV-spel kommer förmodligen att bli jättestort. Tillgängligheten ökar enormt. Förmodligen har vi bara sett inledningen till vad som komma skall.

Därför är det nödvändigt, anser vi moderater, att se över det svenska regelverket. Därför välkomnar vi också delar av regeringens proposition, inte minst därför att man har förstått vikten av att anpassa sig till verkligheten och inte tvärtom. Det gäller bland annat detta med att låta ideella föreningar få rätt att fritt fördela mellan pengar och andra vinster samt att göra det möjligt för svenska aktörer att förmedla utländska lotterier.

Vi har dock också, vilket kanske inte förvånar så många, en del invändningar.

Regeringens proposition tyder i alla fall på en viss tillnyktring, även om det verkar vara under bilan. Det är konkurrensen från utländska bolag på Internet som har förmått regeringen att fundera på hur man ska förbättra villkoren för Svenska Spel, ATG och folkrörelserna och om man ska öka det så kallade vinstandelstaket från 50 till 55 %. Egentligen vill man inte det, och det märks också mycket tydligt i regeringens proposition.

Det är givetvis ett problem att bevara svenskarnas lojalitet med de svenska monopolföretagen om ett utländskt bolag som till exempel Ladbrokes skulle betala tillbaka runt 90 % till dem som har tippat rätt resultat i en match mellan Arsenal och Liverpool. Det är en stor aktör man har att göra med.

Vi moderater har ännu inte tagit ställning till om dagens monopol bör brytas upp, men vi tycker att frågan ska studeras. Det finns förmodligen både för- och nackdelar. En förutsättning är i så fall att idrotten och föreningslivet får stöd från spelföretagen. Detta lär man kunna garantera lagstiftningsvägen.

Vi tycker över huvud taget att föreningslivet och ungdomsorganisationerna ska få en större del av nettoresultatet från de statliga spelmonopolen. Till det kommer vi att återkomma i höstens budgetproposition.

Herr talman! Tipstjänst förstatligades 1943. Fram till dess hade faktiskt fotbollen fått de här pengarna. Penninglotteriet hade förstatligats redan några år tidigare. Så småningom gick dessa sedan samman och bildade Svenska Spel.

Internet har inte bara ökat möjligheterna att spela utan också ökat själva spelandet. Det har blivit uppenbart att svensk idrottsrörelse inte är så självständig som man har hävdad. Vissa klubbar som AIK Hockey och GAIS har fått reklamförbud för andra spelbolag än de statliga svenska och fått såväl domstolar som Riksidrottsförbundet i håret.

På så vis välkomnar vi moderater faktiskt konkurrensen från de bolag som opererar via Internet. Här finns kanske goda möjligheter att trycka på så att mer pengar går direkt till ungdoms- och idrottsverksamhet i stället för rätt in i statskassan.

Av Svenska Spels vinst gick i fjol 1 ½ %, tror jag, alltså 60 miljoner, till idrotten. Det är ingen liten summa, men det handlar fortfarande om bara 1 ½ %. I år, 2003, har man ökat på med ytterligare 100 miljoner. Nu får vi se om detta var en engångssumma till jubilarer eller om Riksidrottsförbundet får 160 miljoner att fördela också nästa år. Till detta kommer man förmodligen att återkomma i höst.

Förutom att njuta av spänningen hoppas naturligtvis de som spelar på att vinna pengar eller varor. Bolag som Svenska Spel och ATG, som dagligen lägger ned ett par miljoner kronor på reklam, vill mer än gärna uppfylla de här drömmarna. Bli rik, spela på hästar! Så står det utanför min mataffär. Köp en lyckolott – res till Maldiverna! På Miljonlotteriet har vi tiotusentals lyckliga vinnare varje månad – nästa gång kan det vara din tur!

Den som vinner blir hjälte eller hjältinna, i allmänhet utan någon större insats än att ha klivit in genom dörren till spelombudet. Jag moraliserar inte över det heller. Däremot förundras jag ofta över att de som tjänar mycket pengar på sina jobb – jobb som kanske bidrar till andra jobb, till skatteinkomster, till tekniska eller medicinska landvinningar –

sällan får hjältestatus. Nej, det ska vara långt bort från den egna arbetsinsatsen. Helst ska man ha hittat en lott på gatan eller ha en i fickan som man inte ens visste att man hade och vinna på den. Då blir man verkligen hjälte eller hjältninna.

Men låt mig återgå till spelet, herr talman. Baksidan på spelet är förstås spelberoendet. Som jag nämnde tidigare sägs omkring 100 000 svenskar ha problem. För dem och deras anhöriga är speldjävulen en snudd på fysisk gestalt. I många hem utspelas tragedier. Detta vet vi, och det har vi vetat länge. Därför är det minst sagt märkligt att inte ens 1 % av statens förtjänster på svenskarnas spelande satts av till forskning, vård och förebyggande arbete om spelberoende.

Flera böcker har kommit som behandlar detta. *Spelfällan* är en, *Jakten på jackpot* är en annan. Jag kan rekommendera båda. Det finns ett antal behandlingshem men framför allt frivilligorganisationer som arbetar för att öka kunskapen och nå främst ungdomar i tonåren.

Intressant att notera är att dessa organisationer absolut inte vill ha något spelförbud. Det skulle i stället öka det illegala spelet, vilket skulle få ännu större sociala och ekonomiska konsekvenser.

För två år sedan fick Folkhälsoinstitutet i uppdrag att komma med förslag på hur man ska kunna minska spelberoendet och hur vård och behandling ska kunna utformas. Det har man också gjort. Men trots att det finns så många förslag nöjer sig regeringen ånyo med att fortsätta vilja se över och utreda frågan. Det ska övervägas, det ska bedömas, det ska beredas, det ska funderas och det ska utredas vidare. Hur länge då? frågar man sig. Det borde ha varit möjligt, tycker vi, med fler konkreta förslag i denna försenade proposition.

Verkligheten har visat att ett starkt statligt inflytande inte räcker för att motverka spelberoendet. Internet gör spel lättåtkomligt för alla. Där emot kan regleringar som begränsar i vilka miljöer spel ska få förekomma samt åldersgränser i någon utsträckning fungera preventivt.

Vi moderater tror att kunskap, förebyggande information och utveckling av behandlingsmetoder är en bra väg. En annan modell är att låta spelordnare sätta av en del av omsättningen eller vinstsumman till stöd och hjälp åt spelberoende. I Danmark går 1 % av omsättningen till forskning.

Redan år 2001 skrev den dåvarande moderata kulturkommittén att regeringen skulle återkomma med förslag på finansiering – om det skulle vara i stiftelseform eller om det skulle byggas upp en fond där forskningsprojekt eller behandlingsanordnare kunde ansöka om medel. Fortfarande finns inget sådant förslag.

I vissa fall kan man som moderat vara glad när regeringen inte får så mycket gjort. I andra fall beklagar man det högljutt. Det här är ett sådant fall.

Anf. 100 HANS BACKMAN (fp):

Herr talman! Folkpartiet erkänner både den samhällsnytta som spel och lotterier bidrar till och människors frihet att spela för sitt nöjes skull. Dock oroas även vi av att spelverksamhetens baksida är mänskligt lidande och ekonomisk ruin för många som drabbas av spelberoende.

Det finns vissa skiljelinjer mellan oss och den socialdemokratiska regeringen både när det gäller enskilda sakfrågor och när det gäller den övergripande synen på spelfrågor i denna proposition.

Folkpartiet välkomnar att regeringen i vårpropositionen ökat anslaget för folkhälsopolitiska åtgärder med 5 miljoner kronor för att motverka negativa sociala och hälsomässiga effekter av spelberoende. Vi efterlyser dock ytterligare åtgärder för att motverka spelberoendet.

I en rad frågor avser regeringen att återkomma med förslag vid senare tillfällen. Trots att det utredningsuppdrag regeringen gav Statens Folkhälsoinstitut år 2001 har redovisats med en rad konkreta förslag till åtgärder går regeringen inte vidare med mer än ett fåtal utan väljer att fortsätta att bereda frågan.

Med tanke på det lidande spelmissbruk för med sig för den drabbade och dennes anhöriga är detta inte tillfredsställande. Det krävs naturligtvis förbättrad kunskap och ökad forskning om sambandet mellan ökat spelande och spelberoende.

Vi välkomnar att Statens Folkhälsoinstitut ges ansvaret för ett brett forskningsprogram inom området. Det finns enligt vår bedömning fullgoda kunskaper för att motivera ytterligare behandlingsinsatser även i dag. Ökat stöd till självhjälpgrupper och föreningar för spelberoende är nödvändigt. Vi vill dock framhålla att dessa inte kan belastas med ett större behandlingsansvar utan väsentliga resursförstärkningar och nära samarbete med andra behandlingsmyndigheter.

Åtgärderna för att öka möjligheterna till behandling är inte tillräckliga. I stället försöker regeringen vältra över ansvaret på kommunerna genom att framhålla att behandlingsinsatser ska bedömas vara en insats under socialtjänstlagen. Folkpartiet menar att det övergripande ansvaret för att behandlingsverksamheten utökas vilar på riksdag och regering. Vi vill betona att det är viktigt att regeringen tar ett tydligt ansvar och återkommer i budgetpropositionen med ytterligare förstärkta anslag till behandlingsverksamhet.

Vi tycker också att innan fler spelformer introduceras borde staten skaffa sig en genomtänkt spelpolitik som sätter solidaritet och socialt ansvar i högsätet och inte kommersiella synpunkter och förhoppningar om ökade statsinkomster. Spelpolitiken bör baseras på en grundlig analys av olika spelformers effekter där inte enbart intäkterna utan också de förväntade samhällskostnaderna och de sociala skadorna av spel får väga tungt.

Folkpartiet anser därför att regeringen ska ge ett förslag till spelpolitik grundat på resultatet från en utredning där det socialpolitiska intresset att minska skador är väl företrätt och där svensk och internationell spelforskning beaktas. Med tanke på det ökade spelmissbruket vill jag fråga om Lars Wegendal inte anser att det vore välbehövligt med en reell genomgripande utredning för att få fram en aktuell analys av olika spelformers effekter bland annat för samhällskostnaderna.

Folkpartiet ser också med oro på den stora ökningen av marknadsföringen för spel och lotterier. Bara i TV har marknadsföring de senaste fem åren ökat drastiskt. Detta kan ha bidragit till det ökade spelberoendet. Därför anser vi att Folkhälsoinstitutets forskningsuppdrag bör utvidgas till att också omfatta analys av om det finns ett samband mellan ökad marknadsföring och ökat spelberoende.

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Vissa frågor inom
spelområdet m.m.*

Det är av stor vikt att reklamen för spel- och lotteriverksamhet är ansändigt utformad och etiskt godtagbar. Den får inte riskera att lura människor att överskatta vinstchanserna och underskatta riskerna ekonomiskt såväl som socialt av spelandet. Marknadsföringen av spel och lotterier går i dag i betydande omfattning ut på att visa vinster. Det samlade intrycket när man ser på TV är att vinstchansen är större än vad den verkliga är.

Därför anser vi i Folkpartiet att regeringen bör överväga åtgärder som begränsar reklamens möjligheter att framställa spelandet som enbart positivt. Reklamen skulle till exempel kunna kompletteras med obligatorisk upplysning om verklig vinstchans och varningstext om spelberoende.

När det gäller placeringen av värdeautomatspel vill vi i Folkpartiet betona vikten av ett restriktivt synsätt särskilt vad gäller placering i miljöer där öl, vin och sprit serveras. Folkhälsoinstitutet har aktualiserat frågan om att tillstånd ska kunna meddelas med begränsningar av öppet-hållande under dagtid för att minska riskerna för gruppen problemspelare. Vi förordar att denna möjlighet införs. En sådan möjlighet bör också kunna utnyttjas för att meddela begränsade tillstånd även under tid på eftermiddagen då det finns särskild risk att ungdomar som slutat skolan besöker spellokalen.

Herr talman! Som regeringen föreslår bör Lotteriinspektionen i sin prövning av ansökningar om att anordna restaurangkasinospel inhämta synpunkter från berörd kommun. Regeringens bedömning är att yttrande ska kunna inhämtas från berörd polismyndighet.

Folkpartiet vill förstärka polisens möjlighet att stoppa tveksamma tillståndsärenden. Vi anser därför att berörd polismyndighet ska ges tillfälle att avge yttrande. Skälet för den bedömningen är att polisen kan känna till återkommande problem även i sådana fall som inte faller under kommunal tillsyn och där kommunen därför inte har tillräcklig kunskap.

Sedan 1970 har marknadsandelarna för folkrörelsernas lotterier minskat medan de statliga spelbolagens andel har ökat. Detta har inneburit att folkrörelsernas möjlighet att utveckla den egenfinansierade verksamheten har beskurits. Vi anser därför att man måste se över möjligheterna att rejält höja lotteriverksamhetens ekonomiska bidrag till folkrörelserna.

Tillskottet från Svenska Spel till idrottens barn- och ungdomsverksamhet har till exempel inte blivit så omfattande som förväntades från början. Förslaget om vinstdelningssystem förbättrar men löser inte idrottens beroendeställning. Vi anser därför att folkrörelserna på sikt ska få ansvar för hela lotterimarknaden. Detta skulle ge idrotten och övriga folkrörelser gynnsammare möjligheter att stå fria och självständiga.

Regeringen föreslår också att vinstandelstaket ska höjas enbart för vissa rikslotterier. Vi delar regeringens bedömning att en ökning av vinsternas totala andel är en framkomlig väg för att främja attraktionskraften hos spel och lotterier som bedrivs under socialt ansvarsfulla former. Men vi kan dock inte instämma i att detta gäller enbart för rikslotterier.

Konkurrens från utländska spelanordnare som kan ha en vinstandel på ända upp till 93 % drabbar även mindre lotterier och lokala arrangörer. Den som väljer att satsa pengar på spel har i dag med teknikens hjälp stora möjligheter till ett brett spelutbud oavsett var man bor via Internet och liknande. Det är snarare mer viktigt för ett lokalt lotteri vars totala omsättning är mindre att kunna hävda sig konkurrensmässigt. Därför

anser vi i Folkpartiet att vinstandelstaket bör höjas generellt och inte enbart för rikslotterier.

Herr talman! Jag står bakom Folkpartiets samtliga reservationer. Men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till Folkpartiets reservation 2.
(forts. 12 §)

Prot. 2002/03:115
3 juni

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.56 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

11 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

AU7 Ett utvidgat skydd mot diskriminering

Punkt 1 (En sammanhållen diskrimineringslagstiftning)

1. utskottet

2. res. 1 (c, m, fp, kd)

Votering:

162 för utskottet

128 för res. 1

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 124 s, 1 m, 25 v, 12 mp

För res. 1: 45 m, 40 fp, 26 kd, 17 c

Frånvarande: 20 s, 9 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 5 c, 5 mp

Punkt 4 (Begreppet ras)

1. utskottet

2. res. 4 (fp)

Votering:

246 för utskottet

43 för res. 4

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 124 s, 45 m, 26 kd, 24 v, 16 c, 11 mp

För res. 4: 40 fp, 1 c, 2 mp

Frånvarande: 20 s, 10 m, 8 fp, 7 kd, 6 v, 5 c, 4 mp

Punkt 5 (Skydd mot diskriminering på grund av kön)

1. utskottet

2. res. 5 (mp)

Votering:

277 för utskottet

13 för res. 5

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 124 s, 46 m, 40 fp, 25 kd, 25 v, 17 c

För res. 5: 13 mp

Frånvarande: 20 s, 9 m, 8 fp, 8 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 6 (Skydd mot diskriminering på grund av sexuell identitet)

1. utskottet

2. res. 6 (mp)

Votering:

274 för utskottet

15 för res. 6

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 124 s, 45 m, 39 fp, 26 kd, 24 v, 16 c

För res. 6: 1 fp, 1 v, 13 mp

Frånvarande: 20 s, 10 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 6 c, 4 mp

Punkt 10 (En sammanslagning av ombudsmännen)

1. utskottet

2. res. 11 (m, fp, kd)

Votering:

179 för utskottet

110 för res. 11

1 avstod

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 124 s, 1 m, 25 v, 16 c, 13 mp

För res. 11: 44 m, 40 fp, 26 kd

Avstod: 1 c

Frånvarande: 20 s, 10 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU29 Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen

Prot. 2002/03:115

3 juni

Punkt 1 (Regeringens handläggning av tillkännagivande om lokala folkomröstningar)

Utskottets förslag till beslut med godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 1 (m, fp, kd, c, mp)

Votering:

138 för utskottet

141 för res. 1

1 avstod

69 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut med godkännande av motiveringen i res. 1.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 25 v

För res. 1: 45 m, 40 fp, 26 kd, 17 c, 13 mp

Avstod: 1 s

Frånvarande: 30 s, 10 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU16 En ny lag om konsulärt ekonomiskt bistånd

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU19 Möjlighet att förordna överåklagare att fullgöra särskilda uppgifter vid Riksåklagaren

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU19 Ny sambolag

Punkt 2 (Förutsättningar för sambolagens tillämpning)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp, kd)

Votering:

178 för utskottet

112 för res. 1

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 124 s, 25 v, 17 c, 12 mp

För res. 1: 45 m, 40 fp, 26 kd, 1 mp

Frånvarande: 20 s, 10 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 3 (Nedre åldersgräns)

1. utskottet

2. res. 2 (kd)

Votering:

263 för utskottet

27 för res. 2

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 124 s, 44 m, 40 fp, 25 v, 17 c, 13 mp

För res. 2: 1 m, 26 kd

Frånvarande: 20 s, 10 m, 8 fp, 7 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 7 (Samboegendom)

1. utskottet

2. res. 3 (m, fp, kd)

Votering:

178 för utskottet

111 för res. 3

60 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 124 s, 25 v, 17 c, 12 mp

För res. 3: 45 m, 39 fp, 26 kd, 1 mp

Frånvarande: 20 s, 10 m, 9 fp, 7 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

*Vissa frågor inom
spelområdet m.m.*

12 § (forts. från 10 §) **Vissa frågor inom spelområdet m.m.** (forts. KrU8)

Anf. 101 GUNILLA TJERNBERG (kd):

Herr talman! Jag kommer i mitt anförande att ägna mig åt att kommentera några av Kristdemokraternas reservationer i betänkandet.

Under första halvåret 2000 avslutades två statliga utredningar på spelområdet, *Från tombola till Internet – översyn av lotterilagstiftningen* samt *Föreningslivet på spel och lotterimarknaden*. Sedan dess har regeringen vid ett flertal tillfällen aviserat en större proposition med ett helhetsgrepp på området. Regeringen har i stället för denna aviserade proposition lagt fram några mindre propositioner till riksdagen där enstaka frågor på området har behandlats. Genom att lappa och laga i lagstiftningen har Socialdemokraterna försökt att lösa de mest akuta problemen.

Efter tre år kommer nu den föreliggande propositionen, som måhända ska ses som ett försök att ta detta helhetsgrepp. Regeringen och utskottsmajoriteten behandlar de flesta viktiga frågorna men har samtidigt ytterst få konkreta förslag. Man uttrycker sig positivt över en mängd åtgärder, men man tar inte ställning fullt ut. Lotteriinspektionen har så sent som för bara ett par månader sedan getts i uppdrag att genomföra ett antal översyner. Varför har detta inte gjorts långt tidigare? Regeringen

har haft tre år på sig. Den här senfärdigheten från regeringens sida har inneburit att värdefull tid har förlorats i arbetet med att skapa en väl fungerande sund spelmarknad där insatser mot spelmissbruk ska stå i fokus. Samtidigt är vi kristdemokrater för att det ska vara möjligt att spela på spel och lotterier.

Herr talman! Sedan en lång tid tillbaka har vi en starkt kontrollerad spelmarknad i Sverige. Inkomsterna från spel och lotterier ska vara förbehållna det allmänna eller allmännyttiga ändamål, och det är bra. Under lång tid har Svenska Spel och ATG blivit alltmer dominerande aktörer på den svenska spelmarknaden. Det här har fått till följd att föreningslivets andel av marknaden har minskats. Det här oroar oss kristdemokrater.

Mot denna bakgrund är det synnerligen angeläget att riksdagens tillkännagivande om att ett så kallat vinstdelningssystem verkställs som innebär att en viss del av vinsten från Svenska Spels verksamhet överförs till föreningslivet. Att detta ännu inte är verkställt – riksdagsbeslutet togs 1996 – är snudd på oacceptabelt. Men nu finns det ett löfte om att det ska komma nästa år. Vi kristdemokrater vill se en utveckling där folkrörelsernas egna spel har ett större utrymme på spelmarknaden, så att resurserna går direkt till folkrörelserna och inte via staten eller Svenska Spel. Vi anser att staten måste pröva olika åtgärder för att förstärka föreningslivets andel av spelmarknaden.

Herr talman! Spelberoende drabbar tyvärr alltför, och liksom vid alla former av missbruk drabbas såväl den enskilde som dennes familj och vänner. Vi måste ta dessa problem på allvar och satsa på ett effektivt arbete för att förebygga spelberoende. Svenska Spel bidrog förra året med 3,8 miljarder kronor till statskassan. Samtidigt satsade regeringen via Folkhälsoinstitutet endast 4 miljoner kronor på åtgärder för att minska spelberoendet. Nu utlovas ytterligare 5 miljoner kronor i vårbudgeten, och det är bra.

Folkhälsoinstitutet har utarbetat ett handlingsprogram mot spelberoende där det finns ett antal väl genomarbetade förslag som vi kristdemokrater menar ska verkställas, så nu handlar det om att motverka spelberoendet och om att ta hand om dem som redan drabbats.

Det handlar då om kunskapsuppbyggnad och om att det finns möjligheter till plats på behandlingshem där så krävs. För att göra detta arbete möjligt föreslår vi kristdemokrater att en fast andel av vinsten från Svenska Spel varje år ska tillfalla arbetet mot spelberoende.

Ett par av Svenska Spels mest omdebatterade spel är värdeautomatspelen Jack och Miss Vegas. Spelen lanserades år 1996 och har under tiden sedan dess ökat sin omsättning explosionsartat. Omsättningen ökade med över 50 % år 2001, och spelen är i dag Svenska Spels i särklass populäraste med en omsättning på 4 miljarder kronor. Det är snabba spel där tiden mellan insats och eventuell vinst är mycket kort. Automaterna lockar dessutom till sig unga spelare, bland annat på grund av den låga insatsen. Visserligen har vi en åldersgräns på 18 år men alltför många rapporter tyder på att reglerna inte efterföljs.

Vi kristdemokrater anser att automaterna omedelbart ska dras in hos den restaurangägare som inte följer lagen om värdeautomatspel. I dag finns ca 6 000 automater utplacerade. Vi vill se en utvärdering av detta och att det görs omedelbart, precis som beslutades när värdeautomatspelen infördes.

Dessutom anser vi i likhet med Folkhälsoinstitutet att spelen redan nu bör begränsas, till exempel genom att vara tillgängliga enbart kvällstid och under helger eftersom spelandet på dagtid domineras av de spelare som är spelberoende eller som har problem med sitt spelande.

Herr talman! Jag ska också säga några ord om Lotteriinspektionen och om marknadsföringen.

Lotteriinspektionen, som är den statliga myndighet som ansvarar för tillståndsgivning beträffande spel och lotterier, har även det övergripande ansvaret för tillsynen av spelandet ute i landet. Lotteriinspektionen är dock inte ensam om det här ansvaret. Svenska Spel och ATG har flera tusen ombud i hela landet som förmedlar deras spel och lotterier. Spelbolagen har ett stort ansvar när det gäller att se till att ombuden följer de lagar och regler som finns. Jag tror att vi är många som reagerade när vi i ett inslag i Sveriges Television för ett par månader sedan fick se exempel på när tillsynen inte fungerar och ansvaret inte tas på allvar. Tillsynen måste både stärkas och förbättras. Majoritetstexten i utskottsbetänkandet visar att vissa åtgärder har vidtagits, såvitt jag förstår, efter det datumet.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag säga några ord om marknadsföringen.

All vinst från spel ska gå till allmännyttiga ändamål. Trots det går varje år flera hundra miljoner kronor av spelbolagets vinster till marknadsföring av spel – en summa som ökat kraftigt under senare år.

År 1998 investerade Svenska Spel och lotterimarknaden 370 miljoner kronor i marknadsföringsåtgärder, och år 2002 hade den summan ökat till 600 miljoner kronor. Spelbolagen bedriver en alltmer aggressiv marknadsföring, även om de själva hävdar att den är mer informativ än av säljande karaktär.

Vi kristdemokrater anser *inte* att den nivå på marknadsföringen av spel och lotterier som vi ser i dag är rimlig. Spelbolagen har nu på eget initiativ beslutat att tillsammans genom självsanering begränsa marknadsföringen. Detta är positivt. Men vi vill se att Lotteriinspektionen får i uppdrag att följa detta arbete för att tillse att en begränsning verkligen kommer till stånd.

Herr talman! Det här är några av de reservationer som vi har i betänkandet och som jag valt att kommentera. Självfallet står jag bakom Kristdemokraternas alla reservationer eller andra reservationer där vi finns med. Men för tids vinnande här i kammaren yrkar jag bifall endast till reservation 12 under punkt 23.

Anf. 102 LARS-IVAR ERICSON (c):

Herr talman! ”Du skulle se deras ögon.” Orden kommer från en kvinna som berättar om hur hon träffat grannfamiljen där pappan har utvecklat ett spelberoende och de fått lämna sitt hus.

Ja, vår tid har fått en ny farsot. 25 000 svenskar är redan spelberoende, och ytterligare 75 000 har problem med spelandet.

Det är inte svårt att tänka sig vilka svåra följder spelberoendet kan få: raserad ekonomi, familjekriser och sämre närvaro på arbetet eller i skolan. Spelberoendet kan också bli inkörsporten till drogmissbruk för att dämpa ångesten. Det kan också resultera i oförmåga att hinna med annat än sitt spelande.

Det är inte bara vuxna som drabbas. Värdeautomatspelen Jack Vegas och Miss Vegas har under senare år fått en ökad omsättning. Ungdomar vill nå snabba resultat och lockas därför till sådana spel. Den i dag gällande 18-årsgränsen respekteras inte alltid.

Därför menar vi i Centerpartiet tillsammans med Kristdemokraterna i en reservation att tillståndet för de restaurangägare som inte kontrollerar unga spelares ålder omedelbart ska dras in.

Det är viktigt att ta itu med bristerna hos ombuden när det gäller alla typer av spel. En typ av spel där samhället tyvärr har små möjligheter att ingripa är spel över Internet. På mer än 2 000 webbplatser inbjuds till spel. 94 % av våra 16–19-åringar har tillgång till Internet.

I en interpellationsdebatt med statsrådet Morgan Johansson tog jag upp detta problem. Han såg inga möjligheter att gå fram regleringsvägen när det gäller Internetspel eftersom det skulle kräva en total uppslutning av alla världens länder. Här har vi ett svårt framtidsproblem.

Men låt oss återvända till den pappa som spelade bort så mycket. Hur ska vi kunna hjälpa honom och familjen?

I centermotionen So445, som ligger till grund för vårt särskilda yttrande, framhålls att det finns behandlingsmetoder genom vilka man kan rädda människor tillbaka till ett normalt liv. Men metoderna är kostsamma. I dag finns det, om jag är rätt underrättad, bara ett ställe där man är specialiserad på att behandla spelberoende. Men där finns det plats för bara 14 klienter i taget, och det kostar 150 000 kr att få hjälp där.

Enligt Spelberoendes förening är behovet i dag 800–1 000 platser. Behoven är stora, och kommunernas socialnämnder har inte resurser att hjälpa till. Därför är det rimligt att medel från skattedelen av eller en andel av omsättningen vid spel kunde användas till vård av spelmissbrukare och till forskning om spelmissbruk.

”Du skulle se deras ögon.” Nu använder jag orden i ett positivare sammanhang. Jag tänker då på traventusiaster som besöker våra travbanor eller tittar på Vinnare på TV. Hästnäringen och hästsporten är viktiga för Sverige. Därför måste ATG ges möjligheter att konkurrera på den internationella spelmarknaden. För att detta ska vara möjligt krävs det att svenska staten upprättar långsiktiga avtal med ATG.

Regeringen antas nu arbeta med sådana långsiktiga avtal. I ett särskilt yttrande framhåller Centerpartiet vikten av att avtalet verkligen blir av. Det finns omkring 70 000 trav- och galopphästar i Sverige, och denna hästnäring genererar 17 000 årsarbeten. Därför måste det till bra och långsiktiga avtal.

”Du skulle se deras ögon.” Återigen är ögonen sorgsna. Vi finner de ögonen hos människor på någon av de 400 orter som under de sex senaste åren har förlorat sin sista butik. Det är inte bara mjölken och de andra matvarorna som man saknar, utan butiken var kanske även ombud för apoteket, Systembolaget och Svenska Spel och en naturlig samlingspunkt i byn.

För Centerpartiet är begreppet ”hela Sverige ska leva” en viktig utgångspunkt för olika motioner, och det gäller även spelområdet. Vi menar att spelverksamheten är en viktig del av servicen för småbutiker, inte minst på landsbygden. Svenska Spel bör vara skyldiga att tillhandahålla spelverksamhet och ombudsverksamhet över hela landet hos de butiker som önskar bli ombud. Kraven på omsättningsnivån bör minskas, och

terminaler bör tillhandahållas gratis hos de butiker som får stöd från länsstyrelsen.

I en centermotion berörs även lottförsäljningsterminaler. Om dessa genomförs för rikslotterierna, som då får sälja högst 75 % av lotterna i ett lotteri, anser vi att även samma rätt bör gälla för det lokala föreningslivet. Detta blir ett bra tillfälle för ortens föreningar att använda den moderna tekniken och få ett viktigt ekonomiskt tillskott till verksamheten.

Herr talman! Spel- och lotteriområdet växer ständigt i Sverige, och för det mesta är det ett allmänt nöje för många människor. Men ibland ser vi spår som förskräcker. Då gäller det att inte försöka sopa igen spåren och släta över utan i stället ta problemen på största allvar. Vi är svenska folkets representanter i riksdagen, och vi får inte längre leva kvar i föreställningen att spel och lotterier bara innebär några tipsrader, en bingolott eller 50 kr på Harry Boy. Spelbranschen satsar miljoner kronor varje dag på marknadsföring, och då är det inte lätt att stå emot. Vi måste kunna erbjuda spel och lotterier, men vi måste också kunna ta hand om dem som inte klarar av att hantera sitt spelande, och vi får inte glömma bort deras anhöriga.

Herr talman! Givetvis står jag bakom Centerpartiets egna reservationer och dem vi har tillsammans med andra partier, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 21.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.32 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

12 § (forts.) Vissa frågor inom spelområdet m.m. (forts. KrU8)

Anf. 103 LARS WEGENDAL (s):

Herr talman! Bara först en kort kommentar: jag tycker att det är lite olyckligt att debatten har avbrutits två gånger. Det är svårt att hålla uppe en vettig diskussion, men så blir det kanske ibland.

Vi socialdemokrater tillsammans med våra samarbetspartier slår i detta betänkande fast att målen för den svenska spelpolitiken även fortsättningsvis ska vara en sund och säker spelmarknad där de sociala skyddshänsynen och konsumenternas efterfrågan på spel tillgodoses under kontrollerade former. Vi vill att överskottet från spelmarknaden ska värnas och vara förbehållet det allmänna eller allmännyttiga ändamål såsom föreningslivet, hästsporten och staten.

Att spela är för de allra flesta ett stort nöje. Tyvärr fokuseras för lite uppmärksamhet på just denna del. Vad innebär det för samhället att man

på arbetsplatserna samlas kring veckans V 65-system? Eller vad innebär det i dag när familjerna splittras upp och bosätter sig på skilda ställen i landet att man upprätthåller kontakten genom att varje vecka eller månad köpa en penninglott eller satsa på ett litet stryktipssystem? Eller vad innebär på ålderdomshemmet en lördagskväll när ett gäng pigga vårdtagare drömmer om en vinst på sin Bingolottbricka?

Jag tror att denna del av spelandet har en stor betydelse, inte bara för dem som har lyckan med sig att vinna, utan minst lika mycket för att hålla ihop familjer och arbetslag och att hålla drömmarna om en liten extra krydda i tillvaron vid liv. Självklart kan man göra allt detta även utan en Bingolottbricka och på helt andra sätt, men jag tror inte att vi ska underskatta de positiva delarna av spelandet och vad det betyder för de många människorna.

Herr talman! Utöver att slå fast den svenska spelmodellen i detta betänkande behandlar vi även ett antal förslag från regeringen för att stärka de svenska spelanordnarnas konkurrenskraft på en alltmer hårdnande internationell marknad. De förslag som regeringen har lagt fram och som utskottet tillstyrker handlar om att de begränsningar som i dag gäller för vinster som utgörs av pengar eller värdepapper tas bort. Det kan tyckas vara ett marginellt förslag, men jag tror att detta tillsammans med andra tidigare genomförda förändringar kan innebära en ökad attraktionskraft hos de folkrörelseägda lotterierna.

Ett annat förslag som regeringen aviserar är att vinsttaket för vissa rikslotterier bör höjas från den 1 januari 2004 – detta för att stärka den folkrörelsedrivna delen av lotterimarknaden i den internationella konkurrens som nu finns.

Utskottet lägger också fram ett förslag om att bemyndiga regeringen att fatta beslut om att medge undantag från förbudet att främja deltagande i utländska lotterier. I klartext handlar förslaget om att medge att ATG får en sedan flera år önskad möjlighet att anordna poolspel i samarbete med sina systerorganisationer i omvärlden. Förslaget får vissa skattemässiga konsekvenser som utskottet också ställer sig positivt till.

Herr talman! En stor del av regeringens proposition upptas av en genomgång av de negativa konsekvenserna av spel. Jag vill se det som ett resultat av alla de diskussioner som vi i kulturutskottet och vi i denna kammare har haft genom åren om just denna fråga. Det är en oerhört viktig fråga av många olika skäl. Först och viktigast är att det är en fråga om socialt ansvarstagande. De människor som på olika sätt drabbas av ett spelberoende måste naturligtvis på alla tänkbara sätt få hjälp, främst för att ett beroende innebär ett stort mänskligt lidande, men också för att ett spelberoende drar med sig så mycket annat i den drabbades omgivning. Här har vi ett ansvar, och det gläder mig att regeringen nu verkar ta frågan på allvar.

Man har låtit Folkhälsoinstitutet genomföra en utredning. När nu rapporten är framlagd – inom parentes vill jag gärna ha sagt att det var en riktigt bra rapport med väl avvägda förslag till både åtgärder och finansiering – har regeringen redan i tilläggsbudgeten för i år anslagit ytterligare 5 miljoner kronor utöver de 4 miljoner som Folkhälsoinstitutet redan har fått. Men självklart räcker inte detta.

I propositionen aviserar regeringen ett antal insatser: kunskapscentrum kopplade till beroendeforskning i våra tre största kommuner, ökade

medel till föreningslivet för informationsinsatser, utbildning av nyckelpersoner, en studie av spel över Internet, ett långsiktigt och brett upplagt forskningsprogram. Som resultat av ett tillkännagivande från oss här i riksdagen ska det dessutom genomföras en samhällsekonomisk konsekvensanalys av spel och spelberoende i Sverige.

Detta var några av de förslag som regeringen har lagt fram i propositionen. Men det finns naturligtvis fler åtgärder som både spelordnarna och regeringen har vidtagit. Här redovisas både spelordnarnas eget initiativ till etiska riktlinjer för marknadsföringen och regeringens vilja till fördjupad studie av hur marknadsföringen påverkar problemspelarna. I betänkandet redovisas även Svenska spels spelansvarsprogram i tio punkter för spel på värdeautomater och regeringens uppdrag till Lotteriinspektionen att kartlägga den svenska marknaden för automatspel som anordnas utan erforderligt tillstånd.

Detta var några av de åtgärder som aviseras. Men det finns fler. Den som jag kanske ser som viktigast är den kartläggning som Lotteriinspektionen har fått till uppgift att ta fram om automatspelen. Som alla minns beslutade riksdagen för något år sedan att olagliggöra de så kallade lyckohjulen. Även om alla partier inte orkade stå upp för detta blev det ändå riksdagens beslut. I kölvattnet har en mängd ombyggda automatspel som är olagliga dykt upp. Det är en tråkig utveckling, men den går inte att blunda för. Jag är övertygad om att en stor del av spelberoendet har sin förklaring här. Och jag har också förståelse för att regeringen i dagsläget bedömer att det inte är önskvärt med flera spelautomater på marknaden.

Regeringen aviserar två saker: dels att den utvärdering av den statliga kasinoverksamheten som vi tidigare diskuterade i samband med att vi beslutade om ett etablerande nu kommer att genomföras – regeringen aviserar att utvärderingen ska göras under våren 2005 när alla fyra kasinon har varit i drift samtidigt under en tvåårsperiod – dels att det efterlängttade vinstdelningssystemet kommer att införas från den 1 januari 2004.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag göra några kommentarer till några av de motioner som dels härrör från allmänna motionstiden, dels inkom under propositionens motionstid.

Generellt kan man säga att väldigt många motioner handlar om ett ökat ansvarstagande inom ramen för den statliga spelpolitiken, och det känns bra att vi här har en stark samsyn. Sedan kan det skilja lite i takten, åtgärderna och finansieringssättet, men det ser jag inte som svåra hinder att överbrygga. De enda som skiljer ut sig lite i motionsfloran är naturligtvis Moderaterna.

Som vanligt fanns det en moderat motion om att avskaffa det svenska spelmonopolet. Samtidigt kan jag konstatera att den moderata kommittémotionen inte tar upp detta krav. I den moderata motionen kan man läsa att det finns starka skäl för ett statligt monopol, att staten är en garant för de sociala skyddshänsynen och att man inte har tagit ställning till om det statliga monopolet ska ersättas eller ej. Att man sedan kommer fram till att man vill ha en utredning för att studera för- och nackdelar med ett monopol ser jag ändå som ett halvt erkännande av att den spelpolitik som vi för i landet är riktig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Prot. 2002/03:115
3 juni

Anf. 104 GUNILLA TJERNBERG (kd) replik:

Herr talman! Jag tänkte ta tillfället i akt och be Lars Wegendal något utveckla sina och Socialdemokraternas tankar kring varför Kristdemokraternas begäran om en utvärdering av värdeautomatspelen inte får gehör hos Socialdemokraterna. Jag har tagit del av betänkandetexten. Vi har också diskuterat i utskottet. När det gäller den delen tycker jag mig inte finna något resonemang i texten om varför begäran avslås.

Om jag har förstått det rätt stöder man sin argumentation på ett antal mycket lovvärda förslag om insatser som ska göras. Lotteriinspektionen får i uppdrag att öka kontrollen. Man ska också kunna begränsa antalet värdeautomatspel. Man ska se över hur de står, var de finns i rummen och så vidare. Utbildning ska ske. Det tycker jag är bra. Men det är insatser för det kommande.

År 1996, när värdeautomatspelen infördes, bestämde riksdagen att det skulle göras en utvärdering när ett visst antal värdeautomatspel fanns på marknaden. I dag har vi 6 000. Vad är skälet till att Lars Wegendal och Socialdemokraterna inte anser det angeläget att vi får en utvärdering? Det finns många bitar där jag tror att vi är överens om att det inte är bra som det ser ut i dag.

Anf. 105 LARS WEGENDAL (s) replik:

Herr talman! I grunden kan jag hålla med Gunilla Tjernberg om att det är viktigt att kontinuerligt följa upp den här typen av spel. Vi vet att det är ett spel som är snabbt. Vi vet också att det finns en risk för ett ökat spelberoende med den typen av spel. Skälet till att vi i dagsläget inte tycker att det finns någon anledning att göra en utvärdering är att en utvärdering är gjord 2000 av Lotteriinspektionen. Jag har ett exemplar som Gunilla Tjernberg gärna kan få av mig för att se vad man då kom fram till. Dessutom är det alldeles nyligen som det maximala antalet automater har kommit ut på marknaden. Det är rimligt att låta automaterna stå ute under något eller några år innan man gör en sådan utvärdering.

Lotteriinspektionen har ett uppdrag att se över automatspelsmarknaden främst riktat mot de olagliga automaterna. Där kommer naturligtvis även den här typen av automater att komma med i diskussionen.

Det är ett lovvärt initiativ som Svenska Spel har tagit med det utökade spelansvarsprogrammet. Jag tror att de diskussioner som har förts både i medierna och här i kammaren har fått Svenska Spel att förstå att man måste ta det här på allvar och ha en rejäl egenkontroll av den verksamhet som man bedriver.

Anf. 106 GUNILLA TJERNBERG (kd) replik:

Herr talman! Jag får tacka Lars Wegendal för det svaret. Vi kan utveckla frågan lite. Det finns ytterligare ett område där jag tror att jag och Lars Wegendal är överens. Vi vet att det i dag finns en brist när det gäller uppföljning av att man lever upp till de åldersgränser som ändå är satta för värdeautomatspel, 18 år. Kristdemokraterna och jag kan tycka att det finns en brist i att det saknas konsekvens när man inte lever upp till lagregleringen. Den konsekvensen uteblir eftersom det i dag går att fortsätta

*Vissa frågor inom
spelområdet m.m.*

ha spel till exempel på en restaurang fast man har missbrukat det. Jag kan se ett stort värde i att även den delen skulle lyftas in i en uppföljning eller utvärdering. Man kunde också få förslag om vad konsekvensen ska bli när till exempel restaurangägare inte lever upp till den 18-årsgräns som är satt.

Folkhälsoinstitutet har själv tillstyrkt eller bidragit i argumentationen genom att tillstå att det i dag inte finns den möjlighet man skulle önska, uppfattar jag, att se till att det resulterar i att till exempel restaurangen helt enkelt blir av med sitt tillstånd. Lotterilagen skulle behöva kompletteras med en sådan skärpning. Det är det vi kristdemokrater vill i en reservation. Vi kan se ett värde i att man gör det samtidigt med utvärderingen.

Det är nästan oacceptabelt att vi tillåter att en lag inte åtföljs med direkt konsekvens. Jag tror inte att vi gör det i något annat sammanhang i samhället. Men här har vi sett mellan fingrarna, och det tycker jag är oacceptabelt.

Anf. 107 LARS WEGENDAL (s) replik:

Herr talman! Som jag sade inledningsvis delar jag Gunilla Tjernbergs uppfattning att det är oacceptabelt att de som har fått den här typen av automater utställda, till största delen restauranger men även vissa hotell, inte sköter det. Efter den diskussion som har varit och de kontakter jag har haft med Svenska Spel är jag övertygad om att man har tagit det på allvar och nu försöker göra en rejäl insats för att ombuden verkligen sköter det som de har att leva upp till.

Lotteriinspektionen har ett kontrollansvar för att de här frågorna sköts ute på de olika restaurangerna. Där handlar det mycket om resurser till Lotteriinspektionen. Nu pågår ett arbete där man ska se om man kan få till stånd en situation där all inspektion från Lotteriinspektionen blir avgiftsbelagd så att de verkligen får resurser att göra den här typen av kontroller. Det tror jag också är viktigt. Efter de kontakter jag har haft känner jag att Lotteriinspektionen har en hög status och ett stort kunnande i de här frågorna.

Rent generellt när det gäller kontroll av spelombud och spelställen kan man säga att Sverige ligger långt framme vid en internationell överblick. Jag hörde det senast från en konferens i Toronto i förra veckan. Det är positivt.

Anf. 108 LENA ADELSON LILJEROTH (m) replik:

Herr talman! Jag ska först yrka bifall till vår reservation 1 och inte någonting annat. Som ny kan jag inte annat än tycka att det är en märklig situation att vi står här och diskuterar de här frågorna, när alla papper är tryckta och klara. Det har jag också sagt till Lars Wegendal. I stället kunde vi ha tagit diskussionen i utskottet. Då hade man kanske också kunnat lyssna på varandra och påverka varandra.

Jag tror inte heller att vi ska underskatta de positiva delarna av spelandet. Jag är glad att Lars Wegendal tog upp det. Det är lätt att det bara blir problem och bekymmer. Det finns naturligtvis positiva delar. Det är åtminstone 98 % av dem som spelar som tycker att det faktiskt är väldigt roligt och har glädje av det, precis som man kan ha glädje av att dricka ett glas gott vin.

Jag undrar varför Lars Wegendal och Socialdemokraterna inte kan gå med på vårt förslag om en förutsättningslös utredning. Förr eller senare kommer frågan om hur det ska se ut att bli än mer aktuell än den är i dag.

Det handlar inte bara om hur det ska se ut här, utan också om hur det ska se ut i övriga Europa. Det förekommer ju att man diskuterar det här också inom den europeiska gemenskapen, och i hela världen.

Politiken kommer sällan före tekniken, och här går tekniken fort. Ibland är det bra, som när det handlar om de sändningar som Radio Free Europe hade mot Östeuropa, som faktiskt till slut fick till följd att muren föll.

Att regeringen tar frågan på allvar, som Lars Wegendal också sade, tycker jag är bra. Jag undrar: Varför har man inte fler konkreta förslag än att bara återkomma och återkomma och bereda och bereda, när det handlar om problem kring spelandet?

Om vi skulle satsa lika mycket per capita i Sverige som man gör exempelvis i Australien skulle det handla om 84 miljoner. Nu är det 4, även om man har aviserat en ökning med det dubbla.

När Lars Wegendal också säger att Moderaterna skiljer ut sig som vanligt får jag ta det som en komplimang, även om jag inte håller med om den motion som Lars Wegendal åsyftade. Vi har högt i tak, och det är det som för debatten framåt.

Anf. 109 LARS WEGENDAL (s) replik:

Herr talman! Jag kan börja med ökningen av de medel som Folkhälsoinstitutet får. Det får man i tilläggsbudgeten, så det är för innevarande år som man får det. Det är den första delen för att nå upp till den ambition som Folkhälsoinstitutet har i sin rapport. Det är bland annat för att kunna göra en inledande studie för att få i gång forskningen redan från den 1 januari 2004. Jag tycker att det är positivt med de 5 miljonerna. Men pengarna räcker naturligtvis inte, som jag sade i mitt anförande.

Jag hoppas och tror mig veta att det i regeringens tankar finns att gå vidare i enlighet med de förslag som Folkhälsoinstitutet har lagt. Det är i storleksordningen 40–50 miljoner. De pengarna faller inte ut omedelbart den 1 januari 2004, utan de kommer successivt. Men riktningen är väldigt viktig.

Det som bekymrar mig med Moderaterna och det som jag tog upp i mitt anförande är att man här säger att man gärna vill ha en utredning och inte har bestämt sig när det gäller det statliga monopolet. Men samtidigt skriver man en reservation som handlar om att släppa in de utländska aktörerna. Det går inte ihop. Grunden för den svenska lotterilagstiftningen är att det är en förbudslagstiftning; alla spel är förbjudna förutom de som vi tillåter. Då går det inte att släppa in andra.

Tvärt emot vad Lena säger önskar jag att vi på alla sätt ska försöka hindra de spel som kommer via Internet och snart via de här hemska mobiltelefonerna.

Anf. 110 LENA ADELSON LILJEROTH (m) replik:

Herr talman! Det är möjligt att det finns många önskemål om att förbjuda och hindra dessa spel. Vi kommer inte att kunna göra det – de är redan här. Såväl ATG som Svenska Spel uppskattade spelandet på Inter-

net, på de bolag som inte är tillåtna, till uppemot 2 miljarder bara i fjol. Det här ökar och ökar.

Som jag sade tidigare har Moderaterna inte tagit ställning till om man ska släppa det här fritt eller inte – det kommer vi att kunna återkomma till kanske redan i höst. Men det här måste ses över. Vi måste veta vad konsekvenserna blir, om inte annat för att kunna agera.

Därför hade jag kanske hoppats på en större förståelse för förslaget att tillsätta en sådan här utredning. Då vet man åtminstone vad man säger ja till och vad man säger nej till.

Anf. 111 LARS WEGENDAL (s) replik:

Herr talman! Det pågår ett antal utredningar. Det ligger ute ett antal uppdrag. Sammantaget tror jag säkerligen att de motsvarar minst det som Lena Adelsohn Liljeroth eftersträvar.

Jag är fortfarande bekymrad över den moderata inställningen. Å ena sidan säger man att man inte har bestämt sig, och å andra sidan släpper man igenom en reservation och yrkar bifall till motioner som innebär att det svenska monopolet bryts upp. Jag förstår inte riktigt varför man gör detta. Är det i någon sorts allmän yra som man vill privatisera allting, eller handlar det om oförståelse?

I grunden har de flesta länder, med några få undantag, ett nationellt monopol på det här området. Och man värnar monopolen. Det finns länder, bland annat vissa delstater i USA, som med ganska hygglig framgång har lyckats hindra Internetspelandet.

Jag tror inte att Internetspelandet är det stora hotet, om jag ska vara riktigt ärlig, utan jag tror att spelet via mobiltelefonerna kommer att bli ännu större. Där vet jag att många bolag ligger i startgroparna och kommer att försöka komma in på den marknaden i stället. Det har gjorts vissa försök att förhindra detta, så att man får det nationellt genom GPS-system och liknande. Det skulle möjligtvis kunna vara ett sätt att hindra de här operatörerna. Jag tror alltså att det är ett större hot än Internetspelet. Jag hoppas att man kan gå fram genom att förhindra banktransaktionerna på Internetsajterna.

Anf. 112 LARS-IVAR ERICSON (c) replik:

Herr talman! Ja, det är precis som Lars Wegendal säger, att spelandet har ett nöjesvärde. Jag kan själv vittna om detta. I lördags satsade jag 50 kr på Harry Boy och lyckades vinna 25 kr. Jag bjuder på 25 för spänningens skull.

Skämt åsido – allvaret finns ju i en sådan här rubrik: 25 000 spelberoende i akut behov av vård. Nu måste staten satsa en del av sina spelinkomster för vård av de drabbade, anser Folkhälsoinstitutet. Denna vård beräknas kosta 40–50 miljoner kronor om året. Om jag hörde rätt var det inte de siffrorna du nämnde.

Min fråga är: Hur ska vi göra med de 25 000 spelberoende, av vilka endast ett fåtal kan få adekvat vård?

Anf. 113 LARS WEGENDAL (s) replik:

Herr talman! I det program som läggs fram i denna proposition, som naturligtvis har sitt ursprung i Folkhälsoinstitutets rapport, finns en konsekvent linje. Kunskapen är för dålig på det här området, och därför

kommer det att satsas pengar på kunskapscentrum i de tre största kommunerna i landet. Men det behövs också när det gäller kamratföreningar och liknande, och det kommer också stöd till dem.

Jag vågar inte lova, för jag sitter inte med i budgetförhandlingarna i Finansdepartementet, men min förhoppning är att den nivå som Folkhälsoinstitutet har angett i sin rapport också blir den nivå som det kommer att handla om att staten ska satsa.

Det finns också mycket annat som kan göras. Jag nämnde i ett replikskifte någonting om spelordnarnas eget ansvar. Jag tycker att det är viktigt att de tar sitt ansvar. De har nu lagt fram ett program för automatspelen, men det är också viktigt att de har etiska regler för marknadsföringen. Marknadsföringen är ju ett problem i sig. Kunskapen i dag säger att man inte kan se något direkt samband mellan marknadsföringen och ökat spelberoende. Men där vill regeringen gå vidare, för man misstänker ändå att det finns ett samband och vill ha en fördjupad studie av detta. Den vill jag också gärna se.

Anf. 114 LARS-IVAR ERICSON (c) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det låter bra att man nu äntligen tar tag i de här problemen. Jag har också en siffra: Marknadsföringen av spel kostar spelbolagen närmare 1 miljard om året. I det perspektivet är insatserna för att hjälpa drabbade mycket rimliga.

Det är inte bara de spelberoende som finns, utan runt de spelberoende finns en familj, make, maka och barn. Det är naturligtvis viktigt att man också tänker på dem när man nu tar itu med de här åtgärderna. Jag kan tänka mig att dessa behandlingshem i förlängningen också måste kunna ta hand om de drabbades närstående.

Jag tror att Sverige har mycket att lära av andra länder när det gäller att vårda spelmissbrukare och att dämpa skadeverkningarna av spel. Vi kan också hämta mycket från den forskning som man har kommit längre med i de andra länderna. Jag hoppas att man ska ta vara på de åsikterna.

Anf. 115 LARS WEGENDAL (s) replik:

Herr talman! Det är oerhört viktigt att vi har en generös politik när det gäller att ta hand om de människor som drabbas av spelberoende, precis som vi har en väl fungerande politik när det gäller andra typer av beroenden, alkoholberoende och annat.

Någon – nu kommer jag inte ihåg vem det var – nämnde att man skulle ta en procentsats av överskottet. Jag tror också att det finns någon centermotion som handlar om detta. Jag ser det som lite problematiskt. Det är normalt sett inte så vi hanterar budgetprocessen. Vi anslår inte en procentsats av överskottet från Systembolaget för att vårda alkoholberoende. Jag tror att det är bättre att man går via statskassan och ger ut medel därifrån. Det blir också lite tydligare, tycker jag.

Man kan titta på det här med behandling. Det finns några behandlingskliniker. Jag tror bara att det finns en i Sverige där man enbart behandlar spelberoende, och det är för lite. Man har för få vårdplatser. Sedan finns det några andra institutioner där man vårdar olika missbrukare. Där finns alkoholberoende, spelberoende, köpberoende och allt vad det nu kan vara. Och den senaste forskningen på detta område, det som jag har läst i varje fall, visar att det inte är bra att blanda ihop de här

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Vissa frågor inom
spelområdet m.m.*

typerna av missbruk, utan man ska renodla. Det har man gjort i Danmark bland annat. Där har man ett särskilt center för spelberoende. Där kan man då vårda dem, och där bygger man också upp en stark kompetens kring själva problemet. Det tror jag är väldigt positivt.

Anf. 116 HANS BACKMAN (fp) replik:

Herr talman! Jag har några frågor till Lars Wegendal angående spelområdet.

En fundering som jag har gäller det som jag pratade om i mitt anförande, nämligen marknadsföringen av spel och lotterier. Det finns inte bevisat att denna marknadsföring genererar spelmissbruk, men man kan ändå tänka sig att sådant samband finns. Då har vi föreslagit att man ska företa åtgärder när det gäller reklam, exempelvis att man skulle kunna komplettera reklamen med obligatorisk upplysning om verklig vinstchans och varningstext om spelberoende. Jag skulle vilja höra vad Lars Wegendal säger om de förslagen.

Sedan har jag en fråga som rör vinstandelstaket. Nu föreslår regeringen att vinstandelstaket ska höjas enbart för vissa rikslotterier. Vi i Folkpartiet anser att även lotterier av mer lokal art ska få höja sitt vinstandelstak. Vi tycker att det kan vara viktigt att höja taket för de lokala lotterianordnarna med tanke på att de också utsätts för konkurrens från Internetspel och annat. Det är en fråga som jag har.

Slutligen har jag en fråga angående de statliga kasinona. Om den statliga utredningen nu visar att det illegala spelandet inte har minskat i och med införandet av de statliga kasinona, är det då rimligt att staten fortsätter att bedriva statliga kasinon?

Ett av syftena med de statliga kasinona var att minska det illegala spelandet. Är det, som sagt, rimligt att staten bedriver sådan verksamhet om man inte har lyckats med detta?

Anf. 117 LARS WEGENDAL (s) replik:

Herr talman! Jag börjar med marknadsföringen. I propositionen står det beskrivet lite grann vad Folkhälsoinstitutet har kommit fram till. Man har i den, kanske lite ytliga, utredning som man har gjort kommit fram till att det är svårt att påvisa ett samband mellan ökad marknadsföring och ett ökat spelberoende.

Vi kan tycka – det gör jag också – att det borde finnas ett samband däremellan när man gör hur mycket marknadsföring som helst. Men om inte de som är experter på detta kan påvisa det tycker jag inte att vi i riksdagen kan säga att man ändå ska fatta beslut om det här och införa det i lagtexter och liknande. Nu har regeringen ändå sagt att det här är värt att titta djupare på, och det uppdraget kommer också att ges. Då får vi se vem som har rätt och vem som har fel.

Sedan gäller det de statliga kasinona. Ja, självklart kommer det då att uppstå en diskussion. Det fanns ju olika motiv till att vi införde de statliga kasinona. Självklart kommer det då att uppstå en diskussion kring frågan: Nådde vi inte de mål som vi satte upp med att anordna de statliga kasinona? Jag vill inte på något sätt förekomma en sådan här analys av resultatet av de statliga kasinona. Jag tror rent generellt att det är väldigt svårt att ta bort dem när man väl har etablerat dem, men den diskussionen får vi kanske ta då.

Sedan gäller det vinstandelstaket. Skälet till att man bara tar rikslotterierna är att det är de som i första hand är utsatta för den internationella konkurrensen. Den slår inte alls så hårt mot de mindre folkrörelseägda lotterierna.

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Vissa frågor inom
spelområdet m.m.*

Anf. 118 HANS BACKMAN (fp) replik:

Herr talman! Det är glädjande att Lars Wegendal ser att det kan vara ett samband mellan marknadsföring och spelmissbruk. Man satsar enormt stora summor på marknadsföringen – det var någon här som nämnde 1 miljard. Då tycker jag att det är rimligt att man kan ålägga dessa spelföretag att även visa rimliga vinstchanser och sådant. Man kan exempelvis koppla detta till cigarettpaketen och varningstexten på dem. Jag tycker att man kan jämföra det lite med det här med spel. Det är en annan form av beroende. Man får väl säga att det kan vara minst lika allvarligt i många fall, så jag tycker nog att vi ska titta på det framöver.

Sedan var det de statliga kasinona. Jag måste säga att jag inte kan se någon rimlig anledning alls att driva statliga kasinon om man inte kan minska det illegala spelandet. Om det illegala spelandet inte har minskat tycker jag att det är mycket olyckligt att staten ägnar sig åt sådan verksamhet. Då har man ju faktiskt lyckats öka spelandet totalt i samhället, och det vore en mycket olycklig utveckling.

Sedan ser jag inte riktigt kopplingen när det gäller att bara de stora rikslotterierna skulle förlora på konkurrensen. Faktum är väl att även de lokala anordnarna kan råka väldigt illa ut. De har mindre pengar att om-sätta, så de kan nästan få lägga ned sin verksamhet. Det vore olyckligt. Jag kan tänka mig att det till exempel är många lokala idrottsföreningar som känner sig drabbade i så fall. Det kan vara en aspekt att lägga in i det hela. Det kan också vara en fråga till Lars Wegendal, hur han ser på de lokala idrottsföreningarnas beroende av sina lotterier.

Anf. 119 LARS WEGENDAL (s) replik:

Herr talman! Jag utgår från att Hans Backman har läst propositionen. Där står det angivet att regeringen kommer att ta upp en diskussion med de olika spelanordnarna just om att lägga in varningstexter när det gäller egentligen alla spelformer. Det handlar alltså om allt från Trisslotterna till automatspelen och liknande. Det är något sådant som man kan ta upp i samband med tillståndsgivningarna till de stora aktörerna på marknaden.

Det som jag tror är viktigt är den utredning, eller analys, som jag nämnde om de illegala automaterna, för det här exploderar. Jag inbillar mig att det är ett större hot för den vanliga människan än att vi har ett kasino någonstans under väldigt kontrollerade former – det är egentligen kontroll på allting.

När det sedan gäller det som Hans Backman tar upp om att göra sig av med kasinon undrar jag, även om Hans Backman nu inte kan svara, om han där pratar för Folkpartiet eller om detta är egna funderingar han har. Folkpartiet var ju ändå ganska positivt när vi införde de statliga kasinona, och jag uppfattade inte att det enbart var av skälet att vi skulle få bort de illegala spelklubbarna.

En annan sak som jag tror att Hans Backman skulle må bra av att fundera lite grann kring är det som man tar upp i någon reservation om

att låta folkrörelserna ta över alla lotterier. Detta var en ståndpunkt som folkrörelsernas organisation FSL hade tidigare, men den har man frångått. Nu tycker man att den modell vi i dag har är den riktiga, och den förordar man.

Anf. 120 PETER PEDERSEN (v):

Herr talman! Jag är glad att Lars Wegendal från Socialdemokraterna påminde oss om att vi faktiskt har en förbudslagstiftning vad gäller spel, som man alltså kan frånga med tillståndsgivning. Detta undantag är ganska stort; det handlar om 30–35 miljarder som vi får spela för enligt denna tillståndsgivning. Frågan är hur mycket förbud vi egentligen har.

Herr talman! Vi vänsterpartister vet förstås att många människor spelar för nöjes skull och för att få en lagom dos spänning. Detta pratas det om i alla andra sammanhang. Jag tycker dock att det är viktigt att vi här i riksdagen tar upp de negativa sidorna av spel, att det finns människor som fastnar i ett spelberoende. Vi får inte glömma att andelen problemspelare med all sannolikhet ökar om vi får fler spelformer med fler spel som ger snabba vinster, eller för den delen snabba förluster som man försöker ta igen, med aggressiv marknadsföring, med införandet av internationella kasinon och ökad omsättning i olika spelbolag.

Vänsterpartiet motsatte sig därför införandet av värdeautomatspel som till exempel Jack Vegas. Vi var också motståndare till att inrätta internationella kasinon i Sverige.

Nu sitter dock vi vänsterpartister här liksom alla andra här i riksdagen och har svårt att ersätta alla de hundratals miljoner från olika spel som går in till statskassan och ut till andra samhällsnyttiga verksamheter. Vi har svårt att hitta en annan finansiering för att kunna få fram motsvarande pengar.

Ändå tycker vi att det är på sin plats att höja en varningsflagg för en utveckling som bygger på att alltmer av våra viktiga verksamheter ska finansieras via spelintäkter. Vi från kulturutskottet som var i Australien kan påminna oss att där var det ännu värre. Där var det ännu fler verksamheter som helt var beroende av människors spelande. Detta ledde också till mycket allvarliga konsekvenser, och olika myndigheter varnade oss faktiskt för att vi skulle få en likartad utveckling.

Vi vill ha en rimlig balans mellan spelintäkter, offentliga medel och annan självfinansiering ute i folkrörelserna.

Spelandet ger ökade inkomster till stat och föreningsliv men också missbruk och familjetragedier. Därför måste vi på olika sätt sätta in åtgärder för att försöka begränsa spelandets negativa sidor och skadeverkningar. Det får enligt oss aldrig vara statens ambition att spelandet i samhället ska öka då det kommer att leda till fler spelmissbrukare. Faktiskt kan man säga att även staten gör sig beroende av spel för att kunna ge olika anslag och bidrag till viktiga verksamheter.

Vi bör inte heller glömma att spelets inneboende logik alltid gynnar spelbolagen medan spelarna som grupp förlorar. Det finns inget spelbolag som lovar att ge ut 102 % av omsättningen, utan spelbolagen vinner alltid. Sedan finns det några lyckliga själar som vinner väldigt mycket eller ibland, som någon här, 25 kr på en insatt femtiolapp, vilket inte är så lysande.

Vi ska inte se ned på att det kan vara kul att spela på lagom nivå, men vårt ansvar här är ändå att ta upp de negativa effekterna med tanke på att vi har en förbudslagstiftning.

Trots denna ganska negativa inledning vill jag, så att jag inte glömmmer det, för Vänsterpartiets räkning yrka bifall till utskottets förslag i betänkande KrU8 och avslag på samtliga reservationer.

Vi menar som alla andra att det är viktigt att det överskott som skapas i spel återgår till det offentliga, till föreningslivet och till hästsporten, såsom det är för tillfället. I betänkandet framgår också tydligt att det redan finns två tillkännagivanden från riksdagen från några år tillbaka där spelandets negativa sidor tas upp liksom att man ska göra en samhällsekonomisk konsekvensanalys av spel och dess negativa konsekvenser i Sverige. Socialutskottet konstaterar också i sitt yttrande till betänkandet att det pågår ett arbete, vilket också Lars Wegendal från Socialdemokraterna har redovisat.

Orsaken till att vi vänsterpartister ändå står bakom detta betänkande och den samarbetsproposition som ledde fram till betänkandet är att vi tycker oss kunna förmärka en klart ökad medvetenhet och en vilja att sätta in insatser för att motverka de negativa sociala konsekvenserna av spel. Det tycker vi är en klar framgång som vi sedan kan arbeta vidare med.

I betänkandet kan vi till exempel läsa följande mening, som återkommer nästan likalydande på ett antal ställen: ”Det är därför naturligt att ytterligare åtgärder vidtas för att minimera spelandets negativa sidor. Utskottet förutsätter att regeringen i arbetet med finansieringen av dessa i budgetpropositionen även överväger på vilka sätt dessa åtgärder kan finansieras.”

Här vill vi från Vänsterns sida lyfta fram vårt förslag om att inrätta en spelfond eller liknande där man helt enkelt bestämmer att en fastställd årlig procentsats av de totala spelintäkterna går in i denna fond eller liknande. Sedan är det mycket möjligt att detta går in direkt på ett konto hos finanssen. Vitsen med ett sådant system är dock att ju fler människor som spelar, desto fler människor tror vi riskerar att hamna i spelberoende och desto mer pengar krävs det för att sätta in åtgärder för att motverka de negativa sidorna. På det sättet bidrar faktiskt spelbolagen själva med sin omsättning till att finansiera även de negativa sidorna. Det kan handla om forskning rörande spelberoende, det kan handla om utbildningsfrågor, det kan handla om behandling och så vidare.

Vi kommer, tors jag lova, att återkomma om detta i budgetarbetet i höst.

Herr talman! Det är också glädjande att vi nu kan se ett slut på den märkliga kopplingen mellan överskott från värdeautomatspel, den kanske mest aggressiva spelform vi har för tillfället, och bidrag till barn- och ungdomsverksamhet. Vi har vid två tillfällen motionerat om att vi inte vill se en sådan tydlig koppling mellan en aggressiv spelform och barn- och ungdomsverksamhet.

Nu anser regeringen att ett vinstdelningssystem ska införas från den 1 januari 2004. Man kan påminna sig att det precis som Gunilla Tjernberg sade togs ett beslut om detta i riksdagen redan 1996. Jag vill i sammanhanget härma en viss person som brukar utropa detta i samband med utdelningen av Nobelpriset i litteratur: äntligen! Nu får vi bort denna

koppling, som faktiskt inte ens Svenska Spel gillar. Om man får en viss procentandel av överskottet är det också en mycket säkrare bas för idrottsrörelsen och andra folkrörelser än att ha ett stort beroende av en enda spelform.

Då inträffar det märkliga, herr talman, att trots att vår motion, och egentligen även Kristdemokraternas motion, anses tillgodosedd avslås den med motiveringen att yrkandet väcktes innan propositionen lades fram. Se där, herr talman! Där har vi kanske en viktig förklaring till att så få motioner blir bifallna här i kammaren.

Nu får man dock inte vara långsint. Det viktiga är att någonting sker i verkligheten. Nu ser vi fram emot den 1 januari 2004 och hoppas att det då ska hända någonting på det här området som tar bort den här kopplingen.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag ta upp diskussionen om att folkrörelsernas andel av spelmarknaden ska öka eller, som en del säger, inte minska ytterligare. Detta verkar alla partier stå för. Vi tycker dock att det är viktigt att analysera vad vi egentligen menar och vad detta står för. Jag tycker att man kan förmärka en viss förändring i attityd även hos folkrörelserna och deras folkspel, vilket även Lars Wegendal var inne på. Det viktiga är ju, som vi ser det, att folkrörelserna tillsammans med det of-fentliga får sin beskärda del av överskottet. Den attityden framgår också av det så kallade 121-punktsprogram som finns mellan s, v och mp där det sägs att en större del av Svenska Spels överskott ska komma i det här fallet idrottsrörelsen till godo. Det handlar om 1 miljard under mandatperioden. Då ska idrottsrörelsen ta på sig att öppna dörrarna för fler och hålla tillbaka avgifterna.

Jag vill då påminna om att man i alla andra sammanhang brukar säga att man ska koncentrera sig på kärnverksamheten. För mig är det självklart att i en idrottsförening måste rimligen den idrottsliga aktiviteten komma i centrum, i en teaterförening teaterverksamheten och i en musikförening musiken – inte att barn, eller rättare sagt deras föräldrar och mor- och farföräldrar, ska ägna sig åt att kränga diverse lotter, julkalendrar och annat för att finansiera verksamheten.

Vi ser en fara i att barn kan stängas ute om inte de eller deras föräldrar, syskon eller släktingar förmår sälja ett visst antal lotter eller något liknande varje vecka. Så fungerar det mycket i dag. Man ska sälja minst två lotter per barn. Annars får man inte vara med eller så får man avsätta den del som skulle gå till föreningen från Bingolotter. Man får inte ens lotten, men det blir något billigare än att köpa Bingolotter varje vecka.

Vi tycker att det är absurt. Det hjälper inte att hålla nere medlemsavgifterna om man tvångsmässigt kräver att små barn ska tvingas köpa eller sälja lotter. Så långt får det inte gå att lotteriförsäljning blir en spärr som håller barn som vill idrotta från till exempel en idrottsförening. Det tycker jag inte har kommit fram hittills.

Folkrörelserna kanske inser: Det är bra att vi får pengar från spelverksamheten. Men är det verkligen vår kärnuppgift, vår huvudsakliga uppgift, att bedriva spel? Eller finns det andra aktörer som är med lämpade för det och tar huvudparten av uppgiften? Så får vi pengar av den verksamheten, och så bedriver vi vår teater-, musik- och idrottsverksamhet.

Det tror vi skulle vara en mycket bättre utveckling.

Anf. 121 GUNILLA TJERNBERG (kd) replik:

Herr talman! Jag ska ta tillfället i akt och fråga Peter Pedersen hur han och Vänsterpartiet ser på Kristdemokraternas reservation och begäran om en utvärdering av värdeautomatspel. Jag återkommer till den frågan.

Lars Wegendal har gett sin syn på varför han och Socialdemokraterna tyckte att det inte behövdes. Jag uppfattade att en del i hans svar handlade om att det var under senare tid som vi fått den explosionsartade ökningen och att det behövde gå lite tid.

Detta är en fråga som inte handlar om pengar. Jag har stor respekt för det demokratiska arbetet i riksdagen. Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har i dag kommit överens om ett antal frågor, och det också i den här propositionen.

Det handlar inte om pengar. Visst kostar en utvärdering pengar. Men det är i första hand en viktig signal. Vi måste ta fasta på de varningssignaler som kommer med anledning av värdeautomatspelen.

Det handlar om efterlevande av åldersgränser, placeringar av värdeautomatspelen, vilka tider de är öppna, och så vidare, och tillgängligheten. Det är en rad problemområden i samband med värdeautomatspel som vi måste ta fasta på.

Det finns ansatser i propositionen tillsammans med Vänsterpartiet. Men det handlar om vad man ska göra nu och framåt. Jag vill att vi också ska ta reda på hur utvecklingen har sett ut.

Anf. 122 PETER PEDERSEN (v) replik:

Herr talman! Jag tycker ändå att det finns klara skrivningar i både proposition och betänkande som visar på att även majoriteten är medveten om att det finns problem med värdeautomaterna. Det finns brister vad gäller upprätthållandet av åldersgränser, placering, antalet värdeautomater, och så vidare.

Det är ett givande och tagande. Jag utgår från att ett seriöst arbete är gjort på den fronten. Det är inte bara kristdemokrater som är oroliga för att det kan missbrukas. Det är ingen hemlighet att om Vänsterpartiet fick bestämma självt skulle vi över huvud inte ha något värdeautomatspel. Då skulle vi inte behöva utvärdera det heller.

Nu har det funnits en tydlig majoritet i riksdagen för att vi ska ha det. Jag tror att det kommer att visa sig att de risker som finns kommer att tvinga fram en utredning på längre sikt. Det är en allmänt känd sanning att just Jack Vegas-spelet leder till att många utvecklar spelberoende. Man måste förstås sätta in åtgärder för att motverka det. En utvärdering bakåt kan då vara viktig.

Ska man titta framåt vad man ska göra måste man självfallet titta bakåt. Annars har man ingen referensram för vilka åtgärder som ska vidtas. Jag utgår från att det kommer att ingå i det arbete som vi ändå öppnar för i betänkandetexten.

Anf. 123 GUNILLA TJERNBERG (kd) replik:

Herr talman! Jag får tacka Peter Pedersen för svaret. Det var en vällovlig framgång i frågan. Jag vill hålla med Peter Pedersen. Han säger att han i sitt anförande vill fokusera på de negativa effekterna av spel. Vi har som kristdemokrater också valt att göra det, även om vi inser att det är ett

nöje att köpa en lott och eventuellt kanske också vinna. Det har vi valt att inte diskutera här i eftermiddag.

Jag får tolka Peter Pedersen som att han känner en viss oro i frågan. Det handlar om utvecklingen av värdeautomatspelen. Jag kan lova att vi återkommer i frågan och följer den mycket noga. Det är mycket viktigt att vi tar fasta på de signaler som mycket tydligt framkommer. Det är inte så att vi letar i luften och hittar den här oron. Den finns belagd, och den måste vi här i riksdagen ta ansvar för och ta allvarligt på.

Vi kommer att återkomma i frågan. Vi kommer också att hålla ögonen öppna och ta fasta på hur det går med den eventuella utvärdering som ligger i en planering för framtiden.

Anf. 124 PETER PEDERSEN (v) replik:

Herr talman! Jag har egentligen inga ytterligare kommentarer. Om man ska uttrycka sig försiktigt kan man säga att det inte är de partier som från början var kritiska, skeptiska eller direkt negativa till värdeautomat-spel och internationella kasinon som har det största ansvaret. Det har kanske de partier som röstade för införandet av de olika spelautomaterna som ska följa det mycket noga.

Omvändelsen, eller en ökad kritik, tycker jag mig förmärka även bland de partier som från början var ganska positiva och hade ganska lite kritik mot den typen av spelformer. Nu märker man att det uppstår problem. Jag vet att alla partier i riksdagen består av seriösa politiker. Jag tror inte att något parti låter det bara rulla på om man märker att det bara skapar en massa problem, utan då kommer man att sätta in olika åtgärder.

Sedan kan vi ha olika uppfattningar om vilka åtgärder vi ska sätta in. Åtgärder kommer att krävas om alltför många människor blir spelberoende. Det utgår jag från att vi kan hitta en stor majoritet för här i Sveriges riksdag.

Anf. 125 CECILIA WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Svenska Spel är ett helägt statliga bolag som gör enorma monopolvinster varje år. Bolaget sorterar under Finansdepartementet, som bekant, vilket bör glädja Bosse Ringholm. Trots att han haft ett antal timmar på sig kan vi konstatera att han inte dykt upp när hans fråga debatteras här i kammaren. Jag noterar det med ett visst mått av förvåning.

Jag noterar också att sagde Bosse Ringholm kan glädja sig storligen, herr talman, när den ekonomiska snålblåsten viner kring knutarna. Finansministern kan verkligen vara nöjd med det helägda bolagets resultat. Svenska Spel bidrar till statskassan med stora summor pengar. Man skulle kunna säga att bolaget är statens kassako nr 1.

Övriga statliga bolag går dåligt, men miljarderna tickar in. Förra året var det 5 miljarder. Nästa år är det förmodligen mer, eftersom man satsar på en så aggressiv och offensiv marknadsföring som riktar sig mot ungdomar. Jag tycker att man måste säga att regeringen saknar trovärdighet när den i dag lägger fram propositionen till kammaren.

Det handlar om spel och dobbel, men det handlar väldigt lite om konkreta insatser för att stävja spelberoendet. Regeringen hänvisar till att man återkommer så småningom. Det tycker jag måste karakteriseras som ett bristande intresse. Det är en slapphet.

Skulle jag var riktigt elak, vilket jag inte är, skulle jag säga att det är en gräslig cynsism gentemot de människor som i dag är drabbade av spelberoende. Deras liv kännetecknas av brustna och trasiga relationer, utblottad ekonomi och tillintetgjord självkänsla.

Herr talman! Jag vet vad jag talar om i den här frågan. Jag här mött många människor vars liv har slagits sönder på grund av speldjävulen. Nu låter det som ett ålderdomligt och kyrkligt ord, men jag säger det en gång till. Det är speldjävulen det handlar om.

Den människa som jag har mött är en vanmäktig kvinna, en mamma. Hon har blivit uppringd av doktorn på akuten som säger: Din son är här. Han är illa åtgången. Hon kommer dit, och hon möter sonen som är 17 år, fullständigt sönderslagen, misshandlad av indrivare av spelskulder.

Man finner en härva som nystas upp, en härva av beroenden, skuldförbindelser och begynnande kriminalitet. Förtvivlad berättar pojken till slut att mammas smycken dagen innan lämnats till pantbanken. Han berättar också hur han spelat under en följd av år. Han har spelat upp alla pengar som han har tjänat, spelat upp sina fickpengar, spelat upp sådant som han har stulit under lång tid. Han har spelat på Jack Vegas-automater långt – flera år – innan han har uppnått lagstadgad ålder. Spelberoende vittnar samfällt om att automatspelen har varit en inkörsport till ett fortsatt spelande med ödesdigra konsekvenser.

Jag har mött de här personerna. Jag har mött dem som studentpräst i Uppsala, som studenter, som lärare vid universitetet, som föräldrar till små barn. Jag har också mött dem som häktespräst när de har varit frihetsberövade. De vittnar samfällt om samma sak.

Man måste fråga sig, vilket jag gör: Är det medveten socialdemokratisk politik och ideologi att spelfrågorna sorterar under Finansdepartementet? Borde det inte vara så att Socialdepartementet hade ansvaret för spelfrågorna? Jag vill i sammanhanget erinra om att under en borgerlig regering för numera ganska länge sedan övertog Socialdepartementet Systembolaget från Finansdepartementet just för att man helt enkelt insåg att det var där frågorna hörde hemma. Så borde fallet vara också när det gäller spel.

Nu är det hög tid att se till att vi får en medveten spelpolitik. Idrottsstjärnor som flyttat utomlands och som inte betalar en enda krona i skatt deltar i Svenska Spels offensiva marknadsföring som förleder svenska folket, och inte sällan ungdomar, att tro att man kan uppnå lycka om man stoppar in sina beskattade slantar i Svenska Spels stora svarta hål.

Varför kan ingen människa i detta land bli rik, eller åtminstone någorlunda välsituerad, genom hårt arbete eller genom studier, genom att man förkovrar sig? I stället förleds unga människor att tro att förmögenhet väntar i en automat eller på ett kasino. Jag tycker att det är patetiskt.

Herr talman! Jag sammanfattar, för att göra socialdemokratins spelpolitik tydlig i all sin bristfällighet: Först förstör man genom en fullständigt absurd beskattning människors lust att studera, att förkovra sig, att utöva entreprenörskap. Sedan monopoliserar man spelmarknaden och gör vinsten skattefri i princip. Man startar kasinon och tillåter det helägda statliga bolaget Svenska Spel att aggressivt och massivt marknadsföra sig gentemot utsatta människor i samhället, till exempel ungdomar. Jag tycker att det är ett ovärdigt och orättfärdigt spel som regeringen bedriver.

Herr talman! Med detta något uppbragta konstaterande vill jag yrka bifall till den reservation som i betänkandet har nr 2.

Anf. 126 LARS WEGENDAL (s):

Herr talman! Cecilia Wikström har, inte bara i detta sammanhang utan också i många tidigare inlägg i andra debatter, visat en förmåga att vara riktigt elak i sina uttryck. Och hon kör med lögner, skulle jag vilja påstå. Hon hävdar inför kammaren att Svenska Spel marknadsför automatspelen. Det gör de inte! Det finns inte en enda reklamskylt som du kan se på automatspelen i dag. Jag vill gärna ha detta sagt.

Det är lätt att klanka ned på regeringens politik, men jag har inte sett några alternativa förslag från Folkpartiet. Jag har inte sett att ni vill förbjuda automatspelen. Tvärtom har ni varit med om att införa automatspelen. Det förvånar mig att Cecilia Wikström är så aggressiv i sin framtoning här.

Cecilia Wikström frågar: Varför ligger inte de här frågorna på Socialdepartementet? De frågor som ska ligga Socialdepartementet ligger också där. Spelberoendefrågorna ligger där. De har inte Finansdepartementet något att göra med. Däremot ligger själva spelfrågan på Finansdepartementet, för det är en ekonomisk verksamhet. Det tycker jag är en riktig fördelning. Å andra sidan har vi i riksdagen egentligen inget skäl att ha synpunkter på hur regeringen fördelar frågorna mellan de olika departementen. Det är regeringens sak att avgöra detta.

Det där med att Bosse Ringholm inte är närvarande tar jag som ett slag i maggropen på mig. Jag tycker att jag är en minst lika god representant för Socialdemokraterna när det gäller spelfrågorna.

Anf. 127 CECILIA WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Oavsett om Svenska Spel gör reklam för automater eller inte har ju fakta tidigare framlagts om vilken offensiv marknadsföring man har och om vilka enorma summor pengar man lägger ned i marknadsföring. Det är en summa som tilltar år efter år.

Jag vill påminna om att 1979 togs de enarmade banditerna bort. Det var på initiativ av Folkpartiet, som då var med och utgjorde regering. Jag kan inte förstå vad det är för skillnad mellan de digitala banditerna och de enarmade banditerna. Men det kanske Lars Wegendal kan redogöra för.

Anf. 128 LARS WEGENDAL (s) replik:

Herr talman! Naturligtvis skulle jag gärna vilja göra det, men jag skulle råda Cecilia Wikström att åka ut till Svenska Spel. De har en hel hall där man kan se precis de här skillnaderna. I det sammanhanget tror jag också att det är oerhört viktigt att Cecilia Wikström förstår att har vi inte den här typen av automatspel växer naturligtvis den illegala marknaden upp. De här spelentreprenörerna finns här. De finns i landet. Och de vill sätta upp sina automater precis var som helst. Det är inte ett kontrollerat spel. Där finns det hur höga vinster som helst, hur höga insatser som helst. Det är inte de rimliga summorna, för jag tycker ändå att det är rimliga summor på den här typen av automater.

Jag kan hålla med om att Svenska Spel har ett ansvar, som jag tycker att de tar i dag, för att de ombud som finns måste vara tydligare med

åldersgränser och se till att det här spelet sköts på ett bra sätt. Vi kommer inte ifrån att snabba spel naturligtvis är beroendeframkallande. Det vet vi alla.

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Vissa frågor inom
spelområdet m.m.*

Anf. 129 CECILIA WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag menade inte att se skillnaden bokstavligt, Lars Wengedal, om det var en apparat man drog i eller en knapp man tryckte på. Den skillnaden har jag också fattat. Men farligheten lär vara precis likadana enligt de spelberoendes föreningar och andra som talar om att de här automaterna faktiskt kan vara inkörsporten till ett tungt spelmissbruk.

Vi är också överens om att lagar och bestämmelser måste efterlevas. Det råder ingen tvekan om det. Det är där man måste ta ett större ansvar. Där åvilar det ju faktiskt alla berörda, och speciellt de som sitter i regeringsställning, att se till att ett statligt helägt bolag ska ta sitt ansvar också för dem som fastnar i ett beroende av de här apparaterna.

Anf. 130 PETER PEDERSEN (v):

Herr talman! Jag kan inte undgå att fråga en sak. Om jag inte har räknat fel har samtliga andra partier en representant som diskuterar det här medan Folkpartiet har två. Då är min fråga: Ska det tolkas som att Folkpartiet har svårt att bestämma sig i den här frågan, att ni har flera olika linjer? Jag tycker att Hans Backman har en lite kritisk tolkning, och så kommer Cecilia Wikström in och är oerhört kritisk, som jag uppfattar det. Dessutom är hon kritisk mot sådana beslut som Folkpartiet inte bara suttit still och väntat in så att säga, att vi ska införa värdeautomatspel och internationella kasinon, utan faktiskt varit pådrivande. Vore det inte väldigt bra att driva dessa frågor och vara väldigt upprörd på Folkpartiets partikongresser eller vad de kallas så att ni kommer fram till en gemensam linje? Vi kan ju inte ha en ordning där samma parti företräds av olika personer som intar helt olika ståndpunkter men ändå ger sken av att de företräder partiet. Man måste åtminstone veta vad Folkpartiet står för.

Om jag ska vara lite elak med en skämtsam ton kan jag säga till Cecilia: Sent ska syndaren vakna.

Anf. 131 CECILIA WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Den tyckte jag var väldigt bra, Peter.

Vi företräder inte olika ståndpunkter, utan de synpunkter som vi har framfört här i kammaren kompletterar varandra.

I andra ärendedebatter har det kommit människor från andra utskott och gjort inlägg i debatterna. Jag har förstått att det är helt tillåtet eftersom vi alla har var sitt mandat. Både Hans Backman och jag företräder Folkpartiets politik i dessa frågor, och vi kommer säkert samfällt att vara med och påverka hur Folkpartiets spelpolitik i framtiden kommer att se ut. Vi är båda nya ledamöter i och med detta riksmöte som snart är till ända, och vi kan inte ställas till svars för vad människor från vårt parti har gjort tidigare. Men vi kommer att med kraft vara med och bidra till en genomtänkt och trovärdig spelpolitik, det kan jag lova dig, Peter.

Anf. 132 PETER PEDERSEN (v):

Herr talman! Jag tycker att det var underbart att man inte ska ta ansvar för det som partiet har gjort tidigare. Det känns speciellt tryggt för mig som vänsterpartist att jag inte behöver göra det.

Men i övrigt är det inget hinder att släppa fram flera människor från samma utskott för att delta i debatten. Det tycker jag är jättebra. Det kanske fler partier skulle göra.

Men det som jag säger är att det vore önskvärt om man kunde se en tydlig linje från Folkpartiet i dessa frågor, så att det inte blir tripp, trapp, trull. Nu är tyvärr inte Lennart Kollmats med i debatten, men han sitter därborta och lyssnar. Men jag är övertygad om att vi skulle få en tredje dimension om han hade deltagit i debatten. Det tyder väl på att det pågår ett visst arbete med dessa frågor, att ni så att säga sliter med frågan, och det tycker jag känns bra.

Som ett plus ska jag säga att jag tycker att det har skett en förskjutning i rätt riktning. När jag läser Folkpartiets reservationer kan jag märka en tveksamhet och en reflexion över detta med spel som inte fanns tidigare, och det tycker jag är bra.

Anf. 133 CECILIA WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Då kan jag bara kontra med att av de inlägg som har gjorts i den här debatten känns det väldigt trevligt med det inlägg som Peter har gjort i det här ärendet. Jag tycker att det är de mest sympatiska inläggen som någon vänsterpartist har gjort i den här kammaren när jag har varit närvarande. Vi kan faktiskt ta varandra i hand i fråga om väldigt många områden, och spelpolitik är ett sådant område.

Alla partier sliter med denna fråga. Spänningar har visat sig inom flera partier i fråga om motioner och anföranden. Det visar väl med önskvärd tydlighet att det här är ett viktigt politikområde. Och vi kan än en gång konstatera att den proposition som föreligger inte uppvisar en genomtänkt och heltäckande spelpolitik, vilket vi hade sett som något mycket positivt. Vi återkommer.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

13 § Etikprövning av forskning

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU18
Etikprövning av forskning (prop. 2002/03:50).

Anf. 134 PER BILL (m):

Herr talman! Ett konkurrenskraftigt forskningsklimat är en förutsättning för framgång i det globala kunskapssamhället.

Satsningar på god grundutbildning, vidareutbildning och forskning är kloka investeringar för tillväxt och ökad levnadsstandard.

Sverige har goda traditioner vad avser medicinsk forskning. Och vi har ett öppet forskningsklimat som vi måste värna och utveckla.

Det är viktigt att denna nya lag om etikprövning som vi nu diskuterar inte blir ett hinder för de allmänna principer som finns om fri forskning utan tvärtom bidrar till att öka forskningens legitimitet i hela samhället.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Jag tycker att detta är ett ganska bra lagförslag. Det finns dock några invändningar. Och de övriga reservationerna är snarare att ses som goda råd i framför allt genomförandeprocessen.

Vid en sammanvägning av argumenten för och emot införandet av en begränsad och reglerad etikprövning av forskningen finner vi moderater att skälen nu överväger för en rättslig reglering.

En del av vår huvudkritik har dock varit att det hade varit bättre om man hade kunna samlat alla de frågeställningar som nu finns under området och behandlat dem i ett sammanhang och gett dem en gemensam rättslig reglering.

Det finns risk att möjligheter till insyn och känsla av rättssäkerhet förminskas på grund av att det uppstår ett lapptäcke av små och medelstora regleringar som rör ett och samma område fast på olika sätt.

En annan kritik som vi har, vilken är en borgerlig kritik, är väl känd. Det är hur man politiskt tillsätter styrelser och nämnder, den så kallade utnämningsspolitiken. Vi moderater tycker att regeringen varken ska utse de vetenskapliga företrädarna eller ledamöterna som företrädare allmänintressen. De vetenskapliga företrädarna bör utses av universitet och högskolor, och allmänföreträdarna bör utses av de politiska partierna, analogt med hur nämndemän tillsätts.

Vår tredje invändning handlar om en brist på möjligheter att överklaga. Det är nämligen så att om en regional etisk nämnd lämnar ifrån sig ett ärende utan ett eget ställningstagande, vilket är möjligt enligt 29 §, finns det med detta förslag ingen möjlighet att få ärendet prövat två gånger. Detta är en brist som jag tycker är principiellt viktig, och därmed bör regeringen återkomma med ett förslag till hur man ska kunna se till att få sådana etiska frågor prövade i två instanser som är det rådande i alla andra sammanhang.

Herr talman! Det var de tre invändningarna. Nu ska jag avsluta med två vänliga råd. Det första är att det är av stor vikt att man tar vara på all den existerande kompetens som redan finns i det system för etikprövning som vi hittills har haft och att man vid tillsättandet av de nya nämnderna ser till att så mycket av kompetensen som möjligt förs över.

Det andra rådet handlar om problematiken med att man lämnar ifrån sig ett material och säger att man godkänner det för en viss typ av forskning. Något år senare kanske man vill använda samma kliniska material för att pröva någonting närliggande, en annan typ av cancer och så vidare.

Här tror jag att det är viktigt, både för patienternas skull och för forskarnas skull, att vi försöker att få in ett system som gör att man kanske ställer en lite bredare fråga till patienterna och att man redan från början specificerar att detta kan användas för en viss typ av cancer och att man frågar patienterna om de har någonting emot att man utan att fråga dem en gång till också använder det för en annan typ av forskning inom detta relativt breda området. Då får forskarna en betydligt större möjlighet att använda detta material på ett bra sätt. Samtidigt tror jag att vi minskar oron hos en del patienter. Om en patient har kommit in och lämnat ifrån

sig blod eller vävnad för diagnostisering av en typ av cancer och kanske tre år senare blir uppringd och de undrar om de också kan få använda det för diagnostisering för en annan typ av cancer tror jag att det är fler än jag som skulle bli en aning oroad för om man därmed också löpte en större risk för denna typ av cancer.

Herr talman! Med dessa tre kritiska invändningar och de två råden när det gäller genomförandet avslutar jag mitt anförande.

Anf. 135 ULF NILSSON (fp):

Herr talman! Folkpartiet välkomnar att regeringen nu äntligen, efter en ganska lång tids väntan, presenterar ett lagförslag med regler för etikprövning av forskning som berör människor. Det är viktigt att vi har godtagbara principer för hur människor ska behandlas när de ska ställa upp som försökspersoner eller när de ska bidra med forskningsmaterial före eller efter döden.

Själva grundtanken i regeringens förslag om att forskning som berör människor ska etikprövas är vi i Folkpartiet positiva till. Likaså är vi positiva till att kraven på information till försökspersonerna blir tydliga. Men vi tycker också att lagförslaget har en del brister. Det är till vissa delar ofullständigt. Därför tycker vi att regeringen ganska snart måste komma tillbaka och föreslå förtydliganden i den här lagstiftningen.

Folkpartiets huvudsakliga invändningar när det gäller den här föreslagna lagen går ut på att vi tycker att fler områden måste etikprövas. Vi tycker till exempel att också intervjuer och observationsstudier ska etikprövas. Det är väldigt viktigt att statistik med känsliga uppgifter om individer inte utnyttjas så att den personliga integriteten kränks. Här är det viktigt att informationen till den som deltar i forskningen är tydlig och att deltagaren med hundra procentig säkerhet vet vad uppgifterna ska användas till och om de kommer att offentliggöras.

Det finns också vissa oklarheter, som bland annat en del barnläkare pekat på, om barns möjligheter att säga ja eller nej till att vara försöksperson. Barn kan ju uppleva oro och ångest inför saker som vuxna tycker är fullständigt ofarliga, och de upplevelserna ska vi respektera. Därför borde lagen ha en tydligare formulering om att barn ska kunna ge uttryck för sin vilja även när vårdnadshavare och den vuxna omgivningen menar att barnet förstår vad forskningen innebär.

Sammanfattningsvis kan jag säga att Folkpartiets självklara utgångspunkt i den här frågan är att försökspersonens samtycke ska vara helt avgörande och att försökspersonen alltid måste få så klar information att hon eller han kan ta ställning till eventuella risker och obehag.

Också när det gäller själva organisationen har vi en del invändningar. Regeringen föreslår att ett antal regionala nämnder i första hand ska behandla ärenden om etisk prövning. Vi är tveksamma till om den här organisationen är hållbar. Risken är stor att ärenden blir liggande innan de behandlas.

På flera högskolor har det redan utvecklats frivilliga etikkommittéer som arbetar med etiska frågor kring forskning som berör människor. Det är synd att regeringen inte försökt utnyttja dessa frivilliga etikprövningskommittéer som redan finns i systemet och dra nytta av den erfarenheten.

I stället vore det, menar Folkpartiet, positivt om man kunde hitta ett system där universitet, högskolor och myndigheter fortsätter att utveckla

etikprövningskommittéer på egen hand eller i samarbete med varandra. Den typen av kommittéer skulle kanske kunna utgöra den första instansen i den här etikprövningen.

Sedan finns det också en del brister ur forskarens synpunkt. Förslaget innebär ju att en regional nämnd ska kunna godkänna eller avslå en forskningsansökan. Sedan ska forskaren kunna överklaga till en central nämnd. Men enligt regeringens förslag ska också en regional nämnd som inte kan bestämma sig för ett beslut kunna lämna över ärendet direkt till den centrala nämnden. Därefter går det inte att överklaga den centrala nämndens beslut. Det tycker vi i Folkpartiet är rättsvidrigt. Naturligtvis ska en forskare som får avslag alltid ha möjlighet att överklaga ett negativt beslut till högre instans.

Vidare är det beklagligt att regeringen – som vanligt, om jag får säga så – ska utse samtliga ledamöter i de här kommittéerna. Vill man skapa en grund för en levande diskussion om etiska frågor är det naturligt att universitet och högskolor själva utser sina representanter och att lekmännen utses till exempel av de politiska partierna, ungefär på samma sätt som nämndemän utses.

Det finns så många frågetecken kring just den här föreslagna organisationen att en utvärdering väldigt snabbt måste göras. Därför föreslår Folkpartiet att en första utvärdering görs redan efter två år. Jag vet att det är ovanligt kort tid för att utvärdera en ny organisation men jag tycker att frågetecknen är så stora att vi behöver göra en så tidig utvärdering.

Herr talman! Genomgående när jag pratat har jag använt den term som i dag gäller för människor som ställer upp på att delta i olika forskningssammanhang, nämligen det vedertagna begreppet ”försöksperson”. Från och med nu ska det inte heta ”försöksperson”, utan det ska heta ”forskningsperson”. Det är ett förslag som jag inte förstår. Jag tycker att det är onödigt. Vi i Folkpartiet tycker att det är onödigt att byta ut in- vanda ord. Förmodligen kommer bytet att leda till ett antal missförstånd. Jag är övertygad om att det kommer att ta väldigt många år innan de flesta människor vet vad som över huvud taget menas med ”forskningsperson”. Vi i Folkpartiet föreslår därför att begreppet ”försöksperson” ska användas även i fortsättningen.

Moderaterna har en motion om att modernisera lagstiftningen så att stamcellsforskningen kan utvecklas i Sverige och hinder för så kallad somatisk kärnöverföring undanröjs. Jag nämner detta därför att jag sympatiserar med motionen. Jag tror verkligen att stamcellsforskningen måste få stort utrymme i svensk forskning. Sverige har ju goda förutsättningar för kvalificerad forskning i biovetenskap och medicin. Det vore synd om den forskningen blev tvungen att hålla igen.

Nu finns det en utredning som har avlämnat ett betänkande, *Rättslig reglering av stamcellsforskning*. Som jag uppfattar det öppnar det här betänkandet för en positiv utveckling av stamcellsforskningen, så jag menar att vi inte så att säga kan köra förbi det beredningsarbete som pågår. I stället måste regeringen, utgår jag från, återkomma till riksdagen med frågan om stamcellsforskningen och lagstiftningen kring denna. Då hoppas jag att ett lagbeslut ska undanröja de hinder för viktig forskning som finns i dag.

Avslutningsvis vill jag säga något som borde vara en självklarhet men som ändå behöver sägas. I det här sammanhanget är det etiken i förhål-

lande till försökspersoner, eller forskningspersoner, som det här betänkandet handlar om. Det handlar inte alls om något slags etiska normer för vilken forskning som ska bedrivas.

Vår liberala utgångspunkt är att forskningens frihet inte får inskränkas. Enligt vår mening finns det inte några frågor som forskaren inte får ställa och inte heller några resultat som forskaren inte får komma fram till. Om den politiska ledningen i något sammanhang skulle anlägga sina värderade aspekter på vad forskningen ska syssla med skulle den självständiga forskningen hindras. Risken är att nya forskningsvägar inte söks.

Därför säger vi liberaler alltid nej till att sätta upp särskilda politiska regler för forskningen. Den typen av regler finns heller inte i det här betänkandet. Därför yrkar vi inte avslag, även om vi har en del kritiska synpunkter. Det är en helt annan sak att det måste finnas lagar och regler för metoder som forskningen ska använda. Varken forskare eller andra människor har rätt att utsätta andra människor för lidande eller att över huvud taget göra något mot deras vilja. De har inte heller rätt att förstöra miljö och natur. Lagarna ska gälla för alla.

Jag tror att en del människor ibland i debatten blandar ihop de här begreppen. Forskningens frågor och forskningens resultat måste alltid vara fria men forskningens metoder måste ibland kunna begränsas.

Med detta nöjer jag mig, och för att spara tid yrkar jag bifall endast till en av Folkpartiets reservationer, nämligen till reservation 11 under punkt 6.

Anf. 136 INGER DAVIDSON (kd):

Herr talman! Svensk forskning håller mycket hög kvalitet och står sig väl vid internationella jämförelser. Det är viktigt att ha ett klimat som ger forskarna möjlighet att göra nya landvinningar inom olika områden. När det gäller forskning som avser människor är det dock viktigt att samhället inte överlåter åt den enskilde forskaren att fatta svåravvägda etiska beslut som kan få långtgående konsekvenser, inte bara för de personer som påverkas direkt av forskningen utan faktiskt också för kommande generationer.

Vi ser en lagreglering både som ett stöd för den enskilde forskaren och som ett skydd för individens rättigheter. Inte minst inom biomedicinen går utvecklingen mycket fort. Det som sågs som science fiction för bara några år sedan är verklighet både i och utanför forskarlaboratorierna i dag. Det räcker att nämna kloning, surrogatmödrar, designade foster för att inse att det finns anledning att ha ett genomtänkt regelverk för hur långt vi är beredda att gå. I andra jämförbara länder är etikprövning av forskning som avser människor och biologiskt material från människor sedan länge rättsligt reglerat. Därför är det bra att vi i Sverige nu får en lagstiftning på det här området.

Men när regeringen nu äntligen satt ned foten och lägger fram en proposition kan man fråga sig varför den är så halvhjärtad. Lagförslaget omfattar bara krav på etisk prövning för sådan medicinsk och samhällsvetenskaplig forskning som syftar till att påverka människor psykiskt eller fysiskt. Det finns forskning inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning som kan innebära etiska komplikationer av annat slag och som borde omfattas av lagstiftningen. Det erkänner också regeringen

delvis. Nu får vi avvakta en ny utredning som eventuellt leder fram till en komplettering av lagen så småningom. Det är inget bra arbetssätt om man vill skapa tydlighet på det här viktiga området.

Herr talman! I Helsingforsdeklarationens riktlinjer för forskningsetik i biomedicin slås det fast att det i forskningsresultat klart ska framgå vilka forskningsetiska överväganden som gjorts i förhållande till just Helsingforsdeklarationen. De medicinska forskningsetikkommittéer som finns i dag arbetar utifrån Helsingforsdeklarationen, som antagits av World Medical Association och innehåller etiska riktlinjer för forskning på människor. Därför har vi kristdemokrater väldigt svårt att förstå varför regeringen valt att inte hänvisa till Helsingforsdeklarationen i den inledande paragrafen. Det hade varit ett sätt att tydligt visa hur andan i lagen ska tolkas. Det hade dessutom anknutit till andra länders lagstiftning på ett positivt och tydligt sätt, vilket inte är oväsentligt med tanke på omfattningen av internationell forskning.

Lagen är också otydlig i sitt innehåll när det gäller de delar den faktiskt omfattar. Ett exempel är stamcellsforskningen. Här ligger Sverige, som någon talare redan nämnt, långt framme när det gäller områden som kan få stor betydelse för boten av svåra sjukdomar i framtiden. Det är alltså ett mycket viktigt område. Här pågår en diskussion, inte bara i Sverige utan i många länder, om vilken typ av stamceller som ska få användas. Finansieringen av det sjätte ramprogrammet om forskning inom EU höll på att stjälpas därför att flera länder, bland annat Tyskland och Italien, var motståndare till stamcellsforskning på stamceller som hämtats från embryon. Kompromissen blev att under ett år endast tillåta forskning på stamcellslinjer som redan finns. Ett nytt beslut ska fattas i höst. Är detta bra eller dåligt? Det råder delade meningar om det. Men det visar att frågan inte är enkel och att det finns anledning att fatta väl genomtänkta beslut. Vi anser att det klart borde ha framgått av lagen att det ska krävas etikprövning i de fall där man ämnar forska på stamceller från foster och embryon.

Utgångspunkten för all etikprövning ska vara människovärdesprincipen. Det innebär att alla människors absoluta, unika och okränkbara värde ska prägla ramar, regler och praktik när det gäller all forskning som berör människor. Det är individens rättigheter och friheter som ska sättas före allt annat, inklusive samhällsnyttan. Ingen person får utnyttjas hur gott syftet än är. Börjar vi sväva när det gäller den grundläggande inställningen hamnar vi lätt i ett nyttoetiskt tänkande, som innebär att människor kan användas som försökspersoner om syftet är att minska lidande för andra. Nyttan med forskningen blir viktigare än individen som deltar i den.

I § 9 föreslår regeringen följande text: ”Forskning får godkännas bara om de risker som den kan medföra för forskningspersoners hälsa, säkerhet och personliga integritet uppvägs av dess vetenskapliga värde.”

Vem känner sig trygg med den formuleringen? I vilka fall kan risken för min personliga integritet eller för min personliga hälsa uppvägas av ett vetenskapligt värde? Ett sådant synsätt kan vi kristdemokrater aldrig acceptera. Vi har därför föreslagit förtydliganden och tillägg i lagtexten i paragraferna 7–9 för att undvika varje möjlighet till nyttoetisk tolkning. Tyvärr har vi inte fått gehör för det.

Vi har också reserverat oss när det gäller några andra delar av betänkandet, bland annat vad gäller föräldrars medgivande för forskningspersoner som är under 18 år och bristen på tydlighet i hur tillsynen ska organiseras samt när det gäller att regeringen ska utse nämndledamöterna – för att nämna några punkter. Men jag nöjer mig, herr talman, med att yrka bifall till reservation 8 punkt 4.

Anf. 137 HÅKAN LARSSON (c):

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till reservationerna 5 och 13.

Det finns anledning att välkomna den nya lagen om etikprövning av forskning, även om den tyvärr bara gäller en mindre del av forskningen och även om lagstiftningen borde ha kommit tidigare. Om det här verkar det finnas stor enighet i den här debatten.

Lagen som gäller forskning på människor och biologiskt material från människor kommer förhoppningsvis att stärka skyddet för den enskilda människan och respekten för människovärdet. Dagens system för forskningsetisk granskning med forskningsetiska kommittéer är inte tillräckligt och är inte reglerat i lag eller förordning. Eftersom dagens prövning är frivillig är den inte heltäckande, och därför är det bra att vi nu får ett system som innebär att etikprövning på de områden som förslaget berör blir obligatorisk. Men det är självfallet viktigt, och det vill jag understryka, att den kompetens som byggs upp inom de forskningsetiska kommittéer som finns tas till vara när de nya regionala nämnderna byggs upp.

Från Centerpartiets sida tycker vi att det är bra att vi får regionala nämnder för forskningsetik och att dessa ska vara självständiga i sitt beslutsfattande. Vi har däremot synpunkter såväl på nämndernas sammansättning som på vem som ska utse de ingående ledamöterna. Utskottsmajoriteten vill att de regionala nämnderna ska bestå av tio ledamöter med vetenskaplig kompetens och fem ledamöter som företräder allmänna intressen. Vidare tycker man att regeringen ska utse samtliga ledamöter.

Vi tycker också att det är viktigt att det finns företrädare för såväl forskarvärlden som samhället i övrigt men menar att representationen bör vara lika stor från båda dessa grupper. Det finns ingen hållbar anledning till att företrädarna för vetenskapen ska vara dubbelt så många som företrädarna för det allmänna intresset. Dessutom är det värdefullt att nämnderna står fria från regeringen om de verkligen ska vara så självständiga som syftet är. Därför menar vi att företrädarna med vetenskaplig kompetens bör utses av universitet och högskolor, medan de politiska partierna bör få ansvaret att utse företrädarna för de allmänna intressena, ungefär som i dag sker vad gäller nämndemännen, som tidigare sagts här.

Som jag tidigare sade anser vi att den lag som vi nu diskuterar är värdefull och välkommen men att den bara är ett första steg på vägen mot etikprövning av forskning över huvud taget. Tillsammans med Miljöpartiet föreslår vi därför att regeringen snarast ska tillsätta en utredning som ska lämna förslag till hur etikprövning ska ske inom den forskning som inte regleras i den lag vi nu ska ta ställning till. Att etikpröva forskning är viktigt men säkerligen inte så enkelt. Därför är det viktigt att vi nu noga följer de praktiska konsekvenserna av den lag som kommer att stiftas. Inte minst gäller det att studera hur den här lagens avgränsningar funge-

rar liksom organisationen med regionala nämnder. Därför är det viktigt att en utvärdering sker snabbt. Vi tycker också att det bör ske redan två år efter det att lagen har trätt i kraft.

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Etikprövning
av forskning*

Anf. 138 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Herr talman! I den proposition som vi nu debatterar föreslås att etikprövningen av forskning ska regleras tydligare och att skyddet för individen ska stärkas. Den prövning som i dag sker är frivillig och har till exempel ingen överprövningsinstans.

Vi från Miljöpartiet anser att det är ett positivt initiativ från regeringen att lägga fram en proposition med förslag som stärker skyddet för den enskilda människan och respekten för människovärdet vid forskning. Det är bra att regeringen nu föreslår att etikprövningen av forskning ska regleras så att det blir obligatoriskt med etikprövning och att överträdelser mot detta kommer att kunna medföra sanktioner. Det är ett stort steg framåt.

Men tyvärr går förslagen inte tillräckligt långt för att uppfylla syftet med skyddet för den enskilda människan. De etiska problem som uppstår i forskningsprocesserna har oftast ett allmänintresse och måste hanteras och diskuteras även utanför forskarkåren. Det kan till exempel handla om frågor om människors integritet.

Forskaren måste givetvis ha stor frihet när det gäller val av frågeställningar, det är mycket viktigt. Men när det gäller val av metoder och tillvägagångssätt där etiska dilemman kan uppstå kan friheten inte vara obegränsad. Detta är extra angeläget när det handlar om forskning som innebär ingrepp på människor eller på biologiskt material från avlidna.

Herr talman! Lagförslaget ökar representationen av företrädare för allmänheten i de regionala nämnderna där prövningen ska ske, men fortfarande är ledamöter med vetenskaplig kompetens i klar majoritet. Jag och Miljöpartiet vill ha en etisk prövning av nämnder som förutom ordföranden helt består av lekmän. Forskarna ska naturligtvis under processen bistå med sin kompetens och ange nyttan och eventuella risker med forskningen. Men den etiska bedömningen bör göras av företrädare för de allmänna intressena. Regeln måste dock alltid vara att man inhämtar yttrande från personer med aktuell vetenskaplig kompetens.

När man behandlar så känsliga saker som fysiska ingrepp på människor, på fysiskt material från avlidna människor eller känsliga personuppgifter måste man ge största möjliga skydd och rättssäkerhet för den enskilda individen. Lekmannarepresentationen är viktig ur flera aspekter. Det handlar bland annat om vikten av starkt skydd för människor som medverkar i forskning som försökspersoner mot risken att skadas fysiskt, psykiskt eller integritetsmässigt.

Det är viktigt att ge allmänheten ett starkt inflytande över den forskningsetiska prövningen, eftersom det finns ett allmänintresse av att människors integritet värnas. Det ger också större möjlighet för enskilda organisationer att få medverka vid och påverka den etiska prövningen.

I den etiska bedömningen krävs en sammanvägd bedömning av det underlag som man får från den vetenskapliga kompetensen ställd mot skyddet av den enskilda individen och rättssäkerheten samt eventuella samhällseliga aspekter, och då bör den etiska prövningen göras av en lekmananämnd.

De personer som deltar i ett forskningsprojekt måste skyddas från risker fysiskt, psykiskt och integritetsmässigt. Forskningen måste utföras på ett sätt som från etiska utgångspunkter är allmänt accepterat och inger förtroende hos allmänheten.

En annan sak som vi har haft invändningar mot handlar om att kunna överklaga besluten. Att som nu föreslås ge möjlighet att överklaga beslut endast till forskaren som ansöker om prövning är som vi ser det helt otillräckligt. Det innebär att besluten endast kommer att kunna överklagas om de går forskaren emot.

Om den etiska prövningsprocessen ska vara demokratiskt försvarbar måste allmänheten ges rätt att få sina intressen prövade. Det måste vara möjligt att också överklaga ett beslut om att godkänna en viss forskning. Det känns mycket otillfredsställande att inrätta ett nytt lagreglerat system som endast går att överklaga åt ett håll.

Individens skydd och rättssäkerhet är en viktig ledstjärna för oss i Miljöpartiet. Vi vill därför att möjlighet ges till företrädare för patienter och allmänhet att överklaga genom en ombudsman. Ska man stärka skyddet för individer i samhället och så kallade försökspersoner är en logisk följd av det resonemanget att det ges möjlighet att överklaga även för en representant för allmänheten.

Det är visserligen, som regeringen påpekar, svårt i den här typen av prövningar att anse att någon skulle vara direkt berörd och därmed kunna ges möjlighet att själv överklaga. Men det skulle enligt vårt sätt att se bäst lösas genom inrättandet av ett ombudsmannainstitut.

En ombudsman skulle kunna företräda allmänheten och ha som uppgift att ta till vara allmänhetens intressen i frågor som rör etikprövning av forskning. Ombudsmannen kan då välja att gå vidare med fall som anmälts dit. Sedan kan det så klart finnas många fler skäl för att inrätta en så kallad patientombudsman som skulle kunna ha fler uppgifter, men det bör man se över ytterligare.

Allra bäst tycker vi att det hade varit om man hade tagit all etikprövning i ett samlat grepp och sett över helheten innan det här förslaget hade lagts fram. Det finns många etiska problem som man kan ställas inför inom många andra delar av forskningen. Precis som det sägs i propositionen kan det finnas många områden inom till exempel den samhällsvetenskapliga forskningen som också kan vara integritetskränkande.

Det är därför viktigt att man omedelbart går vidare med att se över de övriga delarna av forskningen för att man ska kunna föreslå hur den etiska prövningen av forskningen ska ske inom de områden som inte regleras i det här förslaget.

Det finns skäl att ganska snart utvärdera den här organisationen för att lära av erfarenheterna, se om den har fungerat väl och se om man behöver göra förändringar. Det kommer också att ge tillfälle att kunna använda sig av de erfarenheter som man har fått innan man går vidare med den etiska prövningen av övriga områden.

Jag stöder självklart alla våra reservationer men yrkar bifall enbart till reservation nr 21.

Anf. 139 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s):

Herr talman! Vår framtid byggs upp av kunskap och lärande. Morgondagens välfärd vilar på resultat av dagens forskning. Jag läste att

90 % av alla forskare som under historiens gång varit verksamma är verksamma just nu. Det är ju en svindlande sifferuppgift.

Främst forskningens framsteg inom medicin och naturvetenskap har skapat stora förväntningar hos många på ett bekvämare, friskare och längre liv, samtidigt som samma resultat hos andra har skapat oro och rädsla för oöverblickbara konsekvenser både för samhället och för den enskilda människan.

Inte endast forskningens resultat har skapat oro och debatt. Även olika forskningsmetoder ifrågasätts och kritiseras av en bred allmänhet.

Frågan om forskningens legitimitet har flyttat ut från forskningsvärlden in i det omgivande samhället. Vi måste finna olika sätt att öka allmänhetens förtroende för forskningen. En rättslig reglering som garanterar att allmänföreträdare ges möjlighet att få insyn i och inflytande över den etiska prövningen av forskningen som avser människor är ett sätt att skapa en mötesplats för forskare och allmänhet där förhoppningsvis förståelsen för varandras olika ingångsperspektiv kommer att öka.

Herr talman! Det är sannerligen en grannliga uppgift att i en rättslig reglering av etikprövning av forskning finna balansen mellan å ena sidan forskarens frihet att välja vetenskapliga frågeställningar och metoder och å andra sidan allmänhetens krav på insyn och inflytande.

Å ena sidan har vi samhällets krav på kunskapsvinster. Å andra sidan har vi den enskilde försökspersonens hälsa, säkerhet och integritet. Lagstiftningen måste samtidigt leva upp till kravet på rättssäkerhet för både forskaren och forskningspersonen.

Jag finner att regeringens förslag om etikprövning av forskning väl uppfyller dessa krav på balans. Jag tycker också att det är en styrka att vi alla delar uppfattningen att den etiska prövningen av forskning som avser människor inte längre ska bygga på frivillighet, utan att den ska regleras i lag.

Jag har även med glädje noterat att enigheten är stor när det gäller de allmänna utgångspunkterna för etikprövningen, den organisatoriska uppbyggnaden av denna prövning och tillsynen över den. Vi tycks också vara nästan helt eniga om hur den ska finansieras, och det är ju inte så vanligt.

Naturligtvis skiljer vi oss mer eller mindre åt när det gäller detaljer i förslaget, och det kommer väl att framgå av den debatt som jag utgår ifrån kommer att följa på mitt anförande.

Det är mycket väsentligt att som allmän utgångspunkt för den forskningsetiska prövningen *skall* gälla att människors välfärd ska ges företräde före samhällets och vetenskapens behov och att forskningen ska godkännas endast om den utförs av eller är under överinseende av en forskare som har den vetenskapliga kompetens som behövs. Det handlar i grunden om människors förtroende för forskningen och forskningens respekt för människovärdet.

Kontakten mellan forskare och forskningsperson ska bygga på information och samtycke. Informationen ska vara bred och genomgående. Den ska omfatta den övergripande planen för forskningen och syftet med den. Den ska innehålla uppgifter om de metoder som kommer att användas och de risker som forskningen kan innebära för mig som forskningsperson. Som forskningsperson ska jag ge ett samtycke till deltagande

Prot. 2002/03:115

3 juni

*Etikprövning
av forskning*

som är frivilligt, i vetskap om att mitt samtycke när som helst kan återtas och mitt deltagande i forskningsprojektet avbrytas.

Så balanseras i förslaget rättssäkerhet för forskaren mot rättssäkerhet för forskningspersonen. Jag tycker att man har klarat den balansen bra.

Herr talman! Balans, förtroende, öppenhet och insyn är ledorden i förslaget. Det tilltalar mig liksom det skulle ha tilltalat de indoeuropéer som uttryckte sin världsbild i Vedaskrifterna för tusentals år sedan. Den erfarenhet de lämnat efter sig till oss lyder: Vetenskapen är för en människa utan omdöme som en spegel för en blind.

Med detta yrkar jag bifall till regeringens förslag och avslag på samtliga motioner samt inväntar replikerna.

Anf. 140 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Jag och Moderata samlingspartiet tycker att det är en bra balanspunkt som man har hittat i denna lagreglering. Samtidigt vill jag säga att det är en balanspunkt som hela tiden måste vidmakthållas. Ingenting står stilla, allra minst inom forskningen. Om det här är att snurra en tallrik på en pinne på cirkus så handlar det om att hela tiden titta på vad som händer i omvärlden, se vilka krav på oss som kommer och se vad som händer.

Vi vet att vi har regleringen av stamcellsforskningen alldeles runt hörnet. Vi tror oss veta att det kommer att ställas krav från EU. Vi har också andra saker som gör att det kommer att ske ytterligare reglering på det här och närliggande områden. Då tar jag bara upp det korta perspektivet. I det långa perspektivet finns det hur mycket som helst med personlig integritet å ena sidan och utvecklingen på IT-området och forskning på DNA-nivå å andra sidan.

Min fråga är: Vad kommer regeringen och Socialdemokraterna att göra när man lägger fram sin forskningsproposition i mitten av den här mandatperioden för att vidmakthålla den goda balanspunkt som man har för tillfället?

Anf. 141 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Herr talman! Jag skulle naturligtvis vara väldigt glad om jag kunde svara Per Bill direkt på vad regeringen kommer att göra i sin forskningsproposition. Jag kan tyvärr inte göra det, vilket väl är förståeligt.

Jag delar Per Bills syn på balansen som något av en cirkuskonst där det gäller att inte tippa åt något håll. Därför tycker jag att det är bra att man så tydligt i förslaget markerar att detta är ramlagen för hur den etiska prövningen av forskningen ska gå till. Man går icke in i några detaljer när det gäller etikprövning av innehållet i forskningen. Där tror jag att man ska vara väldigt försiktig, inte bara med tanke på hur snabbt forskningen utvecklas utan också med tanke på hur snabbt opinionens inställning till olika typer av forskning förändras.

Jag brukar nämna synen på transplantationer som ett utmärkt exempel på vad som kunde ha skett om vi hade gått in med en eventuell förbudslagstiftning mot transplantationer, med tanke på hur snabbt den medicinska tekniken har utvecklats.

Anf. 142 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Jag delar Majléne Westerlund Pankes syn på att det är bra att vi inte ägnar oss åt detaljreglering. Det är verkligen att skapa problem för sig själv, med den hastighet som detta rör sig med.

Däremot tycker jag kanske att Majléne Westerlund Panke är aningen modest, eftersom hon har så god insyn i vad som är på gång. Därför trodde jag att vi åtminstone kunde få reda på om det finns ytterligare några områden av etisk natur som kommer att tas upp i forskningspropositionen. Utöver de två eller tre som jag redan nämnt har vi en stor pågående debatt om problemen med påstått fusk inom forskningen. Det vore bra om vi funderade över om några typer av åtgärder ska vidtas för att vi ska vara förvissade om att de forskningsresultat som läggs fram också är vederhäftiga, utan att vi lägger oss i den vetenskapliga debatten kring vad som är rätt och fel och vad som eventuellt är fusk.

Anf. 143 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Herr talman! Det problem som Per Bill tar upp hör inte direkt hemma i den debatt vi för om den forskningsetiska prövningen och organisationen för den. Men i den globaliserade värld vi befinner oss i, med möjligheten att använda sig av Internet och den enorma datamängd och informationsmängd som finns, finns också ett bättre underlag för fusk. Samtidigt ska man kanske vara uppmärksam på att man kan använda stora mängder data på mycket olika sätt. Man kan bevisligen ljuga med annat än statistik. Man kan ljuga med data om än inte direkt. Man kan tuga om vissa data som inte överensstämmer med ens egna teorier. Det om något är en problematik som forskarsfären måste diskutera och ta ställning till hur man ska hantera.

Anf. 144 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag håller verkligen med om att det inte är innehållet i forskningen vi ska pröva utan metoderna, när forskningen dessutom berör människor direkt. Det är därför jag också tycker att den här lagen i många stycken är bra.

Det här är lite komplicerade frågor. Egentligen har vi en lagstiftning i grunden. Hade det bara handlat om att kontrollera att forskarna inte bryter mot lagen, hade det räckt med vanliga domstolar och poliser som kunde följa det här arbetet och göra de här prövningarna. Här rör vi oss på ett annat område. Man ska helt enkelt med en sammanvägning av lekman- och vetenskapsmannasynpunkter försöka pröva om olika metoder är etiskt godtagbara. Då är samtalet, och utvecklande samtal inför nya frågor som dyker upp, väldigt viktigt.

Därför tycker jag att det är synd att man har formaliserat de här nämnderna så pass som man har gjort och släppt de frivilliga etiska kommittéer som redan finns. Vi har bland annat tio etiska kommittéer för medicinsk forskning, som har vuxit fram i samarbete mellan de medicinska fakulteterna och landstingen. Jag tycker att det vore väldigt synd om det spontana, frivilliga, direkta samtalet om etiska frågor i forskningsvärlden skulle avstanna.

Därför blir min fråga helt enkelt om Majléne Westerlund Panke har tänkt på hur man även i framtiden ska kunna utnyttja det som redan

finns, och som redan fanns innan den här propositionen kom, bland annat de frivilliga etiska kommittéerna.

Anf. 145 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att de frivilliga etikkommittéerna behöver sluta med sina träffar och sina möten och diskutera etiska frågor i förhållande till forskning. Men det ska inte vara frivilliga kommittéer som godkänner forskning utifrån etiska grunder.

Hela den här propositionen handlar ju om att vi ska fasa ut oss från frivilligheten och gå in i en lagreglerad etikprovning och forskning. Med det har vi inte sagt att frivilliga sammanslutningar, där forskare och allmänhet diskuterar etiken kring forskningsfrågor, inte skulle få fortsätta sin verksamhet. Men de ska inte längre ha beslutsrätt när det gäller provning av forskning på etiska grunder.

Anf. 146 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag menar att kompetensen redan finns i en del av de frivilliga kommittéerna. Risken är att den verksamheten stannar av.

Sedan har vi också ett praktiskt problem. Det är att vi kommer att ha bara de regionala nämnderna, och frågan är om de kommer att hinna med alla de frågor och alla de ansökningar som kommer att komma in. Vi har redan i dag tio medicinsk-etiska kommittéer, och det kan jämföras med att vi på hela området får tio regionala kommittéer.

Jag undrar om inte Majléne Westerlund Panke skulle kunna fundera en gång till över om man som en första instans kunde bredda det så att det blir fler kommittéer, att man utnyttjar en del av det som växer fram på institutioner, högskolor och universitet och ändå har möjligheten att överklaga till den centrala nämnden.

Anf. 147 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Det är just kring de här frågorna som vi har diskuterat när vi har utarbetat lagförslaget om etikprovning och kommit fram till att vi inte längre ska basera den här provningen på frivillighet. Vi ska basera den på lagreglering, beroende på att man på det sättet får tyngre legitimitet i de beslut man fattar.

Med tanke på den oro som finns ute bland allmänheten tror jag att forskningen är betjänt av att ha en lagreglering i botten som innebär insyn, öppenhet, överklagandemöjlighet och tillsyn, och också straffrättsligt ansvar om man bryter mot lagen. Det ger en mycket större tyngd, tror jag, åt den forskning som bedrivs om man bedriver den med en sådan här provning och ett godkännande från en nämnd som bas. Jag tror att det är en väldigt väsentlig fråga. Jag trodde också att vi var överens om att lagreglera kring provningen av forskning på etiska grunder.

När det gäller kompetensen är vi ett litet land, och jag utgår från att den kompetens vi i dag ser ute i dessa frivilliga etikkommittéer kommer vi så småningom att återfinna i regionala nämnder, där man diskuterar samma frågor.

Anf. 148 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Majléne Westerlund Panke sade i sitt inledningsanförande att det i dag finns en oro bland allmänheten och att forskningsmetoder ifrågasätts av många. Det är många som frågar sig om det över huvud taget ska finnas några gränser för forskningens frihet och var de gränserna i så fall ska gå.

Jag tycker att det är ganska fegt av politiker att dra sig undan den debatten och överlämna de svåra etiska övervägandena åt en ensam forskare, som alltså ska sätta gränser för sig själv. Jag tror att politiker också måste ge sig in i innehållet i forskningen, även om jag inser att man ska vara oerhört försiktig. Ta det aktuella exemplet med kloning. Vill vi att man ska kunna forska så att det blir möjligt att kлона människor?

Nu vill jag ställa en konkret fråga till Majléne Westerlund Panke, och det handlar om den paragraf som jag citerade i mitt inledningsanförande. Jag menar att den balanspunkt som flera här har varit inne på väger över åt samhällsnyttan, nämligen att man får ta vissa risker för försökspersonens eller forskningspersonens hälsa och integritet om det uppvägs av dess vetenskapliga värde. Ge mig något exempel på när det skulle inträffa. Anser Majléne Westerlund Panke att den formuleringen bidrar till att allmänhetens tillit till forskningen ökar?

Anf. 149 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Tänk, jag tror inte att politiker ska gå in och diskutera vad man får forska kring. Då tror jag att vi är farligt ute. Däremot tror jag att politiker, som vi diskuterar här i dag, ska fatta beslut om hur etikprövningen kring forskning som berör människor ska äga rum, att vi ska fatta beslut om organisationen och när det ska ansökas om prövning.

Men ansvaret och bedömningen ligger hos den enskilde forskaren. Det är den enskilde forskaren eller forskningshuvudmannen som bedömer om det är en forskning som de måste ansöka om godkännande för hos den regionala nämnden för etikprövning av forskning. Sålunda har Inger Davidson rätt, att det är forskaren som gör det. Jag kan inte föreställa mig att det skulle vara en politiker som gör den bedömningen.

Jag tror att det är forskarsamhällets ansvar, men sedan ska prövningen ske gemensamt mellan forskare och allmänhet. Överklaganderätten ligger hos forskaren om man inte får godkännande, men prövningsrätten finns hos allmänföreträdarna, om de är tre och vill föra det vidare till den centrala nämnden. Jag tror att detta är en bra balans.

Anf. 150 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Indirekt blir det ändå politikerna i och med att vi nu fastställer den här lagstiftningen. När vi nu gör detta är det oerhört viktigt att inriktningen blir så tydlig som den någonsin kan bli.

Jag tycker fortfarande att regeringen svävar på målet på flera ställen. Den paragraf som jag har valt ut är ett väldigt tydligt exempel på det. Jag vill fortfarande ha svar på frågan hur Majléne Westerlund Panke själv tolkar den lagregeln. Om inte vi själva kan göra detta, hur ska då forskarna eller de som ska utföra etikprövningen göra det?

Dessutom vill jag ha svar på frågan om Helsingforsdeklaration. Det är en deklaration som är väl genomarbetad. Den är samordnad mellan olika länder där etiska överväganden har blöts och stötts, höll jag på att

säga, hur många gånger som helst. Man har kommit fram till den här deklarationen. Varför vill inte Sverige i likhet med andra länder ta in den i sin lagstiftning? Det skulle ge en väldigt tydlig vink om hur andan i den här lagen ska tolkas.

Anf. 151 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Jag anser att andan i den här lagstiftningen står mycket väl i överensstämmelse med Helsingforsdeklarationen. Helsingforsdeklarationen omfattar medicinsk forskning. Den här lagen omfattar inte enbart medicinsk forskning, även om vi har koncentrerat oss på den debatten här i kväll. Här finns också en stor del av samhällsvetenskaplig forskning där man använder känsliga personuppgifter från våra stora dataregister till exempel. Den forskningen ska också etikprövas.

Om vi skulle ha hänvisat till Helsingforsdeklarationen hade vi snävat in den här lagstiftningen, eftersom denna lagstiftning är bredare. Man tar också upp humaniora, samhällsvetenskap, ekonomi och så vidare på grund av att även integritetskänsliga persondatauppgifter finns med i lagstiftningen.

Anf. 152 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! Som sista anmälda talare ska jag fatta mig mycket kort. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i utbildningsutskottets betänkande nr 18 som behandlar regeringens proposition om etikprövning av forskning som avser människor och biologiskt material från människor.

Den här propositionen är ett resultat av ett samarbete mellan regeringen och Vänsterpartiet. Vi står alltså bakom förslaget i betänkandet och också propositionen i sin helhet och har inga reservationer.

Det har framförts kritik mot regeringen för att man har varit senfärdig med att lägga fram det här förslaget. Jag måste säga att jag tycker att det har varit bra därför att förslaget är väl genomarbetat. Det har, tycker jag, i arbetet också funnits en väldigt stor lyhördhet och villighet till samtal på en mycket bred front. Det tror jag att förslaget har vunnit på. Vi kan ju höra här i kväll att det när det gäller de viktiga och bärande principerna faktiskt råder en stor politisk enighet. Det tycker jag känns skönt därför att det här är så oerhört grannlaga och viktiga frågor för så många människor.

Nu skapar vi med det här förslaget en enhetlig organisation för etisk prövning av forskning. Det är en prövning som faktiskt redan sker i dag vid många medicinska fakulteter och som också görs av Vetenskapsrådets etikarbetsgrupp för det humanistisk-samhällsvetenskapliga ämnesområdet och etikkommittén vid FAS.

Vi reglerar nu rättsligt den etiska prövningen av forskning som innebär fysiska ingrepp eller där man använder metoder som syftar till att påverka människor fysiskt eller psykiskt. Vi gör också prövningen överklagningsbar för forskningshuvudmannen.

Jag vill säga att vårt syfte i det här arbetet har varit att utifrån en mycket uttalad respekt för människovärdet både ge enskilda personer ett fullgott skydd mot integritetskränkning och skada vid forskning och ge forskarna stöd och ledning i de fall då intresset att vinna ny kunskap kan tänkas komma i konflikt med forskningspersonernas krav på säkerhet och

integritet. Det är alltså viktigt att vi värnar om rättssäkerheten för både forskningspersonerna och forskarna.

I debatten har det framförts en del kritik mot förslaget, men jag tycker inte att kritiken är särskilt enhetlig. Det är ett antal vitt skilda ståndpunkter som är ganska svåra att förena.

När det gäller avgränsningen av lagens tillämpningsområde skulle jag vilja säga att det är bra att regeringen har uppdragit åt Vetenskapsrådet att kartlägga om det finns forskningsområden, som inte omfattas av den här föreslagna lagen, där etiska problem kan bli relevanta. Det kan ju hända att den kartläggningen resulterar i att ytterligare forskningsområden blir aktuella att inordna under lagen om etisk prövning.

Kritik har också framförts i en del motioner när det gäller den föreslagna organisationen av etikprövningen. För Vänsterpartiets del har vi sett det som värdefullt att ordföranden i nämnden är en kvalificerad jurist med domarkompetens. Vi tycker att det är en viktig förutsättning för att man ska kunna både garantera och legitimera nämndens oberoende ställning.

Vi tycker också att kravet på vetenskaplig kompetens inom ett visst forskningsområde i en nämnd och önskan om en generell insyn från allmänhetens sida har balanserats mycket väl i det här förslaget. Vi får ju komma ihåg att allmänhetens insyn förstärks mycket kraftigt i förhållande till nuläget.

Personligen tror jag inte att vi skulle vinna någonting om vi beslutade att det endast skulle vara de politiska partierna som skulle kunna nominera företrädare för allmänintresset. Jag tror egentligen inte att vi skulle vinna någonting i kvalitet på det. Däremot kan jag hålla med om att det är viktigt att det i varje nämnd ingår personer som är forskningsetiskt skolade.

Sedan är det några som har nämnt de svåra och komplicerade forskningsområdena som handlar om embryonal stamcellsforskning och kanske också terapeutisk kloning. Det är svåra och känsliga beslut och för framtiden mycket betydelsefulla beslut som vi måste fatta här i riksdagen så småningom, men eftersom det är utredningar på gång och diskussionerna fortgår har vi anledning att återkomma till den debatten senare.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Etikprövning
av forskning*

*Åtgärder för att
främja byggande av
mindre hyresbostäder
och studentbostäder*

14 § Ändring i avtalet om Sveriges exportråd

Föredrogs
näringsutskottets betänkande 2002/03:NU12
Ändring i avtalet om Sveriges exportråd (prop. 2002/03:84).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

15 § Åtgärder för att främja byggande av mindre hyresbostäder och studentbostäder

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande 2002/03:BoU9
Åtgärder för att främja byggande av mindre hyresbostäder och studentbostäder (prop. 2002/03:98).

Anf. 153 GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservationerna nr 1 och nr 4.

Vi behandlar nu ett ärende till vilket regeringssidan knyter stora förhoppningar. Det här betänkandet är det som majoriteten tror ska få fart på det bostadsbyggande som i vårt land under tio års tid har varit på en internationell och historisk bottennivå.

Regeringens förslag innebär ett fyraårigt investeringsbidrag med strikta begränsningar för bostadsyta och hyresnivå och detaljregler vars uttolkning inte kommer att bli särskilt enkel. Förslaget har mycket riktigt redan dömts ut av bygg- och bostadsmarknadens aktörer.

Sveriges bostadspolitik under den socialdemokratiska regeringen är uppbyggd kring ett antal mer eller mindre tillfälliga bidragssystem och en hög grad av detaljstyrning. Vad jag och mitt parti efterlyser är en långsiktig bostadspolitik som ger fasta spelregler för dem som förväntas göra de investeringar som vi alla vill åstadkomma. Dessa investeringar är också sådana att de inte sträcker sig över ett år eller tio år utan förväntas gälla under många år, och då är fasta spelregler av mycket stor vikt. En ryckig politik med tillfälliga bidrags- och stödssystem – som det som majoriteten nu förordar – motverkar det som vi menar är en nödvändighet för att åstadkomma ett bostadsbyggande på en hög och hållbar nivå.

Regeringens misslyckande återspeglas i att antalet bostäder som byggs i Sverige under de närmaste åren med bred marginal kommer att understiga regeringens vallöfte från förra hösten då man lovade 30 000 bostäder per år under perioden 2003–2006. Pessimismen har tagit fart. Sveriges Byggindustrier räknade i februari förra året med 26 000 påbörjade bostäder 2003. I maj var prognosen nedjusterad till 24 000 och i oktober till 23 000. Det var då regeringen i budgetpropositionen presenterade formerna för det nya investeringsstöd som vi diskuterar i dag. Resultatet lät inte vänta på sig. Förmodligen hade regeringen väntat sig att detta skulle innebära att bostadsbyggandets prognoser skulle stiga i höjden, men det blev tvärtom. I februari i år räknade byggindustrin med 18 300 bostäder, och nu i maj med 17 500 – från 26 000 till 17 500 på 15 månader, enligt byggindustrin.

Fackmyndigheten Boverket har gjort motsvarande nedskrivningar, om än inte i samma rasande takt. Än värre är att Sveriges Byggindustrier för år 2004 inte räknar med någon märkbar förbättring. Måtte det inte fortsätta i den här riktningen!

I samband med att vi höll en remissdebatt i det här ärendet bad jag, för vilken gång i ordningen vet jag inte, statsrådet Lars-Erik Lövdén att till protokollet läsa in sina egna bedömningar av bostadsbyggandet för 2003 och de närmaste åren. Jag ville veta om han höll fast vid vad han skrev i budgeten. Jag fick inga svar då, men det kom senare ett besked

om att regeringen inte längre tror på sina egna bedömningar, som alltså var vallöften, och heller inte på de prognoser man då hade för resultatet av sin egen politik. Tyvärr får väl ministern rätt i det senare fallet.

Slutsatsen av det måste bli, menar jag, en ny bostadspolitik.

Fru talman! I princip alla remissinstanser har ifrågasatt att stödet begränsas till de minsta lägenheterna. Bidraget utgår för högst 60 kvadratmeter även om lägenheterna får vara upp till 70 kvadratmeter. Men om det är smålägenheter som behövs, vad innebär då regeringens och majoritetens förslag? Inget. Generella regler är, som vi ser det, bättre än detaljknåpande i Rosenbad.

Samma dag som regeringen presenterade sitt nya investeringsstöd redovisade Boverket sin nya bostadsmarknadsenkät. Där konstaterade man att lika många kommuner saknar tre- och fyrrumslägenheter som de som har brist på mindre lägenheter. Jämfört med för ett år sedan är det dessutom betydligt fler kommuner som har brist på ännu större lägenheter.

Jag är uppriktigt förvånad över att regeringen lägger fram ett sådant här förslag när till exempel SABO och Sveriges Fastighetsägare i sina remissvar hävdar att stödet, förutom alla sina andra brister, i den föreslagna storleken inte är tillräckligt för att locka till byggande. Dessa organisationer borde veta vid vilka kostnadsnivåer medlemsföretagen är villiga att investera.

Det krävs, menar vi kristdemokrater, en förändring av byggandets förutsättningar, lika radikal och genomgripande som det tidiga 90-talets skattechock och subventionsneddragning fast i motsatt riktning – en ny politik som innebär fasta spelregler.

Stabila villkor för byggandet skapas framför allt genom att fastighets-skatten avskaffas, genom att byggmomsen halveras för flerbostadshus oavsett lägenheternas storlek, genom en förenklad planprocess där antalet överklagandeinstanser minskar samt genom en förändrad hyreslagstiftning där en friare hyressättning blir möjlig för nyproduktionen.

Fru talman! Det nya investeringsstödet till små hyreslägenheter är ett kortsiktigt, detaljreglerande instrument när det behövs förutsägbara spelregler och ett sänkt skattetryck. Detta är tyvärr inte riksdagsmajoriteten mäktig att presentera.

Anf. 154 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m):

Fru talman! De flesta av oss här i kammaren är nog tillräckligt gamla för att komma ihåg den sketch där Lars Ekborg, Carl-Gustav Lindstedt och Stig Järrel, tror jag, höll på att planera trafiken i Stockholm. De gör allt för att hindra trafiken att komma fram. Det är rödljus, det är enkelriktningar, och skulle någon mot förmodan ändå slinka igenom finns ju hindret totalavstängning att ta till.

Fru talman! Man kan faktiskt tro att det är så det har gått till på Finansdepartementet när statsrådet Lövdén, ansvarig för bostadspolitik, tillsammans med sina närmaste har diskuterat sig fram till vad de kallar åtgärder för att främja byggandet. Jag skulle vilja kalla det åtgärder för att hindra byggandet. Hinder efter hinder byggs upp i förslaget. Det är ytbegränsningar, tak för vad det får kosta per kvadratmeter, begränsningar för var i landet det får byggas och tak för hyran. Skulle någon slinka

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Åtgärder för att
främja byggande av
mindre hyresbostäder
och studentbostäder*

igenom trots alla dessa hinder kryddas förslaget med att en miljöplan måste lämnas in och att direktverkande el förbjuds.

Med dessa hinder och det kortsiktiga mandatperiodstänkandet, kombinerat med den osäkerhetsframkallande döda hand som förslaget har lagt över byggandet eftersom ingen vet om EU-kommissionen godkänner utskottsmajoritetens förslag, framstår löftet om 120 000 nya lägenheter under mandatperioden som ett luftslopp.

Förslaget kan alltså träda i kraft först sedan EU-kommissionen har gett sitt godkännande, det vill säga beslutat om förslaget är förenligt med EG-rättens fördrag om regler för statsstöd.

Det är intressant att läsa regeringens långa svar på de frågor som EU-kommissionen har ställt till regeringen.

En fråga som EU-kommissionen ställer är: Hur säkerställs att åtgärden riktas mot vissa kategorier av missgynnade hyresgäster?

Svaret från regeringen är: Detta säkerställs på två sätt, dels genom att rimliga boendekostnader, hyra, är ett villkor för stödet i syfte att göra bostäder överkomliga för fler hushåll, dels genom att bostäderna skall – och detta är understruket – förmedlas genom den kommunala bostadsförmedlingen eller, i avsaknad av sådan, i samarbete med kommunen. Kommunerna uppmanas också uttryckligen att utnyttja denna möjlighet för att få fram bostäder till hemlösa och andra utsatta grupper.

Vidare står det: Detta innebär att bostadsförmedlingen eller kommunen kan kräva så många lägenheter som behövs, upp till 100 %, för att fördela till utsatta hushåll eller andra hushåll i behov av bostad.

Vidare: Kommunen skall – åter understruket – intyga att fördelningsprocessen skett i samarbete med kommunen och att resultatet är tillfredsställande. Utan ett sådant intyg kommer inte villkoren för stimulansens utbetalande att ha uppfyllts.

I svaret som ni nyss hört till EU-kommissionen gör regeringen allt för att det ska framstå som att stödet går till vad man kallar *social housing*, för då är stödet tillåtet inom EU. Men dessa tankar tonas ned både i propositionen och i betänkandet. Därför blir min fråga till utskottsmajoriteten och till statsrådet Lövdén: Håller ni på att smygvägen införa *social housing* i Sverige?

Hela förslaget präglas just av det vi inte behöver mer av – kortsiktiga bidrag på fyra år, nu kallade investeringsstimulans, som dessutom tränger undan byggande som ändå skulle ha blivit av. Det är bara att läsa innantill i propositionen, där det står att investeringsstimulansen beräknas motsvara ett totalt skattebortfall på 4,3 miljarder kronor.

Jag citerar ur propositionen: ”Större delen av det totala intäktsbortfallet avser den grundkostnad som uppstår för projekt som, enligt Boverkets prognos, skulle komma till stånd även utan dessa åtgärder. Kostnaden för att hålla nere hyran i dessa projekt beräknas uppgå till 2,8 miljarder kronor. Detta innebär att resterande 1,5 miljarder kronor utgör kostnaden för den effektiva delen av åtgärden, dvs. den del som genererar det avsedda lägenhetstillskottet.”

Min fråga till representanterna för Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet som står bakom förslaget är: Är detta ett bra sätt att använda skattebetalarnas pengar på? Har majoriteten och statsrådet Lövdén möjligen hört talas om Simplex? Det är den grupp som regeringen tillsatte

förra mandatperioden som ska se till att alla förslag som kan ha effekter av betydelse för småföretag ska föregås av en särskild konsekvensanalys.

Är det någon här i kammaren som tror att dagens förslag ens har varit i närheten av Simplex får ni gärna räcka upp en hand. Jag ser, fru talman, ingen som räcker upp en hand, så jag förstår att så inte är fallet.

Fru talman! Det jag hittills har sagt räcker mer än väl för avslag på hela förslaget, men det finns ytterligare två allvarliga invändningar. Den första gäller den teknik som regeringen har valt, det vill säga kreditering av fastighetsägares skattekonto.

Det är inget annat än ett budgettricksande, om inte regeringen avser att minska utgiftstaket med motsvarande belopp. Såvitt jag förstår har man inte tänkt göra detta. Men jag kanske kan få ett klart besked av statsrådet Lövdén i dag om man tänker göra så.

Riksskatteverket har i ett remissyttrande påpekat att förslaget står i strid med budgetlagens krav på att inkomster och utgifter ska bruttoredo visas på statsbudgeten och investeringsstimulanser nettoredo visas.

Den andra invändningen är att det är konstitutionellt tveksamt att bemyndiga regeringen att bestämma dagen för ikraftträdande. Skälet till att riksdagen i dag inte kan besluta när stödet ska börja gälla är att vi i dag inte vet när eller ens om förslaget kommer att träda i kraft beroende på att EU-kommissionen ännu inte godkänt stödets utformning.

Konstitutionsutskottet har uttalat att möjligheten att bemyndiga regeringen att bestämma dag för ikraftträdande ska användas restriktivt och inte tillämpas annat än undantagsvis. Vi moderater delar konstitutionsutskottets uppfattning. För det här fallet tycker vi inte att något undantag ska göras.

Moderaterna anser att alla olika upplåtelseformer behövs, hyresrätt, bostadsrätt och äganderätt. För att snabbt få fram boende till studenter vill vi höja gränsen för att skattefritt hyra ut del av sin privatbostad.

Det krävs ett batteri av åtgärder för att stimulera ett ökat bostadsbyggande och bygga som folk vill bo.

Vi måste få långsiktiga och hållbara regler för dem som ska bygga, äga, förvalta och bo. Skattesänkningar behövs för att göra boende billigare men också för att folk ska ha mer pengar kvar efter skatt för att kunna betala sina boendekostnader. Fastighetsskatten måste också avskaffas.

Regelverken för plan- och byggprocessen måste förenklas. Vi måste få en bostadsmarknad där säljare och köpare ska kunna träffa avtal. Möjligheten att äga den egna bostaden måste även kunna gälla i flerfamiljs-hus genom så kallade ägarlägenheter.

Det måste vara efterfrågan som styr byggandet och inte kortsiktiga politiska nycker. Politisk detaljreglering fungerar inte när utbud och efterfrågan ska mötas. Verkligheten och den politiska planen stämmer alltför sällan överens.

Planprocessen och överklagandemöjligheterna vid byggnation måste ses över om även små byggherrar och fastighetsägare ska våga vara med. Det är i dag ett av hindren för att konkurrensen på byggmarknaden ska kunna fungera fullt ut. De stora byggbolagen kan vänta i flera år på att börja bygga. Men de mindre företagen och aktörerna saknar ofta den möjligheten av förklarliga skäl.

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Åtgärder för att
främja byggande av
mindre hyresbostäder
och studentbostäder*

Det är självklart människors efterfrågan som ska avgöra var och hur bostäder ska byggas. Politiker ska garantera långsiktiga och rättvisa regler för bostadsmarknaden men också undanröja hindren för en fungerande valfrihet och konkurrens.

Vad folk vill ha och efterfrågar ersätts av den rödgröna majoriteten med: Vi vet vad som är bäst för dig. Just nu är det 60 kvadratmeters lägenheter som gäller. De gamla hjulspåren i bostadspolitiken fortsätter. I stället för att ge människor ekonomiska möjligheter att efterfråga bättre boende slirar Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet vidare med subventionspolitik trots att effekterna är mycket osäkra.

Flera remissinstanser, bland annat Statskontoret skriver: Effekterna är osäkra, och ett kostnadseffektivt byggande förutsätter inte ett stöd. Vi kan se att decennier av regleringar och subventioner av olika slag har resulterat i en icke-fungerande bostadsmarknad för just hyresrätter.

Ska hyresrätten ha en chans att överleva är regeringens och riksdagsmajoritetens förslag, som finns i bostadsutskottets betänkande, helt fel väg att gå. Eller för att citera statsminister Göran Persson från den 20 februari i år här i kammaren: "När räntorna uppgick till 15 % behövde vi en subvention för att komma ned till 3 %. När man nu kan låna till 3–4 % ränta är finansieringsproblemet löst. Nu handlar det om konkurrens i byggsektorn, och det är snarast där som vi ska sätta in stöten, inte med ytterligare regleringar och bidrag."

Vän av ordning kan undra om statsrådet Lars-Erik Lövdén ingår i Göran Perssons regering.

Fru talman! Givetvis står vi moderater bakom alla våra reservationer. Men jag nöjer mig med att yrka avslag på propositionen, det vill säga bifall till reservation 1.

Anf. 155 NINA LUNDSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till endast reservation nr 1 för tids vinnande, men vi står självfallet bakom alla våra reservationer.

Dagens debatt avser det nya investeringsbidraget, *Åtgärder för att främja byggande av mindre hyresbostäder och studentbostäder*. Förslaget skulle vara en momssänkning. Nu gick inte detta med momssänkningen, utan det har omvandlats till ett investeringsbidrag. Det ska enligt regeringen lösa problemen på bostadsmarknaden och leda till att det byggs små bostäder.

Regeringen har nu administrerat investeringsbidragen i mer än åtta år, och frågan infinner sig: Vilken nytta har dessa gjort? Det har inte byggts hyresrätter, trots bidragen.

Investeringsbidrag och subventioner innebär att någon annan än bostadskonsumenten bestämmer vad som ska byggas. Med det nya investeringsstödet vill regeringen öka byggandet av små ettor. Ser man till efterfrågan från människorna som behöver bostäder är det snarare lägenheter större än 60 kvadratmeter som är en bristvara.

I dag är mer än 50 % av de kommunala bostadsbolagens lägenheter ettor och tvåor. I dessa sitter bland andra barnfamiljer och väntar på att få flytta till någonting rymligare. Nu drömmer en del inte längre om ett eget rum för barnen utan även om ett eget rum för föräldrarna. Dåtidens ut-

dragssoffa i köket har med nutidens årsmodell blivit en mer lyxig, stoppad variant som står i vardagsrummet.

Investeringsbidrag åtföljs alltid av ett regelverk, en snårskog av regler och villkor. Så även denna gång. Vi i Folkpartiet påtalade redan i remissdebatten i mars år 2003 att det kommer att krävas en hel del av myndigheterna för att kunna utvärdera alla de krångliga villkor som ställts upp för att bedöma ansökan om investeringsbidraget.

I tilläggsbudgeten för år 2003 kan vi konstatera att även regeringen har insett detta. Nu omvandlar man delar av bidraget för byggandet av studentbostäder till att finansiera den kompetensutveckling och den ökade administration som det nya investeringsbidraget leder till. Bidragspengarna åker karusell.

Men om någon får för sig att söka bidraget kommer dessa byggherrar att vara tvungna att avsätta resurser för att kunna göra denna ansökan. Det kostar lika mycket på den sidan av bordet i administration, kostnader som ska betalas av hyresgästerna, de boende.

Sedan gäller det att inte bygga för snabbt. Ulrik Fällman, vd för HSB i Stockholm, beskriver i Stockholm City måndagen den 26 maj vad som händer om man bygger för snabbt och hyresgästerna hinner flytta in. Det visade sig omöjligt att få bidrag eftersom reglerna förutsätter att ingen får bo i huset när bidragen beviljas. Genom att bygga med fabriksbyggda lägenheter lyckades man få bostäderna klara på några månader – för fort med andra ord. Ett citat ur debattartikeln: ”Gärna billiga bostäder åt ungdomar, men bygg långsamt! Så ser regeringens ungdomsbostadssatsning ut i praktiken.”

Fru talman! Hur ser då de villkor ut som är kopplade till detta nya investeringsbidrag? Jo, bidragen ska utgå till byggande i tillväxtregioner med bostadsbrist. Någon ska definiera ”tillväxtort”. Hyresnivån ska fastställas till 1 100 kr per kvadratmeter i Stockholm, 1 000 i Malmö och 900 i övriga landet. Men Boverket har redan föreslagit att man mjukar upp detta villkor eftersom nivåerna är för låga. Hur hänger detta ihop med trepartsöverenskommelsen mellan SABO, Hyresgästernas riksförbund och Fastighetsägarna? Regeringen har ju tillsatt en utredning och har varit positiv till denna överenskommelse, som syftar till att reformera hyressättningen både i nyproduktion och i befintligt bestånd.

Bostäderna ska också förmedlas genom kommunal bostadsförmedling eller i samarbete med kommunen. Man kan få ersättning för bostäder upp till 70 kvadratmeter, men ytan för bidrag är endast 60 kvadratmeter. Om en aktör i en kommun får endera bidraget kan andra aktörer ej söka det andra. Byggandet ska uppnå kraven på hållbar utveckling. Det finns krav på miljöplan. Bidrag ges ej till projekt med direktverkande el, vilket diskvalificerar användningen av flyttbara moduler.

Förmedlingen av dessa bostäder ska riktas mot hemlösa och dem med bostadssociala problem samt motverka segregation. Byggandet ska gynna social utveckling. Det ska ske en kostnadsanalys baserad på livscykelbedömning för att ge helhetssyn på långsiktiga kostnader och miljöpåverkan. Slutligen har vi återkrav om något av de uppställda kraven inte uppfylls. Listan är lång.

Remissinstanserna har ju, som tidigare talare varit inne på, varit oerhört kritiska och ifrågasatt i mångt och mycket. Det finns ett och annat

positivt men mycket kritik. Vi i Folkpartiet tror självfallet att det är helt andra åtgärder som måste till.

Ökat bostadsbyggande förutsätter långsiktigt goda spelregler och sänkta skatter – inte fler kortsiktiga, snåriga, snävt riktade bidrag där det ena bidraget används för att man ska kunna bevilja det andra. Vi vill ha en generell översyn av mervärdesskattesatsen i syfte att sänka den. Vi berör detta i vår reservation nr 3. Det behövs en genomtänkt markpolitik även från statens sida. Staten ska inte gynna de stora byggjättarna. Vi vill ha bättre byggkonkurrens och mer muskler åt Konkurrensverket. Pris-sättningen av byggandet måste stå i fokus. Det är något annat än produktionskostnaden. Planprocessen måste revideras. Hyressättningen måste reformeras. Vi är för skattefrihet för uthyrning av studentrum och industriellt byggande för billigare lägenheter.

Det handlar om tredimensionell fastighetsbildning, som ska tillåta en mix av olika typer av bostäder i samma fastighet. Det kan vara en räddning för hyresrätten. Sedan har vi ägarlägenheter. Vilka möjligheter för att bygga nya spännande kvarter!

Sänkt fastighetsskatt är viktigt. Husen ska ju stå i 50–100 år, och förvaltningskostnaden även för hyresrätter innefattar fastighetsskatt. Det är också viktigt med ett reviderat inkomst- och kostnadsutjämnningssystem som är tillväxtfrämjande, inte tillväxthämmande och som stimulerar bostadsbyggandet.

Vi har mängder av förslag att delge regeringen.

Sverige behöver en bostadspolitik där människornas, bostadskonsumenternas, önskemål styr vad som byggs. Vi i Folkpartiet liberalerna vill skapa förutsättningar för ökat bostadsbyggande. Bostadsbyggandet kan ökas, men det kräver andra och bättre åtgärder som inte leder till *social housing*.

Anf. 156 ANDERS YGEMAN (s):

Fru talman! Det är som om tiden stått stilla – det kan väl Göran Hägglund hålla med om? För fyra år sedan stod jag i samma talarstol och lyssnade på ungefär samma debattörer som höll ungefär samma tal. Några nya ansikten har kommit till. Det är jag glad för. Tyvärr verkar inte manuskripten ha bytts ut, för det är samma medicin som ska råda bot på det här. Det är ungefär samma verklighetsbeskrivning.

Men en hel del har hänt. I natt kommer 15 000 studenter att kunna lägga sig i sina ganska nybyggda studentlägenheter. 10 000–12 000 människor kommer i natt att kunna lägga sig i sina nybyggda hyreslägenheter med en hyra till en rimlig kostnad. Visst har vi problem. Vi har bostadsbrist. I våra tillväxtorter har vi *rejäl* bostadsbrist – trots att vi har byggt över 12 000 nya studentlägenheter har vi fortfarande studentbostadsbrist.

Men marknaden kommer inte, som borgerligheten föreslår, att lösa ett enda av de här problemen. Vi har faktiskt provat den vägen. Vi hade borgerlig regering mellan 1991 och 1994, en borgerlig regering som avskaffade nästan alla regleringar på bostadsmarknaden. Bostadsförsörjningslagen försvann. Bostadsanvisningslagen försvann. Nästintill allt stöd till bostadsmarknaden försvann.

Klarade då marknaden att ge människor i Sverige bostad när alla dessa tvångsregleringar försvann? Klarade marknaden att ge vanliga människor en bostad? Nej. Man hade ju önskat att det skulle vara så

enkelt, men bostadsbyggandet i Sverige störtök. Det enda som byggdes var bostadsrätter för dem med de absolut högsta inkomsterna. Det var villor för dem med de absolut högsta inkomsterna.

Fru talman! Nu ser vi en annan utveckling. För fjärde året i rad ökar byggandet av bostäder i Sverige. För fjärde året i rad! Under förra året ökade bostadsbyggandet i Sverige med 29 %! Alltså: Under förra året ökade bostadsbyggandet i Sverige med 29 %!

Det som ökade mest var hyresrätter. Och bland hyresrätterna ökade de mest som vi ger mest stöd till, nämligen studentbostäder. Vår framgångsrika politik för att bygga studentbostäder har ju lett till att de borgerliga partierna har börjat ompröva sin politik. När vi införde stödet var samtliga borgerliga partier emot det. Nu har åtminstone ett borgerligt parti insett att det var en bra politik, att den har givit resultat och att studenterna inte vill ha mindre utan snarare mer stimulans för att bygga studentbostäder.

Kanske kommer vi om ett år eller två år när vi möts här i kammaren att ha total uppslutning bakom investeringsbidraget till studentlägenheter. Kanske har då de andra partierna lämnat sitt dogmatiska motstånd mot att stödja bostäder till rimliga priser för ungdomar.

Naturligtvis räcker det inte med bara stöd. Vi måste öka konkurrensen på bostadsmarknaden. Vi har genom vår politik, med Byggekostnadskommissionen, med Byggekostnadsdelegationen, kunnat visa att det med ganska enkla åtgärder går att bygga mer än 30 % billigare än i dag. Med det nya stödet, som vi i dag debatterar här i kammaren, vill vi stödja den utvecklingen. De hyresvärdar och byggherrar som klarar att bygga billigare bostäder kan också få subventioner för det.

Kd vill gå den motsatta vägen. Man vill halvera det stöd som vi föreslår i propositionen och betänkandet för dem som bygger billiga lägenheter. I stället vill man smeta ut och ge mindre till alla. Det får en del märkliga konsekvenser. Jag skulle vilja ställa frågan till kd om det verkligen är de konsekvenserna ni vill ha.

Det innebär bland annat att den vanliga hyreslägenheten med den rimliga kostnaden och med den låga hyran kommer att få en högre hyra än med vårt förslag. Men det innebär också att man i Gåshaga, där det byggs hus för 11 miljoner, kommer att få en nätt skattesubvention på i storleksordningen 750 000–1 miljon kronor. På vilket sätt kommer det att gynna bostadskonsumenter? Det blir dyrare för de vanliga hyresgästerna, medan det blir billigare för dem som har lyxbostäder. Kommer subventionerna av Gåshaga och andra bostäder för de absolut rikaste att leda till ett ökat byggande? Kommer det att leda till det som Kristdemokraterna i sin reservation säger sig vilja genomföra?

Det blir också lite parodiskt när samma kristdemokrater säger att de vill ha fasta spelregler på bostadsmarknaden. Nu ska det bli långsiktigt, och nu ska linjen läggas fast. Samtidigt säger de att de i dagsläget kan tänka sig en minskning av momsen för flerbostadshus som de i framtiden vill öka omfattningen av till att även innefatta andra former. Tala om långsiktighet. Innan man ens har fått gehör för sitt första förslag vill man förändra det.

Fru talman! Vi föreslår att takten ska öka när det gäller det investeringsbidrag för vanliga hyresbostäder och det investeringsbidrag för studentbostäder som har varit så lyckosamt och som har lett till att bo-

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Åtgärder för att
främja byggande av
mindre hyresbostäder
och studentbostäder*

stadsbyggandet har ökat, att 13 000 studenter har fått tak över huvudet och att 7 000 människor har kunnat få flytta in i en hyreslägenhet med en låg kostnad. Vi ska fortsätta den framgångsrika politik som har lett till att byggandet förra året ökade med 29 % i det här landet.

Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 157 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag tänkte börja med ett referat av Bismarck. Han sade ungefär följande:

Det ljugs aldrig så mycket som inför ett val, under ett krig och efter ett fiskarfänge.

Det kanske skulle behöva justeras och omfatta även tiden efter ett val.

Socialdemokraterna har här ett uppenbart bekymmer. De har lagt fast vissa målsättningar och utmål sin politik som löftesrik. Den var löftesrik. De sade att det skulle skapas 30 000 bostäder per år. När det har gått ett halvår in på mandatperioden tvingas de konstatera: Vi kommer nog inte att greja det här. Vi kommer inte ens i närheten av det mål som vi har satt upp. Vad gör vi då? Vi får hoppa på oppositionen i stället och säga att deras förslag är värdelösa. Visserligen har de inte fått pröva, men det är nog den modell som får gälla.

Bostadsbyggandet har ökat i någon mån och det från en historiskt oerhört låg nivå. Historiskt och internationellt ligger vi nere på nivåer som hade fått svenskar att kippa efter andan för ett drygt decennium sedan. Ingen trodde att vi skulle befinna oss nere på så här låga nivåer så här länge. Behoven finns, men Socialdemokraterna förmår inte att skapa en politik som gör det möjligt för den som är beredd att investera att göra investeringen eftersom den inte går att räkna hem. Spelreglerna är inte sådana att någon vågar göra de långsiktiga investeringarna.

Anders Ygeman sade att det behövs stöd, men inte bara stöd, utan att det också behövs konkurrens. Men det behövs också en regeringspolitik som skapar spelregler som gör det möjligt för människor att våga investera. Man kan skylla på arbetsgivare för att det finns för få jobb. Men det måste finnas incitament för att anställningar ska göras, och det måste finnas incitament för att byggandet ska komma till stånd. Och den politiken saknas i dag.

Anf. 158 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Fru talman! Jag vill ge Göran Hägglund rätt. Det behövs incitament för att sätta i gång byggandet. Det behövs incitament för att få fart på produktionen av billiga hyreslägenheter. Det behövs incitament för att få fart på byggandet av studentlägenheter. Och det är därför som regeringen har lagt fram den här propositionen med kraftfulla incitament och stöd för att få fart på byggandet i Sverige.

Det är sant att bostadsbyggandet har ökat med bara 29 % förra året. Vi hade velat att bostadsbyggandet skulle öka ännu mer. Vi får ta på oss ansvaret för det. Därför lägger vi fram en politik som ska öka byggnationen i Sverige. Men den politiken måste då också vägas mot den politik som Kristdemokraterna föreslår med sämre incitament som är utsmetat och som innebär att man inte stöder dem som vill bygga billigt utan sme-

tar ut detta till att gälla alla och framför allt då kanske till dem som vill bygga de dyraste bostadsrätterna och de dyraste villorna.

Med Kristdemokraternas förslag här kommer villan i Gåshaga att få en subvention på 500 000–1 miljon kronor. Är det rimligt, samtidigt som ni föreslår mindre stöd, eller sämre incitament, för att använda Göran Hägglunds språkbruk, till den vanliga hyresgästen som söker en vanlig hyreslägenhet för sina surt förvärvade pengar?

Våra incitament, Göran Hägglund, är tydliga. Vi ska skaffa fram fler lägenheter, vi ska skaffa fram billigare lägenheter, och det ska vara lägenheter som vanligt folk har råd att bo i.

Anf. 159 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! I sitt anförande gjorde Anders Ygeman en poäng av att vi genom en skattesänkning ger subventioner till fler. Det träffar fler. Det gjordes då till en dygd att det skulle vara bättre att ha subventioner till färre eftersom det då kan bli mer. Det är ju rätt. Skulle man snäva åt detta ytterligare och skriva reglerna ytterligare lite krångligare kunde man komma ned till att en friggebod som byggs i landet skulle få gigantiska stöd. Men det innebär ju inte att vi får till stånd det byggande som människor efterfrågar. Det efterfrågas visserligen små lägenheter. Men det efterfrågas också större lägenheter. Men för det har ni inte en politik.

Jag får rätt när det gäller att det måste finnas incitament. Men regeringen förmår ju inte att skapa sådana. Hur skulle det annars kunna komma sig att byggindustrin kvartal efter kvartal reviderar ned sina prognoser för byggandet?

Vi sänker skatterna på boendet. Vi tycker att det är orimligt med den höga boendebeskattning som vi har i Sverige. Det är rätt som Ygeman sade att subventionerna till byggandet under början av 90-talet minskade dramatiskt. Har Socialdemokraterna ändrat på detta? Icke nämnvärt. Däremot har man dramatiskt ökat beskattningen av de människor som trots allt bor. Det gör att människor på många håll i landet tvingas flytta från hus och hem. Andra har inte råd att efterfråga. Och i den mån de har råd att efterfråga finns det ändå inget att bo i.

Anf. 160 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Fru talman! Göran Hägglund ondgör sig över att vårt stöd inte är tillräckligt stort för att sätta fart på byggandet. Jag vill då för protokollet och för kammaren klargöra att vårt stöd är ungefär dubbelt så stort som det som föreslås i Kristdemokraternas reservation.

Göran Hägglund ondgör sig över att byggindustrierna skriver ned sin prognos kvartal efter kvartal. Göran Hägglund, de senaste 16 kvartalen har bostadsbyggandet i Sverige ökat. Det senaste året, de senaste fyra kvartalen, har det ökat med 29 %. Bostadsbyggandet är i dag betydligt högre än när vi hade en borgerlig regering och då Kristdemokraterna satt vid rodret.

Göran Hägglund säger att vi inte har någon politik för större lägenheter. Det är också fel. Vi har ett investeringsbidrag som ger bra förutsättningar för att bygga större och billiga hyreslägenheter. Det är ett stöd som hittills har gett 7 000 nya lägenheter i Sverige.

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Åtgärder för att
främja byggande av
mindre hyresbostäder
och studentbostäder*

Anf. 161 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik:

Fru talman! Anders Ygeman säger att vi har inget nytt att komma med. Men vad är det för nytt som Socialdemokraterna kommer med? Det är ju bara subventioner. De har kommit och gått i olika former och sedan återuppstått. Nu talar ni om investeringsstimulans, men det är en form av subvention.

Håller inte Anders Ygeman med sin statsminister när denne säger att det inte är ytterligare regleringar och bidrag vi behöver? Men vad består det här betänkandet av om inte regleringar och ett nytt bidrag? Det är min första fråga.

I propositionen står det: Hyresnämnden i Stockholm har anfört det förhållandet att hyran i ett hus som byggs med hjälp av stödet kan komma att underskrida vad som är en skälig hyra enligt hyreslagen. Det kan innebära att det påverkar hyrorna i hus som inte har fått något stöd.

I kritiken instämmer Stockholms kommun.

Min andra fråga är: Tror Anders Ygeman att det är någon som vågar bygga utan det här stödet när risken finns att plötsligt, med hyreslagens olika paragrafer, bli ålagd att kanske sänka hyran så att den blir lika låg – eller hög, hur man nu vill se det – som hyran i de lägenheter som fått den här subventionen? Jag undrar alltså vem som då vågar bygga.

Är inte detta ytterligare ett hinder och ett belägg för att den här subventionen inte kommer att ge det tillskott som Anders Ygeman talar om?

Apropå hur mycket lägenheter och studentrum som har byggts kan jag säga att jag har frågat RUT hur mycket som faktiskt har byggts. De talar om för mig att det inte finns någon statistik över detta. Man kan inte få fram uppgifter om hur mycket som har byggts med det här investeringsbidraget. Möjligtvis kan man få fram uppgifter om hur mycket som har beviljats. Men det betyder inte att det i slutändan har byggts.

Jag var väldigt precis när jag frågade, men ingen av de siffror som Anders Ygeman uppger om vad som byggts och om att de här lägenheterna finns har jag fått bekräftad när jag frågat riksdagens utredningstjänst.

Anf. 162 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Fru talman! Jag tror att Marietta de Pourbaix-Lundin är den enda som oroar sig för att hyrorna i Sverige är för låga. Marietta, jag oroar mig inte för det, utan jag oroar mig för att hyrorna är för höga, att vi inte klarar att pressa hyrorna tillräckligt mycket så att vanligt folk har råd att bo i dem. Du oroar dig för motsatsen.

Marietta de Pourbaix-Lundin frågar mig om jag delar statsministerns uppfattning att regeringen har fört en framgångsrik ekonomisk politik som gjort att man har lyckats pressa ned räntorna. Ja, självklart gör jag det. Och självklart står jag, liksom statsministern, bakom det förslag om investeringsstöd som regeringen, med statsministern som ordförande, har lagt på riksdagens bord.

Marietta de Pourbaix-Lundins tredje fråga var: Vad är nytt? Ja, 13 000 studentlägenheter är nya. 7 000 hyreslägenheter är nya – lägenheter som människor bor i. Det är möjligt att du, Marietta, inte har fått svar från RUT. Men jag kan tipsa om Statistiska centralbyråns hemsida www.scb.se. I den senaste rapporten om lägenheter som faktiskt har byggts och som folk har flyttat in i konstaterar man att byggandet har

ökat för fjärde året i rad och att byggandet under de senaste åren har ökat med 29 %. Kan du inte glädjas över att människor faktiskt har kunnat få flytta in i bra och billiga lägenheter? Problemet är kanske just att hyran är för låg.

Anf. 163 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik:

Fru talman! Jag känner igen Anders Ygemans argumentering. Egentligen fick jag inget svar på mina frågor om vem som vågar bygga om man inte kommer i åtnjutande av det här stödet. Jag förstår att Anders Ygeman tycker att han har svarat på den frågan, men jag tycker inte att han gjort det. Det vore bra att få svar på frågan om vilken hyra som kommer att gälla i de här lägenheterna. Står byggherren med risken eller inte att det i slutändan inte går ihop? Den frågan kvarstår.

Jag förstår att Anders Ygeman tycker att det var roligt att säga: Ja-visst står jag bakom vad Göran Persson säger, och Göran Persson står ju bakom den här propositionen. Men jag tycker fortfarande att det rimmar väldigt illa med vad Göran Persson för några månader sedan sade i denna kammare: att det inte är med ytterligare regleringar och bidrag som vi får fart på byggsektorn, utan det handlar om andra saker. Det är konkurrensen som vi måste se till att göra något åt. Ändå kommer det här förslaget.

Kanske får jag ställa en annan fråga till Anders Ygeman. Tycker han att det är bra att använda skattebetalarnas pengar på det sätt som jag nämnde? Av de 4,3 miljarder kronor som man tror att det här kommer att kosta används bara 1,5 miljarder kronor till ett nytillskott. Allt det andra går till lägenheter som skulle ha byggts ändå, så det är fråga om enorma undanträngningseffekter.

De här lägenheterna skulle alltså ha byggts ändå. Trots det väljer man att använda miljardbelopp till detta. Är det så vi ska använda skattebetalarnas pengar?

Statskontoret säger att det inte finns någonting som säger att det byggs mer därför att man har olika subventioner. Det är väldigt osäkert om det är så. Ändå står Anders Ygeman och säger att det beror på detta. Vilka bevis har han för det? Vad finns det för utvärdering som säger detta?

Anf. 164 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Fru talman! Marietta de Pourbaix-Lundin frågar mig vem som vågar bygga. Ja, uppenbarligen ganska många eftersom byggandet ökar så kraftigt.

Till kammarens protokoll vill jag säga att jag stöder den uppgörelse som SABO, Fastighetsägarna och Hyresgästföreningen har träffat. Vi har tillsatt en utredningsman som ska göra att vi kan få ett förslag till lagstiftning på riksdagens bord som löser alla eventuella problem.

Sedan vill jag faktiskt be Marietta de Pourbaix-Lundin om ursäkt. Jag sade att det inte fanns någonting nytt i Mariettas och den övriga borgerlighetens argumentation. Jag hade helt klart fel. Före valet ville ni byta regering. Ni sade att det var det viktigaste för Sverige. Jag vill byta statsminister, stod det på era knappar. Nu, efter valet, verkar ni så nöjda med statsministern att ni tar dennes argumentation till kammaren. Det tackar jag för.

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Åtgärder för att
främja byggande av
mindre hyresbostäder
och studentbostäder*

Anf. 165 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Detta investeringsbidrag med ett så krångligt regelverk ska egentligen möta samhällets alla stora utmaningar och lösa alla problem som finns. Man ska lösa de hemlösas situation. Man ska lösa segregationsproblematiken. Ja, det är en mängd stora frågor som ska lösas.

Samtidigt passar man från regeringens och utskottsmajoritetens sida i andra frågor på att bygga en massa hinder. Jag vill fråga Anders Ygeman: Varför? Varför inte på sikt skapa möjligheter – inte nya hinder – exempelvis med tredimensionell fastighetsbildning och genom att underlätta att trepartsöverenskommelsen kommer till stånd och skynda på så att det inte blir en snöbollseffekt med ytterligare hinder i sammanhanget?

Och vilket svar ger Anders Ygeman till den familj där föräldrarna sover på soffan, på den nya lyxiga stoppade bäddsoffan i vardagsrummet och som gärna vill ha inte bara eget rum till sina barn utan också till sig själva? De här barnfamiljerna behöver en större bostad. Vilket svar ger Anders Ygeman till dem?

De här förslagen gäller små hyresrätter. Det är ju små bostäder som man vill satsa på. Vilket svar ger Anders Ygeman alltså till den barnfamilj där föräldrarna sover på en bäddsoffa i vardagsrummet?

Anf. 166 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Fru talman! Jag ska försöka svara på Nina Lundströms tre frågor.

Först och främst gäller det de små lägenheterna. Det här stödet är speciellt riktat till lägenheter under 70 kvadratmeter. Det är för de lägenheterna som man kan söka det här stödet. Jag skulle inte vilja karaktärisera dessa lägenheter som små ettor, som Nina Lundström gjorde i sitt inledningsanförande.

I det hus för vilket stöd utgår kan det också finnas fyror, femmor och sexor. För dessa kan det stöd sökas som riksdagen tidigare har ställt sig bakom. Det betyder att för ett normalhus, ett typhus, blir det en betydligt starkare subvention jämfört med den vi har i dag. Vi ökar alltså stödet, så den hyresvärd som bygger ett hus med hälften tvåor och återstoden med treor och fyror kommer att få en kraftigt ökad stimulans med det här stödet.

Tredimensionell fastighetsbildning har regeringen beslutat om. Ett förslag har lagts på riksdagens bord som kommer att behandlas här i kammaren.

Trepartsöverenskommelsen stöder vi, som jag tidigare sagt, fullständigt. Vi har tillsatt en utredningsman för att se till att ha ett förslag om en skarp lagstiftning att lägga på riksdagens bord.

Jag vill i det här replikskiftet göra kammaren uppmärksam på vad som är Folkpartiets alternativ till vårt riktade stöd till hyreslägenheter med låg hyra. Det alternativet är en generell momssänkning på 3 eller 4 %, någonting som såvitt jag förstår inte kommer att ha någon effekt på byggandet och inte kommer att generera en enda ny hyreslägenhet – med tanke på den barnfamilj där föräldern ligger på en hårt stoppad bäddsoffa.

Anf. 167 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Därför passade jag på i mitt anförande att påpeka de åtgärder som Folkpartiet föreslår, och jag tror att jag räknade upp tio av

dem i dag där vi anser att man skulle kunna göra en insats. Varför, Anders Ygeman, behöver man skicka ut landshövdingar på raggarrundor i län där man inte söker de investeringsbidrag som Anders Ygeman anför är så eminenta och som har bidragit så mycket till byggande? Man skickar ut landshövdingar som ska sluta avtal med kommunerna som ska stimuleras till att söka bidrag som är så fantastiska. Varför gör man inte det självmant med tanke på att de är så utomordentliga?

Det andra är att det finns andra skatter förutom mervärdesskatten, som fastighetsskatten, där Folkpartiet har lagt fram ett förslag på en revidering som skulle kosta 6 miljarder och som skulle frysa taxeringsvärdena. I min lilla kommun, som Anders Ygeman mycket väl känner till, betalade det allmännyttiga fastighetsbolaget 40 miljoner kronor år 2002, det vill säga att det är hyresrätter som belastas med den kostnaden. Vi har visat gång efter gång att det finns en mängd åtgärder som man kunde vidta som inte skulle snedvrida så att de föräldrar som ligger på bäddsoffan, den lyxigt stoppade bäddsoffan i vardagsrummet, hade en chans att välja och få en större bostad oavsett om det är en hyresrätt, en ägarlägenhet, en bostadsrätt, en villa eller ett radhus. De ska få makten och möjligheten att bestämma, inte politikerna.

Därför vill jag återkomma till följande: Vad tänker Anders Ygeman göra för att de ska få den valmöjligheten med tanke på den erfarenhet vi har av investeringsbidragen, att de inte fungerar såsom det är tänkt?

Anf. 168 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Fru talman! Med risk för att bli lite tjugig: Investeringsbidraget till studentlägenheter har gett nästan 13 000 nya studentlägenheter. Investeringsbidraget för vanliga hyreslägenheter till rimliga kostnader har gett nästan 7 000 nya lägenheter. Bostadsbyggandet har ökat för fjärde året i rad. Varför kan inte Nina Lundström glädjas över den utvecklingen? Varför måste ni gång på gång säga att det inte fungerar?

Nina Lundström presenterade en egen lösning. Hon säger att för att få fart på byggandet ska vi avskaffa fastighetsskatten. Det är imponerande. Det hade varit ännu mer imponerande om det inte vore så att nyproduktion av hyreslägenheter har noll kronor i fastighetsskatt. Avskaffandet av dessa noll kronor i fastighetsskatt lär inte ge speciellt många nya hyresbostäder.

Anf. 169 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! I Stockholm står 80 000 i bostadskö, och ute i landet råder bostadsbrist i ca 80 kommuner. Det här drabbar främst ungdomar och invandrarfamiljer. När nu regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet presenterar ett förslag för att lindra den stora efterfrågan som finns av framför allt hyresrätter säger samtliga borgerliga partier nej och har nästan inga egna förslag utan ägnar sig åt att försöka hitta alla möjliga och omöjliga problem med det nya momsåterföringsstödet. I stället borde ni faktiskt ägna er åt att försöka lösa problemen för alla dem som är drabbade av bostadsbristen, men där är ni tomhänta.

Centerpartiet klagar på det redan införda investeringsstödet och tycker att det var bättre förr när byggmomsen var 12 ½ %. De vill att byggmomsen ska utredas på nytt. De verkar inte ha förstått att det numera är

EU som hanterar de här frågorna och att byggmomsen räknas i den generella moms nivån. Vad är det då som på nytt ska utredas?

Hyressättningssystemet ska utredas, säger Centern. Ja, det jobbet har redan påbörjats. Har man inte uppmärksammat det? De har dock ett bra förslag, de vill att fastighetsskatten på hyreshus ska bort. Jag delar den uppfattningen, men det är en åtgärd som ska vidtas av rättviseskäl eftersom man för hyreshus betalar både fastighetsskatt och bolagsskatt. Här är vi överens med Centerpartiet, men hur får man med sig de övriga borgerliga partierna på ett sådant förslag? De vill ta bort all fastighets-skatt.

Kristdemokraterna har förstått att en momssänkning inte är möjlig och ansluter sig delvis till vår lösning. Deras förslag är dock ett stöd, som Anders Ygeman har berättat om, som är ungefär hälften så stort och dubbelt så dyrt. Kristdemokraterna vill inte ha några särregler, och då får det tydligen kosta vad det kosta vill. Varför vill Kristdemokraterna ytterligare subventionera det redan mycket lönsamma byggandet av bostads-rätter när det är hyresrätter som det råder brist på? Förslaget är mycket dyrare för statskassan, och det finns inga som helst garantier för att det blir ett byggande av just hyresrätter med rimliga hyresnivåer.

Sänk skattetrycket så främjas bostadsbyggandet, tycker Kristdemokraterna och nämner fastighetsskatten. Problemet med fastighetsskatten, Kristdemokraterna, är att ert förslag är både orättvist, inte minst regionalt, och inte heller leder till någon nämnvärt ökad byggnation av hyresrätter. Ni är också ensamma om er skattemodell. Inget annat politiskt parti verkar tycka att er idé om fastighetsskatten är särskilt bra.

Folkpartiet har hittat tio fel på vårt förslag, och då vill jag säga att hälften faktiskt är direkta faktafel. Så den här listan borde nog revideras.

Folkpartiet påpekar en rad saker som de upplever som svårigheter och tror inte att det blir några resultat av det nya stödet. De presenterar en egen niopunktslista som ska leda till ökat bostadsbyggande. Vilken av dessa nio punkter som snabbt får i gång byggandet av billiga hyresrätter är mycket svårt att definiera. Är det en snabbare planprocess, reformerad hyressättning, uthyrning av studentrum, ägarlägenheter? Nej, det är knappast några åtgärder som är tillräckligt kraftfulla i nuläget.

Sedan ägnar sig Folkpartiet åt ett teoretiskt resonemang om momsen. En generell sänkning av momsen tycker ni är bra – en sänkning med 3–4 %. Vilken effekt får det på byggandet av hyresrätter? Jag tror att den blir mycket marginell. Det man dock kan hävda bestämt är att det blir mycket dyrt för statskassan. Intäkterna minskar med 30 miljarder om året. Är det här en prioriterad skattesänkning för Folkpartiet och de övriga borgerliga partierna?

Moderaterna ingår också i den klagande kören. Momsåterföringen är inte bara fel i sak, den är konstitutionellt fel. Bryssel måste få göra sin röst hörd innan riksdagen fattar sitt beslut. Jag ser det som en fördröjnings- och förhållningstaktik, och den är mycket uppenbar. Den leder definitivt inte till någon förändring av byggande av billiga hyresrätter för de ungdomar och invandrarfamiljer som är i stort behov av bostäder.

Moderaternas lösning är som vanligt sänkt skattetryck. Fastighets-skatten ska sänkas. Jag måste ställa frågan: På vilket sätt leder det till ett ökat byggande av billiga hyresrätter? Vilka andra skattesänkningar ska få

fart på byggandet? Vad är era konkreta förslag? Vi har hört det här så länge, men kom till skott med de konkreta förslagen.

Samtliga borgerliga partier ropar efter långsiktiga spelregler. Vilka är de då? kan man undra. Bostadsbyggandet är ju konjunkturkänsligt och behöver olika insatser beroende på vilken konjunktur som råder. Den mest långsiktiga spelregeln vore att riksdagen fattade beslut om hur mycket man bör bygga varje år. Det har inte riksdagen gjort sedan miljonprogrammets dagar. Ett byggande av 30 000–40 000 lägenheter om året skulle skapa en bättre konkurrens i byggsektorn, en snabbare omställning till ett mer industriellt byggande, mer långsiktig planering i kommunerna, med förutsättningen förstås att riksdag och regering tog det övergripande ekonomiska ansvaret för detta.

Nu gäller det att få fart på byggandet, och detta beslut blir ett sätt att starta den processen. Med det, fru talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet i sin helhet.

Anf. 170 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Folkpartiet vill ha en generell översyn av mervärdesskatten. Det pågår också ett sådant arbete, det är inget som är kontroversiellt, trodde vi. Vi tror att det vore bra att sänka mervärdesskatten.

Vi tror på en genomtänkt markpolitik även från statens sida. Staten ska inte gynna de stora byggjättarna. Vi vill ha större byggkonkurrens och att prissättning och produktionskostnader ska stå i fokus. Planprocessen måste revideras. Hyressättningen måste reformeras. Vi vill ha skattefrihet för uthyrning av studentrum, industriellt byggande av billiga lägenheter, en tredimensionell fastighetsbildning som tillåter bostadsbyggande och vi vill ha ägarlägenheter, sänkt fastighetsskatt, reviderat inkomst- och kostnadsutjämnningssystem och mycket därtill.

Utifrån att Owe Hellberg tycker att detta inte räcker och inte duger någonting till är min fråga: Varför vill Vänsterpartiet införa *social housing* i Sverige? Det är ju det som ni vill göra med ert förslag. Den inriktningen är väldigt tydlig. Man ska prioritera och se till att de mest utsatta stöttas. Man vill rikta boendet till de mest socialt utsatta och de hemlösa. Man vill reglera hyrestaken. Detta ger en mycket tydlig bild av en svensk variant av *social housing*.

Hur kommer det sig att Vänsterpartiet väljer att gå den vägen?

Anf. 171 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Det är väldigt enkelt att svara på den frågan. Begreppet *social housing* förekommer i varken propositionen eller betänkandetexten, och enligt Vänsterpartiets syn hade det inte heller fått stå med.

Dessa bidrag ska naturligtvis inte gå till *social housing*. Kommunen kan gå in med andrahandskontrakt och andra lösningar för att lösa situationen för människor i akut nöd som inte har någon bostad. Men det är inte det som innefattas i det generella stödet, och det framgår mycket tydligt och klart av propositionstext och betänkandetext.

Jag tror att Nina Lundström lite grann har missat detta med vad *social housing* innebär. Det är nämligen så att det inte är själva bostadskostnaden som är grundande för *social housing* utan det är att man ställer krav på vilka som får bo där utifrån deras inkomster, och sådana skrivningar

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Åtgärder för att
främja byggande av
mindre hyresbostäder
och studentbostäder*

finns inte alls i betänkandet och ska naturligtvis inte heller finnas med där.

Anf. 172 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Man plockar inte upp saker och ting utan att det finns skäl för det. Detta var någonting som framkom i en skrivning i ett av remissvaren, att man hade en farhåga om att vi skulle gå i den europeiska riktningen och öppna upp för möjligheten att inrätta *social housing*.

Jag vet att Vänsterpartiet i varje fall tidigare har varit inne på att man inte skulle välja denna väg i den svenska bostadspolitiken. Men Folkpartiet och andra har uppenbarligen tolkat förslaget så att det har öppnats en dörr för den här typen av boende.

Den andra frågan är: Vilket svar ger Owe Hellberg till de trångbodda familjerna? Det här investeringsbidraget är ju hårt riktat. Jag tog upp statistik som visade att det mesta av beståndet är små hyresrätter. Skulle man skapa flyttkedjor skulle de frigöra små hyresrätter som sannolikt också är billigare än nyproduktion. Men vad svarar Vänsterpartiet de trångbodda barnfamiljerna? Sådana lägenheter byggs ju inte. Vad svarar Owe Hellberg de föräldrar som sover i bäddsoffor i sina vardagsrum?

Anf. 173 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Till att börja med har vi i Vänsterpartiet sett till att kommunerna har fått bostadsförsörjningsansvaret igen. Det är någonting som ni avskaffade på 90-talet, och det var någonting som kommunerna tog till sig väldigt snabbt. Det var den mentaliteten som rädde under 90-talet. Vi hoppas naturligtvis att kommunerna ska ta ett helt annat ansvar i dag. Det är kommunerna som ska se till att det finns bostäder framöver. Om inte byggentreprenörer gör det här jobbet ska de kommunala bostadsbolagen göra det.

Vi pratade ju med SABO och borgarrådet Annika Billström för någon vecka sedan. Vi konstaterade då att bostadsbolagen i Stockholm är rika som troll. Varför sätter de då inte i gång att bygga? Vid byggandet av små billiga hyresrätter kan man inte ha så höga avkastningskrav som 15–20 % som man kan få när det gäller byggande av bostadsrätter.

Det måste vara långsiktiga fastighetsägare och entreprenörer som har ett genuint intresse av att förvalta fastigheter och inte bara är intresserade av att göra snabba klipp. Det var alldeles för mycket sådan mentalitet under 90-talet. Jag tycker faktiskt att ni har bidragit till det, Nina Lundström.

Anf. 174 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker att Owe Hellberg inledde anförandet med att väl beskriva de stora problem som består i att 80 000 människor står i bostadskö i Stockholm och att det råder bostadsbrist i 100 av landets kommuner.

Sedan tog så att säga färgen slut i den skrivaren och han ägnade sig åt det som faktiskt är problemet. Den andra halvan av anförandet ägnades enbart åt att recensera andra partiers förslag.

Jag vet inte hur Owe Hellberg tror att de människor som till äventyrs skulle läsa protokollet eller som lyssnar till den här debatten, som står utan bostad eller som bor alldeles för trångt, funderar över detta. Är

Vänsterpartiet rätt nöjt med situationen, att politiken är tillfyllest, att det inte behöver göras någonting mera, att människor som står i kö får fortsätta att stå i kö och att det får fortsätta att vara bostadsbrist i 100 kommuner? Jag tror inte det.

Men om Vänsterpartiet inte är nöjt, vad borde göras? Vad vill ni göra för att åstadkomma en förändring? Ni står bakom regeringens politik i varje del i det här betänkandet och i varje del när det gäller ekonomin i budgeten. Ni har ett ansvar för situationen. Det går inte att sitta på två stolar, utan ni måste faktiskt ge besked om den egna politiken. Är Vänsterpartiet nöjt med situationen som den är?

*Åtgärder för att
främja byggande av
mindre hyresbostäder
och studentbostäder*

Anf. 175 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Nej, vi är inte nöjda med situationen som den är. Det är därför som vi ska fatta beslutet om ett förstärkt stöd för byggande av billiga hyresrätter.

Vi konstaterade för längesedan att dessa åtgärder behövdes. Jag stod här redan i mitten på 90-talet och sade de här sakerna, men då ruskade alla på huvudet, även mina socialdemokratiska kamrater. Då kallades jag för populist och allt möjligt annat.

Vi lyssnar väldigt noga på Marietta de Pourbaix-Lundins gamle partiordförande. Han gjorde en utredning av bostadssituationen i Stockholm och konstaterade att det redan 1999 behövdes ett stöd på 300 000–400 000 kr per lägenhet för att man skulle få fart på bostadsbyggandet i Stockholm.

Det hände inte så mycket med den utredningen, utan man genomförde den första etappen med det gamla investeringsbidraget. Nu utökas möjligheterna, och vi börjar att närma oss det som Ulf Adelsohn sade. Så i det fallet lyssnar jag hellre på Adelsohn än på Persson, måste jag säga.

Vi sade väldigt tydligt också i valrörelsen att vi vill satsa på investeringsstöd, och nu har man hittat en annan modell för dem. Vi ser ju hur luften har gått ur svensk ekonomi. Det statsfinansiella läget är sämre. Då får man ta till de möjligheter som finns för att finansiera dessa förslag, och nu har man valt den här modellen. Vi skulle hellre sett att det hade varit ett rent investeringsbidrag och också att det hade preciserats att det skulle gälla för hyresrätter.

Vi har också andra långsiktiga förslag som jag kan återkomma till i nästa inlägg.

Anf. 176 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Som jag sade i mitt anförande om prognoserna har omvärlden inte varit så överdrivet imponerad av det förslag som vi nu diskuterar. I februari 2002 sades det från byggindustrin att man trodde att det skulle komma att byggas 26 000 bostäder under 2003. Den siffran har reviderats ned steg för steg för att nu i maj – enligt den aktuella prognosen – ha landat på 17 500 lägenheter. Jag hoppas verkligen att det inte fortsätter utför.

När skulpturen – det vill säga det här förslaget – stegvis har avtäckts har omvärlden inte direkt slagits till marken av häpnad och blivit imponerad över hövan. Tvärtom har man blivit allt dystrare till mods allteftersom alltmer har avslöjats om formerna, och det är oerhört bekymmersamt – jag ska inte fortsätta med den liknelsen.

Jag skulle vilja be Owe Hellberg att göra sin egen prognos. Hur kommer det att gå? Ni har tillsammans med regeringen sagt 30 000 per år under mandatperioden. Hur mycket kommer det att byggas under mandatperioden, Owe Hellberg?

Anf. 177 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Göran Hägglund kommer med felaktiga påståenden. Det är regeringens prognoser och regeringens ambition. Det jag säger är att riksdagen ska fatta de här besluten så att vi kan sätta press på regeringen och se till att det blir ett bostadsbyggande i den omfattning som jag tror att Göran Hägglund och jag är överens om behöver komma till. Vi har sett att man har gjort det tidigare. Man bestämde sig för att bygga en miljon bostäder under en tioårsperiod. Sedan gjorde man det också. Det krävs olika insatser för att göra det.

Nu har vi ett läge där vi får se hur det nya stödet fungerar. Jag kan inte lova att det blir 120 000 lägenheter till 2006. Men om det behövs ytterligare åtgärder är vi naturligtvis beredda att genomföra dem.

Jag var inne på den långsiktiga politiken. Där tror jag att det är väldigt viktigt att vi får en jämn och hög bostadsproduktion i Sverige. Det är det som skapar en bra konkurrenssituation, där de medelstora företagen kan vara med på ett helt annat sätt och kommunerna inte lägger av att planera och tror att Sverige är färdigbyggt, som man gjorde i början av 90-talet. Då hjälper det inte hur lång planprocessen är, om det inte finns någon planering. Det kommer ju ett liv efter 90-talet. Vi är inne på 2000-talet nu.

Om vi får sådana åtgärder och en sådan tro på framtiden, att det är vad som gäller, löser man många av de problem vi har i dag. Det är min uppfattning.

Vi har uppfattningen att fastighetsskatten på hyresrätter ska bort. Men det ger inga stora skillnader i hyra om någon tror det, Nina Lundström. Det är 50–60 kr i månaden för en lägenhet. Men det är väldigt mycket mer för en bostadsrätt eller ett egnahem. Vi ser det som en rättvisefråga. Hyresrätten är trippelbeskattad, och åtminstone en av de skatterna ska bort.

Anf. 178 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik:

Fru talman! Har Owe Hellberg någon gång funderat på varför det är problem just när det gäller hyresrätter? Jag jämför med att det byggs bostadsrätter och småhus. Kan det bero på att det är för många politiska ingripanden eller på att det är för få politiska ingripanden när det gäller hyresrätter, att vi har de här problemen? Det är frågan.

Jag skulle vilja fråga Owe Hellberg samma sak som jag frågade Anders Ygeman, om han tycker att det är ett bra sätt att använda skattebetalarnas pengar. Man använder miljarder kronor till att satsa på bostäder som egentligen skulle ha byggts ändå. Bara en mindre del av de 4,3 miljarderna, det vill säga 1,5 miljarder, kommer att gå till nytillskottet. Är det ett bra sätt att använda skattebetalarnas pengar?

Jag har också en tredje fråga till Owe Hellberg som var inne på olika landshövdingar. Alldeles nyligen har en ny landshövding här i Stockholms län presenterat en rapport där han försökt ragga folk som vill söka bidrag, får man nog säga. Det handlar om stimulansbidrag. Han kallar det

ett vägs-käl för bostadsbristen och säger att trafikinfrastruktur öppnar för 56 000 nya bostäder i Stockholm.

Är Owe Hellbergs parti berett att se till att det kommer mer pengar till infrastruktursatsningar i Stockholm så att de här bostäderna kan byggas? Det är i princip villkoret för att man ska kunna bygga runtom i Stockholms län, att det finns infrastruktur.

Anf. 179 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Jag vill ställa en motfråga: Varför står 80 000 i bostadskö i Stockholm? Jo, därför att de vill ha en hyresrätt att bo i. Nu är det problem med lönsamheten i byggandet. Kommunerna tar inte sitt ansvar. De som bygger vill ha 15–20 % i avkastning på insatt kapital. Det här går ju inte ihop!

Bostäder är ingen marknadsvara. Det är en behovsstyrd vara. Det måste man faktiskt ta hänsyn till. Det är därför vi har pratat så länge om att vi ska fokusera på boendekostnaden. Vi ville ha en boendekostnads-kommission. Vi har diskuterat den frågan. Nu ser vi att Socialdemokraterna steg för steg närmar sig våra ståndpunkter i den frågan.

Marietta de Pourbaix-Lundin frågar om det är bra att satsa skattepengar på det här. Ja, det är alldeles utmärkt eftersom hyrorna blir lägre. Det är väldigt bra för låginkomsttagarna att hyrorna blir lägre, att vi sätter press just på boendekostnaderna.

Infrastruktursatsningarna i Stockholm behövs säkert till en viss del. Jag menar också att det finns många andra problem. Man måste planera utifrån den infrastruktur som finns. Det finns också en massa byggjättar i Stockholm som sitter på en mängd tomter som borde kunna bebyggas. Men de tomterna sitter de på, för de vill inte sälja dem. De tror att de får sälja dem alldeles för billigt.

Det är bättre att bygga där man kan bygga bostäder utan att göra stora infrastruktursatsningar. Men i vissa lägen behövs det säkert. Jag är inte någon bra bedömare av hur det ser ut i Stockholm. Jag kan inte ge någon generell bedömning av läget där.

Anf. 180 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik:

Fru talman! När det gäller det sista har i princip samtliga kommuner i Stockholms län sagt att ett av villkoren för att man ska kunna bygga är att man får mer pengar till infrastrukturen. Det har man sagt oavsett parti-färg. Jag förstår att Owe Hellberg inte är från Stockholmsområdet och inte vet. Jag kan tala om att det inte finns så många ställen man kan bygga på om man inte får nya vägar eller annat som har med infrastrukt-ur att göra. Det är ganska fullbyggt. Då får man bygga långt ut, och då krävs det vägar dit också för att det ska fungera. Så det behövs mer pengar. Jag fick egentligen inget besked om Owe Hellbergs parti, Väns-terpartiet, var berett att se till att Stockholm får mer infrastrukturpengar. Jag förstår att det sitter långt inne, att få detta besked.

Till svar på min första fråga säger Owe Hellberg att det behövs många politiska beslut för att få till stånd att det byggs bostäder. Jag skulle vilja säga att det är alla dessa politiska beslut som har gjort att ingen vågar bygga – ryckigheten när det gäller hyresrätten, många gånger felaktiga beslut, beslut som man inte vet om de har någon effekt över huvud taget. Därför står vi i den situation vi har nu. Ändå är det enda

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Åtgärder för att
främja byggande av
mindre hyresbostäder
och studentbostäder*

förslag ni har att komma med samma gamla medicin som man har kört med hela tiden: In med någon liten subvention kortsiktigt, så löser sig allting. Har ni inte lärt er av de 50 år som har gått att det inte löser problemet när det gäller hyresrätter?

Owe Hellberg säger också att det är ett okej sätt att använda pengarna. Han ska välja vem som ska bo där. Det var en liten diskussion mellan Nina Lundström och Owe Hellberg om *social housing*, där Owe Hellberg förnekade att det var tal om *social housing*. Men blev han inte lite förskräckt när han hörde mig citera från det svar som regeringen har skrivit till EU-kommissionen. Det ger en helt annan bild av vad det handlar om än det som står i propositionen och betänkandet. Det är i klartext *social housing*.

Anf. 181 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Jag kan inte ställas till ansvar för allt regeringen gör. Då skulle jag få det rätt jobbigt. Riksdagen hanterar inte alla frågor som regeringen gör. Ibland ger vi dem bakläxa. Det har vi gjort vid flera tillfällen. Det kommer vi att fortsätta göra om det är beslut som inte stämmer överens med de propositioner och betänkanden som vi är överens om. Där tvekar vi inte en sekund.

Alla kommuner vill ha infrastruktursatsningar. Det vill de i mitt hemlän också. De vill ha motorvägar och allt möjligt för att det blir så väldigt bra då. Det är så mycket näringsliv som flyttar dit. Det finns alltid med.

Nu får ju Stockholm en jättemöjlighet. Man ska införa trängselavgifter i staden. Då kommer man naturligtvis att få tillgång till bra mycket slantar för kollektivtrafiksatsningar. Det är ett alldeles utmärkt tillskott till kassan.

När det gäller debatten om statsministern och hans syn på bostadspolitiken vill jag konstatera att jag är glad att Göran Persson inte är bostadsminister. Det måste jag säga. Jag har fört sådana resonemang med honom vid några tillfällen, och jag tycker inte att han är riktigt uppdaterad på de bostadspolitiska frågorna. Där har Lars-Erik Lövdén ett jättejobb att göra, att faktiskt se till att bostadspolitiken prioriteras högre i regeringens arbete. Det står jag för, varje ord.

Anf. 182 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Som vanligt när jag ska upp i talarstolen är det mesta redan sagt. Alla vet vad betänkandet handlar om. Vi har fått höra alla ståndpunkter, och alla argument för vårt förslag är redan bemötta, utom några saker som jag tycker är bra.

Jag tycker för övrigt att hela betänkandet är bra. Ni har lagt till en del om att öppna för hur tillämpningen ska kunna följas upp och att det kan bli eventuella överväganden om en närmare utformning av förutsättningarna.

Det jag vill trycka på är de saker som några har nämnt, som detaljstyrningar. Nu krävs det ett visst mått av detaljstyrning för att sådana här saker ska få den utformning som man eftersträvar. Det är nämligen det ekologiskt hållbara tänkandet, som måste in framför allt i bostadsbyggandet. Vi är alla medvetna om att det finns en del skräckexempel, som vi har pratat om här förut.

Vi har fått in ett krav på miljöplan som ett villkor för investeringsstimulansen, och jag tycker att det är jättebra. Det är helt följdriktigt, efter de andra investeringsbidrag som vi har haft tidigare. Det finns en möjlighet att gå vidare.

Vårt krav att man inte ska kunna få del av investeringsstimulansen om man använder direktverkande el har fått kritik. Det är kanske lite kortsiktigt tänkt att kritisera det. Vi måste nämligen alla bidra till att få ordning på den här frågan, så att man inte använder så mycket el för direktuppvärmning som man har gjort hittills. Det är helt sanslöst att så många villor har fått byggas med den uppvärmningsformen. Nu får vi i efterhand se till att i stället konvertera och att fjärrvärmens byggs ut i stor utsträckning.

Jag är lite fundersam över diskussionerna om infrastrukturen, när det i själva verket är vägar som man vill bygga. Det är rätt självklart. Det bemöttes i det senaste replikskiftet på ett bra sätt av Owe. Jag tycker att bostäder är en del av infrastrukturen. Begreppet infrastruktur har fått gälla vägar, motorvägar, järnvägar, flyg och IT-satsning, men bostadsbyggandet är i allra högsta grad en form av infrastruktur.

Det är väldigt viktigt att våra ungdomar får del av denna del av vår välfärdssektor och inte behöver vara mambor. Jag tror att många föräldrar är rätt trötta på att ha sina 25-åringar boende hemma hos sig – för att inte tala om hur 25-åringarna känner det att bo kvar. Om de finge en lika bra lägenhet som den som jag har på Munkbron skulle de nog vara väldigt nöjda. Det är att beteckna som en liten lägenhet, men det är ingen liten Stockholmsetta på 18 kvadratmeter med Stockholmsdusch, eller vad man brukar kalla det. Hemma i Tranås byggde vi också sådana för en del av studenterna. De kan kräva ett annat sätt att bygga.

I tidigare sammanhang när vi har pratat om de här frågorna har jag berättat om hur man gjorde i Linköping, där man lät tre studenter dela på en fyra. Det var ingen som ville ha fyrorna. Om man i det här läget i Linköping bestämmer sig för att använda investeringsstimulansen och bygga mindre lägenheter för studenterna kan de efterfråga dem, och då kan fyrorna bli lediga igen. Jag kommer så väl ihåg hur det var när familjer med gymnasieungdomar, som jag då kände till, fick lov att byta ned sig i lägenhetsstorlek därför att vi bland annat ändrade bostadsbidragen. Ungdomarna fick då inte längre ha kvar sitt eget rum därför att familjerna inte hade råd att bo i dessa lägenheter.

Förhoppningsvis kan vi nu få lite förändring på bostadsbidragen också. Dessa familjer ska helt enkelt ha möjlighet att efterfråga bostäder av bra kvalitet och med tillräckligt stort utrymme för sina ungdomar. Det är oerhört viktigt. Den här investeringsstimulansen ska ses som en del av det. Som många har sagt, är det inte så att man utesluter byggandet av större bostäder för den här sakens skull.

Några har också tagit upp att vi måste notifiera hos EU. Det är egendomligt att höra det från de fanatiska EU-anhängare som finns här i riksdagen. Vad säger ni nu om alla dessa käppar i hjulen som EU sätter för vad vi ska få bestämma i det här landet? Allergisaneringen höll på att aldrig komma i gång bara därför att det skulle notifieras i EU-kommissionen. Det dröjde och dröjde. Det är helt nödvändiga åtgärder. Jag är fruktansvärt trött på det där.

*Åtgärder för att
främja byggande av
mindre hyresbostäder
och studentbostäder*

Jag vill med detta yrka bifall till förslaget i detta betänkande i dess helhet.

Anf. 183 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Fru talman! Jag har suttit och lyssnat väldigt noga på debatten, och jag tyckte jag kände igen mig – det var nästan hemvant. Det var en lång litanian, med väldig kritik av de initiativ som regeringen tar i olika avseenden. Men det var väldigt lite av alternativ politik. Framför allt fanns det inte tillstymmelse till en alternativ politik som oppositionspartierna var eniga om. Om ni skulle sitta i regeringsställning, vilken politik skulle ni driva? Jag kan inte utläsa det vare sig av er argumentation här i dag eller av utskottsbetänkandet.

Jag ska så här i inledningen av mitt anförande ändå visa min vänliga sida och säga att jag tycker att det är bra att flera av oppositionspartierna tycker som regeringen när det gäller planprocessen.

Jag tycker att det är bra att flera av oppositionspartierna nu också ställer sig bakom den utredning som vi har tillsatt för att se över hyressättningssystemet och som ska jobba väldigt snabbt och vara klar den 1 april nästa år.

Jag tycker också att det är bra att det finns ett utbrett stöd för tredimensionell fastighetsbildning.

På några punkter är vi överens, men i övrigt finns det ju ingen alternativ politik till regeringens politik.

Det är till och med så, Nina Lundström, att det alternativ som Folkpartiet står för är ett avvecklande av alla bostadssubventioner. Det skriver ni i er partimotion. Får jag tolka det som att ni vill ta bort räntebidragen också? Jag uppfattar det som att ni vill avskaffa ränteavdragen, som är en väsentlig indirekt subvention av byggandet i dag. Ni skriver ju att ni vill avveckla alla bostadssubventioner. Om jag tolkar det snävt, vill ni omedelbart rycka bort 3 miljarder från bostadssektorn. Jag kan försäkra Nina Lundström att det skulle vara ett hårt slag mot förutsättningarna för ett ökat bostadsbyggande.

Det investeringsbidrag som vi nu har levt med under några år har haft en väldigt god effekt. Det har gett 13 000 nya studentlägenheter och 7 000 hyreslägenheter. Vissa av de borgerliga partierna, i alla fall Kristdemokraterna, har också ställt upp bakom investeringsstödet för studentbostäder, naturligtvis med insikten att det har varit ett bra initiativ.

Men jag är inte nöjd med bostadsproduktionen i dag. Även om den har ökat fyra år i rad nu och att vi till följd av investeringsbidraget har fått upp volymerna är volymerna alldeles för låga. Vi måste upp till en bostadsproduktion på omkring 30 000 lägenheter om vi ska kunna undanröja bostadsbristen och ge alla de människor – unga människor, barnfamiljer och andra – som har det svårt att komma in på bostadsmarknaden och skaffa sig en bra bostad en förutsättning att göra det.

Det svåra i dagens läge – och det har vi berört i en tidigare debatt i den här kammaren – är ju att de stora byggentreprenörerna har varit ensidigt inriktade på att bygga det dyra och exklusiva. De har verkat på en fri marknad. De har varit inriktade på att bygga de dyra och exklusiva bostadsrätterna, som det nu börjar bli svårt att få avsättning för.

Paradoxen är att man, när marknaden har fått välja fritt och man har byggt det exklusiva och dyra utan den politiska inblandningen, till och

med har förbyggt sig på sina håll. Det står tomma bostadsrätter i nyproduktionen i Stockholmsområdet i dag som man inte får avsättning för, så också i min egen hemkommun Malmö. Det om något är ett misslyckande just för marknaden. Och som i alla fall jag tolkar det är det ett uttryck för att politiken inte har varit tillräckligt mycket närvarande på bostadsmarknaden under några år på 90-talet.

För att undanröja bostadsbristen krävs det gemensamma ansträngningar från alla aktörer på bostadsmarknaden. Det gäller i hög grad kommunerna – jag envisas med att nämna det. Kommunerna har bostadspolitiska verktyg för att kunna bygga i tid och se till att det byggs den typ av bostäder som det också finns ett behov av. De kan använda markpolitiken offensivare. De kan använda planmonopolet och allmännyttan, som är ett utmärkt verktyg för att bygga i tid och bygga bra bostäder till rimliga kostnader. Det gäller särskilt allmännyttan i tillväxtområdena, som i regel är välkonsoliderad och rik.

Men ansvaret ligger också på byggtreprenörerna. Byggbolagen sitter i dag med byggrätter, 60 000, och blockerar på så sätt byggandet på många håll. Många av de byggrätterna är inköpta till ganska höga priser.

Om de började bygga för vanligt folk skulle den akuta bristen på byggbar mark minska och byggandet av nya bostäder snabbt komma i gång. Jag skulle välkomna ett initiativ från byggföretagen där man tog ett mer samlat grepp när det gäller hur man ska använda sina byggrätter för att hjälpa till att undanröja bostadsbristen.

Men också statens ansträngningar måste öka. Det handlar om konkurrensfrågor, som vi har diskuterat många gånger. Vi har tagit olika initiativ. Det gäller till exempel Byggekostnadsforum och Konkurrensverkets insatser. Det gäller, som jag nämnde, propositionen om tredimensionell fastighetsindelning som kan frigöra ytterligare byggbara ytor i framför allt storstäderna. Det gäller planprocessen. Vi måste få en effektivare och snabbare planprocess.

Jag hävdar bestämt att det går att bygga bra bostäder till rimliga kostnader. Framför allt går det att bygga bra bostäder till rimliga kostnader med det investeringsstöd som de tre samarbetspartierna nu lägger fram förslag om.

Jag beivrade nyligen Byggekostnadsforums konferens här i Stockholm där man presterade en del av de projekt som man driver i samarbete med byggbolag och bostadsbolag.

Jag ska läsa upp vad Boverket och Byggekostnadsforum säger i sitt pressmeddelande:

Det går att sänka byggkostnaderna med mellan 20 % och 30 % i relation till en redan stram budget bara genom att välja nya sätt att handla upp entreprenadarbeten och byggmaterial. Det visar två pilotprojekt som genomförts av de kommunala bostadsbolagen Karlskronahem och Gårdstensbostäder. Det går att bygga funktionella, sunda, estetiskt tilltalande och långsiktigt hållbara bostäder med hyror som är mellan 2 000 kr och 3 000 kr lägre per månad än de hyresnivåer som normalt anses omöjliga att komma under i storstäderna. Det visar resultat från pilotprojekt i Ängelholm, Karlshamn och Malmö.

Det går att bygga bra bostäder till rimliga kostnader. Det går i särskilt hög utsträckning att göra det med det mycket kraftfulla investeringsstöd som nu kommer att införas.

Det jag tycker är glädjande med de investeringsbidrag vi har haft hitintills och det investeringsstöd som vi nu inför är att de skapar förutsättningar för mindre och medelstora aktörer att också växa till sig på marknaden. De stora byggentreprenörföretagen behöver konkurrens och utmaningar. Jag har sett det i Linköping, Duvkullen. Jag har också sett det i Ängelholm där en gammal byggmästare bygger mycket estetiskt tilltalande och goda bostäder till en boendekostnad som ligger under 1 000 kr per kvadratmeter. Byggmästaren bygger för egen förvaltning i sann gammal byggmästartradition.

Det här finns också på andra håll i landet, och dessa förutsättningar har kunnat skapas tack vare investeringsbidraget och tack vare det arbete vi har bedrivit via Byggkostnadsforum på Boverket där vi har stimulerat den här typen av projekt.

Den proposition som nu är lagd på riksdagens bord och som utskottet ska besluta om i morgon, tror jag, innebär en kraftfull stimulans för byggandet av hyresrätter och studentbostäder. Det här motsvarar en moms-sänkning från 25 % till 6 %. Det är en väldigt kraftig stimulans särskilt som man också kan komma i åtnjutande av 40 % av det nuvarande investeringsbidraget.

För en lägenhet på 70 kvadratmeter i Stockholmsregionen kommer stödet att kunna uppgå till 210 000 kr. Det är mer än hela byggmomsen vid en produktionskostnad på 20 000 kr per kvadratmeter.

Det behövs naturligtvis också större lägenheter. När det gäller större lägenheter kommer man att kunna ha kvar det nuvarande investeringsbidraget, och investeringskalkylerna för ett hus med både små och stora lägenheter förbättras avsevärt med det nya investeringsstöd som vi nu inför.

Fru talman! Om vi ska kunna undanröja bostadsbristen räcker det inte med *ett* recept. Det krävs politisk närvaro på många håll på många sätt för att vi ska kunna skapa förutsättningar för ett ökat bostadsbyggande.

Det handlar om en statlig medverkan via förändringar av lagstiftningen och via investeringsstödet, en mycket aktivare roll för kommunalpolitikerna och en press på byggindustrin att åstadkomma en produktivitet-utveckling som står i samklang med övrig industris produktivitet-utveckling.

Anf. 184 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik:

Fru talman! Statsrådet Lövdén började med att försöka göra sig lustig över att de fyra borgerliga partierna inte hade en gemensam politik. Finns det någon här inne som såg att Vänstern, Miljöpartiet och Socialdemokraterna gick till val på något gemensamt program för bostadspolitiken? Jag såg inte detta.

Lövdén behöver inte oroa sig. Den dag vi bildar regering lovar jag att vi kommer att vara överens om många saker som gör att det blir långsiktigt möjligt att bygga här i Sverige – vi kommer att vara överens om mycket mer än vad ni är överens om i den nuvarande konstellationen.

Jag har tre frågor till statsrådet.

Den första gäller budgettricksandet, som jag kallar det, att man krediterar ett skattekonto. Kommer regeringen att minska utgiftstaket med motsvarande belopp? Det är min raka fråga.

Den andra frågan gäller *social housing*. Statsrådet var här inne när jag läste upp regeringens svar, som Lars-Erik Lövdén säkert känner till, på EU-kommissionens frågor. Det är en ganska skarp skrivning när man förklarar vilka åtgärder som kommer att vidtas för att vissa kategorier av missgynnade hyresgäster ska få tillgång till de här bostäderna. Dessa ska förmedlas via kommunens bostadsförmedling, och man ska få fram bostäder till hemlösa och andra utsatta grupper. Det kan vara upp till 100 % som ska gå till dessa. Är det smygvägen att införa *social housing* i Sverige?

Min tredje fråga är: Är Lars-Erik Lövdén säker på ett ja från EU-kommissionen? Och när kommer ett svar?

Anf. 185 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Fru talman! Det var fyra frågor. Jag skulle kunna göra som ett tidigare statsråd för länge sedan och svara väldigt kort på frågorna. Jag skulle kunna säga: nej, nej och ja. Jag ska dock utveckla detta lite grann.

Nej, vi kommer inte att justera budgettaket. Det är alldeles klart att det är på det viset.

På frågan om *social housing* är svaret: definitivt inte! Jag tycker nästan att det är direkt oförskämt att ställa den frågan. Inte är det *social housing* som Duvkullen har byggt i Linköping med investeringsbidragspengar? Inte är det *social housing* som har byggts i Skövde med investeringsbidragspengar? Det är väl inte *social housing* därför att man ställer krav på att lägenheterna ska förmedlas i samråd med kommunen. Vi byggde inte *social housing* under det stora bostadsbyggandet på sin tid, då vi hade bostadsförmedlingar runtom i landet som svarade för förmedlingen av de nyproducerade lägenheterna. Jag tycker att det är ett nästan oförskämt påstående.

Anf. 186 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik:

Fru talman! Okej, då fick vi besked när det gäller budgettricksandet. Det kommer att bestå.

När det gäller *social housing* tycker statsrådet att jag är oförskäm. Jag tycker inte att jag är oförskäm. Jag läser innantill i det svar som regeringen har givit till EU-kommissionen, och det är ganska tydligt: Man skall få fram bostäder till hemlösa och andra utsatta grupper, de skall förmedlas – ”skall” är till och med understruket – genom den kommunala bostadsförmedlingen, upp till 100 % av bostäderna kan fördelas till utsatta hushåll och andra hushåll i behov av bostad och så vidare. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att statsrådet gör allt för att EU-kommissionen ska få intrycket att det är *social housing*. Då förstår jag nämligen varför han svarar ja på den tredje frågan, om han tror att EU-kommissionen kommer att säga ja till detta. Det är därför att han tror att han har lyckats övertyga EU-kommissionen om att det är *social housing*, för då är det nämligen helt okej med detta stöd. Jag förstår det, men vi får lämna det.

Då har jag en annan fråga till statsrådet om någonting som var uppe här tidigare, nämligen infrastruktursatsningar för Stockholmsregionen, vilket är en förutsättning för bostadsbyggandet. Nu när vi har någon här från regeringen som kanske kan svara är min fråga: Är regeringen beredd

att se till att Stockholmsregionen får mer pengar till infrastruktursatsningar?

Sedan hade vi ju en interpellationsdebatt här så sent som i går där jag var inblandad, och där kunde vi ganska klart konstatera att regeringen inte kommer att vidta några mer åtgärder. De som nu är på gång är allt man kommer att vidta när det gäller bostadsbyggandet. Det är lite förvånande, för när vi hade remissdebatten pratade statsrådet, vilket han gör nu också, om kraftfulla åtgärder. Det talet gäller tydligen inte längre. Nu är allt klappat och klart, och nu kommer allt att fungera.

Anf. 187 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Fru talman! Jag skisserade i mitt anförande några av de åtgärder som jag ser som angelägna att genomföra det närmaste året. Det är planprocessen, det är tredimensionell fastighetsbildning, det är en reformering av hyressättningssystemet. Reformpolitiken på bostadsområdet har inte avstannat; det kan jag försäkra.

När det gäller infrastruktursatsningarna tyckte jag att det viftades lite för lättvindigt med Mats Hellströms rapport. Det är ju inte så att alla de 56 000 bostäder som han har förhandlat fram uppgörelser med kommunerna i Stockholms län om är avhängiga en kraftigt ökad ram för infrastrukturmedel till den här regionen. Det är kanske hälften av dessa bostäder eller knappt det som är avhängiga ökade insatser för infrastrukturen i Stockholmsregionen.

Nu återkommer som bekant regeringen med infrastrukturplanerna i höst. De har nu varit ute på remiss till olika myndigheter, kommuner och länsstyrelser som har fått yttra sig, och i höst ska regeringen göra en samlad bedömning av infrastrukturen för hela landet under kommande år.

Anf. 188 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Först vill jag rikta ett tack till statsrådet för att han tar sig hit och deltar i den här debatten. Det tycker jag är välgörande. Fler statsråd borde lära av detta.

Inför valet 2002 lovade regeringen 30 000 nya lägenheter per år, inte för att det skulle motsvara behovet men för att vi skulle komma en bra bit på väg, förbättra situationen och få till stånd fler lägenheter. Det gör 120 000 under mandatperioden. Som jag nämnde under mitt huvudanförande har jag försökt få statsrådet att säga om han tror på dessa planer själv. Han har undvikit att ge några mer exakta besked i de debatter vi har haft, men i annat sammanhang har han sagt att detta kommer vi nog inte att kunna infria.

I går hölls en interpellationsdebatt här i kammaren som jag tror kan vara av intresse också i det här sammanhanget. Statsrådet svarade då: "Vi har i dag ett behov av mellan 25 000 och 30 000 nya bostäder per år." Tidigare har behovet varit ganska stort, det tycker vi alla, och de 30 000 nya lägenheterna skulle delvis möta detta behov. Nu säger dock statsrådet att vi har ett behov på mellan 25 000 och 30 000 nya bostäder per år.

Jag vill då fråga: Hur har statsrådet gjort de här beräkningarna? Är det så att det har byggts hus i hemlighet som vi inte känner till? Är det så att människor har meddelat att de inte längre behöver någonstans att bo?

Anf. 189 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Fru talman! Jag lutar mig mot den statliga myndigheten Boverket, som gör bedömningen att ett uthålligt behov över många år ligger på den nivån, mellan 25 000 och 30 000 lägenheter. Nu har vi ju en eftersläpning eftersom vi inte har kommit upp i den produktionen på några år. Då är det väl rimligt att ligga närmare de 30 000 och ha det som ambition för den politik som behöver bedrivas på området. Men det är alltså Boverkets bedömningar av behovet som jag lutar mig mot.

Det som gjort mig lite bekymrad när jag lyssnat på Göran Hägglunds huvudanförande, och det gäller en del andra talare också, är att man så lite fokuserar intresset på byggbranschens utveckling. Jag har försökt ägna väldigt mycket kraft åt den, både genom att stimulera pilotprojekt och genom att försöka fokusera på problemen i debatten. Jag tycker mig möta väldigt lite av engagemang från borgerligt håll när det gäller byggbranschens utveckling. Det bekymrar mig, för där ligger väldigt mycket av nyckeln till att få ned byggkostnaderna och få upp bostadsproduktionen. Och då gäller det inte bara nyproduktionen utan också kostnader för ombyggnad och renovering.

Jag skulle vilja efterlysa ett betydligt starkare engagemang från borgerligt håll när det gäller att delta i arbetet med att försöka sätta press på byggbranschen och också hitta olika instrument för att stimulera en utveckling och förnyelse i byggbranschen.

Anf. 190 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Det finns några saker som vi är överens om. En del av dessa förslag har också kommit fram efter idogt tjtande från oppositionspartierna – när det har gällt tredimensionell fastighetsbildning, planprocessen, hyressättningen i nyproduktion och så vidare. Där har vi gemensamma intressen av att komma till åtgärder för att möta de stora behov som finns.

Det finns bekymmer när det gäller aktörerna på byggmarknaden. Vi har problem när det gäller konkurrensen. Kommunerna tar inte heller alltid sitt ansvar. Detta tycker jag att vi har all anledning att ta upp. Många gånger tycker jag dock att vi hamnar i den situationen att vi som sitter här och har ett ansvar för statens bostadspolitik mer diskuterar andras ansvar än det ansvar som vi faktiskt själva har och som gör de andra aktörerna bekymrade. Jag vill gärna komma dithän att vi löser våra grejer och säger: Nu har vi gjort vårt. Då ökar också möjligheterna att ställa krav på andra aktörer. Jag diskuterar dock gärna dessa frågor vidare.

Jag tycker att vi i den här propositionen och i betänkandet – nu byter jag lite grann spår – inte ger riktigt klara spelregler när det gäller de regelverk som vi föreslår i de här sammanhangen.

Vi kommer att överlåta väldigt mycket av bedömningar till länsstyrelserna när det gäller geografiska avgränsningar, högsta hyresnivån och annat. Boverket har också uttalat en oro så sent som för några dagar sedan. Det säger att om det inte ges hyggligt klara besked finns det en risk att bostadsbyggandet kommer att falla under nästa år.

*Åtgärder för att
främja byggande av
mindre hyresbostäder
och studentbostäder*

*Åtgärder för att
främja byggande av
mindre hyresbostäder
och studentbostäder*

Där skulle jag önska att statsrådet var tydlig i de sammanhangen där han kan om hur reglerna ska uttolkas.

Anf. 191 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Fru talman! Det blir regeringen som i slutändan får utfärda den förordning som ska styra länsstyrelsernas handläggning av ärendena. Jag har ambitionen att se till att det blir en smidig handläggning.

Det finns på en punkt i det här förslaget en väsentlig förbättring i förhållande till investeringsbidraget. Det är att det inte finns något tävlingsförfarande. Ärendena ska avgöras löpande av länsstyrelserna. Det skapar en större säkerhet för investerarna.

Att jag tog upp detta med byggbranschen var inte för att på något sätt frånta mig ett ansvar. Vi som sitter i den här kammaren har naturligtvis ett ansvar. Det handlar också om att vi ska ta det ansvaret på ett sådant sätt att vi gör vad vi kan för att skapa en sundare byggbransch som präglas mer av nytänkande, produktivitetsutveckling och bättre kvalitet.

Där efterlyser jag ett mycket större engagemang från borgerligt håll. Jag tror att bostadsutskottet också har tagit del av Byggekostnadsforums arbete. Det syns ju så tydligt att det genom ett metodiskt arbete och en kraftig byggherreroll går att bygga funktionsdugliga och bra bostäder till rimliga kostnader. Det ansvaret måste vi medverka till att byggbranschen också tar genom olika åtgärder. Det är därför vi tillsatte Byggekommisionen och nu ska dra slutsatser av den.

Bostadspolitik är svårt eftersom den är beroende av så många aktörers medverkan. Den är beroende av att kommunerna är med på vagnen och att vi har en sund byggbransch. Den är naturligtvis också beroende av att riksdagen och den här kammaren genomför lagstiftning och att det finns finansiella förutsättningar för att bygga.

Anf. 192 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Också jag vill börja med att tacka statsrådet för att vi har en chans även i dag att debattera bostadsfrågor. Det kan vi inte få för mycket av, tycker jag, trots debatten i går.

Jag vill ställa en fråga till statsrådet avseende det löfte som regeringen har ställt ut om de 120 000 bostäderna. Detta ska ses sammantaget med det som jag fick till svar på min interpellation i går om att inga fler åtgärder ska vidtas än de som statsrådet hade räknat upp i interpellationssvaret, som är de saker som varit uppe även i dag.

Detta löfte om 120 000 bostäder ska ställas mot att investeringsbidraget som vi diskuterar i kväll uppgår till 4,3 miljarder. Av dem är det 1 ½ miljard som går till lägenheter som annars inte skulle ha byggts. Men det som bekymrar oss i Folkpartiet är att det finns andra som också har räknat på detta.

Enligt Kommunförbudets bostadsgrupp kostar löftet från regeringen om 120 000 lägenheter 60 miljarder kronor. 60 miljarder kronor måste skjutas till på något sätt om det löftet ska vara möjligt att åtgärda.

Mot bakgrund av att statsrådet har sagt att inga ytterligare åtgärder ska vidtas vill jag fråga: Hur ska ekvationen gå ihop? Hur ska statsrådet och regeringen lösa detta?

Anf. 193 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Fru talman! Det är konstigt att behöva svara på den frågan gång på gång. Jag redovisade ett stort antal åtgärder som nu är på gång och som jag ser som angelägna att genomföra. Det är naturligtvis så att reformtaken inte avstannar just med de åtgärderna.

Interpellationssvaret i går tog sikte på nuläget. Det är ett stort antal åtgärder som är på rull. Det är planprocessen och tredimensionell fastighetsbildning, där vi har lagt en proposition på riksdagens bord. Det är hyressättningssystemet. Det är Bygghedskommisionens arbete och det fortsatta arbetet med Bygghedskostnadsforum och hur det ska kunna utvecklas för att stärka bygghedherollen.

Det vore konstigt för en bostadsminister att säga: Nu är allt reformarbete avslutat. Nu stänger jag skrivbordslådan. Så är det naturligtvis inte.

Nu är det inte så att alla de bostäder som behöver byggas ska vara hyreslägenheter. Det behöver också byggas bostadsrätter och egnahem, och det behöver byggas på ett sätt där vi blandar upplåtelseformer för att undvika segregation.

Investeringsstödet syftar till att lyfta volymerna för hyresrätter och studentbostäder. Men den andra produktionen behöver komma fram också. Det kan då gärna vara en produktion av bostadsrätter till rimligare kostnader än den produktion som vi har sett under de gångna åren. Det har den fria marknad som Nina Lundström så mycket omhuldar svarat för.

Anf. 194 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Det är nästan så att jag upplever att statsrådet i dag talar som en folktalist i vissa avseenden. Han talar om mångfalden och möjligheter för bostadskonsumenten att kunna välja sin boendeform. Detta efter att vi i ganska många debatter hört att det egentligen är riksdagen som vet bäst.

Det är Folkpartiets uppfattning att det är bostadskonsumenternas behov som ska stå i fokus. Det är självfallet så att man blir väldigt bekymrad över den här typen av siffror. Det är inte minst med tanke på att statsrådet menar och är kritisk till att Folkpartiet vill växla över från investeringsbidragen till andra former som gynnar en långsiktighet. Det är fokus i Folkpartiets politik.

Då återstår frågan om detta med att det inte ska vidtas några ytterligare åtgärder. Vi har väntat och väntat på propositionen om ägarlägenheter. Nu är jag ny i riksdagen, men jag vet att många andra här också har väntat. Vi tror att ägarlägenheter kan tillföra mer kapital så att vi får till stånd ett bostadsbyggande.

Man skulle kunna få ganska fantastiska möjligheter med mixade fastigheter med olika typer av boendeformer. Men se det går inte. Regeringens proposition om tredimensionell fastighetsbildning tillåter inte skiktning av bostadshus. Man kan tänka sig att man på kommersiell yta bygger hyresrätter eller bostadsrätter. Men man får inte skikta och blanda olika typer av bostäder. Då spricker det med en gång.

Varför alltid dessa regelverk som kringgärdar och förhindrar i stället för att öppna upp och skapa möjligheter och låta marknaden med dess bostadskonsumenter bestämma hur man vill ha det? Det är min fråga.

*Åtgärder för att
främja byggande av
mindre hyresbostäder
och studentbostäder*

Anf. 195 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Fru talman! Där kom det igen: Låta marknaden med dess bostadskonsumenter bestämma. Marknaden har inte klarat av att bygga bostäder som vanliga inkomsttagare kan efterfråga. Det har varit det stora problemet för oss under de gångna åren.

Det är sådana bostäder som de ungdomar som kommer ut på arbetsmarknaden och har fått sitt första jobb kan efterfråga, eller som unga barnfamiljer, sjukvårdsbiträdet eller vaktmästaren på skolan kan efterfråga. Det har inte marknaden klarat av att bygga på egen hand.

Det behövs politisk närvaro om vi också ska lösa de många människornas bostadsbehov i Sverige. Den närvaron behövs på olika sätt. Investeringsstödet är ett första sätt.

Det andra är att fokusera på byggkostnaderna och byggprocessen genom det arbete vi bedriver med att utveckla byggherrrollen.

Det tredje är ett utökat kommunalt ansvar där man använder allmännyttan också till att bygga. Det är den allmännytta som Folkpartiet vill avveckla.

Anf. 196 AXEL DARVIK (fp):

Fru talman! Problemet med studentlägenheter och studentbostäder är i dag akut. Det sätter kraftiga käppar i hjulet för vår ambition att kunna bli ett ledande utbildningsland. Det innebär naturligtvis stora problem för Sverige som nation.

Men det är inte bara Sverige som nation som berörs av detta utan också de individer som i dag vill studera på högskolor och universitet. Många studenter kan tvingas att välja bort sin efterlängtnade utbildning just på grund av att de inte klarar av att få tag i en bostad på de populära högskoleorterna.

Kommunerna har ett viktigt ansvar för att klara av att bygga nya studentlägenheter. Det agerande som kommunerna står för är naturligtvis oerhört väsentligt, men det tar ändå inte bort statens ansvar för att ge de förutsättningar som krävs för att man ska kunna klara av att genomföra projekt.

Därför duger det inte att man nu kommer med samma gamla Sovjetliknande plantänkande som man använde sig av på 80-talet och innan. Det duger inte heller att man håller på med detta hattande och halande med nya regler, som i sig är hämmande för en positiv bostadsutveckling. Byggherrarna hämmas att sätta spaden i jorden eftersom de undrar: Vilka nya regler kommer? Vad är nästa giv från statsrådet Lövdén? Det är nog lika bra att vi väntar ett halvår så vi ser vilka de nya reglerna blir. Då kan vi bestämma oss för om vi sätter spaden i jorden före det datum då de nya reglerna gäller eller efter.

Det nya förslaget har i många avseenden delar som är mycket ogenomtänkta och som definitivt inte är långsiktiga. Det innehåller ojämlikheter. Studentlägenheterna får till exempel bara hälften av de subventioner som man ger till små hyresrätter. Det finns skillnader mellan olika regioner. Det kan ta sig uttryck i att en studentlägenhet i Stockholm får 25 % högre subventioner än en i Göteborg eller Malmö.

Detta kan omöjligt vara en långsiktig politik eftersom man vet att förutsättningar naturligtvis förändras med tiden. Hur ska den här statiska politiken på något sätt kunna vara långsiktig?

Nej, den här gamla skåpmatens duger inte för att få fart på byggandet och lösa problemen för landets studenter. För det krävs det att man tänker nytt och att man tänker långsiktigt – något som inte regeringen gör med det nya förslaget!

Anf. 197 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Bostadspolitiska frågor är inte mitt specialområde, men eftersom Rigmor Stenmark inte har tillfälle att delta i kvällens debatt ska jag framföra några synpunkter från Centerpartiet. Jag tycker att jag kan göra detta utifrån en del personliga erfarenheter. Vår yngste son har varit inneboende hos en kompis i nästan ett år. De har fått dela på hans lilla studentrum. Det har tårt på deras vänskap, och studieresultaten kunde naturligtvis ha varit bättre. Det känns därför angeläget att yrka bifall till reservation 12, om byggstimulerande åtgärder, men jag står naturligtvis även bakom de andra reservationerna från Centerpartiet.

Det är verkligen nödvändigt att förbättra bostadssituationen för studenterna. På flera studieorter är situationen för de bostadssökande skrämmande. Tänk att behöva tacka nej till en efterlängtd studieplats på grund av bostadsbrist eller att behöva halka efter i studierna för att boendet är dåligt!

Centerpartiet har i olika sammanhang lagt fram förslag om åtgärder för att förbättra studenternas bostadssituation. Vi anser att regeringen tillsammans med de berörda kommunerna måste pröva alla förslag som medför ett större utbud av studentbostäder. Vi menar att det inte räcker med de visioner som statsrådet Lövdén angav den 7 november, i höstas, när han sade: ”därför aviserar vi nu en sänkning av byggmomsen för att i ökad takt kunna fortsätta byggandet av studentlägenheter under de kommande åren.” Han aviserade också att tilldelningen av högskoleplatser i framtiden ska gå till de kommuner som också tar ett ansvar för bostadsförsörjningen på orten.

Det behövs skarpare förslag, till exempel om förenklat regelverk, för att underlätta produktionen av enkla och billiga bostäder. Centerpartiet vill behålla det nuvarande investeringsstödet för studentlägenheter men göra det lika som för vanliga hyreslägenheter.

Men, fru talman, inte bara studenter behöver någonstans att bo. Boverket har redovisat att det råder bostadsbrist i drygt en tredjedel av landets alla kommuner, och alla åldrar är drabbade. Vi efterlyser nya, djärva grepp i bostadspolitiken. Vi kräver lägre skatt på såväl byggande som boende. Vi önskar en fungerande konkurrens och ett flexibelt bruksvärdesystem som gör nyproduktion möjlig. Vidare behövs långsiktiga lagar och regler. På så sätt får vi en stabilare och mer levande byggmarknad.

Slutligen har jag några reflexioner med anledning av en debatt som var här den 21 mars. Jag ser att statsrådet Lövdén då uppmanade Rigmor Stenmark att hon skulle motionera om en bostadspolitik över hela landet. Jag tror att Rigmor har gjort det, men jag är inte riktigt säker på att statsrådet har förstått innebörden i dessa motioner. Jag tror säkert att Rigmor kommer att återkomma i dessa viktiga ärenden. Bostäder tillhör det som hjälper oss till livskvalitet. Därför är det viktigt med ett offensivt nytankande och en god framförhållning.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2002/03:115
3 juni

*Åtgärder för att
främja byggande av
mindre hyresbostäder
och studentbostäder*

*Vissa åtgärder
för omstrukturering
av kommunala
bostadsföretag*

*Vissa åtgärder
för omstrukturering
av kommunala
bostadsföretag*

16 § Vissa åtgärder för omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande 2002/03:BoU10
Vissa åtgärder för omstrukturering av kommunala bostadsföretag.

Anf. 198 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m):

Fru talman! Jag ska fatta mig kort så att vi hinner bli färdiga före klockan elva, för det tror jag att alla vill att vi ska vara.

Om vi fattar det beslut som utskottsmajoriteten vill att vi ska fatta betyder det att vi bemyndigar regeringen att bilda ett eller flera bolag med uppgift att äga och förvalta, eller avveckla, bostadsföretag och fastigheter som övertas från kommuner.

Fru talman! I stället för att låta kommunpolitikerna behålla de verktyg de har för att lösa problemen med tomma lägenheter har Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet vridit verktygen ur händerna på dem. Det är tydligen bara i högtidstal som det kommunala självstyret står högt i kurs för dessa partier. I stället har man stiftat ett antal stopplagar. Man kan säga att allmännyttan tyngs av ett antal stoppskyltar ditsatta av socialdemokrater, miljöpartister och vänsterpartister. Moderaterna har ju sagt nej både till Bostadsakuten och till bildandet av Statens bostadsnämnd. Om förslaget i dag kommer att gå igenom kommer det, som jag säger, att betyda att vi kommer att ha statliga bostadsbolag som äger bostäder. Det är enligt oss moderater en förödande väg att slå in på. Det är bättre att låta kommunerna få möjlighet, om de vill, att sälja sina bostäder eller göra något annat med dem – inte att bilda statliga bolag.

Det behövs en ökad frihet för kommunerna att med utgångspunkt i lokala förhållanden göra det som behövs just i den egna kommunen. Därför, fru talman, yrkar jag avslag på förslaget i bostadsutskottets betänkande nr 10 och bifall till reservationen.

Anf. 199 LARS TYSKLIND (fp):

Fru talman! Jag börjar också med att yrka bifall till reservationen. Den har vi tillsammans med de övriga borgerliga partierna. Det är fint att vi uppfyller kravet på enighet, som man har efterlyst här förut. Ibland kan vi slå till.

Utskottsmajoriteten föreslår i betänkandet att riksdagen ska bemyndiga regeringen att under 2003 dels bilda ett eller flera bolag med uppgift att äga och förvalta eller avveckla bostadsföretag och fastigheter som övertas från kommuner, dels skjuta till aktiekapital med mera med medel från anslaget för omstrukturering av kommunala bostadsbolag.

Orsaken till att vi tar upp frågan nu är att man på något vis har missat att förlänga det bemyndigande som fanns för 2002. Jag tycker att det är en händelse som kan se ut som en tanke då frågan faktiskt mycket väl kan belysas igen eftersom jag tycker att den har en mycket principiell karaktär.

Utskottsmajoriteten bestående av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har återigen tagit den inriktningen att om man ska lösa några problem ska det göras genom statlig och central styrning. Det kommer sannolikt inte heller i detta fall att fungera speciellt bra.

I stället för att staten via bolag ska försöka lösa kommunala problem borde en analys göras av vad som utgör hinder för att kommunerna själva ska kunna lösa problemen.

Vi från Folkpartiet anser naturligtvis att kommunerna är de som är bäst skickade att lösa dessa problem utifrån sina förutsättningar.

Fru talman! I stället har man infört, som Marietta de Pourbaix-Lundin tog upp här förut, ett antal stopplagstiftningar som gör att man inte har kunnat agera på bostadsmarknaden och sälja fastigheter fritt. Ett annat hinder finns i bostadsrättslagstiftningen där man i princip har krånglat till det. Det hade också kunnat vara en lösning för dessa bolag att göra sig av med hyresfastigheter.

I stället för att underlätta för lokala krafter som finns i form av boende, privata fastighetsägare, kommuner och andra intressenter att lösa obalansen på de lokala bostadsmarknaderna vill majoriteten nu hålla fast vid beslut om ytterligare styrning och reglering från statens sida genom att bilda statliga bolag som kommer att skapa komplikationer på den lokala bostadsmarknaden. Det går faktiskt från ett allmänt ägande till ett annat allmänt ägande. Man kan ifrågasätta om det egentligen är det naturliga sättet att agera. Vi från Folkpartiet tycker naturligtvis att detta är ett helt felaktigt sätt att tackla problemställningen.

Vi har också i likhet med Moderaterna motsatt oss stopplagar och bildandet av statens bostadsnämnd och även inrättande av anslag för omstrukturering av kommunala bostadsföretag.

Det enda logiska vore att byta inriktning i detta läge och avveckla dagens system och att inte ytterligare cementera fast det som man gör genom att nu börja bilda statliga bolag också i denna nog så komplicerade situation som kommunerna befinner sig i.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 200 DAN KIHLESTRÖM (kd):

Fru talman! I denna sena timme vill jag fortsätta på detta gemensamma tema från de borgerliga partierna.

Genom detta utskottsinitiativ undertecknat av majoritetspartierna föreslås att regeringen ska bemyndigas att under detta år dels bilda ett eller flera bolag med uppgift att äga eller förvalta eller avveckla bostadsföretag och fastigheter som övertas från kommuner, dels skjuta till aktiekapital med mera medel från anslaget för omstrukturering av kommunala bostadsbolag.

Detta anser vi vara helt fel väg att gå. Därför yrkar jag bifall till reservationen.

Det finns några saker som jag ändå vill säga med anledning av detta betänkande. Det handlar för det första om statens bostadsnämnd och för det andra om det kommunala självstyret och även något om statligt företagande.

Jag ska först säga några ord om statens bostadsnämnd. Regeringens stödmodell förstärker den statliga styrningen av den kommunala bostadspolitiken genom de medel som anvisas till statens bostadsnämnd

*Vissa åtgärder
för omstrukturering
av kommunala
bostadsföretag*

och till statliga bolag med uppgift att äga och förvalta tidigare kommunala bostadsföretag och fastigheter.

I Kristdemokraternas bostadspolitiska motion i höstas föreslog vi därför att anslagen på detta område skulle avvecklas. Vi tror att det är bättre med ett anslag som i vissa situationer kan användas för stöd till bostadsföretag oavsett ägande i kommuner med bostadsöverskott. Det är ett stödsystem som står i bättre överensstämmelse med det kommunala självstyret och som är öppet för alla fastighetsägare. Detta stödsystem kan administreras av Boverket.

Jag ska också säga något om det kommunala självstyret. Det är viktigt att slå vakt om kommunernas möjligheter att fullt ut ta sitt bostadsförsörjningsansvar. Kommunerna har olika instrument till sitt förfogande. Den demokratiskt uttryckta folkviljan måste respekteras. Det är inte en statlig uppgift att fatta beslut om handhavandet av de kommunala bostadsföretagen. Sådana ställningstaganden måste göras i kommunerna mot bakgrund av förhållandena i det enskilda fallet.

I många kommuner utgör de kommunala bolagen en bas i bostadsbeståndet och uppfattas som ett viktigt bostadspolitiskt instrument av de lokala politikerna.

Fru talman! Statens uppgift i bostadspolitiken är att tillhandahålla legala och finansiella instrument för bostadsbyggandet, inte att lägga sig i hur bostadspolitiken verkställs på lokal nivå. Någon särskild lagstiftning för försäljning av hela eller delar av kommunala bostadsföretag behövs inte.

Av respekt för den kommunala självstyrelsen vill Kristdemokraterna avskaffa de lagar som den socialdemokratiska regeringen har drivit igenom för att begränsa kommunernas kontroll över bostadsförsörjningen och de egna bostadsbolagen.

Jag ska även ta upp lite grann om vår syn på statligt företagande. När staten äger ett bolag ska det finnas ett tydligt skäl för det. Regeringens styrning av bolaget ska utgå från anledningen till ägandet, och bolaget ska fokusera på sin kärnverksamhet. Staten ska äga bolag enbart när det kan motiveras av till exempel sociala skäl men även när en verksamhet innebär ett så kallat naturligt monopol eller berör samhällets grundläggande infrastruktur.

Eftersom det är staten som sätter spelreglerna inom näringspolitiken bör staten agera ägare endast i undantagsfall. Statens dubbla roller hindrar förutsättningarna för en sund och rättvis konkurrens.

Anf. 201 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Lars Tysklind sade att de borgerliga partierna i detta fall är överens och att man nu slår till.

Vad är man då överens om? Jo, man är överens om att kommuner med stora bekymmer med tomma lägenheter ska man inte ge något stöd eller någon hjälp. Det vill man inte göra. Det kan jag bara beklaga.

När man sedan tittar på argumenteringen för vad man i stället ska göra blir jag också bekymrad. Eftersom jag bor i ett län där det finns flera kommuner som har just dessa bekymmer kan jag garantera er att stopplagstiftningen inte stoppar någonting där. Det enda som stoppar en försäljning eller åtgärder när det gäller dessa tomma lägenheter är att det inte finns någon köpare. Det finns ingen som vill köpa dem. Det är pro-

blemet. Och kommunkassan är tom så man har inte heller möjligheter att försöka omvandla dem till något annat. Det är den bistra sanningen.

Då kan man tycka att dessa kommuner får skylla sig själva eftersom de en gång i tiden har varit dumma i fråga om sin bostadspolitik. I min egen kommun har bostadsbolaget inte byggt sedan 1980, och det är inte så lätt att ta ansvar för en befolkningsutveckling som ser helt annorlunda ut 20 år senare.

Jag undrar vad det är i stopplagstiftningen som sätter käppar i hjulet för dessa kommuner.

Det står i reservationen:

”Vad som erfordras är kort uttryckt en ny bostadspolitik där kommunerna ges en reell möjlighet att ta ansvar för sitt bostadsbestånd som åligger dem.”

Man försöker nog göra det. Men är det tomt i kommunkassan och om bostadsföretaget går med underskott så är ni faktiskt välkomna till dessa kommuner och diskutera med dem hur de ska lösa sina bekymmer.

Detta är inte heller centralstyrt, utan det sker naturligtvis vid överläggningar och förhandlingar med dessa kommuner. Och om de tycker att detta är ett bra instrument, ett bra avtal, då ställer man upp, annars gör man det inte.

Ni vill inte hjälpa dem, och argumenteringen är helt obegriplig.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom detta betänkande.

Anf. 202 LARS TYSKLIND (fp) replik:

Fru talman! Detta är ändå intressant. Dagens betänkande handlar i grunden om att bemyndiga regeringen att bilda statliga bolag. Vi har ett klart ställningstagande där, nämligen att det är helt fel väg att gå.

Min enkla fråga är: Vilka stora fördelar kan Owe Hellberg se med att just skapa statliga bolag, att skapa ett annat allmänt ägande av fastigheter i en kommun?

Tvivelsutan kan man naturligtvis beskriva vissa kommuner som kommuner med mer eller mindre problem. Men det finns också andra regioner där stopplagstiftningen har varit ett hinder för att omstrukturera. Även om det inte var så just i Ockelbo är det inte tu tal om att det finns andra ställen där det har varit så.

Frågan är vad det skulle vara för fördel med statliga bolag i stället för att utnyttja de strukturer som finns ute i kommunerna.

Anf. 203 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Jag försökte förklara det: Det finns ingen som är intresserad, utom möjligen om kommunen eller bostadsbolaget skriver ned hela värdet på den del av beståndet som det gäller – det gäller naturligtvis inte hela bostadsbolaget, utan det kan gälla 5 % eller 10 % av bostadsbolaget. Möjligen får man då någon intresserad köpare. Men inte ens då är det säkert. Man vet ju inte vad man ska göra med de här lägenheterna. Det är svårt att finna avsättning för dem, och det är svårt att göra något annat av dem.

Här handlar det alltså om stöd och hjälp till kommuner som har svåra problem – ja, som helt enkelt är i nöd. I mitt län finns det många kommuner med den här problematiken. I Dalarna – jag ser att någon här

nickar – ser det ungefär likadant ut. Det är befolkningsförändringar och strukturer som skapar det här problemet.

När det gäller vem som har förbyggt sig på bostäder kan jag hänvisa till Bostadspolitiska utredningen. Det var faktiskt privata byggherrar som i mitten av 1980-talet och fram till 1990-talet stod för de satsningarna. Men det löstes med konkurser, och där har staten fått gå in med 20–30 miljarder. Men det nämns aldrig i de här sammanhangen.

Anf. 204 LARS TYSKLIND (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker nog inte att jag fick svar på min fråga om vad de statliga bolagen ska göra med de fastigheter som ingen annan vill ha. Ska man bara äga dem? Ser man någon framtid i det avseendet?

Jag har exempel från kommuner på Västkusten där jag var i går. Man har i ett pressat läge skrivit ett sådant här kontrakt – det var det system som då gällde. Under tiden har man trots allt lyckats skapa egna lösningar, men då har det liksom varit för sent. Nu hyr man ut hus till så kallade turistande norrmän, med optionen att få köpa år 2006. Man kommer in i ett väldigt virrvarr av regler och har bundit upp sig väldigt hårt för vissa regelverk när man kommer in i ett system där staten går in och reglerar i stället för att lösa det hela utifrån det kommunala självstyret och få förutsättningar på ett annat sätt.

Anf. 205 OWE HELLBERG (v) replik:

Fru talman! Ja, bilden ser delvis olika ut i landets kommuner. Jag vet att Norgeexemplet florerar på många håll, men jag tror inte att det är någon lösning på den här problematiken.

Vad de statliga bolagen möjligen kan göra är att se till att man kan få en annan användning av de här fastigheterna, samtidigt som man söker hyresgäster. För mig handlar det då oftast om näringslivssatsningar. Men då måste man kunna erbjuda vettiga lokaler att vara i.

Är bostadsbolagets och kommunens kassa tom finns det tyvärr inga pengar till att göra nödvändiga investeringar. Naturligtvis ser jag allra helst att kommunen sköter det här, men i vissa fall finns inte, kommer vi att se, den möjligheten. Tomma lägenheter under en längre tid ser inte bra ut. Vi vet ju vad som händer – förstörelse och annat. Det är en dyster bild av verkligheten i de kommunerna, något som jag inte unnar dem. Jag tycker nog att staten kan vara med på ett hörn här.

Anf. 206 ANDERS YGEMAN (s):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka samtliga partiets representanter i bostadsutskottet som trots att vi är oeniga i sak har visat stor mognad och stor förståelse för den lilla händelse som gjorde att vi var tvungna att göra tillkännagivandet. Det tackar jag för.

Med ett litet leende på läpparna kan jag konstatera att de borgerliga partierna varannan gång i denna kammare är för kommunal självstyrelse och varannan gång är mot. Den här gången är de för, och det är väl vackert så. Men frågan handlar inte om kommunalt självstyre. Kommunerna är helt fria att göra precis vad de vill med sina bostäder. De får sälja dem om de så vill, och de får riva dem om de så vill. De får hyra ut till norrmän, danskar, finnar – ja, till vem som helst som vill hyra.

Problemet är att runtom i landet står tusentals lägenheter tomma. I de kommunerna har kommunen gått in med borgen. Det gör att de tomma lägenheterna hotar kommunens ekonomi. Om kommunen inte får hjälp med att göra sig fri från den bojan kommer kommunen inte att kunna erbjuda sina invånare grundläggande välfärd såsom sjukvård – i och för sig en landstingskommunal fråga – skola och bra bostäder.

Det är också med ett litet leende på läpparna som jag konstaterar att när vi mötte SABO var SABO:s styrelse enig, från vänster till höger, om att det nu var dags att få fram pengar till den nödvändiga omstrukturering som riksdagen har beslutat om – en omstrukturering som alla borgerliga partier i riksdagen är mot men som de i SABO:s styrelse enligt är för. Man kan undra lite över vad som så att säga hänt på de 550 meter som det är mellan riksdagen och SABO.

Fru talman! Det handlar alltså inte om kommunal självstyrelse, utan det handlar om kommunal överlevnad. Därför är vi beredda att dra vårt strå till stacken.

Eftersom det antagligen är sista gången före sommaruppehållet som bostadsutskottet får chans att debattera i kammaren vill jag passa på att tacka utskottets alla ledamöter för de bra och intressanta debatter som vi haft under riksdagsåret. Speciellt vill jag naturligtvis tacka utskottets ordförande.

Anf. 207 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m):

Fru talman! Det är fantastiskt att höra Anders Ygeman här. Kommunerna får göra vad de vill. Det finns inga stopplagar. Anders Ygeman har upphävt dem här i kväll. Det tackar vi för. Vi ska komma ihåg det och åka hem till våra kommunpolitiker och säga: Det finns inga stopplagar längre. Gör precis vad ni vill!

Sanningen är inte detta, Anders Ygeman! Det du säger stämmer faktiskt inte.

Den beklagliga möjligheten att riva lägenheter med statliga pengar, med skattebetalarnas pengar, gör faktiskt att det finns ett stort antal kommuner som har rivit lägenheter och som nu har bostadsbrist. Det finns nio kommuner i Sverige som har rivit lägenheter och som nu har bostadsbrist i hela kommunen. Och det finns 15 kommuner som just i sina centralorter har bostadsbrist men som har rivit lägenheter. Det är så man har använt de statliga pengarna. Detta är mycket beklämmande – eller hur, Anders Ygeman?

Anf. 208 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Fru talman! För det första: Det står varje kommun som har ett över-skott av tomma lägenheter och där de tomma lägenheterna hotar kommunens ekonomi fritt att sälja lägenheterna, att riva lägenheterna eller att göra om lägenheterna till idrottshallar. Det finns inte något exempel i någon kriskommun där någon lag stiftad i denna kammare har hindrat en nödvändig omstrukturering.

För det andra: Om det är så att de åtgärder som vi från riksdagens sida, från statsmakternas sida, går in med för kommuner i kris gör att utvecklingen vänder och att framtidshoppet återvänder, då är det en mycket positiv utveckling som jag är beredd att lägga mycket pengar på.

Jag hoppas verkligen att fler av de kommuner där vi går in med åtgärder skulle kunna få en så positiv utveckling som Marietta de Pourbaix-Lundin beskriver. Tyvärr tror jag inte att utsikterna är så stora. Men en sak kan vi vara säkra på, och det är att utsikterna blir desto mörkare om vi inte går in med åtgärder, för då väntar konkurs, då väntar oförmågan att fullfölja sina välfärdsåtaganden som kommun, och det är en omöjlighet.

Anf. 209 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik:

Fru talman! Det blir inte bättre för att Anders Ygeman upprepar att stopplagarna inte finns längre, för alla vet att de finns. Han säger att det är fantastiska åtgärder man har vidtagit med skattebetalarnas pengar. Jag fick ingen kommentar om de nio kommuner som har rivit på skattebetalarnas bekostnad och som nu har bostadsbrist. Var det bra?

Jag ska inte säga mer för att fler ska få en chans. Jag vill passa på tillfället och önska en trevlig och vilsam sommar till alla i bostadsutskottet och tjänstemännen som sitter kvar denna sena timme.

Anf. 210 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Fru talman! Jag får väl ta tillfället i akt och tacka kansliet.

Jag skulle vilja uppmana Marietta de Pourbaix-Lundin att, kanske inte i denna sena timme men när morgondagens kränka blekhet slår henne, ta upp utskottets betänkande och läsa igenom det hon kallar stopplagar. Då kommer hon att där kunna läsa att de inte hindrar någon kommun från att göra nödvändiga omstruktureringar. Det står där svart på vitt. Det hade kanske underlättat om hon hade läst det innan kammardebatten.

Anf. 211 DAN KIHLESTRÖM (kd):

Fru talman! Timmen är sen, och vi ska snart avsluta debatten. Det var en sak som fick mig att reagera lite när Anders Ygeman hade sitt anförande, och det var när han påstod att vi var emot omstrukturering och stöd till kommuner och kommunala bolag. Så är det inte, utan vi är för ett stöd, men i mitt anförande sade jag att vi väljer en annan modell än vad regeringen gör. Vi tror inte på det här med statliga bolag. Vi har svårt att förstå vad de kan göra på lokal nivå genom centralstyrning. Vi tror att det finns en annan väg att gå, och det nämnde jag också i mitt anförande. Boverket skulle till exempel kunna få i uppdrag att på olika sätt gå in med stöd till kommuner och kommunala bolag som är i den här situationen. Vi tror ändå att man på det lokala planet vet bäst och har en bakgrund till den situation man är i. Staten ska vara stödjande, inte styrande. Det tycker jag var viktigt att få sagt.

Anf. 212 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Fru talman! Då är jag och Dan Kihleström i grunden överens. Vi tycker inte att staten ska vara styrande, utan staten ska vara hjälpande. Det handlar om att sticka ut en hjälpande hand till kommuner i kris.

Varför ska man förmyndiga staten att bilda bolag? frågades det tidigare. Ja, anledningen är helt enkelt att kunna hantera de risker och de problemfastigheter som finns i de här kommunerna, kanske inte nödvän-

digttvis riva fastigheterna men hjälpa och avlasta kommunerna och tillföra resurser.

Vi får väl tillfälle att vid någon bättre tidpunkt i kammaren diskutera det här mer utförligt och kanske komma överens om bra åtgärder för att hjälpa kommuner i kris.

Anf. 213 DAN KIHLESTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Låt mig väldigt kort bara peka på ett praktiskt exempel som visar hur svårt det kan vara. Hemma i Värmland har några kommuner gått in i detta med att få stöd från staten. Så går tiden, och det visar sig att det finns de som till och med är intresserade av att köpa delar av bostadsbeståndet. Men det är omöjligt därför att man har ingått ett avtal som är styrt från Stockholm och som gör att man sitter fast. Då skulle jag vilja att Anders Ygeman tog med sig härifrån att man tittar över det så att det blir möjligt att göra om när det blir förändringar under resans gång. Det måste ändå vara bättre att någon som är intresserad kan ta över till exempel ett bostadsbestånd och att det kommer fler människor till orten.

Anf. 214 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Fru talman! Två saker vill jag nämna. Det första är att det inte finns några avtal som styrs från Stockholm. Det är frivilliga avtal som kommunen ingår för att få hjälp.

Det andra är att vi naturligtvis ska kunna ändra avtalen om nya möjligheter dyker upp. Men det krävs ändå att det totala bostadsbeståndet på en överskottsort förändras. Det går inte att sälja lägenheter till någon annan som driver överskotten vidare. Det får samma effekt. Man måste långsiktigt ändra strukturen på orten. Det är därför som en del av dem som verkar bra erbjudanden kanske inte är så bra när man skärskådar dem. Men kommunen väljer själv under vilka förutsättningar man går in.

Anf. 215 LARS TYSKLIND (fp):

Fru talman! När man hör Anders Ygeman kan man få det intrycket att kommunerna kan gå in och ur de här avtalen hursomhelst och säga upp dem. Mitt exempel var att man hade kommit till den sitsen att man började se en ljusning på hur man skulle lösa problemet, men då har man tre år på avtalet kvar. Då fick man köra ett annat race under tiden.

Om det nu är investeringspengar man behöver i kommunerna kan man fråga sig varför man går omvägen via statliga bolag.

En liten kommentar till detta med kris och stopplagar. Man har i och med stopplagarna känt sig väldigt bakbunden att vidta de åtgärder som borde ha vidtagits tidigare. Krisen är reell på många håll. Om det nu är investeringsstöd som behövs, varför ska man gå via statliga bolag?

Anf. 216 ANDERS YGEMAN (s):

Fru talman! Det är inte investeringsmedel som ska fram, det är medel för att möjliggöra en nödvändig omstrukturering och minska antalet bostäder på orten så att bostadsantalet på orten överensstämmer med invånarantalet på orten.

Vad händer om det blir ändrade förhållanden? Låt mig för kammaren klargöra att staten bara har ett enda intresse när staten går in i de här

kommunerna och företagen. Det är att hjälpa kommunerna att klara problemen. Men vi kan inte hjälpa kommunerna att klara problemen så att vi får problemen om igen om fem eller sju eller tio år. Vi måste lösa problemen långsiktigt. Därför skriver man de här avtalen som ska säkerställa att problemen inte kommer tillbaka. Men finns det en annan intressent, finns det någon som är beredd att gå in med pengar, finns det någon avsättning på den öppna marknaden för detta ska kommunerna ha möjligheten att ta vara på det.

Vi gränsar i debatten till vad man skulle kunna kalla myndighetsstyrning, som egentligen inte ligger på riksdagens bord. Men jag kan säga att vår åsikt, och det som blev riksdagens beslut när vi hade den här diskussionen, är att kommunerna ska ha en större självständighet i de här avtalen.

Anf. 217 LARS TYSKLIND (fp):

Fru talman! Jag ska bara säga en sista sak innan vi slutar i kväll. Anders Ygeman sade att det var märkligt att det fanns borgerliga politiker som sitter i bolagsstyrelserna och har andra åsikter än vad vi har här. Det här är oftast aktiebolag, och det vore ett rent tjänstefel av dem att driva någon politik. Det är faktiskt bolagens bästa som gäller i de sammanhangen. Det är inte så märkligt att det är på det viset. Det kanske vi kan få en kommentar till.

I övrigt får alla ha en trevlig sommar. Jag nämnde ingen, så är väl ingen glömd heller.

Anf. 218 ANDERS YGEMAN (s):

Fru talman! Jag tror precis som Lars Tysklind att de borgerliga representanterna i de kommunala bostadsbolagen runtom i landet vill företagens och därmed kommunernas bästa. Jag hade önskat att en del borgerliga politiker här i riksdagen också hade velat bolagens och kommunernas allra bästa.

Därmed vill jag tacka talmannen och kansliet och hela utskottet för en givande och bra debatt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

17 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Socialutskottets betänkande
2002/03:SoU15 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.

Justitieutskottets betänkande
2002/03:JuU18 Ändringar i Schengenkonventionen m.m.

Socialförsäkringsutskottets betänkande
2002/03:SfU10 Förändringar inom sjukförsäkringen för ökad hälsa i arbetslivet

18 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 3 juni

2002/03:1039 av *Inger René* (m) till socialminister Lars Engqvist
Legitimation för dietister

2002/03:1040 av *Anita Sidén* (m) till socialminister Lars Engqvist
Dietisters legitimation

2002/03:1041 av *Torsten Lindström* (kd) till utbildningsminister Thomas
Östros

CSN:s påminnelseavgift

2002/03:1042 av *Marie Wahlgren* (fp) till försvarsminister Leni Björk-
lund

Gränsöverskridande räddningstjänst till havs

2002/03:1043 av *Inger Lundberg* (s) till statsrådet Gunnar Lund
Information på Internet

2002/03:1044 av *Gustav Fridolin* (mp) till justitieminister Thomas Bod-
ström

Säpo och Mossad

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 10 juni.

19 § Kammaren åtskildes kl. 22.59.

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdets början till och med 6 §
anf. 40 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med 9 § anf. 83 (delvis),

av talmannen därefter till och med 13 § anf. 144 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Monica Gustafson

1 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
2 § Förnyad bordläggning	1
3 § Meddelande om tekniskt fel vid voteringen den 28 maj	1
4 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 28 maj	1
UbU15 Fristående skolor	1
UbU16 Gymnasieskolan	3
UbU17 Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 2002	5
5 § Ett utvidgat skydd mot diskriminering	5
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2002/03:AU7	5
Anf. 1 TOBIAS BILLSTRÖM (m)	5
Anf. 2 ANNELIE ENOCHSON (kd)	8
Anf. 3 CLAES VÄSTERTEG (c)	9
Anf. 4 ULF HOLM (mp)	10
Anf. 5 SONJA FRANSSON (s)	12
Anf. 6 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik	14
Anf. 7 SONJA FRANSSON (s) replik	14
Anf. 8 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik	14
Anf. 9 SONJA FRANSSON (s) replik	14
Anf. 10 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	15
Anf. 11 SONJA FRANSSON (s) replik	15
Anf. 12 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	15
Anf. 13 SONJA FRANSSON (s) replik	15
Anf. 14 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v)	15
Anf. 15 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	17
Anf. 16 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	17
Anf. 17 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	18
Anf. 18 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	18
Anf. 19 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik	18
Anf. 20 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	19
Anf. 21 LUCIANO ASTUDILLO (s)	19
Anf. 22 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	21
Anf. 23 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik	21
Anf. 24 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	21
Anf. 25 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik	22
Anf. 26 ULF HOLM (mp) replik	22
Anf. 27 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik	23
Anf. 28 ULF HOLM (mp) replik	23
Anf. 29 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik	23
Anf. 30 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik	23
Anf. 31 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik	24
Anf. 32 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik	24
Anf. 33 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik	25
Anf. 34 MARTIN ANDREASSON (fp)	25
Anf. 35 LUCIANO ASTUDILLO (s)	27
Anf. 36 MARTIN ANDREASSON (fp)	27

Anf. 37 LUCIANO ASTUDILLO (s)	28
Anf. 38 MARTIN ANDREASSON (fp)	28
(Beslut fattades under 11 §.)	28
6 § Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen.....	28
Konstitutionsutskottets betänkande 2002/03:KU29	28
Anf. 39 NILS FREDRIK AURELIUS (m)	28
Anf. 40 TOBIAS KRANTZ (fp)	30
Anf. 41 KERSTIN LUNDGREN (c)	31
Anf. 42 GUSTAV FRIDOLIN (mp)	33
Anf. 43 PÄR AXEL SAHLBERG (s)	35
Anf. 44 NILS FREDRIK AURELIUS (m)	37
Anf. 45 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	37
Anf. 46 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	37
Anf. 47 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	38
Anf. 48 TOBIAS KRANTZ (fp)	38
Anf. 49 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	39
Anf. 50 TOBIAS KRANTZ (fp) replik.....	39
Anf. 51 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	40
Anf. 52 GUSTAV FRIDOLIN (mp)	40
Anf. 53 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	41
Anf. 54 GUSTAV FRIDOLIN (mp) replik.....	42
Anf. 55 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	42
Anf. 56 KERSTIN LUNDGREN (c)	43
Anf. 57 PÄR AXEL SAHLBERG (s)	43
Anf. 58 KERSTIN LUNDGREN (c)	44
Anf. 59 PÄR AXEL SAHLBERG (s)	44
(Beslut fattades under 11 §.)	45
7 § En ny lag om konsulärt ekonomiskt bistånd	45
Justitieutskottets betänkande 2002/03:JuU16.....	45
(Beslut fattades under 11 §.)	45
8 § Möjlighet att förordna överåklagare att fullgöra särskilda uppgifter vid Riksåklagaren	45
Justitieutskottets betänkande 2002/03:JuU19.....	45
(Beslut fattades under 11 §.)	45
9 § Ny sambolag.....	46
Lagutskottets betänkande 2002/03:LU19.....	46
Anf. 60 INGER RENÉ (m)	46
Anf. 61 MARTIN ANDREASSON (fp)	47
Anf. 62 YVONNE ANDERSSON (kd)	49
Anf. 63 MARIANNE CARLSTRÖM (s).....	50
Anf. 64 MARTIN ANDREASSON (fp) replik	51
Anf. 65 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik	52
Anf. 66 MARTIN ANDREASSON (fp) replik	52
Anf. 67 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik	53
Anf. 68 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	53
Anf. 69 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik	53
Anf. 70 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	53
Anf. 71 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik	54

Anf. 72	INGER RENÉ (m) replik	54
Anf. 73	MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik.....	54
Anf. 74	INGER RENÉ (m) replik	55
Anf. 75	MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik.....	55
Anf. 76	TASSO STAFILIDIS (v)	55
Anf. 77	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	58
Anf. 78	TASSO STAFILIDIS (v) replik	58
Anf. 79	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	59
Anf. 80	TASSO STAFILIDIS (v) replik	59
Anf. 81	MARTIN ANDREASSON (fp) replik	60
Anf. 82	TASSO STAFILIDIS (v) replik	60
Anf. 83	MARTIN ANDREASSON (fp) replik	61
Anf. 84	TASSO STAFILIDIS (v) replik	61
Anf. 85	VIVIANN GERDIN (c)	62
Anf. 86	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	63
Anf. 87	VIVIANN GERDIN (c) replik	63
Anf. 88	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	64
Anf. 89	VIVIANN GERDIN (c) replik	64
Anf. 90	ULF HOLM (mp).....	64
Anf. 91	YVONNE ANDERSSON (kd).....	65
Anf. 92	ULF HOLM (mp) replik.....	66
Anf. 93	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	66
Anf. 94	ULF HOLM (mp) replik.....	67
Anf. 95	INGER RENÉ (m).....	67
Anf. 96	ULF HOLM (mp).....	67
Anf. 97	BÖRJE VESTLUND (s)	67
	(Beslut fattades under 11 §.).....	68
10 §	Vissa frågor inom spelområdet m.m.	68
	Kulturutskottets betänkande 2002/03:KrU8	68
Anf. 98	JOHAN ANDERSSON (s).....	68
Anf. 99	LENA ADELSON LILJEROTH (m)	70
Anf. 100	HANS BACKMAN (fp).....	72
	(forts. 12 §).....	75
	Ajournering.....	75
	Återupptagna förhandlingar	75
11 §	Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens	
	sammanträde.....	75
	AU7 Ett utvidgat skydd mot diskriminering	75
	KU29 Redogörelse för behandlingen av riksdagens	
	skrivelser till regeringen	77
	JuU16 En ny lag om konsulärt ekonomiskt bistånd	77
	JuU19 Möjlighet att förordna överåklagare att fullgöra	
	särskilda uppgifter vid Riksåklagaren	77
	LU19 Ny sambolag.....	77
12 §	(forts. från 10 §) Vissa frågor inom spelområdet m.m.	
	(forts. KrU8)	78
Anf. 101	GUNILLA TJERNBERG (kd)	78
Anf. 102	LARS-IVAR ERICSON (c)	80
	(forts.).....	82

Ajournering.....	82
Återupptagna förhandlingar	82
12 § (forts.) Vissa frågor inom spelområdet m.m. (forts. KrU8)	82
Anf. 103 LARS WEGENDAL (s).....	82
Anf. 104 GUNILLA TJERNBERG (kd) replik	85
Anf. 105 LARS WEGENDAL (s) replik	85
Anf. 106 GUNILLA TJERNBERG (kd) replik	85
Anf. 107 LARS WEGENDAL (s) replik	86
Anf. 108 LENA ADELSON LILJEROTH (m) replik.....	86
Anf. 109 LARS WEGENDAL (s) replik	87
Anf. 110 LENA ADELSON LILJEROTH (m) replik.....	87
Anf. 111 LARS WEGENDAL (s) replik	88
Anf. 112 LARS-IVAR ERICSON (c) replik.....	88
Anf. 113 LARS WEGENDAL (s) replik	88
Anf. 114 LARS-IVAR ERICSON (c) replik.....	89
Anf. 115 LARS WEGENDAL (s) replik	89
Anf. 116 HANS BACKMAN (fp) replik	90
Anf. 117 LARS WEGENDAL (s) replik	90
Anf. 118 HANS BACKMAN (fp) replik	91
Anf. 119 LARS WEGENDAL (s) replik	91
Anf. 120 PETER PEDERSEN (v).....	92
Anf. 121 GUNILLA TJERNBERG (kd) replik	95
Anf. 122 PETER PEDERSEN (v) replik	95
Anf. 123 GUNILLA TJERNBERG (kd) replik	95
Anf. 124 PETER PEDERSEN (v) replik	96
Anf. 125 CECILIA WIKSTRÖM (fp)	96
Anf. 126 LARS WEGENDAL (s).....	98
Anf. 127 CECILIA WIKSTRÖM (fp) replik	98
Anf. 128 LARS WEGENDAL (s) replik	98
Anf. 129 CECILIA WIKSTRÖM (fp) replik	99
Anf. 130 PETER PEDERSEN (v).....	99
Anf. 131 CECILIA WIKSTRÖM (fp)	99
Anf. 132 PETER PEDERSEN (v).....	99
Anf. 133 CECILIA WIKSTRÖM (fp)	100
(Beslut skulle fattas den 4 juni.).....	100
13 § Etikprövning av forskning.....	100
Utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU18.....	100
Anf. 134 PER BILL (m).....	100
Anf. 135 ULF NILSSON (fp)	102
Anf. 136 INGER DAVIDSON (kd).....	104
Anf. 137 HÅKAN LARSSON (c).....	105
Anf. 138 MIKAELA VALTERSSON (mp).....	106
Anf. 139 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s).....	108
Anf. 140 PER BILL (m) replik	110
Anf. 141 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	110
Anf. 142 PER BILL (m) replik	110
Anf. 143 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	111
Anf. 144 ULF NILSSON (fp) replik	111

Anf. 145	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	111
Anf. 146	ULF NILSSON (fp) replik	112
Anf. 147	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	112
Anf. 148	INGER DAVIDSON (kd) replik	112
Anf. 149	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	113
Anf. 150	INGER DAVIDSON (kd) replik	113
Anf. 151	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	113
Anf. 152	BRITT-MARIE DANESTIG (v).....	114
	(Beslut skulle fattas den 4 juni.)	115
14 §	Ändring i avtalet om Sveriges exportråd	115
	Näringsutskottets betänkande 2002/03:NU12	115
	(Beslut skulle fattas den 4 juni.)	115
15 §	Åtgärder för att främja byggande av mindre	
	hyresbostäder och studentbostäder	115
	Bostadsutskottets betänkande 2002/03:BoU9	115
Anf. 153	GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	115
Anf. 154	MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	117
Anf. 155	NINA LUNDSTRÖM (fp)	120
Anf. 156	ANDERS YGEMAN (s)	122
Anf. 157	GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	123
Anf. 158	ANDERS YGEMAN (s) replik	124
Anf. 159	GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	124
Anf. 160	ANDERS YGEMAN (s) replik	125
Anf. 161	MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	
	replik.....	125
Anf. 162	ANDERS YGEMAN (s) replik	126
Anf. 163	MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	
	replik.....	126
Anf. 164	ANDERS YGEMAN (s) replik	127
Anf. 165	NINA LUNDSTRÖM (fp) replik	127
Anf. 166	ANDERS YGEMAN (s) replik	128
Anf. 167	NINA LUNDSTRÖM (fp) replik	128
Anf. 168	ANDERS YGEMAN (s) replik	129
Anf. 169	OWE HELLBERG (v)	129
Anf. 170	NINA LUNDSTRÖM (fp) replik	131
Anf. 171	OWE HELLBERG (v) replik	131
Anf. 172	NINA LUNDSTRÖM (fp) replik	131
Anf. 173	OWE HELLBERG (v) replik	132
Anf. 174	GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	132
Anf. 175	OWE HELLBERG (v) replik	132
Anf. 176	GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	133
Anf. 177	OWE HELLBERG (v) replik	133
Anf. 178	MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	
	replik.....	134
Anf. 179	OWE HELLBERG (v) replik	134
Anf. 180	MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	
	replik.....	135
Anf. 181	OWE HELLBERG (v) replik	135
Anf. 182	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp).....	136

Anf. 183 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	137
Anf. 184 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik	140
Anf. 185 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik	140
Anf. 186 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik	141
Anf. 187 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik	141
Anf. 188 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	142
Anf. 189 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik	142
Anf. 190 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	143
Anf. 191 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik	143
Anf. 192 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik	144
Anf. 193 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik	144
Anf. 194 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik	145
Anf. 195 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik	145
Anf. 196 AXEL DARVIK (fp).....	146
Anf. 197 LARS-IVAR ERICSON (c).....	146
(Beslut skulle fattas den 4 juni.).....	147
16 § Vissa åtgärder för omstrukturering av kommunala bostadsföretag	147
Bostadsutskottets betänkande 2002/03:BoU10	147
Anf. 198 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	147
Anf. 199 LARS TYSKLIND (fp).....	148
Anf. 200 DAN KIHLESTRÖM (kd)	149
Anf. 201 OWE HELLBERG (v)	150
Anf. 202 LARS TYSKLIND (fp) replik	151
Anf. 203 OWE HELLBERG (v) replik	151
Anf. 204 LARS TYSKLIND (fp) replik	151
Anf. 205 OWE HELLBERG (v) replik	152
Anf. 206 ANDERS YGEMAN (s).....	152
Anf. 207 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	153
Anf. 208 ANDERS YGEMAN (s) replik	153
Anf. 209 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m) replik	153
Anf. 210 ANDERS YGEMAN (s) replik	154
Anf. 211 DAN KIHLESTRÖM (kd)	154
Anf. 212 ANDERS YGEMAN (s) replik	154
Anf. 213 DAN KIHLESTRÖM (kd) replik	154
Anf. 214 ANDERS YGEMAN (s) replik	155
Anf. 215 LARS TYSKLIND (fp).....	155
Anf. 216 ANDERS YGEMAN (s).....	155
Anf. 217 LARS TYSKLIND (fp).....	155
Anf. 218 ANDERS YGEMAN (s).....	156
(Beslut skulle fattas den 4 juni.).....	156
17 § Bordläggning.....	156
18 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	156
19 § Kammaren åtskildes kl. 22.59.	157

Elanders Gotab, Stockholm 2003